

In Finland
har vi
this thing
called
reilu
meininki

10 vuotta | är
Vähemmistövaltuutettu
Minoritetsombudsmannen

Vähemmistövaltuutettu

- edistää etnisten vähemmistöjen ja ulkomaalaisten asemaa ja oikeuksia yhteiskunnassa
- puuttuu sekä yhteiskunnassa esiintyvään että yksilöön kohdistuvaan etniseen syrjintään
- toimii kansallisena ihmiskaupparaportoijana
- on itsenäinen ja riippumaton elin
- edistää yhdenvertaisuutta ja hyviä etnisiä suhteita

Minoritetsombudsmannen

- främjar minoriteters och utlänningars ställning och rättigheter i samhället
- ingriper då diskriminering skett antingen mot individ eller i större samhälleliga sammanhang
- fungerar som nationell rapportör om människohandel
- har en självständig och oberoende ställning
- främjar likabehandling och goda etniska relationer

In Finland
har vi
this thing
called
reilu
meininki

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

10 vuotta | år

Vähemmistövaltuutettu
Minoritetsombudsmannen
Vehádatáittardeaddji
Ombudsman for Minorities

In Finland har vi this thing called **reilu meininki**

10

vuotta | år

**Vähemmistövaltuutettu
Minoritetsombudsmannen**

Toimittanut / Redaktör

Päivi Okuogume

Henkilöhaastattelut / Personintervjuer

Adrián Soto

Kuvitus / Illustrationer

Hannu Hyrske

Valokuvat / Fotografier

Hans von Schantz (37, 43, 47, 71, 73, 91, 113, 121, 131, 139, 151, 153)
Adrián Soto (30, 34, 35, 49, 51, 53, 59, 68, 70, 74, 78, 89, 101, 102, 107,
114, 117, 128, 129, 141, 142, 146, 147, 158)
Jani Laukkanen (12)
Pekka Sakki (21)
Timo Saarinen (27)
Jenny Jarnestedt (44)
Marjut Hentunen (111)
Ivar Teunissen (149)
Jukka-Pekka Moilanen (155)
Sandro Weltin (165)

Graafinen suunnittelu / Grafisk design

Timo Saarinen/Pelagus substantiae infinitum

Painopaperi / Tryckpapper Munken lynx
Kirjaintyypit / Typsnitt Arno Pro, Myriad Pro

Painopaikka / Tryckort

Kopijyvä, Kuopio 2011

Julkaisija / Utgivare

Vähemmistövaltuutettu / Minoritetsombudsmannen, Helsinki / Helsingfors 2011

ISBN 978-952-491-686-8 (nid. / print)

ISBN 978-952-491-687-5 (pdf / online)

Vähemmistövaltuutetun julkaisusarja 9 (pdf / online) ISSN 1796-6973

Vähemmistövaltuutetun julkaisusarja 9 (nid. / print) ISSN-L 1796-0819

Sisällys Innehåll

EVA BIAUDET: Tekoja yhdenvertaisemman Suomen puolesta – För ett jämlikare Finland!	7
1. Vähemmistövaltuutetun 10 vuoden taival	15
MIKKO PUUMALAINEN: Ensimmäisten vuosien haasteet – muistikuvia leikekirjaa selatessa	20
JOHANNA SUURPÄÄ: Vähemmistövaltuutetun mandaatti on ajassa kiinni	26
2. Etnisiä vähemmistöjä syrjitään päivittäisessä asioinnissa	31
KRISTIINA KOUROS: Yhdenvertaisuuslaki on itsestäänselvyys – silti sen vahvistamista tarvitaan	36
MERTSI ÄRLING: Minussa elää edelleen romanipojan sydän	39
SAIDO MOHAMED: Tyttöjen koulutus on avain pysyvään muutokseen	41
THERESE ÖSTMARK: Diskrimineringskyddet i arbetslivet	44
JENNY RINTALA: Monikulttuurisen työyhteisön työsuojelulliset haasteet	46
<i>Maatullin ala-asteen rehtori Heli Siljama: "Mikko ja Muhammed saavat samat ohjeet"</i>	50
<i>Syrjinnän vastaiselle neuvonnalle näytettiin vihreää valoa Kotkan seudulla.</i>	53
3. On kaikkien etu, että turvapaikanhakija ansaitsee toimeentulonsa itse	55
MARIA KAISA AULA: Aikuisilla on velvollisuus kasvattaa suvaitsevaisuuteen	60
FARDOWSA BARALE: Överlevnadssätt i samband med integrationen	63
POLINA KOPYLOVA: Ajatuksia venäjänkielisten asemasta työelämässä	64
CARITA VILJANEN ja OLLI NORDBERG: Vammaisten kokemasta syrjinnästä	66
<i>SOL Palvelun yritysfilosofia: Antaa ihmisten tehdä työtä vapaasti ja iloisesti.</i>	69
<i>Helsingin Bussiliikenne Oy:ssä noin puolet kuljettajista on maahanmuuttajataustaisia: "He ovat erittäin motivoituneita kavereita"</i>	72
4. Saamelaisille pitäisi antaa päätösvalta omissa koulutuskysymyksissään	75
DALEE SAMBO DOROUGH: The Significance of the UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples	80
KLEMETTI NÄKKÄLÄJÄRVI: Sápmelaččaid vuoigatvuodat Suomas	83
Saamelaisten oikeudet Suomessa	86
MIRANDA VUOLASRANTA: Romanikulttuurin ylläpitäminen yhteiskunnassamme	90
Omantunnon Valtakunta – lego Dzintako Them	94

ANNE LÄNSMAN:	
Guokte deháleamosa – ruohtasat ja suoját	96
Kaksi tärkeintä – juuret ja siivet	98

<i>Taavinkoti Taavinkylässä:</i>	
<i>“Maahanmuuttajien suhtautuminen vanhuksiin on upeaa”</i>	100

**5. Vähemmistöasiain neuvottelukunnan
 avoin kirje poliittisille puolueille** 103

TARJA FILATOV: Euroopan unioni vähemmistövaltuutetun kättilönä	108

RIITTA WÄRN: Vähemmistövaltuutetulla tärkeä rooli yhdenvertaisuuden edistämässä	110

OKAN DAHER: Suomentataarit: Elinvoimainen vähemmistö vielä neljännessä ja viidennessä polvessa	112

HILKKA LINDERBORG: Ikääntyvien maahanmuuttajien asema	115

MIRELLA HUTTUNEN: Nuoret ja syrjintä	118

<i>Palloliiton monikulttuurinen asiantuntija Maurizio Pratesi:</i>	
<i>Rasistinen huutelu pelaajille tuo sakot seuralle</i>	120

<i>Vähemmistöasiain neuvottelukunta</i>	123

**6. Vihapuheeseen puuttumiseen tarvitaan
 uutta lainsäädäntöä** 125

MIKA ILLMAN: Mikä on rangaistava vihapuhe?	130

MARKO FORSS: Nettipoliisi turvaa ihmisten oikeudet internetissä	133

ADRIÁN SOTO: Suomen lehdistö katsoi populismin nousua läpi sormien	136

TINO SINGH: Suomi tarvitsee visioita, johtajuutta	138

<i>Finncaterings verkställande direktör Kristiina Asplund:</i>	
<i>“Våra anställda är välutbildade. Det är en garanti för god konkurrenskraft.”</i>	140

7. Ihmiskaupan uhrin asemaan saatava parannusta 143

CORINNE DETTMEIJER: Challenges in the Fight against Human Trafficking	148

NATALIE GERBERT: Hyväksikäyttö työelämässä	150

JAANA KAUPPINEN: Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen on pitkä prosessi	153

SIRPA KANSANAHO: Alaikäisten ihmiskaupan uhrien tunnistamista on parannettava	155

<i>Rikosuhripäivystyksen (RIKU) toiminnanjohtaja Petra Kjällman:</i>	
<i>“Todistajan tuki ja suojele on Suomessa vielä lapsenkengissä”</i>	157

8. Respecting the Other 161

THOMAS HAMMARBERG	

EVA BIAUDET

Vähemmistövaltuutettu

Tekoja yhdenvertaisemman Suomen puolesta – För ett jämlikare Finland!

Puolitoista vuotta vähemmistövaltuutettuna on jälleen kerran elämässäni avannut minulle uusia näkökulmia suomalaisuuteen. Saan työssäni tavata ihmisiä, jotka kohtaavat syrjintää, rasismia tai jopa vakavaa hyväksikäyttöä minun Suomessani. Näiden kokemusteni kautta olen oppinut, miten tärkeää on luoda rakenteita turvaamaan myös se, minkä lainsäädännössämme tai kansainvälisissä sitoumuksissamme olemme jo luvanneet ihmisille. Hyväkin lainsäädäntö edellyttää toimeenpanoa, joka myös tarkastelee toimionsa vaikutuksia käytännössä eri ihmisten elämään.

Legalistinen perinne on peruste hyvälle hallinnolle ja oikeusvaltiolle, mutta osallisuus ja yhdenvertaisuus eivät käytännössä toteudu ilman erityistä panostusta viranomaisten toiminnassa, palvelujen tarjonnassa tai edes maailmankuulussa koulussamme.

Som minoritetsombudsman vill jag lyfta fram att många strukturer och förfaranden fortfarande är diskriminerande och gör livet svår för människor med minoritetsbakgrund i vårt land. Det är viktigt att erkänna problemen för att kunna bekämpa dem. Vi behöver diskutera hur vi bättre kunde främja likabehandling och fundera på hurudant Finland vi vill bygga upp. Räcker det för oss att vi uppfyller in-

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

ternationella miniminormer när det gäller mänskliga rättigheter och skydd av minoriteter eller kunde vi vara mer ambitiösa? Hur vill vi behandla våra medmänniskor, vad kräver respekten för människovärdet mer än vad stadgas om i lagar och normer? Motsvarar det vår syn på ett nordiskt välfärdssamhälle att barn och familjer som vistas i Finland, kanske utan papper och tillstånd, i praktiken förvägras sådana viktiga social- och hälsovårdstjänster som vi anser vara självklara rättigheter när det gäller oss själva? Redan idag har myndigheter i uppdrag att befämja människors likabehandling. Här finns säkert mycket kvar att göra. Ifall vår inställning till andra människor mer skulle präglas av respekt och nyfikenhet kunde kanske det vara lättare att söka förfaranden som bättre skulle beakta olika minoriteters behov och resurser.

Olisi suuri edistysaskel, jos pystyisimme näkemään, että hyvinvointiyhteiskuntamme rakenteissa, sen kaikista vahvuuksista ja hienoista tavoitteista huolimatta, on puutteita, jotka vakavallakin tavalla voivat heikentää yksittäisten ihmisten oikeuksien toteumista jokapäiväisessä elämässä. Lisäksi olisi ehkä tunnustettava, että vähemmistökulttuurien ja -kielten säilyttäminen on suuri haaste varsinkin enemmistölle, jonka määrätietoinen tuki ja arvostus tälle työlle ovat välttämättömiä onnistuaksemme. Alkuperäiskansamme saamelaiden sekä romanien

ja muiden vähemmistöjemme kielet ja kulttuurit on meidän yhteinen aarteemme, joita on vaalittava yhdessä.

Vähemmistövaltuutetun tehtävä on sivistysvaltion luomus. Olemme yhdessä päättäneet, kansainvälisten sitoumustemme mukaisesti, että etnisten vähemmistöjen asema kaippaa erityistä tukea todellisen yhdenvertaisuuden toteutumiseksi. Yhdenvertaisuuden vahvistaminen edellyttää tietysti koko yhteiskunnan kohdalla asenteiden muokkaamista, ajatusmaailman avartamista ja toisen ihmisen näkemistä hänen alkuperästä johtuvan vähemmistöasemansa takaa.

Valtuutetulla on toimivaltansa perusteella suuri vapaus ratkaista, millä tavoin etnisiä suhteita edistetään, rasismia vastustetaan tai yksittäisiin oikeusloukkauksiin puututaan. Vapautta hieman varjostaa se tosiasia, että ensisijaiset keinot puuttua ongelmiin ovat ns. pehmeitä. Toisaalta monet saavutukset ovat yhteistyön tuloksia. Pehmeät keinot voivat monesti olla tehokkaita aidon muutoksen ja uuden ajattelun aikaansaamisessa. Vähemmistövaltuutettu pyytää selvitystä, kehottaa korjaamaan syrjäntilanteen, antaa lausuntoja, suosituksia ja neuvoja, herättää julkista keskustelua ja ehkä moittii viranomaisen toimintaa tai päättäjien ratkaisuja. Valtuutettu pyrkii myös huomioimaan, miten konfliktitilanteessa olisi löydettävissä rakentavia ratkaisuja, jotka todellisuudessa helpottaisivat osapuolten kanssakäy-

mistä ja keskinäistä ymmärrystä tulevaisuudessa. Erityisen merkittävässä tapauksissa vähemmistövaltuutettu voi jatkaa asian oikeudellista käsittelyä viemällä asian syrjäntälautakuntaan tai tuomioistui-
meen. Monesti yksittäinen ongelma on osa raken-
teellista syrjintää, jolloin päättäjien ja viranomaisten
tiedottaminen ovat keskeisessä asemassa.

Olen oppinut, että ihmisen elämän moninaisuus on aina kuviteltua suurempi. Maailman ja ihmisten muuttuessa on välttämätöntä, että yhteiskunta on varautunut vastaamaan joka elämäntilanteeseen siten, että jokaisen perusoikeudet ja ihmisoikeudet voidaan turvata. Eri valvontarakenteita tarvitaan silloin, kun yksittäisiä puutteita ilmenee ja oikeusloukkaukset on korjattava. Viranomaisen asia on edistää ihmisten yhdenvertaisuuden toteutumista ja löytää keinoja siihen, miten jokainen voisi yhteiskunnassamme elää mahdollisimman hyvin. Suomalaiseen demokratiaan on jo yli sadan vuoden ajan kuulunut jokaisen osallistuminen. Se on ollut tapa kerätä inhimilliset resurssimme ja turvata rakentavat mahdollisuudet korjata epäkohtia. Kaikkien osallistuminen yhteiskuntamme päätöksentekoon, työmarkkinoihin tai yhteiseen sosiaaliseen kanssakäymiseen ei vielä kaikkien vähemmistöjen kohdalla ole tyydyttävällä tasolla. Vielä päättäjinä on harvoja näkyvien vähemmistöjemme edustajia, ja erityisen huono tilanne on eduskunnan kohdalla. Työttömyys kohtaa esimerkiksi suomensomalialaisia erityisen vakavalla

In Finland
harvi
this thing
called
**reilu
meininki**

tavalla. Romanian matala koulutuksen taso kertoo koulujärjestelmämme puutteista, samoin kuin kyvyttömyys tarjota saamelaislapsille lainmukaista omakielistä päivähoitoa, esimerkiksi pääkaupunkiseudulla. Ihmiskaupan uhrien tunnistamisen ja suojelun parantamiseksi ponnistellaan, mutta vielä liian moni, tämän vakavan rikoksen uhri, ei saa suojelua. Useimmat heistä ovat ulkomaalaisia naisia.

Maahanmuuttajan tie täyteen osallisuuteen on kivinen, varsinkin, jos hänellä on pakolaistausta tai hän muuten edustaa näkyvää vähemmistöä. Euroopan ihmisoikeusinstituution (FRA) tutkimus siitä, että merkittävä osa maahanmuuttajista ei edes tunne omia oikeuksiaan ja että syrjintää esiintyy Suomessa muita EU-maita enemmän, on huolestuttava. Vasta viimeaikoina, ehkä vastavoimana vahvan maahanmuuttajavihamielisen ilmapiirin vahvistuttua maassamme, ovat toisenlaiset äännet alkaneet kuulua, sekä maahanmuuttajataustaiset henkilöt laajemminkin alkaneet osallistua yhteiskuntakeskusteluun ja osoittaneet omilla persoonillaan, miten moniääninen maahanmuuttajien ryhmä on. Toisin sanoen, kyseessä ei ole yhtenäinen ryhmä. Toisaalta voi olla, että tämä myönteinen näkökulman laajenus vain kuvastaa oman näkökulmani laajentumista – vaikea sanoa.

Det är utan vidare sant att de flesta finländare inte har en vän eller arbetskamrat med utländsk bak-

grund. Därför kan det vara ett långsamt arbete att förändra våra stereotypa attityder gentemot invandrare. En äkta dialog mellan människor från olika kulturer och en ökande förståelse människor emellan växer uttryckligen via personliga kontakter, i och med att man lär känna en annan person med en främmande bakgrund. Det är säkert något som vi alla upplevt. Fördomar har vi alla om andra människor, inte endast om människor från andra minoriteter. Även om informationsflödet hela tiden har ökat och våra kunskaper om andra länder vuxit så har det nödvändigtvis inte betytt att vår medkänsla för andra har vuxit. Empati kräver en personlig kontakt, kanske en personlig upplevelse kanske till och med genom skönlitteraturen, men på något plan en känslomässig relation till den andre.

Då man bygger upp goda etniska relationer kan man därför inte utgå endast från tanken att vi lär invandrarna – ”maassa maan tavalla”. Detta tankesätt förenklar egentligen också det finländska och förminskar Finlands kulturrikedom till en stereotyp, simpel bild som inte passar någon. Det är säkert få människor som skulle acceptera att leva under en dylik tvångsregim. Låt oss lita på att vår kultur kan frodas också i växelverkan med en annan människas kultur – båda lika värdefulla.

Vähemmistövaltuutettu täyttää 10 vuotta ja kiitän kaikkia, jotka ovat näiden vuosien aikana tehneet

kanssamme hyvää työtä yhdenvertaisemman Suomen puolesta. Edeltäjäni Mikko Puumalainen ja Johanna Suurpää ovat omissa kirjoituksissaan aidoisti kuvailleet aikaansa tässä haastavassa, mutta niin mielenkiintoisessa toimessa. Monet asiat ovat edenneet ja korjaantuneet heidän ja toimiston upeiden työntekijöiden työn tuloksena. On hyvä välillä katella taaksepäin, että huomaisi edistyksen askeleet, jotka arjessa välillä voivat tuntua pieniltä. Heidän kaikkien työtään voisi kommentoida siten kuin Dalee Sambo Dorough tekee omissa kirjoitukses-

saan, lainatessaan presidentti Obamaa: ”What matters far more than words – what matters far more than any resolution or declaration – are actions to match those words.” Toivotan teille mielenkiintoisia lukuhetkiä arvokkaiden sanojen parissa sellaisten ihmisten kirjoittamina, jotka kaikki omissa elämässään ovat vihkiytyneet tekoihin yhdenvertaisuuden puolesta. Haluan tässä vielä sydämellisesti kiittää suunnittelija Päivi Okuogumea, hänen sinnikkyydestään, idearikkaudestaan ja valtavasta panoksestaan tämän kirjan aikaansaamiseksi.

Vähemmistövaltuutetun toimiston työntekijöitä syksyllä 2011. Vasemmalta Robin Harms, Venla Roth, Päivi Okuogume, Annika Parsons, Husein Muhammed, Päivi Keskitalo, Rahul Somani, Attikos Sironen, Rainer Hiltunen, Maria Swanljung, vähemmistövaltuutettu Eva Biaudet. Kuvasta puuttuvat Pirjo Kruskopf ja Massimo Zanasi.

Det är fint att få följa med intressanta och aktuella människorättsärenden och försöka påverka utvecklingen.

Pieni toimisto – monipuoliset tehtävät ja laajat vastuualueet.

Asiakastyö tuo todellisuuden näkyviin työssämme. Meillä on myös itsenäinen asema, asiantunteva henkilöstö ja yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Siinäpä aineksia reiluun meininkiin...

I det här arbetet får man förverkliga sin övertygelse om människors lika värde.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

Työskennellessäni ihmiskaupan uhrien oikeuksien toteutumisen puolesta koen osallistuvani reilumman maailman rakentamiseen – sellaisen, joka kantaa vastuuta kaikkien, myös kaikkein haavoittuvimpien ihmisten, hyvinvoinnista.

Minusta on mahtavaa työskennellä ihmisten kanssa, joilla on empatia ja arvot kohdallaan. Yhdenvertainen Suomi on vahva Suomi ja minä saan olla mukana vahvistamassa tätä yhteiskuntaa.

Att lyckas i sitt arbete är ett litet framsteg för samhället, men ett stort framsteg för den enskilda kunden.

Läheinen yhteys ihmisiin ja konkreettiset ongelmat.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

10

vuotta | år

**Vähemmistövaltuutettu
Minoritetsombudsmannen**

1

Hyrshu

1.

Vähemmistövaltuutetun 10 vuoden taival

10 vuotta | år

Vähemmistövaltuutettu
Minoritetsombudsmannen

2001–2002

Vähemmistövaltuutettu aloitti toimintansa itsenäisenä ja riippumattomana viranomaisena syyskuussa 2001, jolloin laki vähemmistövaltuutetusta tuli voimaan. Ensimmäinen vähemmistövaltuutettu aloitti vuoden 2002 alusta. Sen vuoden toimintakertomuksen mukaan monikulttuurisen yhteiskunnan toimintaedellytyksiä luotiin tekemällä vähemmistövaltuutettua tunnetuksi sekä luomalla yhteistyösuhteita. Tärkeää oli myös järjestää valtuutetun toimiston sisäistä työskentelyä ja toiminnan perusedellytyksiä. Tämä tarkoitti uuden viranomaisen toimialan, sisällön, tavoitteiden ja painopisteiden hahmottamista ja tunnetuksi tekemistä sekä yhteistyö- ja sidosryhmäsuhteiden luomista.

2003

Toimintavuonna 2003 – kuten muutenkin toiminnan ensivuotina – painottuivat ulkomaalaislain toivuuteen liittyvät asiat. Vuonna 2003 valmistelussa olleen ulkomaalaislain sisällöstä tiedotettiin asiakkaille, ja valtuutettu osallistui lausunnoillaan lain sisällöstä käytyyn keskusteluun. Kansalaisuushakemusten erittäin pitkät käsittelyajat aiheuttivat runsaasti yhteydenottoja. Kotoutumiseen liittyvät ongelmat – koulunkäyntiin tai sosiaaliturvaan liittyen – muodostivat asiakastyöstä suuren osan. Mahdollisuudet puuttua syrjintään perustuivat vielä vain rikoslain syrjintäkieltoon ja työsyryntää koskeviin säädöksiin.

2004

Uusi yhdenvertaisuuslaki ja ulkomaalaislain kokonaisuudistus tulivat voimaan. Yhdenvertaisuuslaki toi valtuutetulle tehtäväksi valvoa yhdenvertaisuuslain syrjintäkieltojen noudattamista sekä edistää yhdenvertaisuutta. Valtuutettu saattoi myös viedä asioita syrjintälautakunnan tutkittavaksi tai pyytää lautakunnalta lausuntoa yhdenvertaisuuslain soveltamisesta. Laki muutti toimiston roolia melkoisesti, mutta valtuutettu oli ollut lainvalmistelussa mukana valmistelemassa tehokkaampaa puuttumista syrjintään. Sananvapaus ja suhde mediaan tulivat vuonna 2004 työssä aikaisempaa enemmän esille. Selkeä muutos asiakasyhteydenottojen sisällössä oli syrjintään ja muuhun epäasialliseen kohteluun liittyvien tapausten suuri suhteellinen kasvu.

2005

Asiakastyön painopisteet ja toimintatavat vakiintuivat ja osoittautuivat toimiviksi. Esimerkkejä uusista avauksista toimintavuonna olivat muslimiyhteisöjen keskinäisen dialogin ja edunvalvonnan tukeminen sekä valtuutetun itsenäisen tutkimustoiminnan aloittaminen. Syrjintätapausten määrä kasvoi asiakasyhteydenotoissa, ja ulkomaalaislain soveltamiseen liittyvät asiat vähenivät. Monissa tapauksissa nousi syrjintäepäilyjen lisäksi esille perusoikeuksien toteutuminen. Esille nousi päivähoitoon, opetukseen ja koulutukseen sekä palvelujen tarjontaan ja viranomaistoiminnan asianmukaisuuteen liittyviä kysymyksiä.

2006

Yhä useampi yhteydenotto käsitteli syrjintää ja muuta epäasiallista kohtelua etnisen alkuperän perusteella. Vuoden 2006 erityisiksi tavoitteiksi oli asetettu romanien asuntojen saamiseen liittyvän sekä ravintolapalvelujen tarjonnassa esiintyvän etnisen syrjinnän torjunta sekä puuttuminen internetissä esiintyvään rasismiin. Yhdenvertaisuutta edistettiin tukemalla muiden viranomaisten kuten poliisin ja työsuojelupiirien valmiuksia. Yhteistyötä tehtiin suurimpien maahanmuuttajajärjestöjen kanssa sekä tuettiin maahanmuuttajayhteisöjen omaa järjestö- ja yhteistoimintaa. Mm. Suomen Islamilainen Neuvosto ry perustettiin vuoden lopulla.

2007

Muutosten vuonna uudistui maahanmuuttohallinto, Suomi sai ensimmäisen maahanmuutto- ja eurooppaministerin, vähemmistövaltuutettu siirtyi työministeriöstä sisäasiainministeriön yhteyteen ja vähemmistövaltuutettu vaihtui vuonna 2007. Muutokset vaikuttivat vähemmistövaltuutetun toimialaan. Maahanmuuton painopisteen siirryttyä työperäiseen maahanmuuttoon, tuli erityisen ajankohtaiseksi tarkastella yhdenvertaisen kohtelun ja syrjimättömyyden toteutumista työelämässä. Vähemmistövaltuutettu jatkoi vuoden aikana huomion kiinnittämistä myös perinteisten vähemmistöjen, erityisesti alkuperäiskansa saamelaisen sekä romanien tilanteeseen. Keskeisimpänä lainsäädännön kehittämistyön kohteena oli osallistuminen oikeusministeriössä käynnistyneeseen yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistamiseen.

2008

Alkuvuotta 2008 leimasi keskustelu maahanmuuton kasvusta. Työelämän syrjäntäkysymysten valvonnan kehittäminen koettiin tarpeelliseksi. Myös asumiseen liittyvät kysymykset korostuivat vuoden aikana. Loppuvuotta leimasi maahanmuuttoon liittyvän ilmapiirin tiukentuminen. Vähemmistövaltuutetun tehtävänä oli painottaa, että maahanmuuton ongelmista on voitava keskustella, mutta sananvapautta rajoittaa kuitenkin velvoite olla syyllistymättä kiihottamiseen kansanryhmää vastaan. Vähemmistövaltuutettu sai vuoden 2008 aikana valmistelluilla lainmuutoksilla uusia tehtäviä: toimiminen kansallisena ihmiskaupparaporttoijana sekä riippumattomien selvitysten laatiminen etniseen syrjintään liittyen.

2009

Vuoden 2009 alusta vähemmistövaltuutettu on toiminut kansallisena ihmiskaupparaporttoijana. Lapsen oikeuksista turvapaikkamenettelyssä laadittiin vuoden aikana selvitys. Loppuvuodesta valmistunut ehdotus yhdenvertaisuuslain uudistukseksi asetti tavoitteeksi eri syrjintäperusteiden tasa-arvoisen kohtelun sekä tehokkaamman puuttumisen syrjintätapauksiin. Vuoden aikana tapahtuneet uudistukset korostivat entisestään ihmisoikeusnäkökulman merkitystä vähemmistövaltuutetun työssä. Asenneilmapiirin tiukkeneminen vaikutti etnisten vähemmistöjen ja maahanmuuttajien hyvinvointiin. Vähemmistövaltuutettu käynnisti vuoden aikana hankkeen syrjinnän vastaisen neuvonnan alueellisesta kehittämisestä.

2010–2011

Vähemmistövaltuutettuun otettiin yhteyttä edellisvuosia useammin. Vähemmistövaltuutettu julkaisi ensimmäisen raporttinsa kansallisena ihmiskaupparaporttoijana. Vähemmistövaltuutettu on osallistunut aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun ja on aikaisempaa aktiivisemmin ollut yhteydessä mediaan. Alueellinen syrjinnän vastainen neuvontapalvelu jatkoi kehittämistään maakunnissa. Yhdenvertaisuuslain uudistamistyön yhteydessä kansalaisjärjestöt ovat toistuvasti nostaneet esiin tarpeen laajentaa vähemmistövaltuutetun toimivaltaa käsittelemään myös työelämässä tapahtuvaa syrjintää. Vuonna 2010 noin viidesosa vähemmistövaltuutetulle tulleista syrjintään liittyvistä asiakasyhteydenotoista käsitelti työelämää.

MIKKO PUUMALAINEN

Apulaisoikeuskansleri, Vähemmistövaltuutettuna 1.1.2002–31.8.2007

Ensimmäisten vuosien haasteet – muistikuvia leikekirjaa selatessa

Vähemmistövaltuutetun tehtävä oli monelta osin uusi. Työkenttä oli olennaisesti ulkomaalaisvaltuutettua laajempi. Vaikka ulkomaalaisvaltuutetun toimistossa oli jo hoidettu myös etnisiin vähemmistöihin kuuluvien suomalaisten asioita, oli viran yleinen profiili kuitenkin liittynyt vahvasti ulkomaalaisasioihin ja turvapaikanhakijoihin ja vähemmän yhdenvertaisuuteen – puhumattakaan etnisyydestä yhteiskunnassa laajemmalti.

Oli siis selvää, että vähemmistövaltuutetun virassa keskustelua suomalaisessa yhteiskunnassa, eikä vain mediassa, tuli laajentaa unohtamatta kuitenkin ulkomaalaisvaltuutetun hoitamia asioita. Kyse oli yhteiskunnan monimuotoisuuden ja ihmisten välisen erilaisuuden ymmärtämisestä laajemminkin. Niiden yksi ulottuvuus oli kansalaisuus ja etnisyys. Silloin ei ole enää ”meitä ja niitä”, vaan kunkin identiteetti ja sosiaaliset asenteemme toisia kohtaan. Nämä keskustelun teemat eivät ole kymmenen vuoden jälkeen yhtään vanhentuneet.

Laissa muun ohella vähemmistövaltuutetun tehtäväksi säädetty hyvien etnisten suhteiden edistäminen tarkoitti sitä, että asiakaskunta on silloin oikeastaan koko väestö eikä vain etniset vähemmistöt. Odotukset

olivat myös vahvat työn suuntaamiseen rakenteellisempien ongelmien tunnistamiseen sekä yleisempään vaikuttamiseen. Lisäksi tiedossa oli, että valtuutetulle oli luvassa uuden yhdenvertaisuuslain myötä merkittävä valvontatehtävä.

Osallistuminen yhdenvertaisuuslain valmisteluun tarjosikin hyvän mahdollisuuden rakenteelliseen vaikuttamiseen. Vaikka kyse olikin direktiivin kansallisesta täytäntöönpanosta, saattoi sen yhteydessä säätää direktiivin vähimmäisvaatimusten lisäksi kansallisia ratkaisuja. Aloitteestamme lakiin sisällytettiin yhdenvertaisuussuunnitelmien tekovelvollisuus ja erityisen, helposti saavutettavissa olevan asiantuntevan oikeusturvaelimen perustaminen.

Jo alusta lähtien työssä joutui tasapainottamaan hyvinkin erilaisia odotuksia. Toimistossa ei pyritty toistamaan muiden viranomaisten toimia: heille kuului ensisijainen vastuu. Pyrimme korostamaan myös siihen sisältyvää vaatimusta hyvästä hallinnosta, jolloin tuli ottaa huomioon myös asiakkaiden etnisyyden aiheuttamat erityiset tarpeet. Erityisviranomaisen perustaminen ei siis vähentänyt viranomaisten omaa vastuuta etnisiin vähemmistöihin kuuluvista asiakkaista.

Vähemmistövaltuutetun toimisto ei myöskään ol-

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

lut asianajotoimisto, joskin myöhemmin joitain juttuja ajettiin tuomioistuimissa menestyksellisesti niiden kauaskantoisen merkityksen vuoksi. Samoin syrjintälautakuntaan vietyjen tapausten ”avaimet käteen” periaatteella tehty valmistelu palveli pitkävaikutteisempia tavoitteita. Useimpia asiakkaita pyrittiin siis neuvomaan asiantuntevasti sekä varmistamaan ja valvomaan, että he saivat heille kuuluvan palvelun. Asiakaspalvelun kautta esiin tulevat asiat olivat sitten usein pohjana julkisille esiintymisille, aloitteille ja lausunnoille. Laajempi tehtäväkenttä merkitsi siis yhtäältä kohdennetumpaa asiakaspalvelua, mutta myös sen tulosten laajakantoisempaa hyödyntämistä.

Yhteiskunnassa oli paljon odotuksia, uusi laajennettu toimiala sisälsi uusia asioita, olimme saaneet uutta henkilökuntaa, toimistossa oli selkeästi tarvetta työtapojen kehittämiseen ja kuitenkin oli jatkuvasti huolehdittava lain asettamista velvoitteista. Annoimme esimerkiksi jatkuvasti lain edellyttämiä lausuntoja Ulkomaalaisvirastolle turvapaikkahakemuksista. Monesti tuntui siltä, että moni asia piti toimistossa miettiä alusta lähtien uudestaan. Muistan tammikuun alussa 2002 laatiessani ensimmäistä kirjettä ministeriölle pohtineeni, tuleeko kirjeen vasempaan yläreunaan ”Vähemmistövaltuutettu” vai ”Vähemmistövaltuutetun toimisto”. Valitsin ensimmäisen, koska halusin heti ryhtyä rakentamaan kuvaa yhdestä viranomaistoimijasta. Lisäksi heti aluksi muutto väliaikaistiloihin ja pitkään jatkuneet remontit loivat oman paineensa.

Uusi tehtävä kiinnosti asiakkaita ja herätti odotuksia. Se, että se vastasi selkeään tarpeeseen, näkyi yhteydenottojen merkittävänä lisääntymisenä. Monesti asiakkaiden asioita oli kuormittavaa hoitaa: asiakkaat olivat turhautuneita, väsyneitä, vaikeuksissa ja epäluuloisia. Lisäksi keskinäinen viestintä saattoi kieli- ja kulttuuri-erojen vuoksi olla työlästä.

Erityisesti ensimmäiset pari vuotta toimistossa olivat kaikille raskasta aikaa. Sitkeä uurastus kuitenkin

kantoi hiljalleen hedelmää ja muutosprosesseihin liittyvien väistämättömien konfliktien ja niiden ratkaisujen sekä yhteisen oppimisen kautta löysimme toimistossa yhteishengen ja yhteisen suunnan.

Tärkeä osa uuden viran haltuunotosta oli myös yhteistyösuhteiden luominen eri viranomaisiin erityisesti

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

poliisiin ja ulkomaalaishallintoon laajemminkin sekä hallinnon ulkopuolelle, esimerkiksi ammattiyhdistysliikkeeseen. Kun vähemmistövaltuutetulla ei ollut käsilyvaltaa, vaan vain potentiaalista vaikutusvaltaa, oli olennaista näkemyksiin ja perusteluihin liittyvä vaikuttaminen. Oli erityisen ilahduttavaa esimerkiksi nähdä, miten silloisessa Ulkomaalaisvirastossa vastakaikua sai hiljalleen näkemyksemme, ettei hyvä asiakaspalvelu ole ylimääräistä työtä, vaan osa hyvää hallintoa ja perustettavaa. Siihen panostaminen koituu myös viraston hyödyksi. Ylipäänsä viestinä viranomaisille oli muistuttaa hyvän hallinnon velvoitteista ja julkisen vallan perustuslakiin perustuvasta velvollisuudesta edistää perusoikeuksien toteutumista, joista yhdenvertaisuus on yksi keskeisimpiä. Rohkaisevaa oli myös huomata, miten usein sai yllättyä siinä, miten jotkut virastot tai yksittäiset virkamiehet olivat asioita jo tykönänsä miettineet.

Aina keskustelut eivät riittäneet. Selvittelimme muun muassa Tampereen poliisin turvapaikkatutkintaa. Asiakirjoissa oli puutteita ja suorastaan sopimattomuuksia, turvapaikkahakemuksia oli peruutettu erikoisen paljon tutkinnan aikana ja hakijoita oli otettu valtakunnallisesti verraten huomattavan paljon säilöön. Saimme jatkuvasti myös huolestuneita viestejä avustajilta, hakijoilta, terveydenhuollon henkilöstöltä sekä jopa maahanmuuttohallinnon sisältä. Prosessi osoitti turvapaikkatutkinnan läpinäkymättömyyden ongelmat, mutta oli itsessään tervehdyttävä.

Vähemmistövaltuutetun tuli pystyä ymmärtämään asiakkaidensa tarpeita ja tilannetta sekä puolestaan välittää heille tietoa, tukea ja apua. Keskeistä olikin median ja viranomaisten ohella rakentaa yhteys omasta itsenäisestä ja riippumattomasta lähtökohdasta kansalaisjärjestöihin ja etnisten vähemmistöjen edustajiin. Itse vuoro-vaikutuksen ja yhteisten hankkeiden lisäksi tämä merkitsi toisinaan etnisten vähemmistöjen kohdalla apua itse järjestäytymisessä sekä hyvien palvelujen tarjoamista kansalaisjärjestöille julkisen tuen saamiseksi. Tuki ei

ollut kuitenkaan yhdensuuntaista: kansalaisjärjestöjen innovatiivisuus ja aktiivisuus olivat myös vähemmistövaltuutetun resurssi ja korvasi monesti hallinnon vielä silloin varovaista liikkeellelähtöä etnisen yhdenvertaisuuden asioissa.

Viestintä ja mielipidevaikuttaminen

Aloittaessani vähemmistövaltuutettuna tammikuussa 2002 mieltäni askarrutti asiakasasioiden raskauden ja kuormittavuuden ohella toiminta median kanssa. Päätin olla mahdollisimman paljon median käytettävissä, mutta omana itsenäni ja periaatteella, että mediaa ei voi ohjata, mutta vaikuttaa siihen voi yrittää.

Media olikin alusta lähtien hyvin kiinnostunut uudesta virasta ja se sai runsaasti näkyvyyttä. Kokemukseni siitä, mitä ja miten asioita käsiteltiin, olivat hyvin myönteisiä. Virkamiehet ja poliitikot ottivat asioihin varsin säästeliäästi kantaa tai nostivat keskusteluun etnisiin vähemmistöihin ja monikulttuurisuuteen liittyviä kysymyksiä hyvin vähän. Asiat olivat outoja, vaikeita ja niiden tunnepitoisuus sai monet ylivarovaisiksi. Myöskään etnisten vähemmistöjen taikka heihin muutoin liittyvien asioiden arvostelu ei ollut vielä siten järjestäytyntä, että se olisi näkynyt mediassa. Puhumattakaan siitä, että etnisiin vähemmistöihin kuuluvien oma ääni olisi tullut esiin.

Yhteiskunnan etnisyyteen liittyvät asiat kuitenkin askarruttivat yhä useampia. Yhteiskunta muuttui ympärillä ja moni sen myös koki lähellään. Vähemmistövaltuutetun tehtävä vastasi siten monin tavoin tarpeeseen käsitellä näitä kysymyksiä. Media antoi hyvin tilaa ja näkyvyyttä uudelle vähemmistövaltuutetulle osallistua etnistymiseen liittyvään keskusteluun. Usein oli myös tunne, että näkökulma oli median kanssa hyvinkin sama. Tosin tarkka piti olla. Vähemmistövaltuutetu oli kuitenkin julkisessa tehtävässä ja sen – ei median – asialla.

Näin melkein kymmenen vuoden takaa leikekirjaa

selatessa haastattelukannanotot ja julkiset puheenvuorot ovat kestäneet aikaa varsin hyvin. Esiin tuli monet vieläkin tutut teemat: kokonaisnäkemysten luominen vähemmistöjen asemasta Suomessa, enemmistön mahdollisuus joustavuuteen ja vastaantuloon, sillanrakennus ja molemminpuolinen kunnioitus etnisen enemmistön mutta myös vähemmistöryhmien välillä, vähemmistöjen oma aktiivisuus ja vastuu asemansa parantamisessa, erilaisuuden kohtaamisen taidot ja valmiudet, rasmin tunnistaminen ja siihen puuttuminen, hyvän ulkomaalaishallinnon kehittäminen sekä romanien ja saamelaisien aseman kohentaminen muiden muassa. Haastatelussa korostui myös perusviestinä yleistyksien torjunta ja vaatimus henkilöiden arvioimisesta tekojensa mukaan: ”etniseen vähemmistöön kuuluvien ihmisten joukko on moninainen ja koostuu yksilöistä”. Tärkeää oli myös kyseenalaistaa ”maassa maan tavalla” ajattelua. Jokaisella, ei vain etnisillä vähemmistöillä tai maahanmuuttajilla, on vapaus elää tavallaan, mutta lain mukaan.

Toimittajan avulla sain virkaani hyvän alun, kun Satakunnan Kansasta soitettiin oltuani virassa tuskin kuu-kauttaakaan ja kysyttiin kommenttia poikien ympärileikkauksen sallittavuuteen. Tilanne tuli hyvin yllättäen ja puhelinlinjan ollessa auki selasin lakikirjaa ja muodostin asiaan kantani. Korostin tuolloin muun muassa pienten lasten suojelun ja perheiden näkökulmaa sekä asian pragmaattista puolta. Näistä lähtökohdista vaadin silloin ympärileikkausten tekemistä julkisessa terveydenhuollossa. Uuden viran profilia nosti heti se, että olin asiasta eri mieltä eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa.

Tatu Vanhasen Helsingin Sanomien kuukausiliitteessä esittämien lausumien käsittely on toinen näkyvä, mutta itselleni myös varoittava esimerkki. Ilta-Sanomien toimittaja nosti tärkeän kysymyksen esille ja muun ohella pani vastahakoisen pääministerin ottamaan asiaan kantaa. Toimitus kuitenkin manipuloi ikävästi lausumiani. Lausuntojeni kohteena ei ollut Vanhasen tutkimukset sinänsä, vaan se mitä hän haastattelussa lau-

sui afrikkalaisista. Totesin toimittajalle, että haastattelussa lausutun perusteella Vanhanen ”saattaa” olla syyllistynyt rikokseen. Näin juttuluonnoksen etukäteen ja totesin toimittajalle, että tuo ”saattaa” sana on haastattelun tärkein. Esitutinnan kynnyshän on verraten matala ja juuri siinä selvitetään muun muassa, onko lausumat oikein kirjattu, miten niiden esittäjä niihin suhtautuu ym. Toimitus kuitenkin poisti juuri tuon sanan. Lehdestä saattoi siten olla luettavissa, että väitin Vanhasen syyllistyneen rikokseen. Opin ainakin sen, että jos itse luen vastaavia juttuja, en täysin luota lukemaani ennen kuin olen saanut asiaan vahvistuksen. Lehden myynti voi joskus olla totuutta painavampi tekijä. Vaikka mahdollinen mainetappio meni turhaan omaan tiliin, noudatin tässä viisaampien neuvoa enkä ryhtynyt oikomaan mediaa, mutta tein sitä kyllä joillekin kannanottoani ihmetelleille.

Joskus julkisuuden manipulointiin ei syyllistynyt media, vaan ministeriö valikoimalla tiedotusta. Syksylä 2003 nousi kohu Euroopan neuvoston kidutuksen vastaisen komitean (CPT) raportista. Komitea arvos-teli Suomen hallitusta väitetystä maasta poistettavien tahdonvastaisesta huumaamisesta käännytyksen yhteydessä. Tieto oli Euroopan neuvoston ja CPT:n verkkosivuilla komitean englanninkielisessä, muttei ministeriöiden tekemässä suomenkielisessä tiedotteessa. Asia olisi jäänyt huomaamatta, ellen olisi välittänyt toimittajalle neuvon katsoa, mitä myös englanninkielisestä tiedotteesta ja komitean raportista löytyy. Tämä menettely maasta poistamisesta taisi toki olla yksittäinen, mutta se toi esiin aiheellisesti paitsi maastapoistamis-menettelyjen läpinäkymättömyyden myös niiden vaikeuden viranomaisen näkökulmasta sekä ohjeistuksen puutteellisuuden.

Verkossahan käydään nykyisin paljon erityisesti maahanmuuttoon liittyvää keskustelua. Virkakauteni alussa tämä oli vielä satunnaista ja hajanaista. Perinteinen media ei myöskään antanut vielä merkittävästi nä-

kyvyttöä tälle vaihtoehtoiselle keskustelulle. Vasta myöhemmin verkossa alkoi erottua selkeämpiä mielipidejohtajia ja pysyvämpiä foorumeita. Vähemmistövaltuutetun mahdollisuudet osallistua tähän olivat rajalliset. Toimistossamme ei ollut tuolloin päätoimista tiedottajaa. Ne resurssit, joita meillä tiedottamiseen oli käytettävissä, halusimme ohjata omiin tarpeisiimme eikä muiden asettamien kysymysten käsittelyyn. Pyrimme omaa näkemystämme tuomaan esille julkisissa puheenvuoroissa ja tiedottamisessa. Asiallisiin suoriin yhteydenottoihin ja kysymyksiin toki vastattiin.

Etnisen hyvinvoinnin toteutumisessa mielikuvilla ja mielipiteillä on suuri merkitys – joskus suurempi kuin tosiasioilla ja punnituilla pohdintoilla. Viime aikojen poliittinen historia on myös osoittanut näiden mielikuvien voiman. Vähemmistövaltuutetun toimikauden alkuvaiheessa verkko ei ollut vielä tärkeä vaikuttamisen areena, mutta muodostui sellaiseksi hiljalleen. Nykyaikaisessa maahanmuuttoon liittyvään keskusteluun osallistumisen näkökulmasta viranomaisen läsnäolo siellä on suorastaan itsestään selvää. Keskustelimme tästä aikanaan toimistossa, mutta silloin luontevia osallistumismahdollisuuksia keskusteluun ei ollut vielä syntynyt. Keskustelufoorumit olivat silloin vasta järjestäytymässä ja sosiaalinen media kehittymätön. Kyse oli myös paljolti maahanmuuttopoliittisesta keskustelusta, joka ei kuitenkaan ollut vähemmistövaltuutetun varsinaista toimialaa.

Verkkoon liittyi toinen, polttavampi ulottuvuus, jossa ryhdyimme aiheellisesti toimenpiteisiin. Saimme paljon sekä etnisiin vähemmistöihin että enemmistöön kuuluvilta asiakkailta huolestuneita ja ahdistuneita viestejä netissä esiintyvistä loukkaavasta, vihaan ja syrjintään yllyttävästä kirjoittelusta. Oli vaikeaa hyväksyä sitä, etteivätkö sananvapauden turvaamista ja ihmisten kunniaa ja yksityiselämän suojaa koskevat lait koskisi myös niitä kirjoituksia, joita julkaistiin verkossa. Puutuimme siis asiaan tekemällä äärimmäisistä, nähdäksemme

lainvastaisista tapauksista tutkintapyyntöjä. Oli tärkeää viedä näitä tapauksia poliisin tutkittavaksi, syyttäjien arvioitavaksi ja tuomioistuinten ratkaistavaksi. Yksilöiden suojelun lisäksi kysymys oli siitä, missä ovat sananvapauden rajat ja kirjoittajien vastuu. Tuomioistuintenkäytäntö vahvisti oikeudellisen analyysimme oikeaksi.

Selvitimme myös kantaamme verkkosivuillamme. Toimme myös esille, että kyse ei ollut maahanmuuttopoliittisen keskustelun rajoittamisesta, vaan maahanmuuttajien suojaamisesta lainvastaiselta sananvapauden väärinkäytöltä. Tätä tärkeää eroa on sittemmin nettikirjoiteluissa usein väristelty, joka vain vahvistaa eron tärkeyttä. Ylipäänsä toimme tässäkin yhteydessä esiin sen, että vähemmistövaltuutettu ei ole maahanmuuttopoliitikkaa tekevä, vaan muun muassa maahanmuuttajien asemaa ja oikeuksia Suomessa edistävä viranomainen.

Suomalaisen yhteiskunnan etninen tila

Etnisyyteen liittyvissä asioissa kymmenen vuotta on Suomessa pitkä aika. Monikulttuuristuminen on tänä aikana edennyt ja tässä tarkoitan sillä nimenomaan tosiasioiden – en politiikkaa – koskevana havaintona. Toisin sanoen ulkomaalaistaustaisen väestön määrä on merkittävästi lisääntynyt. Moni muukin asia on muuttunut: romanien yhdenvertaisuuden ongelmat on otettu astetta vakavammin ja saamelaiden kielen ja kulttuurin tukemiseksi on tehty töitä. Islaminuskoiset ovat järjestäneet keskinäistä yhteistyötään ja keskustelu- ja yhteistyöyhteys on avattu. Kotouttamislainsäädännön soveltamisalaa on laajennettu työelämän tarpeista ylipäänsä koko väestön tarpeisiin. Kaikki nämä ovat asioita, joiden hyväksi tehtiin töitä kymmenenkin vuotta sitten.

Silti voi edelleenkin sanoa, että suomalaisessa yhteiskunnassa on yhä monikulttuuristumisen etsikkoaika. Ja nyt tarkoitan sitä poliittisessa mielessä. Halutaanko etnisen hyvinvoinnin kysymykset nostaa lähemmäs politiikan ytimiä? Onko valmiutta kääntää ihmisten liikkuvuus voimavaraksi ja suunnata yhteiskuntapoli-

tiikkaa sen mukaisesti esimerkiksi tunnustamalla, että metropolipolitiikan ydinkysymyksiä on etnisen hyvinvoinnin turvaaminen. Onko rohkeutta tehdä yhteiskuntapolitiikassa etnisiä vähemmistöjä hyödyttäviä ratkaisuja? Onko kärsivällisyyttä kuunnella ja vastata muutoksen aiheuttamaan arvosteluun, kiukuun ja pelkoon ja poimia sieltä rakentavia ehdotuksia? Onko viisautta hyväksyä vastustuksen kuuluvan olennaisesti kaikkiin muutoksiin? Ja onko uskallusta vastuuttaa ja sitouttaa etniset vähemmistöt ottamalla heidät tekijöiksi tähän muutokseen?

Näiden ratkaisujen tekemistä vaikeuttaa se, että maahanmuuton myönteiset vaikutukset jäävät usein piiloon, koska keskitytään vain ongelmien ratkaisuun. Sehän on tietty ymmärrettävää, sillä mikä ongelma toimivassa olisi? Unohduksiin jäi usein myös, että vastaanottaessaan työkäisiä, koulutettuja maahanmuuttajia suomalainen yhteiskunta säästää heidän koulutus- ja muissa varhaisten ikävuosien kustannuksissa. Myös väitteet sosiaaliturvan varassa elämisestä jättävät piiloon useiden etnisiin vähemmistöihin kuuluvien suorastaan raivoisan työnhaun tai kurssittautumisen sekä sen että tietämättöminä yhteiskunnastamme ja kielitaidottomina he usein jättivät käyttämättä heille yhdenvertaisesti kuuluvia etuisuuksia ja mahdollisuuksia.

Kymmenessä vuodessa vähemmistövaltuutetun tehtävän merkitys ei ole vähentynyt. Paitsi, että edelleenkin

on tarvetta yhteiskunnallisiin keskusteluavauksiin ja vaikuttamiseen etnisen hyvinvoinnin näkökulmasta, etnisiin vähemmistöihin kuuluvat ihmiset tarvitsevat avukseen asiantuntevan tukijan. Se, mitä kirjoitimme ensimmäisessä vuosikertomuksessamme keväällä 2003, pätee nähdäkseni edelleenkin:

”Etninen moninaistuminen on yhteiskuntaa laajasti koskettava ja syvälinen muutos. Itsestään selvänä on pidetty, että etniseen vähemmistöön kuuluva muuttuu. Oppii kielen ja uusia tapoja – kotoutuu. Huomaamattomampi on toinen muutos: hän samalla vääjäämättä muuttaa myös suomalaisuutta ja suomalaista yhteiskuntaa. Tuloksena on jotain uutta: monikulttuurinen yhteiskunta. Parhaimmillaan siinä ei ole jyrkkää kahtiajakoa enemmistö- ja vähemmistökulttuuriin taikka vain enemmistökulttuuri, johon vähemmistö sulautuu. Muutosta voi ohjata kohti näin ymmärrettyä monikulttuurisuutta. Siihen pitää kuitenkin yhteiskunnassa laajasti ja avoimesti valmistautua ja sitä siihen aktiivisesti valmistaa. Vähemmistövaltuutetun viran perustaminen on yksi näistä toimista. – Vuonna 2002 moni asia on valtuutetun toimessa ollut uusi ja pitänyt ratkaista ensimmäistä kertaa. Tämän voi ajatella pätevän laajemminkin monikulttuuristumisen arkipäivään Suomessa. Mutta myös toinen havainto on totta: suomalaisessa yhteiskunnassa on paljon, jonka perustalle voi uutta rakentaa, ja sitä voi tehdä yhteistyössä.”

JOHANNA SUURPÄÄ

Johtaja, Demokratia- ja kieliasioiden yksikkö, Oikeusministeriö

Vähemmistövaltuutettuna 1.12.2007–28.2.2010

Vähemmistövaltuutetun mandaatti on ajassa kiinni

Kauttaan aloittavana uutena vähemmistövaltuutettuna kommentoin joulukuussa 2007 odotuksia kaudesta seuraavasti: ”Kiinnostavaksi homman tekee lähivuosien suuri murros”. Odotuksissa oli tuolin ulkomaisen työvoiman mittavampi rekrytointi sekä ruohonjuuritason kansainvälistyminen yhteiskunnan eri lohkoilla. Valuuttamarkkinoilta lähtenyt taloudellinen taantuma, ja sen myötä kiristynyt asenneilmapiiri, ei vielä ollut näköpiirissä.

Työskentely vähemmistövaltuutettuna vuosina 2007–2010 osoitti selvästi, etteivät maahanmuuttoon ja etnisiin suhteisiin liittyvät kysymykset ole millään lailla erillinen saareke, vaan monin tavoin kiinni ajassa ja yhteiskunnan kehityksessä. Valtuutetun tehtäviin kuuluvat kysymykset ovat olennainen testi yhteiskunnan halusta ja kyvystä kunnioittaa ihmisoikeuksia käytännössä.

Vähemmistövaltuutetulla on erinomainen näköalapaikka muutokseen. Valtuutettu tapaa suuren määrän vähemmistöihin kuuluvia henkilöitä. Useat heistä kokevat joutuneensa syrjinnän kohteeksi. Monet ovat aktiivisia yhteiskunnan jäseniä ja halukkaita tuomaan

taustaryhmänsä kokemuksia esiin. Toisaalta vähemmistövaltuutettu osallistuu moniin hallinnon prosesseihin ja on myös näkyvä julkinen keskustelija. Vähemmistövaltuutettu voi siten toimia eräänlaisena katalyyttina tai muutoksen käynnistäjänä yhteiskunnan kansainvälistymiseen ja vähemmistöjen asemaan liittyen. Hän voi tuoda esiin näkymättömiin jäävien vähemmistöjen ääntä.

Vähemmistövaltuutetun työssä tavoitellun muutoksen suunnan määrää valtuutetun mandaatti. Tehtävänä on vähemmistövaltuutetusta annetun lain mukaan etnisten vähemmistöjen ja ulkomaalaisten aseman ja oikeuksien turvaaminen sekä hyvien etnisten suhteiden edistäminen.

Oma taustani aloittaessani vähemmistövaltuutettuna oli vahvasti ihmisoikeusjuristin. Aloitin urani vuonna 1988 Pakolaisneuvonta ry:n ensimmäisenä lakimiehenä, ja päädyin sieltä mm. ulkoministeriön kautta vuoden 2007 joulukuussa vähemmistövaltuutetun toimistoon – ja viimeisiä hetkiään viettävään työministeriöön. Vuoden 2008 alusta työministeriö lakkautettiin, ja siellä sijainneet maahanmuuttoasiat sekä vähemmistövaltuutetun toimisto siirtyivät sisäasiainministeriön yhteyteen.

Organisaation muutos alleviivasi vähemmistövaltuutetun itsenäisyyden tärkeyttä. Sijoittuminen poliisiin ja ulkomaalaishallinnon kanssa samaan ministeriöön saattoi herättää kysymyksiä vähemmistövaltuutetun asiakkaiden piirissä. Uutena vähemmistövaltuutettuna kommentoin joulukuussa 2007 Helsingin Sanomien haastattelussa: ”Asiakkaiden täytyy pystyä luottamaan vähemmistövaltuutettuun, muutenhan tässä koko hommassa ei ole hirveän paljon järkeä.”

Vähemmistövaltuutetun toimisto kiinnitti suurta huomiota riittävään itsenäisyyteen ministeriöstä. Tärkeää oli varmistaa tosiasiallinen itsenäisyys, eli että ministeriön sisällöllinen ohjaus ei ulottunut vähemmistövaltuutettuun. Tämän lisäksi oli olennaista myös viestiä itsenäisyydestä: valtuutettu muutti ministeriön tiloista Vuorikadulta omiin tiloihin Mikonkadulle ja toimi eri yhteyksissä oman visuaalisen ilmeensä turvin.

Kokemukseni itsenäisyyden toteutumisesta käytän-

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

nössä oli myönteinen. Ministeriön johdon taholta valtuutetun itsenäisyys otettiin hyvin huomioon, eikä tältä kannalta ongelmallista puuttumista tapahtunut.

Ihmisoikeuslähtöisyys esiin

Yhdenvertaisuusasiat ovat vahvasti ihmisoikeusasioita. Syrjinnän kieltäminen on keskeinen osa sekä Suomea sitovia ihmisoikeusnormeja että omia perusoikeuksiamme – siis ihmisoikeusajattelun ydintä.

Hakeuduun vähemmistövaltuutetuksi juuri ihmisoikeuksien edistämisen vuoksi. Etnisten vähemmistöjen kohtaama syrjintä ja ulkomaalaisten oikeuksien toteutuminen ovat Suomessakin edelleen merkittäviä ihmisoikeushaasteita. Näin on siitäkkin huolimatta, että niiden yli 20 vuoden aikana, joina olen kyseistä aihepiiriä seurannut, muutos tällä alueella on ollut suurta.

Vuoden 2007 lopussa, jolloin kauteni valtuutettuna alkoi, oli otsikoissa odotettavissa oleva työvoimapula. Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma listasi lähtökohtia työvoiman rekrytoinnille, jota tarvittiin Suomen väestörakenteen ja taloudellisen kehityksen vuoksi. Laajamittaisen työperäisen maahanmuuton skenaario oli Suomessa selvästi uutta: maahanmuutto oli käytännössä painottunut perhesuhteiden perusteella tapahtuvaan ja toisaalta humanitaariseen maahanmuuttoon. 1990-luvun lama oli vielä hyvin muistissa: tuolloinhan mm. maahan saapuneiden somalaisten sijoittuminen työmarkkinoille oli ollut hyvin haastavaa.

Vähemmistövaltuutetun rooli työvoiman rekrytointia koskeneissa keskusteluissa oli painottaa muuttajien oikeuksia. Valtuutettu korosti, ettei maahan tule työntekijän prototyyppiä, vaan oikeita ihmisiä, joilla on perheet ja yksilölliset toiveet.

Kysymys perheen yhdistämisestä nousi tästä näkökulmasta pinnalle: valtuutettu piti erityisesti lapsiperheille perheen yhdistämiseksi asetettuja tuloeroja suhteettoman korkeina. Vähemmistövaltuutetun puheenvuoroissa viitattiin kansainvälisiin kokemuksiin ja

siihen, että on kotoutumisenkin kannalta parempi luoda tulijoille mahdollisuus asettua perheineen pysyvästi maahan kuin pitää perheitä erossa. Lisäksi valtuutettu korosti yhdenvertaista oikeutta perhe- ja yksityiselämään sekä mm. lapsen oikeuksien toteutumista.

Vähemmistövaltuutettu kysyi myös, onko Suomi valmis laajamittaiseen maahanmuuttoon. Ovatko työmarkkinat valmiit takaamaan yhdenvertaiset mahdollisuudet ja onko asuntopoliitikassa huomioitu tulijoiden tarpeet? Näkyviin tuli aiempaa selvemmin, että työmarkkinoille muodostuu tyypillisiä maahanmuuttajamattoja. Muualta tulleiden heikommista työehdoista raportoitiin.

Samoin asuntopoliitikassa on keskusteltu tarpeesta välttää maahanmuuttajien kovin suurta keskittymistä samoille asuinalueille, mutta keinot tavoitteen toteuttamiseksi vaikuttavat jääneen puolittiehen. Suomalainen yhteiskunta ei ole täysin sisäistänyt kansainvälistymisen aiheuttaman muutoksen merkitystä. On selvää, että tulijoilta voi odottaa halua kotoutumiseen ja mm. Suomen lakien noudattamista, mutta prosessi vaatii jotain myös vastaanottavalta maalta.

Kauteni loppupuolella asenneilmasto näytti selvästi tiukkenevan. Valtuutetun tietoon tuli sekä varsin räikeitä hyväksikäyttötilanteita työelämässä että yksittäisten ihmisten – esimerkiksi lastenvaunuja kadulla työntävän muslimiäidin – kokemia rasistisävytteisiä purkauksia. EU:n perusoikeusvirasto raportoi erityisesti somalaisten kokemien rasististen tapausten olevan huomattavan yleisiä. Raportissa huomionarvoista oli myös se, että näistä tapauksista ei yleensä kerrottu viranomaisille. On aihetta kysyä, onko meillä riittävää koottua tietoa erityisesti ulkonäöltään suomalaisesta poikkeavan tänä päivänä kokemasta arkipäivän rasismista.

Suomi ei tule jatkossakaan elämään eristyksissä, vaan osana kansainvälistä yhteisöä. Suomesta muutetaan ja myös tänne muutetaan. On siten ensiarvoisen tärkeää, että sekä poliittisen johdon että jokapäiväisen

elämän tasolla kieltäytytään pitämästä muukalaisvihan ilmapiiriä jotenkin ”normaalina” ajan ilmiönä. Myös lainsäädäntöä on hyvä kehittää eteenpäin. Esitys yhdenvertaisuuslain uudistamiseksi voidaan toivottavasti antaa pian.

Perinteisissä vähemmistö- ja alkuperäiskansakysymyksissä tekemistä

Suomi on usein esitetty vähemmistökysymyksissä kansainvälisesti hyvänä esimerkkinä. Toimivana käytäntönä on esitetty esimerkiksi jo vuosikymmeniä jatkunut hyvä yhteistyö romanien ja viranomaisten välillä Romaniasian neuvottelukunnassa. Myös alkuperäiskansa saamelaiden oikeudet on Suomen perustuslaissa ja mm. saamen kielilaissa varsin vahvasti turvattu.

Vähemmistövaltuutettuna sain kuitenkin nopeasti todeta, ettei todellisuus ole näin ruusuinen. Romanit olivat vähemmistövaltuutetun suurin yksittäinen asiakasryhmä. Monet tapauksista koskivat asuntosyrjintää, mutta mukana oli myös varsin koskettavia kertomuksia työelämän syrjintäkokemuksista tai koulutuksessa kohdatuista ongelmista. Joskus syrjintä ja syrjäytyminen vaikuttivat vahvistavan toisiaan. Toisaalta vastaan tuli myös paljon positiivisia esimerkkejä kouluttautuneista ja paikkansa löytäneistä romaneista, jotka ovat onnistuneet yhdistämään perinteisen romanikulttuurin ja yhteiskunnan kehityksen vaatimukset.

Kauteni aikana tuli joskus esiin myös jännite perinteisesti noudatettujen tapojen ja perusoikeuksien välillä. On selvää, että vähemmistövaltuutettu painottaa jokaisen perusoikeuksien toteuttamista. Olin kuitenkin iloinen siitä luottamuksellisesta ilmapiiristä, joka vallitsi vähemmistövaltuutetun toimiston ja romaniyhteisön välillä. Vaikeistakin asioista oli mahdollista puhua ja etsiä ratkaisuja.

Saamelaiden osalta erityisesti matkat pohjoiseen avasivat silmät näkemään, miten haavoittuvassa asemassa saamen kielet ja kulttuuri ovat. Mm. kielellisten oi-

keuksien toteuttamisessa on puutteita, ja vaikka myös paljon hyviä hankkeita on toteutettu, on saamen kielen asema edelleen uhanalainen. Erityisesti mieleeni on jäänyt vierailu Sevettijärvellä ja muualla kolttasaamelaisten asuma-alueella. Yksittäisillä aktiivisilla kielenpuhujilla on suorastaan hillitön vastuu, ja todella paljon nämä yksilöt tekevätkin kolttakielen ja kulttuurin eteen. He tarvitsevat kuitenkin ehdottomasti tuntuvia toimia ja pitkäjänteisiä tulevaisuudennäkymiä tuekseen. Tässä suhteessa vireillä olevaan saamen kielen elvyttämisohjelmaan kohdistuu suuret odotukset.

Kauteni aikana tehtiin myös selvitys saamelaisista pääkaupunkiseudulla. Kun Helsingin seutu on jo Suomen suurin ”saamelaiskylä”, on suuri merkitys sillä, mikä edellytykset täällä asuvilla saamelaisilla on pitää yllä ja siirtää lapsilleen omaa kieltään ja kulttuuriaan. Ehkä Helsingin kaupunki voisi ottaa haasteen vastaan, ja löytää maan alkuperäiskansan kulttuurille oman kotipesän pääkaupungista.

Ihmiskauppa uutena haasteena

Vähemmistövaltuutetun tehtäviin liitettiin vuonna 2008 toimiminen kansallisena ihmiskaupparaportoitajana. Ihmiskaupparaportoitajan tehtäväksi tuli mm. seurata ihmiskauppaan liittyviä ilmiöitä, kansainvälisten velvoitteiden toteutumista ja kansallisen lainsäädännön toivuutta sekä raportoida niistä.

Ihmiskaupalla oli toki yhteyksiä valtuutetun aiempaan toimintaan. Osa ihmiskauppatapauksista liittyy pitkälle meneviin ulkomaisten työntekijöiden hyväksikäyttötapauksiin, tai muuten ulkomaalaisten oikeuksien olennaiseen rajoittamiseen. Vähemmistövaltuutetun riippumaton asema on tärkeä myös uuden mandaatin toteuttamisedellytysten kannalta.

Uusi mandaatti oli kiinnostava, sillä Suomessa vasta heräiltiin huomaamaan, että ihmiskauppa ilmiönä koskettaa myös meitä. Valtuutetun toimiston henkilökunnan asiantuntemuksella oli kysyntää, kun koulutuk-

In Finland
harvi
this thing
called
**reilu
meininki**

sen ja uusien järjestelmien luomisen kautta kasvatettiin valmiuksia puuttua ihmiskauppaan liittyviin ilmiöihin Suomessa.

Toisaalta ihmiskaupparaportoijan mandaatti oli myös vaativa. Oikeuskäytäntö oli vienyt ihmiskaupan määritelmän rajan käytännössä korkealle, mikä ei helpottanut tehokkaiden puuttumiskeinojen löytämistä. Osittain ilmeni eri puolilla vaikeutta hahmottaa ihmiskauppaan liittyviä ilmiöitä uhrin näkökulmasta – uhria ei tule syyllistää. Mutta ennen kaikkea mandaatin vaativuus liittyi ihmiskaupan uhrien tilanteeseen, joka väkisin pysäytti.

Ajassa kiinni

Vähemmistövaltuutettu on kymmenvuotisen toimintansa ajan ollut osa suomalaisen yhteiskunnan muutosta. Valtuutettu on myös kyennyt ennakoimaan ja nostamaan pintaan uusia teemoja. Jatkossa haasteiden ei voi ennakoida häviävän – pikemminkin päinvastoin. Myös mandaatin muuttuminen uudeksi laaja-alaiseksi yhdenvertaisuusvaltuutetuksi on mahdollista.

Työ ei kuitenkaan aina ole helppoa. Valtuutetun toimiston henkilökunta kohtaa ihmisiä, jotka kokevat tulleet syrjityiksi, mutta joita ei aina kykene auttamaan. Itsenäisyyden käänköpuolena on jatkuva haaste miettiä, miten niukat resurssit tulisi parhaalla mahdollisella tavalla kohdentaa. Vähemmistövaltuutettu ei kuitenkaan koskaan joudu miettimään, onko työssä pohjimmiltaan mitään mieltä. Mandaatti on ollut kuluneen kymmenvuotiskauden tärkeä ja kehittyvä. Uskon että näin tulee olemaan jatkossakin. Toivotan toimistolle jaksamista ja menestystä!

Millaista Suomea haluaisit rakentaa?

Kofi Babone

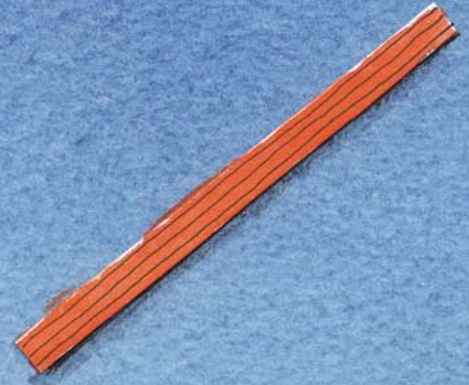
34 vuotta, sairaanhoitaja

Kotoutumista helpotaisi, jos viranomaiset tarjoaisivat enemmän ja tehokkaampia suomen kielen kursseja, tai ruotsinkursseja alueilla, missä pu-

hutaan ruotsia. Paremmat kurssit uskoakseni nopeuttaisivat integroitumista yhteiskuntaan. Sosiaalinen elämä on myös hyvin tärkeää. Kielitaitoinen maahanmuuttaja voi saada enemmän suomalaisia ystäviä. Olisi myös hyvä, jos maahanmuuttajat saisivat omia edustajia kuntiin ja muihin paikallisiin päätöselimiin.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

2

2.

Etnisiä vähemmistöjä
syrjitään päivittäisessä
asioinnissa

10 vuotta | år

Vähemmistövaltuutettu
Minoritetsombudsmannen

”Uusi yhdenvertaisuuslaki lisännyt merkittävästi mahdollisuuksia puuttua syrjintään”

”Vähemmistövaltuutettu katsoo, että helmikuussa 2004 voimaan tullut yhdenvertaisuuslaki on merkittävästi lisännyt mahdollisuuksia puuttua etniseen syrjintään. Vähemmistövaltuutetun mu-

kaan jo pelkkä tiedottaminen lain sisälöstä on muuttanut syrjintänä pidettäviä toimintatapoja. Syrjintää kokeneet henkilöt ottavat aikaisempaa useammin yhteyttä vähemmistövaltuutettuun. Eri-tyisesti romanien yhteydenotot ovat

lisääntyneet merkittävästi Osaan tapauksista valtuutettu antoi oman kannanottonsa tapahtuneesta ja vuonna 2004 vähemmistövaltuutettu vei myös ensimmäiset tapaukset syrjintälautakunnan käsiteltäväksi.”

”Etnisen syrjinnän vastaiseen neuvontaan on panostettava”

”Yhdenvertaisuuslakia ei hyödynnetä työsyryntäkysymyksissä”

”Moniperusteisuus näkyviin vähemmistövaltuutetun työssä – Lapset ja naiset haavoittuvassa asemassa”

”Hyvitys syrjinnän kiellon rikkomisesta huoneenvuokra-asiassa”

”Kunta oli suositellut romaniperhettä hakeutumaan romaniväestöä asuttaville seuduille, koska kunta asuinalueena ei tarjonnut romaniväestölle luonnollista kanssakäymismahdollisuutta muun roma-

niyhteisön ja kulttuurin kanssa. Kunta oli siten syrjinyt romaniperheen jäseniä asukasvalinnassa ja kohdellut heitä epäsuotuisammin kuin muita vertailukelpoisessa tilanteessa olevia asunnonhakijoi-

ta. Kunta tuomittiin maksamaan hyvitystä romaniperheen jäsenille vuokra-asunnon saamiseen liittyvässä syrjintätapauksessa. Hyvityksen määrä on 3 000 euroa henkilöä kohden.”

”Etniset vähemmistöt tarvitsevat syrjinnän vastaista neuvontaa”

”Työharjoittelun syrjintätapauksessa sovintoratkaisu”

”Vuonna 2009 syntyi sovintoratkaisu asiassa, jossa vähemmistövaltuutetun määräämä toimiston ylitarkastaja avusti romanitaustaista henkilöä työharjoittelussa tapahtuneesta syrjintätapauksessa.”

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

”Haasteena syrjinnän tunnistaminen – neuvontaa ja osaamista alueellisiin palvelupisteisiin.”

”Tavoitteena syrjinnän vastaista neuvontaa koko maassa”

”Yksi uusi keino tavoittaa apua tarvitsevia on alueellinen neuvonta, jota vuoden 2010 aikana on testattu osana Yhdenvertaisuus etusijalle -hanketta. Useammalla paikkakunnalla toimii neuvontapalvelupisteitä, joissa syrjintää kokenut saa neuvontaa ja ohjausta. Kotkassa neuvontapalvelu toiminta on ollut alusta lähtien kaupungin toimijoiden kiinnostuksen kohteena. Tämä osaltaan auttoi neuvonnan kehittämistä kohti seudullista palvelumallia, jossa Kotkan lisäksi neljä seutukuntaa muodostavat yhteisen seudullisen syrjinnän vastainen neuvonnan

palvelun. Rikosuhripäivystyksellä on Suomessa kattava- ja ammattimainen tuki- ja neuvontapalveluja rikoksen uhrille tai todistajille. Onkin järkevää rakentaa syrjinnän vastainen neuvontapalvelu osaksi Rikosuhripäivystyksen toimintaa. Järjestöllä on alueellisesti myös verkostoituneita palvelupisteitä, jotka hankkeen aikana koulutetaan ottamaan vastaan syrjintää kohdanneita ihmisiä. Hankkeeseen on kuulunut myös neuvontapisteiden henkilöstön sekä muiden toimijoiden kouluttaminen sekä kaupunkien tukeminen heidän yhdenvertaisuustyössään.”

Hur skulle ditt Finland se ut?

skulle vara viktigt både för invandrare och infödda finländare. Det passar ett civiliserat samhälle.

Det måste finnas en realistisk utbildningspolitik för invandrare. En politik som underlättar kulturell integrering och ger tillgång till arbetslivet. Invandrarnas röst hörs inte ännu i de socialpolitiska, kulturella, och samhällspolitiska linjedragningarna.

Ricardo Parada

51 år, bibliotekarie

Det är otroligt viktigt att kunna finska eller svenska om man skall integreras i samhället. Kontinuerlig utbildning i tolerans och likabehandling

”Yrittäjä koki tulleensa syrjityksi etnisen taustansa vuoksi, kun julkinen osakeyhtiö ei valinnut häntä sopimusikumppanikseen.”

”Etnisiä vähemmistöjä syrjitään päivittäisessä asiointissa.”

”Palvelujen tarjontaan liittyvät yhteydentotot ja kantelut muodostavat ison osan vähemmistövaltuutetun asiakastyöstä. – – osa kanteluista palveluntarjontaan liittyen koskee vartijoiden toimintaa: miten he ilman erityistä syytä seuraavat erityisesti ihonväriltään poikkeavia henkilöitä.”

In Finland
har vi
this thing
called
reilu
meininki

”Heikentyneeseen taloustilanteeseen liittyen raportoitiin muun muassa korkeasta kynnyksestä työelämään pääsemiseksi sekä heikoista työehdoista ja olosuhteista. Työelämän hyväksikäyttötilanteilla voi olla myös liittymäkohtia mahdolliseen ihmiskauppaan.”

”Pakolaisilta evättiin kotivakuutus – yhtiö myönsi virheensä ja maksaa korvauksen.”

”Kaksitoista kongolaistaustaista perhettä eivät saaneet kotivakuutusta. Lähivakuutusyhdistys ilmoitti ”molemminpuolisen hyvän palvelun varmistamiseksi keskittyvänsä Suomen kansalaisiin”. Vähemmistövaltuutettu on neuvotellut perheiden puolesta sovinnosta Lähivakuutusryhmän edustajien kanssa. Sovinnon tuloksena Lähivakuutusyhdistys maksaa kullekin perheelle 300 euron hyvityksen syrjinnästä ja Lähivakuutusryhmä laatii ohjeistuksen paikallisyhdistyksilleen, jotta vastaavanlaisilta syrjintätilanteilta vältytään tulevaisuudessa.”

”Kuntokeskuksen tilojen tulisi ensisijaisesti palvella kuntoilemista”

”Vähemmistövaltuutetulle ilmoitettiin elokuussa 2010 espoolaisen kuntokeskuksen seinällä olleessa pyynnöstä pidättäytyä rukoushetkistä kuntokeskuksen tiloissa. Vähemmistövaltuutettu totesi, että kuntokeskuksen tilojen tulisi ensisijaisesti palvella kuntoilemista ja rukoilemisessa olisi hyvä löytää parempi tila. Kyse ei ollut syrjinnästä.”

”Yhdenvertaisuudesta on etua myös yhteiskunnalle, sillä yhdenvertaisessa yhteiskunnassa kaikki osallistuvat yhteiskunnan rakentamiseen.”

In Finland
har vi
this thing
called
reilu
meininki

KRISTIINA KOUROS

Pääsihteeri, Ihmisoikeusliitto

Yhdenvertaisuuslaki on itsestäänselvyys – silti sen vahvistamista tarvitaan

Yhdenvertaisuuteen pyrkiminen on monella tapaa taistelua ihmiskunnan menneisyyttä ja tämän päivän todellisuutta vastaan. Haasteista huolimatta meillä on mahdollisuus rakentaa järjestelmä, jolla pääsemme lähemmäs kaikkien arvokkaaksi tunnustamaa eetosta ihmisarvosta.

Yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä on Suomessa käsitelty tähän asti syrjintäperusteittain ja sektori-kohtaisesti. Esimerkiksi vammaisiin ihmisiin tai romaaneihin liittyviä kysymyksiä on käsitelty pääasiassa sosiaalipoliittisina asioina. Vasta yhdenvertaisuuslain myötä on herätty näiden kysymysten käsittelemiseen ihmisoikeusnäkökulmasta rinnakkaisina ja kokonaisvaltaisesti.

Vähemmistövaltuutetun toimistolla on ollut aktiivinen ote syrjinnän uhrien suuntaan. Toiminta on parantanut syrjinnän uhrien asemaa ja tuonut käyttöön uusia keinoja. Yhdenvertaisuusajattelun valtavirtaistaminen ja yhtäläisten oikeusturvakeinojen turvaaminen kaikille syrjinnän uhreille on kuitenkin vasta tiensä alussa. Keskeisin syrjinnän uhrien ongelma on edelleen se, etteivät kaikki syrjintäperusteet ole samalla viivalla.

Yhdenvertaisuuden edistämisvelvoitteissa, syrjintäkieltojen soveltamisalassa, oikeussuojan laajuudessa sekä neuvontapalveluiden ja muun asiantuntija-avun

saatavuudessa on tällä hetkellä huomattavia eroja syrjintäperusteesta riippuen. Yhdenvertaisuuselinten mandaatit ovat yhtäältä tiukasti rajattuja, toisaalta osittain päällekkäisiä. Esimerkiksi palveluiden tarjonnassa etnisen alkuperän perusteella syrjintää kokenut henkilö voi ottaa yhteyttä vähemmistövaltuutettuun saadakseen neuvoja ja opastusta, viedä asian syrjintälautakunnan käsiteltäväksi, nostaa siviilikanteen tai tehdä poliisille rikosilmoituksen. Toisaalta silloin, kun on kyse syrjinnästä esimerkiksi vammaisuuden tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella, ei syrjinnän uhrilla ole mitään avustavaa valtuutettua.

Kuinka yhdenvertaisuuslain tarjoama suoja vähemmistöille on sitten tavoittanut varsinaista kohderyhmäänsä, syrjinnän uhreja? Vuonna 2008 EU:n perusoikeusvirasto teetti EU-MIDIS-tutkimuksen selvittääkseen maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen kokemuksia syrjivästä kohtelusta, rikoksista, oikeuksien tuntemuksesta sekä valitusten raportoinnista.¹ Tutkimuksen mukaan oikeuksien tuntemus oli yllättävänkin heikkoa: Yli puolet Suomessa kyselyyn vastanneista ei tiedä mitään tahoja, joka valvoo syrjintätilannetta ja voisi auttaa syrjintätilanteessa. Tutkimuksen mukaan syrjin-

¹ EU-MIDIS – European Union Minorities and Discrimination Survey (2009).

nästä tehdään harvoin valitus myös siksi, ettei sen uskota johtavan mihinkään.

Vähemmistövaltuutettu voi antaa ohjeita, neuvoja ja suosituksia tai tehdä aloitteita, jotta syrjintää ei jatkettaisi tai uusittaisi. Syrjintälautakunta taas voi kieltää jatkamasta tai uusimasta etniseen alkuperään perustuva syrjintää tai vastatoimia ja asettaa päätöksen noudattamisen tehosteeksi uhkasakon ja tuomita sen maksettavaksi. Kummallakin on oma tärkeä roolinsa, mutta vasta tuomioistuin voi päättää korvauksista. Ehkä hyvityksen voisi ainakin rajatuissa tapauksissa määrätä syrjintälautakunta.

Toisaalta uhrin eivät näytä olevan ensisijaisesti rahan perässä. Ihmisoikeusliiton haastattelujen mukaan useat uhrin hakevat puuttumisella sitä, että syrjintään syy-

listynyt myöntää tehneensä väärin ja pyytää anteeksi. Ehkä tähän päästäisiinkin paremmin sovittelua lisäämällä ja kehittämällä kuin ”kovilla keinoilla”?

Työelämän jääminen vähemmistövaltuutetun mandaatin ulkopuolelle on ollut selkeä puute, joka tulee uudistuksessa korjata, vaikka se olisi poliittisesti kuinka vaikeaa tahansa. Tasa-arvovaltuutetun mandaattiin työelämä kuuluu, eikä valtuutettujen mandaattien ero voikaan tältä osin pitää tarkoituksenmukaisena. Ennen kaikkea asia tulee korjata siksi, että nykyisen aluehallintojärjestelmän (joihin entiset työsuojelupiirit sulautuivat) toiminta ei syrjinnän uhrin näkökulmasta ole riittävä. Työsuojeluviranomaisella ei ole toimivaltaa viedä hyvityskanneasiaa tuomioistuimeen eikä se voi edustaa työntekijää asiassa.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

Työelämässä tapahtuneeseen syrjintään puuttuminen, silloin kun se ylipäättään on mahdollista, on riski uhrin kannalta. Valitettavasti vaikuttaa nimittäin siltä, että syrjinnän uhrit joutuvat epäedulliseen asemaan nostaessaan asian esille. Vaikka yhdenvertaisuuslaissa säädetään vastatoimien kiellosta¹, ei vastatoimien estämiseksi ole tehokkaita konkreettisia keinoja. Esimerkiksi jotkut työnantajat ovat toistuvasti syyllistyneet työsyryntään ja Ihmisoikeusliiton keräämien tietojen mukaan jotkut heistä myös avoimesti kertovat syrjinnän uhreille olevansa tietoisia syrjivästä toiminnastaan ja ovat valmiita maksamaan siitä aiheutuvat sakot.²

Syrjinnän uhreille syrjintäkiellot, oikeussuojakeinot ja yhdenvertaisuuden edistäminen näyttävät siis samanlaisina kuin asiantuntijoillekin – sekavilta! Yhdenvertaisuuslain uudistaminen tuo toivottavasti tähän muutoksen. Selvää on, että tässä yhteydessä yhdenvertaisuusvaltuutetun mandaattiin sisältyvät syrjintäperusteet on laajennettava kattamaan kaikki yhdenvertaisuuslain 6 §:ssä luetellut syrjintäperusteet: etninen tai kansallinen alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, terveydentila, vammaisuus, sukupuolinen suuntautuminen tai muu henkilöön liittyvä syy. YK:n vammaissopimuksen vaatimukset tulee myös täyttää uudistuksessa.

Yhdenvertaisuutta tulee myös edistää aktiivisesti. Yhdenvertaisuussuunnitelmat ja tasa-arvosuunnitelmat ovat osoittautuneet tässä erittäin lupaaviksi keinoiksi. Yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimisvelvoite olisi-kin ulotettava viranomaisten lisäksi myös oppilaitoksiin ja työnantajiin, ja niissä olisi tarkasteltava yhdenvertai-

1 8 §:n mukaan ketään ei saa asettaa epäedulliseen asemaan tai kohdella siten, että häneen kohdistuu kielteisiä seurauksia, koska hän on valittanut tai ryhtynyt toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden turvaamiseksi

2 Tiedot perustuvat tutkimukseen jossa selvitettiin oikeusturvakeinojen saavutettavuutta syrjintätapauksissa. EU:n perusoikeusvirasto julkaisee tutkimuksen kokoomaraportin loppuvuodesta 2011.

suutta laaja-alaisesti kaikki yhdenvertaisuuslaissa mainitut syrjintäperusteet kattaen.

Rakenteellisia järjestelyjä ajatellen tulee pidemmällä tähtäimellä tavoitteeksi asettaa tasa-arvovaltuutetun yhdistäminen yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistoon. Tällöin ei tasa-arvovaltuutetun mandaatin tietenkään pidä heikentyä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu, tasa-arvovaltuutettu ja myös lapsiasiavaltuutettu – jonka mandaatti pitäisi sekin ottaa uuteen tarkasteluun – olisi useastakin syystä parasta sijoittaa suoraan eduskunnan yhteyteen. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia ja sen yhteydessä toimintansa aloittava Ihmisoikeuskeskus yhdessä valtuutettujen kanssa muodostaisivat eheän kokonaisuuden.

Tätä ratkaisua puoltaisi lisäksi yksi tärkeä, mutta Suomessa vähemmälle huomiolle jäänyt seikka, nimittäin se, että yhdenvertaisuutta koskevaa lainsäädäntöä valvovien elinten tulee olla sekä muodollisesti että tosiasiallisesti riittävässä määrin riippumattomia. Sen tähden ongelmallista on esimerkiksi se, että ministeriöt päättävät valvontaelinten budjetista ja nimittävät valtuutettujen toimistojen henkilökuntaa tai pyrkivät ohjaamaan näiden resurssien käyttöä, kuten syrjintälautakunnan osalta on käynyt. Tosiasiallinen itsenäisyys voi vaarantua myös resurssien puutteen takia. Vähemmistövaltuutetun tehtävät ovat esimerkiksi lisääntyneet ilman että niiden hoitamiseen on osoitettu riittäviä voimavaroja. Itsenäisyyden ja riippumattomuuden vaatimus merkitsee myös sitä, että poliitikkojen tulee maltaa pitää tiettyä etäisyyttä valtuutettujen, kuten myös Ihmisoikeuskeskuksen toimintaan.

Uskon, että jonain päivänä tämän päivän ongelmat syrjinnän toteutumattomuudessa näyttävät ihmiskunnan kasvukivuilta. Niin itsestään selvä asia ihmisarvon jakamattomuus on. Siihen asti meidän tulee tehdä kaikkemme viedäksemme ihmisyyttä tuota parempaa huomista kohti.

MERTSI ÄRLING

Vs. johtava diakoniatyöntekijä, Turun Mikaelin seurakunta

Minussa elää edelleen romanipojan sydän

Muutin kasvattivanhempieni luota Turkuun, kun olin 14-vuotias. Olin ylä-asteella, ja minun isovanhempani asuivat maaseudulla. Isovanhempien maatila vei enemmän aikaa kuin koulu. Minulle kävi kuten monille muillekin romanilapsille: minä lopetin koulunkäynnin. Vuonna 1996, kun täytin 23 vuotta, päätin palata takaisin koulun penkille. Ja tavallaan se matka ei ole vielääkään päättynyt. Luin peruskoulun loppuun Klassikon iltalukiassa. Vuosina 1998–2001 suoritin lukion koko oppimäärän ja ylioppilastutkinnon Kaarinan aikuislukiossa. Samaan aikaan valmistuin myös lähihoitajaksi Kaarinan sosiaalialan oppilaitoksen sairaanhoito- ja huolenpitolinjalta.

Myöhemmin jatkoin Salon terveyden- ja hyvinvoinnin oppilaitoksessa erikoistumalla ensihoitoon. Näiden vuosien aikana minulle kertyi runsaasti käytännön kokemuksia terveydenhoitoalasta. Vuonna 2006 aloin opiskella ensihoitaja-sairaanhoitajan AMK-tutkintoa Turun ammattikorkeakoulussa. Vuonna 2010 aloitin diakoniatyön erikoistumisopinnot Porin Diakissa ja

sain sieltä loppututkintopaperit vuoden 2010 lopulla. Olen myös sivuopiskeluna opiskellut Helsingin avoimessa yliopistossa teologiaa, mutta en osaa vielä sanoa, mihin opiskeluni johtaa – papiksi tai teologiksi joka tapauksessa.

Vuoden alussa aloitin työt Mikaelin seurakunnassa, ja kesäkuusta lähtien olen ollut diakonian johtotehtävissä. Minun toimenkuvaani kuuluu myös diakonin perustyö vastuualueenani yhteiskunnallinen työ. Se tarkoittaa, että tapaan ihmisiä ja tuen heitä vaikeissa elämäntilanteissa. Tukemisen on tarkoitus olla kokonaisvaltaista, se on sekä taloudellista että henkistä. Toisaalta johtotehtävä sisältää myös paljon hallinnollista työtä, kuten erilaisten kampanjoiden kehittelyä, suunnitelmien laatimista ja budjetointia. Tällä hetkellä teemme vuoden 2012 toimintasuunnitelmaa, joka seurakunnan neuvottelukunnan täytyy vielä hyväksyä.

Romanitaustani ei ole vaikuttanut työntekooni sairaanhoitajana tai lähihoitajana, koska terveydenhoitoalalla on töissä monenlaisia ihmisiä. Minusta tuntuu, että se ei ainakaan ole haitannut. Samaa olen kokenut

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

Mikaelin seurakunnassa. Täällä ei ole minun takiani ryhdytty kehittämään mitään erityiskohtelua. Omas- ta mielestäni olen täällä täysin yhdenvertainen muiden työntekijöiden kanssa, vaikka oma kulttuuritaustani var- maan näkyy arkipäivän työssäni. Ihmisten kohtaaminen on minulle luontevaa, koska romanikulttuuri on hyvin sosiaalinen kulttuuri. Toisaalta olen ensimmäinen roma- ni, joka on kirkossa työssä. En ole kuullut, että kirkon leivissä olisi toisia romaneja.

Kun lähdin opiskelemaan, kuulin, että oman yh- teisöni keskuudessa kiersi siitä huhuja. Jotkut katsoi- vat sillä silmällä, että ”hei, kaveri on muuttunut täysin”. Totta kai maailmankatsomukseni on opiskelun myötä laajentunut, mutta en ole hylännyt omaa yhteisöäni. Mi- nussa elää edelleen romanipojan sydän. Vielä vuosina 2008–2010 toimin Turun Seudun Romanit ry:n puheen- johtajana. Vaikka en haluakaan lukeutua pelkästään ro- manityöntekijäksi, on oman yhteisöni kannustaminen ja tukeminen aina työssäni mukana.

Diakoniatyöhön mahtuu kaikki maan ja taivaan välillä. Yksi työn tärkeimmistä edellytyksistä on kyky kuunnella ihmisten huolia. Kuuntelemalla ja keskuste- lemalla selvitetään, kuka on avun tarpeessa, ja sitten tulee materiaalisen tai jonkunlaisen muun avun vuoro. Mika- elin seurakunta on kuuluisa siitä, että se on auttanut pal- jon turvapaikanhakijoita.

Meiltä apua saavan ihmisen ei tarvitse olla kristitty. Ihmisen uskonnollisella tai kulttuurisella taustalla ei ole mitään merkitystä. Jos kirkko katsoo, että joku ihminen tarvitsee apua, diakoniatyöntekijät tulevat auttamaan.

Diakoniatyössä on tärkeää myös se, että avun an- tajan ja vastaanottajan kesken syntyy luottamus. Tär- keitä ovat totta kai myös lämmin ruoka ja turvallinen ympäristö.

Minä uskon, että luottamus voi syntyä kielimuuris-

ta huolimatta, kun kaksi ihmistä kohtaa ja toinen ym- märtää, että tuo kaveri on minun puolella eikä minua vastaan. Uskon myös, että työni ydin, elävä suhde työn- antajaani – Jumalaan – näkyy tavalla tai toisella kans- samatkaajia kohdatessa. Jos olen kyennyt välittämään heille edes hitusen Jumalan rakkautta, olen onnistunut työssäni.

SAIDO MOHAMED

Asiantuntija, Ihmisoikeusliitto, Vuoden pakolaisnainen 2011

Tyttöjen koulutus on avain pysyvään muutokseen

Saapuessani Suomeen en voinut tietää mitään kaikkea elämäni Suomessa toisi mukanaan. Monet haaveistani ja tavoitteistani ovat toteutuneet tässä maassa. Olen asunut täällä kauemmin kuin missään muualla. Silti tulen aina olemaan somalialainen, mutta samalla koen vahvasti olevani osa Suomea.

Saapuessani Suomeen olin 16-vuotias nuori nainen. Hämeenlinna otti minut lämpimästi vastaan ja pieni kaupunki oli turvallinen ympäristö oppia uutta, kotoutua ja opiskella kieltä. Sain hyvät eväät tilaisuuteen valmistua ammattiin Mikkelissä, toisessa pienessä kaupungissa. Monet silloin solmituista ystävyssuhteista jatkuvat edelleen. Erityisen lämpimästi muistelen ensimmäisten kielikurssieni opettajia. Vasta myöhemmin ymmärsin, minkälaisen yhteiskunnallisen keskustelun somalialaisten pakolaisten saapuminen Suomeen 1990-luvun alussa oli sysännyt liikkeelle. Suomessa nuoren maahanmuuttajan on mahdollista sovittaa yhteen identiteetti, jonka rikkaana pohjana on etninen ja kulttuurinen perintö synnyinmaasta ja uudesta kotimaasta.

Ennakkoluulot tulevat vastaan arjessa, satunnaisissa kohtaamisissa tai konfliktitilanteissa. Silloinkin kun

itse ei millään vastannut uskottuja stereotyyppioita, voitiin poikkeus kuitata yksittäistapauksena, jossa ”poikkeus vahvistaa säännön”; sinä olet erilainen kuin ne kaikki muut. Arjessa kohdattu rasismi tai syrjintä tulee usein yllätyksenä, ja vuosien saatossa olen joutunut ennalta miettimään omaa asennoitumistani ikävissä tilanteissa. Haavoittavinta arjessa tapahtuva syrjintä on silloin, kun sitä kohtaa tuttujen ihmisten taholta. Naapurien, ystävien, työkaverien tai monikulttuurisissa perheissä puolison sukulaisten ennakkoluulojen kohtaaminen haavoittaa aina. Tuntemattoman rasistiset asenteet on helpompi selittää pois.

Suomen lainsäädäntö on varsin kattava syrjinnän ja yhdenvertaisuuden osalta. Maahanmuuttajilla ei kuitenkaan ole tarpeeksi tietoa lainsäädännöstä eikä kansalaistaitoja siitä, miten toimia, jos kohtaa syrjintää tai rasismia. Erityistä huomiota tulisikin kiinnittää työelämässä ja koulutuksessa tapahtuvaan syrjintään. Ne maahanmuuttajat, jotka opiskelevat ammattiin, ovat oikeutettuja toimimaan työelämässä yhdenvertaisina muiden kanssa. Syrjinnän kokemukset tuottavat paljon inhimillistä kärsimystä, mutta tuovat mukanaan myös suuria yhteiskunnallisia menetyksiä. Eri elämänalueilla

In Finland
harvi
this thing
called
**reilu
meininki**

yksilö kohtaa niitä ennakkoluuloja ja stereotyyppioita, jotka kohdistuvat tiettyyn etniseen ryhmään. Ennakkoluulojen sävyttämä puhetapa koetaan jo normaaliksi arkeen kuuluvaksi asiaksi. Erityisesti tämä koskettaa niitä ryhmiä, jotka Suomen etnisessä hierarkiassa ovat alimpana, esimerkiksi somalialaisia ja monia muslimitaustaisia ryhmiä.

Maahanmuuttajat hyötyvät suuresti saadessaan koulutusta lainsäädännöstä, rasismintorjunnasta ja yhdenvertaisuudesta. Syrjintä ei koske vain maahanmuuttajien ja kantaväestön suhteita, vaan myös eri maahanmuuttajaryhmien välillä on ennakkoluuloja ja rasistisia asenteita. Tämän kaltaiset etniset jännitteet ovat arkea myös Suomessa. Suomi on kansainvälistynyt nopeasti. Globalisaation seurauksena ei perinteisten etnisten taustojen määrittäminen ole enää mahdollista. Yhä useampi nuori kuuluu moneen erilaiseen vähemmistöön. Ihonväri ei enää kerro maahanmuuttajuudesta tai suomalaisuudesta.

Toisaalta Suomen vakaa yhteiskunnallinen tilanne ja ihmisoikeuksien ja kansalaisyhteisöjen toteutuminen mahdollistaa mielipiteiden esiintuomisen ja julkiseen keskusteluun osallistumisen, ilman yksilöön kohdistuvia turvallisuusriskejä. Suomessa tilannetta voidaan pitää jo itsestään selvyytensä, mutta kuten viimeaikaiset tapahtumat vaikkapa Lähi-idän alueella osoittavat, eivät sanan- ja mielipiteenvapaudet ole itsestään selviä oikeuksia. Vuoden pakolaisnaisena olen saanut mahdollisuuden nostaa keskusteluun useita itselleni tärkeitä aiheita mm. yhteiskunnallisesta osallisuudesta ja naisten asemasta. Tätä mahdollisuutta arvostan ja olen siitä kiitollinen. Suomi on hyvä esimerkki maasta, jossa yhteiskunnallinen kehitys on ollut nopeaa, esimerkiksi tasa-arvon kehityksessä. Tulevaisuudessa on tärkeää antaa mahdollisuus myös niille maahanmuuttajille, joilla on voimavaroja ja lahjoja kehittää ja olla osallinen kotimaansa kehityksestä. Vanhenevan kansakunnan tulevaisuus on nuorisossa. Yhä suurempi osa suomalaisista

nuorista on maahanmuuttajataustaisia. Ei ole yhdentekevää, miten näitä nuoria kohdellaan.

Miten yhteiskunnan ja julkisen keskustelun asenteet ja kokonaiselle yhteisölle annettu rooli ”ikuisina muukalaisina” on vaikuttanut somaliyhteisön sisäiseen järjestyntymiseen ja asenteisiin? Somaliaa äidinkielenään puhuvia on Suomessa noin 13 000. Tutkimusten mukaan yhteisö alkaa eriytyä, kun jäsenten lukumäärä ylittää tuhannen henkilön rajan. On siis selvää että Suomessa asuvien somalialaisten keskuudessa on monenlaisia elämäntapoja ja näkemyksiä. Osa yhteisöstä on kotoutunut ja menestynyt hyvin. Mitä paremmin vanhemmat ovat päässeet mukaan työelämään, sitä enemmän tukea he voivat antaa omille lapsilleen. Somaliyhteisössä on kokonaisia Suomessa akateemisesti koulututtuneita perheitä. Kaikilla ei kuitenkaan ole voimavaroja menestyä niillä mittareilla mitattuna, joita Suomessa korkeimmalle arvostetaan. Koulutus ja työpaikka, kielen hallitsemisen ohella, ovat monin tavoin avaimia kotoutumiseen. Yhteiskunnan tuen ohella on tärkeää, että somaliyhteisö itse löytää toimivia keinoja tukea perheitä ja nuoria. Erilaiset vertaistuen muodot ja innostavat esimerkit yhteisön jäsenistä, jotka ovat onnistuneesti kotoutuneet uuteen yhteiskuntaan ja samalla säilyttäneet elävän yhteyden kulttuuriinsa ja somaliyhteisöön Suomessa, ovat erityisen tärkeitä toisen polven maahanmuuttajataustaisille nuorille. Näillä nuorilla on vanhempiansa paremmat mahdollisuudet toteuttaa yksilöllisiä unelmiaan ja tehdä itsenäisiä elämänvalintoja. Nämä nuoret myös ratkaisevat tavan, jolla somalialainen yhteisö jatkaa elämäänsä osana suomalaista yhteiskuntaa.

Työssäni kohtaan haitallisten perinteiden, tuhansien vuosien traditioiden murtumisen ja modernin yhteiskunnan asettamat uudet odotukset. Muutos haitallisiin perinteisiin pohjautuvissa asenteissa ja yhteisön odotuksissa on ollut nopea. Voidaan myös sanoa, että somalialaisia naisia ja tyttöjä koskettava ympärileikkauksen perinne on murtumassa maailman laajuisesti.

Asennemuutostyön on lähdettävä yhteisöstä. Tyttöjen mahdollisuus kouluttautua ja osallistua yhteiskunnalliseen elämään on avain pysyvään muutokseen ja patriarkaalisen perinteen murtumiseen. Moderni tiedonvälitys ja ihmisten liikkuvuuden lisääntyminen sekä terveyskasvatuksen ja tiedon laaja saatavuus ovat osaltaan vahvistaneet ruohonjuuritason asennemuutostyötä, jota tehokkaasti tehdään niin meillä Suomessa kuin myös monissa muissa maissa.

Suomi on muuttunut paljon 90-luvun alun jälkeen.

Moni asia on mennyt hyvään suuntaan. Hallituksen ohjelmissa on otettu selkeästi kantaa rasismien kitkemiseksi. Arjen tasolla asenteet ovat kuitenkin kiristyneet ja osin on palattu 90-luvun alun tilanteeseen. Poliitikassa populistinen maahanmuuttokriittinen keskustelu tuntuu antaneen luvan rasistiselle vihapuheelle ja asenteille. Suomen kaltaisella pienellä ja globaalista taloudesta riippuvaisella valtiolla ei ole varaa sulkea oviaan. Tämä on kohtalokysymys, ei vain maahanmuuttajille, vaan myös koko Suomelle.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

THERESE ÖSTMARK

Chef för arbetslivsenheten, Diskrimineringsombudsmannen, Sverige

Diskrimineringsskyddet i arbetslivet

Diskriminering möter människor överallt i samhället, inte minst i arbetslivet. Där kan diskrimineringen få allvarliga konsekvenser för den drabbade. Ofta är det den enskildes försörjning som står på spel, eller möjligheten till karriär och personlig utveckling i arbetslivet.

Två kvinnor med rötter i östra Europa jobbade på ett kommunalt gruppboende i Helsingborg. De reagerade över att deras manliga chef återkommande pratade nedsättande om dem som "östflickorna" och att han utsatte dem för sexuella trakasserier. Diskrimineringsombudsmannen stämde arbetsgivaren i Arbetsdomstolen, AD, som ansåg att åtminstone den ena kvinna därigenom utsatts för trakasserier som har samband med hennes etniska tillhörighet.

AD dömde Helsingborgs kommun att betala 35 000 kronor i skadestånd till den kvinna som utsattes för både sexuella och etniska trakasserier och 25 000 kronor till den kvinna som utsattes för sexuella trakasserier.

En man som gick en arbetsmarknadsutbildning besökte ett företag för en eventuell praktik. Av religiösa skäl ville han inte skaka hand med den kvinnliga che-

fen, utan hälsade genom att lägga handen på bröstet och buga lätt. När mannen inte fick någon praktikplats ansåg Arbetsförmedlingen att han själv bidragit till det genom sitt sätt att hälsa, och stängde av honom från utbildningen.

DO stämde Arbetsförmedlingen i Stockholms tingsrätt som ansåg att myndigheten utsatt mannen för religiös diskriminering. Tingsrätten dömde Arbetsförmedlingen att betala 60 000 kronor i skadestånd till honom.

Flygbolaget SAS sa upp ett stort antal kabinanställda som fyllt 60 år med motiveringen att de kunde ta ut tjänstepension. DO stämde SAS i AD för 25 kabinanställdas räkning. AD ansåg att arbetsgivaren utsatt sina anställda för åldersdiskriminering. SAS dömdes att betala 125 000 kronor i diskrimineringsersättning till var och en av dem. AD ansåg också att uppsägningarna stred mot lagen om anställningsskydd.

Det här är några av de mål som den svenska Diskrimineringsombudsmannen vunnit i domstol

Arbetslivet var också det första område där den svenska riksdagen införde ett diskrimineringsförbud¹:

¹ Bortsett från Brottsbalkens förbud mot olaga diskriminering.

den svenska jämställdhetslagen trädde i kraft 1980 och omfattade dels ett förbud mot könsdiskriminering, dels krav på att arbetsgivare skulle vidta aktiva åtgärder för att förebygga och motverka diskriminering och trakasserier.

Med årens lopp har diskrimineringskyddet successivt utvidgats till omfatta flera områden och flera diskrimineringsgrunder. 1999 infördes förbud mot diskriminering i arbetslivet som har samband med etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder och sexuell läggning.

Parallellt har också kraven på det förebyggande arbetet blivit allt mer tvingande och detaljerade.

Den sammanhållna svenska diskrimineringslag som trädde i kraft den 1 januari 2009 innehåller förbud mot diskriminering som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder samt könsidentitet och könsuttryck.

Diskrimineringsförbudet gäller arbetslivet, utbildningsområdet och en rad samhällsområden som t.ex. försäljning av varor och tjänster, socialförsäkringssystemet samt hälso- och sjukvården.

Föräldraledighetslagen förbjuder dessutom sedan 2006 missgynnande av arbetssökande eller anställda som har samband med föräldraledighet.

Ungefär en tredjedel av de anmälningar som kommer in till DO rör arbetslivet, vilket gör det till den enskilt största kategorin. De vanligaste diskrimineringsgrunderna är etnisk tillhörighet, kön och ålder.

Det är fler kvinnor än män som anmäler diskriminering i arbetslivet. Ofta har missgynnandet ett samband med graviditet och föräldraledighet och det faktum att många kvinnor arbetar deltid, eftersom kvinnor fortfarande tar huvudansvar för hem och barn.

Även när det gäller sexuella trakasserier är det i princip bara kvinnor som anmäler. Det är också främst kvinnor som anmäler lönediskriminering.

Många av de tvister som DO drivit till förlikning har handlat om rätten att manifesteras sin religiösa tro, t.ex. genom viss klädsel eller att bära skägg.

Allt sedan den första jämställdhetslagen trädde i kraft har de fackliga organisationerna haft primär tale rätt för sina medlemmar. Det innebär att DO inte har rätt att föra talan för en person som är medlem i facket om facket har för avsikt att driva medlemmens sak.

Diskrimineringslagen kräver att arbetsgivare ska bedriva "ett målinriktat arbete för att främja lika rättigheter och möjligheter" oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning.

En statlig utredning har föreslagit att kravet på aktiva åtgärder ska utvidgas till att omfatta samtliga diskrimineringsgrunder. Det är ett förslag som DO har ställt sig bakom.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

JENNY RINTALA

Ylitarkastaja, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue

Monikulttuurisen työyhteisön työsuojelulliset haasteet

Työelämän monimuotoistuesssa eri kulttuurit ja uskonnot näkyvät työpaikoilla entistä enemmän ja tuovat työpaikoille uusia haasteita. Työsuojeluviranomaisen kohtaa näitä haasteita monesta eri näkökulmasta. Julkisuudessa painottuu usein työelämän syrjintäkokemukset, joista otetaan yhteyttä työsuojeluviranomaiseen. Eri yhteyksissä on myös käsitelty työsuojeluviranomaisen valvontatoimenpiteitä sen varmistamiseksi, että työpaikoilla on toimivat käytännöt häirinnän, epäasiallisen kohtelun ja syrjinnän tunnistamiseksi ja niihin puuttumiseksi. Vähemmän huomiota on saanut se, että työsuojelutarkastajat kohtaavat yhä useammin työsuojeluvalvonnan yhteydessä työpaikan häiriötilanteita, jossa monikulttuurisuuden haasteet ovat muuttumassa tai ovat jo muuttuneet työsuojeluongelmiksi. Monikulttuurisuuden hyödyt jäävät tällöin valitettavan usein ongelmien jalkoihin.

Monikulttuurisuuden haasteet työsuojeluongelmina on noussut valvonnassa esille kun työsuojeluviranomainen on viime vuosina kiinnittänyt erityistä hu-

miota psykososiaalisen kuormituksen hallintaan. Erityisesti on noussut esille esimiesten psykososiaalinen kuormitus. Käytännössä monikulttuurisuuden haasteet työyhteisössä kohdistuvatkin erityisesti lähiesimiehiin, joiden tehtäviin kuuluu huolehtia työyhteisön yhdenvertaisuuden ja työhyvinvoinnin toteutumisesta. Erityisesti tämä on valvonnassa näkynyt terveydenhoitoalalla. Lähiesimiehet kuormittuvat, kun he yhtä aikaa sekä sovittavat yhteen eri kulttuureista tulleiden ja eri uskontoon kuuluvien oikeuksia ja tarpeita, että huolehtivat työn sujuvuudesta, potilasturvallisuudesta sekä työn terveyden ja turvallisuuden toteutumisesta. Esimiehet voivat kokea myös kuormittavaksi tilanteet jossa he joutuvat kohtaamaan työyhteisön ennakkoluuloja ja asenteellisuutta. Esimiesten kuormitus on myös noussut esille tapaturmavaarallisilla toimialoilla. Esimerkiksi rakennusalalla esimiehiä kuormittaa se, että eri työkuultuureista tulleiden ja usein heikosti suomea taitavien työntekijöiden perehdytykseen ja oikein ymmärtämisen varmistamiseen ei ole varattu riittävästi työaika.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

Miksi haasteet muuttuvat työsuojaongelmiksi?

Monikulttuurisuuden hyödyt jäävät monessa työyhteisössä tällä hetkellä näkemättä, kun ei rakentavasti tunnusteta haasteita aiheuttavia tekijöitä. Monikulttuurisen työyhteisön haasteet etenkin yhdistettynä muihin työn kuormitustekijöihin, kuten kiireeseen tai haasteellisiin asiakkaisiin, muodostavat monella työpaikalla työsuoje-
lullisen haasteen. Monikulttuurisen työyhteisön häiriö- ja kuormitustilanteita ei osata mieltää työsuoja-
asioiksi, vaikka on havaittavissa kohonnutta riskiä esim.

työtapaturmille, hoitovirheille, syrjintäkokemuksille ja työuupumukselle. Monessa työyhteisössä esteenä saat-
taa olla se, että työyhteisössä ei tunnusteta omia ennak-
koluuloja eikä tiedosteta asenteellisuutta, joka haittaa
työyhteisön toimivuutta. Työsuoja-
lutar-
kastuksilla on lisäksi havaittu, että työpaikoilla ei uskalleta nostaa mo-
nikulttuurisuuteen liittyviä ongelmia esille, vaikka on-
gelmat kuormittavat työyhteisöä ja esimiehiä. Aihe koe-
taan monesti arkaluonteiseksi ja pelätään, että ongel-
mien käsitteleminen tulkittaisiin monikulttuurisuuden
vastaiseksi ja eri kulttuureista tulleiden ja eri uskontoon

In Finland
harvi
this thing
called
**reilu
meininki**

kuuluvien oikeuksien loukkaukseksi. Käytännössä häiriötilanteisiin puuttuminen helposti myös henkilöityy.

Työsuojelun keinot työsuojeluongelmien välttämiseksi

Yksi olemassa oleva väline monikulttuurisen työyhteisön haasteiden ratkaisemiseksi on työturvallisuuslain riskien arviointi. Tällöin haasteita aiheuttavat tekijät tunnistetaan järjestelmällisesti ja nähdään neutraaleina, työhön ja työympäristöön liittyvinä vaara- tai kuormitustekijöinä, eikä yksilöstä johtuvina. Tunnistettavia vaara- tai haittatekijöitä voivat olla esim. esimiestyölle varatun ajan riittämättömyys, ennakkoluuloista johtuvat vuorovaikutusongelmat, kielitaidosta johtuvat tiedonkulun ongelmat tai epäselvät pelisäännöt. Haittatekijöiden tunnistamisen jälkeen arvioidaan vaara- tai kuormitustekijöiden riski työntekijöiden turvallisuudelle ja terveydelle ja ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin riskin pienentämiseksi. Riskin arvioinnin perusteella voidaan esim. saada lisää resursseja esimiestyöhön tai aloittaa henkilöstön kouluttaminen yhdenvertaisuudesta. Monikulttuurisen työyhteisön haasteiden arviointi riskiajattelun mukaisesti auttaa siinä, että työpaikoilla keskustellaan arjen häiriötilanteista ilman, että ne henkilöityvät ja ennen kun ne vaarantavat työntekijöiden terveyttä tai turvallisuutta.

Riskin arviointi on joka työpaikan lakisääteinen velvollisuus. Todellisuus työpaikoilla on kuitenkin se, että työsuojelutoiminnassa ei ole vielä huomioitu riittävässä määrin sitä, että työyhteisöt ovat kulttuurisesti monimuotoistuneet. Melko tavallista on, että vain huono suomen kielen taito on tunnistettu ja tällöinkin se on arvioitu vain tapaturmariskinä. Sen sijaan on harvinaista, että riskien arvioinneissa on tunnistettu muita monikulttuurisen työyhteisön haasteita kuten perehdyttämisen, esimiestyön, vuorovaikutuksen, yhdenvertaisen kohtelun ja yhteisten pelisääntöjen epäkohtia, vaikka nämä selkeästi ovat psykososiaalisen työympäristön

kuormitustekijöitä, joita tulee lakisääteisessä riskien arvioinnissa tunnistaa.

Työterveyshuollon vaikutusmahdollisuudet monikulttuurisessa työyhteisössä

Toinen huomionarvoinen näkökulma on se, miten työterveyshuolto toiminnassaan ottaa huomioon työpaikan monikulttuurisen toimintaympäristön. Työsuojeluviranomaisen valvontatoiminnassa törmää hyvin harvoin siihen, että työterveyshuolto olisi ennaltaehkäisevässä toiminnassaan mm. työpaikkaselvityksissä huomionnut monikulttuurisen työyhteisön haasteet ja siihen liittyvät psykososiaaliset kuormitustekijät.

Työterveyshuollon lakisääteisiin tehtäviin kuuluu tunnistaa ja arvioida työstä, työympäristöstä ja työyhteisöstä aiheutuvat terveysvaarat ja –haitat sekä antaa työpaikoille toimenpide-ehdotuksia ennaltaehkäisevää näkökulmasta liittyen esim. johtamiseen, vuorovaikutukseen ja työn järjestelyihin – myös monikulttuurisessa työyhteisössä. Tulevaisuudessa tulisikin kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen, että työterveyshuollon tehtävät toteutuvat hyvän työterveyshuoltokäytännön mukaisesti myös monikulttuurisilla työpaikoilla.

Esimiesten valmiuksista huolehdittava

Esimiesten työkuormituksen arviointi on olennaista, koska esimies vaikuttaa monin tavoin työyhteisön toimivuuteen, yhdenvertaisuuteen ja työntekijöiden työhyvinvointiin. Esimiehellä tulee olla riittävät edellytykset toimia kulttuurisesti moninaisen työyhteisön johdossa. Työnantajan tehtävänä on huolehtia, että lähiesimiehellä on riittävä pätevyys, hänet on riittävästi perehdytetty tehtäviinsä ja että hänellä on muutenkin asianmukaiset edellytykset tehtäviensä hoitamiseen.

Monikulttuurisessa työyhteisössä esimiesten valmiuksiin tulisi kuulua perustiedot työyhteisöön tulevien työntekijöiden kulttuuritaustasta sekä tietoisuus suomalaiselle työkulttuurille ominaisista arvoista ja toimin-

tatavoista. Yhteisten pelisääntöjen luominen erilaisista työskulttuureista tulevien ihmisten kesken ja sen valvominen, että pelisääntöjä noudatetaan, vaatii esimieheltä aikaa, vaivaa ja voimavaroja. Esimiehelle on myös annettava välineet ja tuki sille, että hän voi tarttua niihin ongelmiin, jotka uhkaavat työntekijöiden turvallisuutta ja terveyttä.

Monikulttuurisuuden edistämisen välineet tulevaisuudessa

Ehdotuksessa uudeksi yhdenvertaisuuslaiksi on säädökset työnantajan velvollisuudesta arvioida yhdenvertaisuuden toteutumista työpaikalla sekä kehittää työoloja ja menettelytapoja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Ehdotetut työnantajan velvoitteet nivoutuisivat hyvin yhteen työnantajan työturvallisuuslaissa säädettyjen velvoitteiden kanssa ja toteutuisivat helposti osana jo olemassa olevaa lakisääteistä riskien arviointi- ja kehittämisprosessia. Velvoitteen valvonta, joka on ehdotettu kuuluvan työsuojeluviranomaiselle, olisi hyvin luontevaa työsuojelutarkastajille. Työsuojeluvallonnalla huolehditaan myös siitä, ettei yhdenvertaisuuden edistämisestä työpaikoilla nähdä irrallisena asiana, vaan osana työpaikan työolojen ja työhyvinvoinnin kehittämistä. On tärkeää muistaa, että kuormituneella työyhteisöllä ei ole voimavaroja eikä edellytyksiä ryhtyä mittaviin monimuotoisuuden tai yhdenvertaisuuden

kehittämisprojekteihin. Jos työyhteisö tai esimies on hyvin kuormittunut, voi tämä jopa haitata yhdenvertaisuuden edistämistyötä. Työsuojelullisen näkökulman huomioiminen työyhteisöissä on siksi katsottava olevan perusedellytys yhdenvertaisuuden edistämistyön onnistumiselle. Kehittämällä järjestelmällisesti työpaikan työoloja ja työyhteisön toimivuutta pystytään luomaan sellainen toimintakulttuuri, joka itsessään ennaltaehkäisee syrjäntäkokemusten syntyä.

Samalla on tunnistettava, että yhdenvertaisuuden edistämisen valvonta olisi uusi haaste työsuojelutarkastajille. Tärkeänä kumppanina toimisi tällöin vähemmistövaltuutetun toimisto, jonka toiminta yhdenvertaisuuden edistämässä on ollut aktiivista.

Hur skulle ditt Finland se ut?

Denisa Udroui

41 år, freelance journalist

Finland har en underbar natur och många goda saker, men människorna behöver utvecklas. För många finländare är mentalt omogna, utan sociala färdigheter och mänsklig värme. Allt det här gör människorna vådsamma. Ibland blir jag rädd av att gå på gatan.

Jag vill ha ett varmare, hövligare och tolerantare Finland. Ett Finland där invandrarna blir godkända för deras styrkor och inte diskriminerade på grund av deras svagheter.

In Finland har vi this thing called **reilu meininki**

Maatullin ala-asteen rehtori Heli Siljama:

”Mikko ja Muhammed saavat samat ohjeet”

Keskiviikko kello 12:00, Pohjois-Helsingin Tapulikau-pungissa. Maatullin ala-asteen rehtori **Heli Siljama** ja apulaisrehtori **Sari Juuti** ovat koulun kansliassa ja tutkivat vielä kerran syksyn toimintasuunnitelmaa. Käytävässä viidennen luokan oppilaat kiirehtivät terveystiedon tunnille. Toisen luokan oppilaat pitävät iloista meteliä, he ovat saaneet luvan lähteä kotiin.

Maatullin ala-asteella on 334 oppilasta, heistä 17 prosenttia on maahanmuuttajataustaisia lapsia.

– Lukuvuonna 2000–2001 prosenttiluku oli lähes 30. Viime vuosina on ollut hyvin tasaista. Tänä syksynä on nähtävissä kuitenkin pientä nousua, sanoo apulaisrehtori Sari Juuti.

– Vaihtelua on todella vähän. Se

tarkoittaa myös, että ihmiset ovat asettuneet tälle alueelle asumaan pysyvästi, jatkaa rehtori Siljama.

Koulun ei tarvinnut tehdä omaa yhdenvertaisuussuunnitelmaa. Arvo-ohjeet tulevat suoraan Helsingin kaupungin opetusvirastosta, ja niissä on jo mukana yhdenvertaisuuslain henki. Opetus- ja kasvatustyötä ohjaavissa yhteisissä arvoissa painotetaan muun muassa seuraavia asioita:

Edistetään tasa-arvoa, kunnioitetaan jokaisen ihmisarvoa ja pidetään yhdessä huolta ystävällisestä ilmapiiiristä, turvallisuudesta ja hyvinvoinnista.

Arvostetaan suomalaista kulttuuria ja jokaisen omaa kulttuuritaustaa sekä edistetään kulttuurien välistä vuorovaikutusta.

Ei sallita minkäänlaista väkivaltaa, syrjintää tai rasismia.

Maahanmuuttajataustaisia lapsia alkoi tulla Maatullin ala-asteen kouluun merkittäviä määriä 1990-luvun alussa, ja heidän tulonsa kiihtyi vuosina 1995–2000. Koulun henkilökunnalle uusi tilanne on ollut haasteellinen.

– Vuosien varrella henkilötömme on kehittynyt ja kasvanut kasvatustyössään. Meidän opettajat ja muu henkilökunta ovat ymmärtäneet, että tietyt asiat toiminnassa vaativat muutosta, jotta viesti menee perille. Olemme saaneet säännöllisesti monikulttuurikoulutusta. Meidän mielestä on todella rikkaus, että koulussamme on eritaustaisia lapsia, kertoo rehtori Heli Siljama.

Rehtori on johtanut Maatullin koulua neljä vuotta. Hän kertoo, että ala-asteella ei ole nähty yhtään tapausta, missä suomalaiset vanhemmat olisivat ottaneet lapsensa

Viidesluokkalaiset Saara Jweihan (etualalla) ja Meeraf Mergía tekevät terveystiedon tehtäviä. Takana Maatullin ala-asteen rehtori Heli Siljama ja terveydenhoitaja Leena Nieminen.

pois koulusta maahanmuuttajalapsien suuren määrän takia.

– Kun järjestämme vanhempainiltoja, maahanmuuttajavanhemmat uskaltavat tulla kouluun, ja he osallistuvat mukavasti. Minä väitän, että

lapsien täytyy kokea, että he ovat hyväksytyjä, että he kuuluvat tähän kouluun. Lapset toimivat viestinviejinä, sanoo Heli Siljama.

Käytännössä koulu järjestää etukäteen tulkkipalvelua maahan-

muuttajavanhemmille. Vanhempainiltojen aikana he istuvat eri kieliryhmien mukaan, ja osallistuvat tulkin välityksellä. Koulun henkilökunnasta löytyy myös venäjän- ja somalinkielen taitoa.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

Lisäksi koulu järjestää oppilaille monikulttuurisuuspäiviä.

– Viime keväänä järjestetty monikulttuurisuuspäivä oli suuri hitti. Ihmiset toivat kouluun omia herkuja, käsitöitä ja kankaita. Tilaisuus oli kuin värikäs basaari. Juhlan jälkeen eräs tyttö kertoi minulle, että hänen äitinsä olisi halunnut tuoda jotakin heidän omaa herkkuaan, mutta tyttö kielsi. Myöhemmin tyttöä harmitti niin valtavasti, kertoo rehtori.

Keväällä myös oppilailla oli oma Talent-kilpailu.

– Se oli elämys koko koulun väelle. Meillä oli Talent-kilpailu, ja uskallan sanoa, että kisa oli korkeatasoinen, koska mukana oli meidän maahanmuuttajataustaisia lapsia. Heillä on esiintymisrohkeutta ja -taitoa, sanoo apulaisrehtori Sari Juuti.

Kielten opetus alkaa Maatullin koulussa kolmannella luokalla. Koulussa opetetaan tasavertaisesti englantia, ruotsia ja ranskaa. Lisäksi koulussa toimivat venäjän ja somalin kotikielen opetusryhmät. Kotikielen opetuksen järjestää Helsingin kaupungin opetusvirasto niille lapsille, joiden äidin- tai kotikieli on jokin muu kuin suomi tai ruotsi. Opetusta on kaksi tuntia viikossa. Tällä hetkellä Helsingissä opetetaan 45 eri kieltä.

– Aikaisemmin meillä opetet-

tiin kuuttakin eri kotikieltä, mukana oli myös albania ja kurdinkeli. Me suosittelemme lapsille kovasti kotikielen käyttöä, sanoo rehtori Siljama. Maatullin koulun oppilaiden keskuudessa löytyy jopa toistakymmentä kotikieltä.

– Meillä on ollut pieniä ongelmia, mutta olemme päässeet niistä yli. Neljännellä luokalla juhlitaan itsenäisyyspäivää, eikä siitä synny mitään ongelmaa. Kaikki tanssivat ja osallistuvat. Jos joku ei halua lähteä uimahalliin liikuntatunnilla, täytyy hänen jäädä kouluun suorittamaan jotain muuta tehtävää. Kuvataiteessa oli myös jotain pientä ongelmaa, mutta ei ole enää. Me annamme samat ohjeet Mikolle ja Muhammedille. Jos jompikumpi toimii väärin, tulee huomautus. Jos toimii oikein, tulee kiitosta, sanoo rehtori Siljama.

Rehtori tunnustaa pelänneensä hieman, että uskonnosta voisi tulla ongelma koulun arkipäivän elämässä. Hän pelkäsi, että aikuisten maailman arvot siirrettäisiin lasten maailman liian aikaisin, ja koululaiset alkaisivat valita ystäviä ja kavereita uskonnon perustella.

– Alussa ilmapiiri oli hieman ristiriitainen, mutta se on mennyt ohi. Meillä on eri uskonnonopetusryhmiä: evankelis-luterilainen, islaminuskoinen, ortodoksinen, roomalais-katolinen ja elämäkatsomustiedon ryhmä. Sanoisin, että kaikissa

ryhmissä opetetaan samoja asioita, kertoo rehtori Siljama.

– Me olemme pitäneet kiinni omasta suomalaisesta kulttuuristamme. Meillä on perinteelliset kevät- ja joulujuhlat, ne ovat yhtä arvokkaita kuin monikulttuurisuusjuhlat. Kevätjuhlassa kaikuu Suvi-virsi ja joulujuhlassa julistetaan joulu-evankeliumia, sanoo apulaisrehtori Sari Juuti.

– Meillä Suomessa uskonnolla ei ole niin keskeistä asemaa kuin monissa muissa kulttuureissa. Mutta joulu- ja kevätjuhlat ovat osa meidän kulttuuriamme, osa meidän identiteettiämme. Minä uskon, että maahanmuuttajatkaan eivät halua, että poistaisimme nämä juhlat, täydentää rehtori Siljama.

– Minun suuri toiveeni on, että nämä lapset pärjäävät elämässään, että he oppivat hyvin suomen kielen ja löytävät oman paikkansa yhteiskunnassa. Jos he saavat suomalaisia kavereita, heillä on hyvät mahdollisuudet jäädä ja viihtyä, sanoo Heli Siljama.

Mutta rehtorin työ ei ole pelkkää huolta, siihen sisältyy myös miellyttäviä kokemuksia.

– Alkusyksyllä minua tuli tervehdittää eräs somali-isä. Pienten muo-
dellisuuden jälkeen hän sanoi ”Kiitos. Kaikki on niin hyvin”. Se oli minusta kivaa palautetta, kertoo Maatullin ala-asteen rehtori Heli Siljama.

Kotkan kaupungin maahanmuuttajatyön johtaja Pirjo Puolakka ja Kosovosta kotoisin oleva ohjaaja ja tulkki Indira Abrashi. Molemmat naiset työskentelevät Karhulassa maahanmuuttajatoimiston tiloissa.

Syrjinnän vastaiselle neuvonnalle näytettiin vihreää valoa Kotkan seudulla

Kun yhdenvertaisuuslaki tuli voimaan vuoden 2004 alussa, veloitettiin viranomaiset laatimaan suunnitelma kuinka lakia voitaisiin toteuttaa kaikilla yhteiskunnan alueilla: ”Etnisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi viranomaisten tulee laatia suunnitelma (yhdenvertaisuussuunnitelma) siinä laajuudessa kuin kunkin

viranomaisen toiminnan luonne siitä vaatii”.

Aika on osoittanut, että vain osa viranomaisista on täyttänyt lain hengen. Yksi kunta, joka otti asian tosissaan, on satamakaupunki Kotka. Jo keväällä 2006 kaupunginvaltuusto hyväksyi *Mosaiikki – monimuotoisuus vahvuudeksi* -ohjelman.

– Täällä oli vanha pohja. Kaupungin suvaitseva ilmapiiri on osit-

tain sataman ansiota. Täältä on lähdetty ympäri maailmaa, ja tänne on tullut ihmisiä ympäri maailmaa. Täällä on aina ollut vähän *Kotkan ruusun* meininki, sanoo Kotkan kaupungin sosiaalijohtaja **Marja-Liisa Grönvall**.

Osa Vähemmistövaltuutetun toimiston työtä on keittää toimintaansa, jotta syrjintää kohdanneet saisivat apua, ja jotta yhdenvertai-

In Finland
harvi
this thing
called
**reilu
meininki**

suutta edistetään myös alueellisella tasolla. Yhdenvertaisuus etusijalle -hankkeen tavoite on juuri kehittää syrjinnän vastaista neuvontaa alueellisella tasolla. Näin Kotkan kaupungista tuli vuonna 2010 osa pilottiprojektia.

Kotkan syrjinnän vastainen neuvonta (Syne) aloitti toimintansa keväällä 2010. Sen toimenkuvaan kuuluu kaikki yhdenvertaisuuslaissa kielletyt syrjintäperusteet, joita ovat ikä, vammaisuus, terveydentila, etninen tai kansallinen alkuperä, kansallisuus, kieli, uskonto, mielipide, seksuaalinen suuntautuminen tai muu henkilöön liittyvä syy.

Työntekijöiden koulutuksen jälkeen Syne aloitti työnsä kuuden henkilön ryhmällä, jonka toimintapiste sijaitsee maahanmuuttajien palvelutalossa Karhulan kaupungin osassa. Ryhmän jäsenet päivystävät puhelimesta kaksi kertaa viikossa.

– Tällä hetkellä Kotkassa on noin 2 700 maahanmuuttajaa, mikä tekee 4,4 prosenttia väestöstä. Suurin ryhmä ovat venäläiset, sitten virolaiset sekä Myanmarin ja Sudanin pakolaiset, kertoo maahanmuuttajatyön johtaja **Pirjo Puolakka**.

– Meidän ensimmäinen työ on ollut tiedottaminen. Olemme tehneet lentolehtisiä ja mainoksia ja levittäneet niitä kirjastoihin, kauppoihin, kouluihin ja neuvoloihin. Kun asiakas ottaa yhteyttä, yritämme

neuvoa, miten on paras tehdä hänen tilanteeseensa nähden, ja mistä hän voi saada apua. On ollut tapauksia, joita olemme ohjanneet eteenpäin Vähemmistövaltuutetun toimistoon asti, jatkaa Puolakka.

Maahanmuuttajatyön johtajan mukaan neuvonta palvelee pääasiallisesti suomen kielellä ja myös englanniksi. Sen lisäksi Syne on tiiviissä yhteistyössä tulkikeskuksen kanssa, ja tulkki onkin saatavissa tarpeen mukaan.

– Neuvontatyö vie aikaa, ja kynys yhteydenottoon on ihmisille edelleen korkea. Joskus neuvomme, että tekkää poliisille rikosilmoitus, koska se on aina järkevä siirto. Usein ihmiset muuttavat toiseen kaupunkiin, eivätkä tee ilmoitusta, sanoo Pirjo Puolakka.

Myös se, että maahanmuuttajat ovat hyvin heikosti järjestäytyneitä, vaikuttaa syrjinnän vastaiseen neuvontatyöhön.

– Toimivia yhdistyksiä on todella vähän, ja ne jotka toimivat, hoitavat lähes aina ryhmän oman kulttuurin tarpeita. Olemme yrittäneet saada aikaan yhteistyötä somalialaisten, sudanilaisten ja serbien kanssa, mutta heidän yhdistyksensä eivät ole lähteneet elämään. Jos heillä olisi toimivat järjestöt, olisi paljon helpompi viedä niiden kautta informaatiota suoraan jäsenistölle, pohtii Puolakka.

– Maahanmuuttajat osallistuvat vähän kaupungin toimintaan. Muutamat ovat löytäneet seurakunnan, toiset urheiluseurat. Järjestäytymisen täytyy lähteä maahanmuuttajista. Ei kansalaistoiminta ole viranomaisten juttu, sanoo sosiaalijohtaja Marja-Liisa Grönvall.

Kotkan neuvontapalvelun toiminta on kuitenkin osoittautunut sen verran tarpeelliseksi, että kaupunki ehdotti työn jatkamista yhteisen seudullisen syrjinnän vastaisen neuvontapalvelun muodossa.

– Keväällä Kotka-Hamina-seudun valiokunta hyväksyi, että syrjinnän vastainen neuvonta järjestetään yhteisesti Etelä-Kymenlaakson viiden kunnan kesken. Päätös sisältää myös sen, että laaditaan seudullinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, kertoo Grönvall. Kotkan naapurikunnat ovat Hamina, Pyhtää, Virolahti ja Miehikkälä.

– Kun EU-rahoitus päättyy tämän vuoden lopussa, jokainen kunta laittaa yhteiseen pussiin mitä heille kuuluu väestöpohjalta, jatkaa Marja-Liisa Grönvall.

– Alussa varmasti toiminta jatkuu samalla tavalla. Sen näkee sitten, mitä työ vaatii tulevaisuudessa. Voi olla, että tarvitaan neuvontapiste myös Haminassa, joka on tämän seudun toinen kaupunki, sanoo maahanmuuttajatyön johtaja Pirjo Puolakka.

ADRIÁN SOTO

3

Hymike

3.

On kaikkien etu, että
turvapaikanhakija ansaitsee
toimeentulonsa itse

10 vuotta | år

Vähemmistövaltuutettu
Minoritetsombudsmannen

”Ulkomaalaisten ja etnisen vähemmistöjen työsyrrinnän ehkäisyn ja valvonnan tehostamisesta työsuojeluhallinnossa”

- Työsuojelun strategiaan tulisi selkeämmin sisällyttää työsyrrinnän ehkäiseminen ja valvonta. Strategiaa tulisi tarkentaa siten, että työsuojelun käsitteissä nostetaan esiin työsyrrinnän ehkäisy esimerkiksi osana henkistä hyvinvointia työssä ja huomiota kiinnitetään etnisiin vähemmistöihin ja ulkomaalaisiin.
- Työsuojelupiirien tulosjohtamisessa ulkomaalaisten ja etnisten vähemmistöjen työsyrrinnän ehkäiseminen ja valvonta sisällytetään yhdeksi viranomaisaloitteisen toiminnan tavoitteista tai otetaan esiin erilliskysymyksenä, josta sovitaan.
- Työsuojeluhallinnon henkilöstöä koulutetaan monikulttuurisen työpaikan vuorovaikutussuhteiden ja ristiriitatilanteiden tunnistamisessa ja näiden ristiriitojen ennaltaehkäisemisessä.

”Ilman huoltajaa tulevat lapset on julkisessa keskustelussa leimattu täysi-ikäisiksi turvapaikkaprosessin väärinkäyttäjiksi, vaikka suurin osa hakijoista on alle 18-vuotiaita.”

”Nopeutetun turvapaikkamenettelyn oikeusturvaan kiinnitettävä huomiota”

”Turvapaikanhakija- ja pakolaislapset sekä terveystietojen salassapito”

”Vähemmistövaltuutettu pyytää kunnioittavasti Valviraa ohjeistamaan alaistiaan hallintoa salassapitovelvoitteesta, joka sitoo terveydenhuollon ammattihenkilöstöä myös potilaan ollessa alaikäinen tai ulkomaalainen. Lisäksi vähemmistövaltuutettu toivoo, että ohjeistuksessa

kehotetaan terveydenhuollon ammattihenkilöstöä keskustelemaan lapsen ja hänen huoltajansa tai edustajansa kanssa, mikäli hoitohenkilöstölle muodostuu käsitys siitä, että lapsi on olennaisesti toisen ikäinen, kuin miksi hänet on rekistereihin merkitty.”

In Finland
har vi
this thing
called
reilu
meininki

”Vähemmistövaltuutettu paheksuu poliisin ulkomaalaisratsioita”

(hs.fi 11.3.2008)

”Turvapaikanhakijan työsäkäynti vähentää vastaanoton kustannuksia suomalaiselle yhteiskunnalle ja edistää hänen selviytymistään ja sopeutumistaan yhteiskuntaan.”

”Lapsia vai turvapaikanhakijoita? – Turvapaikanhakijalasten etu ja oikeudet eivät toteudu riittävästi”

”Vähemmistövaltuutettu selvitti lapsen edun toteutumista turvapaikanhakija- ja pakolaislapsia koskevissa päätöksissä. Tulosten mukaan lapsen edun toteutumisessa on puutteita. Lapsen etua ei aina riittävästi selvitetä esimerkiksi ennen alaikäisen palautusta ensimmäiseen turvapaikkamaahan. Selvityksen mukaan mm. iänmäärityksen tekeminen tulisi harkita uudelleen. Iänmäärityksiä ei tulisi tehdä ainoastaan lääketieteellisten testien perusteella, jotka antavat vain arvion henkilön luuston kehitysasteesta, vaan lapsen kehitystä tulisi arvioida kokonaisvaltaisemmin. Selvityksessä julkaistaan myös ensimmäistä kertaa tilastotietoa tehdyistä iänmäärityksistä. Saatu tieto ei tue olettaamaa siitä, että iän ilmoittaminen väärin olisi hyvin yleistä.”

”Toimeentulorajojen alentaminen”

”Vähemmistövaltuutettu katsoo, että Maahanmuuttoviraston toimeentuloedellytyksen soveltamista koskevan ohjeen mukainen toimeentuloedellytys rajoittaa tarpeettomasti sekä perheenyhdistämisä että työperäistä maahanmuuttoa lapsiperheiden osalta. Vähemmistövaltuutettu katsoo, että toimeentulorajoja tulisi alentaa siten, että toimeen-

tuloedellytyksen rajoja arvioitaessa huomioidaan maahanmuuttajien alhaisempi palkkataso Suomessa suomalaisiin verrattuna sekä Suomen toimeentulotuen suuruus. Vähemmistövaltuutettu katsoo, että perhesideperusteisten oleskelulupien toimeentulo vaatimuksia tulisi alentaa ja toimeentulo vaatimuksesta tulisi antaa ministeriötasoinen ohjeistus Maahanmuuttovirastolle sekä poliisille.”

”Vähemmistövaltuutettu ei hyväksy perheen hajottamista käännytyksessä”

(Lapin Kansa 16.5.2011)

”Vähemmistövaltuutetun mukaan on ongelmallista, että perustavanlaatuinen oikeus perhe-elämään riippuu siitä, miten pitkään viranomaisen asiaa käsittelee.”

”On kaikkien etu, että turvapaikanhakija ansaitsee toimeentulonsa itse ja oppii kieltä sekä muita taitoja, jotka edistävät hänen sopeutumistaan suomalaiseen yhteiskuntaan.”

”Varmistamattomaan henkilöllisyyteen liittyviä ongelmia pankkipalvelujen saatavuudessa”

”Vähemmistövaltuutetulle tulleiden yhteydenottojen mukaan pankit eivät tarjoa peruspankkipalveluita ulkomaalaisille, joilla ei ole lähtömaansa passia tai jos muukalaispassissa on merkintä varmentamattomasta henkilöllisyydestä. Pankkien omaksumat käytännöt vaikeuttavat muun muassa henkilöiden työelämään siirtymistä sekä luovat puitteet harmaalle taloudelle, kun työntekijällä ei ole palkkatiliä.”

Millaista Suomea haluaisit rakentaa?

Simon Dooly

36 vuotta, yritysconsultti

Olen ensisijaisesti liikemies. Uskon että Suomen tulevaisuus on pitkälti riippuvainen uuden teknologian kehittämisestä ja panostamisesta ympäristöongelmien ratkaisuihin. Tätä varten Suomen pitää kartoittaa paremmin maahanmuuttajaväestö ja käyttää tehokkaammin tietoa ja luovuutta, jota tässä ryhmässä on. Tämä myös auttaisi

avaamaan uusia ikkunoita vientikaupalle ja lisäksi mahdollisuuksia parantaa kaikkien asukkaiden hyvinvointia. Haluan olla mukana luomassa tulevaisuuden Suomea. Olen ylpeä voidessani kutsua Suomea uudeksi kotimaakseni.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

MARIA KAISA AULA

Lapsiasiavaltuutettu

Aikuisilla on velvollisuus kasvattaa suvaitsevaisuuteen

Lapsen oikeus yhdenvertaiseen kohteluun on yksi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen neljästä pääperiaatteesta. Muita ovat lapsen parhaan asettaminen etusijalle, lapsen oikeus kasvaa ja kehittyä omaan tahtiinsa ja omiin parhaisiin mahdollisuuksiinsa sekä lapsen oikeus osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi. Vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaan kuuluvalla lapsella on oikeus omaan kulttuuriinsa, uskontoonsa ja kieleensä. Lapsen oikeudet ovat aikuisten velvollisuuksia.

Suomen valtio on YK-sopimuksessa yli kaksikymmentä vuotta sitten sitoutunut siihen, että lasten syrjintää niin heidän omien kuin heidän vanhempiensa ominaisuuksien perusteella ehkäistään. Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on ollut vuodesta 2005 alkaen edistää lapsen oikeuksien toteutumista ja vahvistaa lapsen äänen kuulumista Suomessa yhteistyössä alan muiden toimijoiden kanssa.

Yhteistyömme vähemmistövaltuutetun toimiston kanssa on sujunut erinomaisesti. Lapsiasiavaltuutetun selvitykset ovat lisänneet ymmärrystä etenkin kansallisiin vähemmistöihin kuuluvien eli romani- ja saamelaislasten arjesta. Lapsinäkökulma on vahvistunut myös

vähemmistöryhmien omassa keskuudessa.

Toisaalta lapsiasiavaltuutetun toimisto on saanut vähemmistövaltuutetun selvitysten kautta tietoa yksin tulevien maahanmuuttajalasten arjesta ja palveluista. Lapsen oikeuksien näkökulmasta yksin tulevat maahanmuuttajalapset ovat suojelun tarpeessa samalla tavalla kuin ilman huoltajan tukea olevat suomalaiset lapset.

Jatkossa yhteistyön tärkeä tavoite on kehittää kaikkien ihmisoikeusviranomaisten toimintaa lapsiystävälliseen suuntaan. Yhteiset suosituksemme lasten ja nuorten kokeman syrjinnän vähentämisestä keväällä 2011 olivat hyvä alku.

Erilaisuuden vieroksunta on Suomessa yleistä

Millaisena vähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret kokevat arkensa? Miten ihonväri, uskonto, syntyperä tai kieli vaikuttavat lasten kohteluun?

Lapsiasiavaltuutetun toimisto oli yhteistyökumppanina kun Itä-Suomen yliopisto selvitti pari vuotta sitten lasten ja nuorten syrjintäkokemuksia. Maahanmuuttajalapset, romanilapset ja vammaiset lapset kertoivat kohtaavansa usein ennakkoluuloja ja oudoksuntaa. Heitä voidaan ulkonäkönsä, kielensä tai erilaisten tapojensa

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

vuoksi vierastaa ja sulkea porukan ulkopuolelle. Joskus syrjintä voi kärjistyä väkivallaksi ja uhkailuksikin. Vahvimpia syrjintäkokemuksia on sukupuolivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla.

Lapset ja nuoret kohtaavat syrjintää koulussa, kaduilla, harrastuksissa ja netissä – joskus jopa kotonakin. Aina ei ole kyse lasten keskinäisestä syrjinnästä. Myös aikuiset voivat huudella perään ja kummastella. Etenkin romanilapset joutuvat usein epäreilujen yleistysten kohteeksi.

Olen keskustellut asiasta monien lasten ja nuorten ryhmien kanssa. Lapsiasiavaltuutetun toimisto keräsi lasten näkemyksiä koululaisten messuilla Jyväskylässä keväällä 2011. Kaikissa tilanteissa lapset ja nuoret ovat nostaneet Suomessa tärkeimmäksi lapsen oikeudeksi oikeuden olla oma itsensä – vaikka ei olisi samanlainen kuin muut. Erilaisuuden vieroksunta ja samanlaisuuden paine on lasten ja nuorten parissa armoton. Ulkopuolisuuden ja yksinäisyyden kokemukset lisäävät lasten pahoinvointia.

Romani- ja saamelaislapsista liian vähän tietoa

Lapsiasiavaltuutetun toimisto selvitti vuosina 2008 ja 2009 sekä saamelais- että romanilasten kokemuksia omasta hyvinvoinnistaan ja oikeuksiensa toteutumisesta. Molempien kansallisten vähemmistöryhmien lapset kokivat koulun ohittavan heidän kulttuurinsa ”äänetömästi”. Saamelaisuudesta tai romanikulttuurista ei kerrota oppikirjoissa eikä koulussa juuri muutoinkaan, vaikka periaatteessa peruskoulun opetussuunnitelman perusteet tätä edellyttävätkin.

Saamelaisuudesta alkuperäiskansana on ylipäätään vähän tietoa myös aikuisilla. Median ylläpitämät kaavamaiset stereotypit harmittavat niin romani- kuin saamelaislapsiakin. Saamelaislapset kokevat suuren yleisön saamelaiskuvan vanhentuneeksi. Tiedon puutteesta seuraa saamelaislasten oikeuksien laiminlyöntiä ja välinpitämättömyyttä. Saamelaislasten vanhemmat joutuvat usein ”taistelemaan” lastensa kielellisistä oikeuksista.

Romanilapset arvioivat, että tiedon puutteen takia heidät voidaan kokea liiankin erilaisiksi. Vähäisestä tiedosta seuraa romanilasten arjessa paljon ennakkoluuloja ja myös kiusaamista. Kynnys ottaa yhteyttä vanhempiin voi koulun puolelta olla liiankin korkea. Lapsilta voi-

daan sietää koulussa ”alisuorittamista”. Koulun ja kodin yhteistyön lisääminen on avainasemassa. Erityisen hyviä kokemuksia on saatu siitä, että koulussa on romani-taustaista henkilökuntaa esimerkiksi kouluavustajana.

Kasvattaja on esimerkki erilaisuuden hyväksymisessä

Vanhemmat ja muut aikuiset kasvattajina antavat lapsille esimerkin yhdenvertaisesta kohtelusta ja erilaisten ihmisten kohtaamisesta. Kyse ei ole yksin vanhempien asiasta: jokainen aikuinen kasvattaa esimerkillään. Lasten kannalta on suuri merkitys sillä, miten vaikkapa muista kansallisuuksista puhutaan. Puhutaanko ikävästi yleis-täen – esimerkiksi ”ryssitellen” – vai puhutaanko ihmisistä ja yksilöistä, joilla on sama ihmisarvo kuin kaikilla muillakin.

Aikuisilla on velvollisuus auttaa syrjinnän kohteeksi joutuneita lapsia. Lasten ja nuorten yleinen kokemus on, että aikuiset eivät huomaa syrjintää. Toisaalta lapset ja nuoret eivät aina luota aikuisten kykyyn ratkaista ongelmatilanteita – eivätkä siksi kerro kokemuksistaan.

Lapsiasia- ja vähemmistövaltuutetun yhteiset suositukset lasten kokeman syrjinnän vähentämiseksi korostavat kaikkien lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten koulutusta. Sen tulee kehittää ammattilaisten valmiuksia ehkäistä ja havaita syrjintää, puuttua siihen sekä

tukea syrjintää kokeneita lapsia ja nuoria. Valmiuksia tarvitaan lapsen ja nuoren kokeman syrjinnän käsittelemiseen yhdessä toisten lasten ja myös aikuisten kanssa. Lisäksi tarvitaan valmiuksia aikuisen oman toiminnan mahdollisten syrjivien piirteiden tiedostamiseen.

Viranomaisten toiminta lapsiystävälliseksi

Lapsiasiavaltuutetun tehtävät poikkeavat muista erityisvaltuutetuista. Toimistomme ei käsittele yksittäisen lapsen tai perheen kohtelua tai tilanteita koskevia kante-luita tai valituksia. Tämä antaa erityisen haasteen muille viranomaisille, joilla on valtuudet ottaa kantaa yksittäis-tapauksiin. Myös alaikäisillä tulee olla mahdollisuus saa-da itseensä kohdistunut oikeuden loukkaus käsiteltyä viraomaisissa. Toki yleensä vanhemmat toimivat tällai-sissa tilanteissa lasten ja nuorten apuna, mutta aina se ei ole mahdollista.

Yhdenvertaisuutta valvovien ja yleensä ihmisoike-usviranomaisten toimintaa tulee kehittää helpommin lähestyttäväksi lapsille ja nuorille. Tämä tarkoittaa eten-kin tiedottamista ihmisoikeus- ja lainvalvonta-asioissa lapsille ja nuorille heille ymmärrettävällä tavalla.

Lasten ja nuorten oikeusturvan parantaminen on lapsiasiavaltuutetun lähivuosien työn painopiste. Siksi yhteistyö vähemmistövaltuutetun toimiston kanssa on kannaltamme jatkossakin erittäin tärkeää.

FARDOWSA BARALE

Barnmorska

Överlevnadssätt i samband med integrationen

Jag kom till Finland som 14 åring och jag har bott här i 14 år, jag var en av de ungdomar som kom som minderåriga till Finland och fick bo i det första svenska språkiga grupphemmet Taberna i Oravais. Jag läste svenska i 6 månader förr än vi fick börja i högstadiet. Högstadiet i Vörå var litet och där fanns inte så många invandrar ungdomar i trakterna då. En del av invånarna har aldrig förut sett någon mörk (live) som tonåring, mörk, invandrare och muslim det var jätte jobbigt.

Jag hade inte min familj, vänner eller släktingar här vilket gjorde det ännu jobbigare, men med hjälp av väldigt engagerad personal på grupp hemmet och att mina vänner som jag hade fått i Taberna blev livet lättare. Jag fick bra början med tanke på hur mycket information vi hade fått både av personalen på hemmet och via skolan, vi läste svenska men vi fick samtidigt lära oss hur finländska samhället fungerar, om Finlands historia, som jag tycker var anpassat till oss d.v.s helt från början t. ex vilka rättigheter och skyldigheter medborgarna har?

Jag tycker att det borde finnas info-paket för dem som kommer hit för att få en helhets bild av Finland och det finländska samhället. Det har hjälpt mig, och man får helt annan attityd till det hela när man har sådan kunskap. Det är inte tillräckligt men det är absolut en bra början.

Det som gjorde att jag har klarat av vissa knepiga situationer var tack vare denna information som jag fick de första tiderna på Taberna. Det är klart att man möter fördomar och rasism men jag tanker ofta så här: Den personen måste ha dålig självkänsla och för att dölja den så måste han/hon såra mig, det betyder att jag är bättre än den som har fördomar mot mig och han/hon känner sig på någotvis hotad av mig. Detta fungerar för mig. Vi är ju alla olika som personer men klart att jag ändå blir sårad och känner ”varför just jag?”

Jag tror verkligen att det har mycket att göra med personen själv (invandraren, immigranten) hur man trivs. Som invandrare måste vi göra dubbelt så mycket som finländarna för att få någorlunda liknande bemötande eller betjäning. Man måste själv vara aktiv och försöka lära sig så mycket som möjligt om landets historia, om språket och om kulturen, det är klart att man behöver redskap, men allting börjar med dig själv.

Jag säger inte att det är lätt för det inte, men istället för att leka offer så kan man använda energin till något nyttigt för sig själv och för samhället genom att vara delaktig i mån av möjlighet. Man behöver inte heller ge upp sin identitet, sin religion, sin kultur eller sitt språk. Det är möjligt att bevara alla.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

POLINA KOPYLOVA

Tiedotus- ja viestintäkoordinaattori, Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten liitto ry

Ajatuksia venäjänkielisten asemasta työelämässä

Jos vilkaisemme Itä-Helsingin terveysasemien henkilöstölistaa, huomaamme, että venäjän- ja suomenkielisiä hoitajia ja lääkäreitä on paljon. Tästä voi suorastaan iloita.

Jos taas käydään läpi suurten järjestöjen hallitsemia monivuotisia kotouttamishankkeita, voi hämmästyä siitä, ettei vastaan tule venäläistä nimeä; tai ainakin äärimmäisen harvoin.

”Elenat”, ”tatjanat” ja ”larisat” ovat usein harjoittelijoina ja myyjinä vaateliikkeissä. Nimet ovat näkyvissä rintanapeissa. Heidän pomoinaan ovat kuitenkin ”seijat” ja ”kaisat”.

Messuilla suomalaisten yhtiöiden osastoissa toimivat tomerat ja kiltit ”meidän irinat”, ”innat” tai ”nadjat”: tulkit, toimistoemännät, henkilökohtaiset assistentit ja viihdyttäjät – kaikki samaan aikaan. Heidän virallinen ammattinimike on kuitenkin joko ”manageri” tai ”koordinaattori” eikä virallinen työkuvaus sisällä mitään tulkista emännöinnistäkään puhumatta.

Tarmokas koulukäyntiavustaja saattaa puhua koululaisille pehmeällä venäläisellä korostuksella, kuten myös kiertelevä äidinkielen opettaja. Mutta suhteellisen

harvoin se korostus kaikuu esimerkiksi sosiaalitoimen käytävissä.

Hitsaajat, rakennusmiehet ja etenkin automekaani- kot voivat kahvitauolla rupertella innossaan venäjäksi.

Taksissa saattaa soida radio ”Sputnik”.

Tuskin yksikään venäläinen nimi löytyy muodikkaan suunnittelutoimiston kirjoista. Kiinteistöalalla tilanne on jo toisenlainen.

Kartoitusta voi jatkaa pitkään. On myös helppoa huomata, mitkä alat ovat ”venäläisiä”, ja mitkä vähemmän venäläisiä, jos ollenkaan.

On hyvin ymmärrettävää, että ihminen hakeutuu ensitöikseen siivous- tai kuskihommiin. Mutta on myös ymmärrettävää, että aiempaa kokemusta halutaan hyödyntää alusta asti omalla alalla.

Venäjänkielisten työttömyys on viimeisimmän tilaston mukaan 28 %. Luku vaikuttaa isolta, mutta sen tulkinnassa kannattaa ottaa huomioon 55–65-vuotiaat paluumuuttajat, joiden on luonnollisesti vaikea löytää työpaikkaa. Toinen ”työtön”, muttei missään nimessä toivoton, ryhmä ovat kotiäidit, jotka eivät ehtineet olla työssä ennen lastensa syntymistä, mutta suurella toden-

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

näköisyydellä aloittavat työelämänsä, kun lapsen ikä mahdollistaa sen.

Maahanmuuttajien työllistymisen kuvioissa venäjänkielinen vähemmistö on tapana nähdä isona, mutta vaikeasti hyödynnettävänä resurssina. Sen kieli- ja kulttuuriosaaminen käytetään pragmaattisesti, mutta pinnallisesti, tehtävissä, joihin suomalainen työvoima ei syystä taikka toisesta hakeudu. Jos tehtävä ei edellytä asiakastyötä, etenkin palvelua kasvokkain, riittää, jos sen

hoitaa venäjää tai englantia puhuva kantasuomalainen.

Tästä voi päätellä, että venäjän osaaminen katsotaan tarpeelliseksi vain yhteistyössä itänaapurin kanssa. Jos vaivautuu kääntämään päätä ja katsomaan Suomen hiljattain kasvanutta venäjänkielistä vähemmistöä, voi huomata taipumuksen nähdä sen ”tilapäisenä” eli kantaväestöön sulautuvana väestön osana, jonka nykyaikainen olemassaolo ei edellytä palvelu- ja mediatarjoantaa äidinkielellä.

Tämä taipumus on ominaista etenkin viranomaisille, mikä vaikuttaa paljolti siihen, että venäjänkielisten osaamista ei hyödynnetä laajemmin eivätkä venäjänkieliset pääse johtotehtäviin kokemuksestaan ja asiantunteuksesta huolimatta.

Totuus on, että venäjänkieliset eivät ole vain ”tilapäinen” väestön osa. Se on historiallisesti juurtunut ja kehittyvä vähemmistö, joka näkyy työmarkkinoilla, palvelukentällä ja yhteiskunnallisissa rakenteissa. Venäjänkieliset tulevat tänne asumaan, syntyvät täällä ja vanhenevat täällä. Venäjänkielisiä on tällä hetkellä Suomessa yli 54 000. Vuonna 2020 määrän odotetaan jopa kaksinkertaistuvan.

Siinä mielessä venäjänkielisten osaamisen voi nähdä myös vähemmistön omana monipuolisena tukena sekä sopeutumisprosessissa että arkielämässä.

Venäjänkielisten työllistämisen ja työllistymiskysymyksissä on syytä päästä irti pinnallisuudesta ja kaupanäköisestä käytännöllisyydestä, jotka pystyttävät ”lasisiiniä” ja jopa kokonaisia ”lasisokkeloita” työelämässä. Vähemmistö on hyväksyttävä yhteiskunnan irrottamattomaksi ja tasavertaiseksi osaksi, jolla on paljon tarjolla. Kysymys ei ole mistään virallisesta asemasta, vaan asenteiden muuttamisesta ja näkyvyydestä, joka on tarpeeksi monipuolinen.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

CARITA VILJANEN

Hum.kand.

OLLI NORDBERG

Aluesihtööri, Kynnys ry

Vammaisten kokemasta syrjinnästä

Suomessa vammaisuutta on lähestytty pitkään lääketieteellisestä näkökulmasta. Suuri muutos tapahtui vuodelta 1987 olevan vammaispalvelulain myötä. Laissa vammaiset määriteltiin oman elämänsä päättäjiksi, eikä heitä pidetty enää vain huollon kohteina. Sosiaalipoliittisten ja lääketieteellisten seikkojen lisäksi painotettiin oikeudellista näkökulmaa ja vammaisten ihmisoikeuksia. Suomeen muuttaneellakin vammaisella henkilöllä, jolla on oleskelulupa ja kuntapaikka Suomessa, on oikeus kunnallisiin palveluihin, myös vammaispalveluihin.

Vammaisten oikeuksien tunnistaminen on kansainvälisesti koettu tärkeäksi. YK:n yleiskokouksen hyväksymä vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleis-sopimus käsittelee vammaisten ihmisoikeuksia ja osoittaa, miten mahdollistetaan vammaisten ihmisten oikeuksien toteutuminen. Myös EU:n vammaisstrategian keskeisiä elementtejä ovat syrjinnän torjunta, yhtäläiset mahdollisuudet ja aktiivinen osallistuminen.

YK:n jäsenvaltiona Suomi on sitoutunut edistämään ennakkoluulojen poistamista sekä lisäämään tie-

toisuutta eri vammoista ja vammaisten henkilöiden positiivisesta vaikutuksesta yhteiskunnan monimuotoisuuteen. Suomen valtio ei ole voinut ratifioida vammaisten ihmisoikeussopimusta ennen kuin vammaisten kotipaikkaoikeuteen ja laitoksissa asuvien vammaisten oikeuksiin on saatu parannusta lainsäädännön tasolla. Tämä pro-

sessi on vielä kesken. Suomessa ollaankin hitaasti siirtymässä palvelupainotteisesta lainsäädännöstä syrjinnän kieltävään suuntaan.

Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa asettaa ilman hyväksyttävää perustetta eri asemaan mm. vammaisuuden perusteella. Positiivinen erityiskohtelu on silti sallittua, kun tarkoituksena on varmistaa, että lähtökohtaisesti heikommassa asemassa olevilla vähemmistöillä, esimerkiksi iäkkäillä, etnisillä ryhmillä tai vammaisilla olisi tasavertaiset lähtökohdat suomalaisten valtaväestöön verrattuna. Valtakunnallinen vammaisneuvosto, VANE, laatii määräajoin vammaispoliittisen ohjelman. Valtioneuvosto puolestaan tekee ajoittain vammaispoliittisen selonteon vammaispolitiikasta. Suurimmassa osassa kuntia on paikallinen vammaisneuvos-

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

to, joka on kunnanhallituksen alainen poikkihallinnollinen toimikunta.

Vaikka vammaisillekin kuuluu perustuslailla turvattu oikeus yhdenvertaiseen kohteluun ja syrjintä laissa on kielletty, vammaiset kohtaavat ongelmia edelleen yhteiskunnan rakenteellisten syiden takia. Asenteista ja puhtaasta tietämättömyydestä johtuvaa syrjintää ja eriarvoiseen asemaan asettamista ilmenee niin julkisissa kuin yksityisissä palveluissa, yksityisyyteen ja osallisuuteen, koulutukseen ja työllistymiseen sekä ympäristön rakentamiseen ja julkiseen liikenteeseen liittyvissä kysymyksissä.

Vammaiset ihmiset nähdään edelleen erityisryhmänä, jolle kuuluu erityiset palvelut; erityislastentarhat, erityiskoulut, laitostyyppinen asuminen jne. Vammaisuuden taakse jää helposti ihminen, mies ja nainen, maahanmuuttaja tai etnisen vähemmistön edustaja. Edelleenkin esim. vammaisten ihmisten vanhemmuus hämmentää muita ihmisiä erityisesti naisten kohdalla, samoin kuin vammaisten erilainen sukupuolinen suuntautuneisuus. Tiettyjen maahanmuuttajien keskuudessa vammaisia ihmisiä hävetään ja heitä piilotellaan kodeissa.

Itsenäisen elämän saavuttamisessa ovat liikkumisen, rakennetun ympäristön, asumisen, palvelujen, aistivammaisten tiedonvälityksen sekä sosiaalisen kanssakäymisen esteettömyys keskeisessä roolissa. Esteettömyys ja elämänkaariajattelu ovat tärkeitä suunnittelun ja rakentamisen sekä joukkoliikenteen periaatteita. Suomessa tyypillisiä laitოსvaltaisia palveluja on alettu purkaa ja asumista normaalissa asumisympäristössä on alettu suosia kotiin järjestettävän henkilökohtaisen avun turvin. Osa kuntalaisista vastustaa vammaisten ihmisten palveluasumisryhmien tuloa naapuristoon. Lakisäätöisen kil-

pailutuksen myötä myös jotkut yksityiset palveluntuottajat, voitettuaan palveluasumisen järjestämisen, ovat asuttaneet vammaisia ihmisiä suuriin laitoksen kaltaisiin yksiköihin, joista julkinen sektori on nimenomaan pyrkinyt eroon.

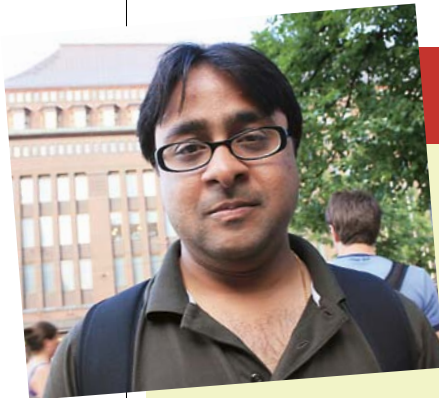
Eri tavoin vammaisten lasten erityisopetus on usein edelleenkin järjestetty erityiskouluissa, joissa on käytössä erityisiä opetussuunnitelmia. Tällöin on vaara, että opetuksen taso ei ole riittävä ammatillisiin ja muihin jatko-opintoihin. Suuntaus on kuitenkin integroituu lähiopetukseen lähikouluissa.

Vammaisten työllistymistä haittaa edelleen sekä yhteiskunnan että vammaisten omat asenteet. Useat vammaiset haluavat tehdä työtä, mutta he eivät kuitenkaan ole olleet kovinkaan aktiivisia työnhakijoita. Vammaisten työnhakumotivaatiota heikentää usein epäusko omiin työllistymismahdollisuuksiin sekä vammaisen työllistymiseen edelleen liittyvä byrokraatia. Esimerkiksi apuvälineitä ja tukitoimia saadakseen henkilöltä saatetaan vaatia työsopimus, toisaalta taas työsopimuksen ehtona voi olla myönnetty apuvälineet ja tukitoimet. Maahanmuuttajalta työnantaja saattaa vaatia täydellistä suomen kielen taitoa vaikka haettu työ ei sitä edellyttäisi. Syitä on monia olla palkkaamatta vammaista työhön.

Työhalukkuudesta huolimatta vammaisen liian usein päätyy työttömäksi ja köyhäksi eläkeläiseksi, joka elää köyhyysrajan alapuolella minimituloilla koko aikuiselämän. Suurin osa tuloista koostuu tulonsiirroista, mm. kansaneläkkeestä. Kansaneläkettä saavalla on lain mukaan joissakin tilanteissa mahdollisuus hankkia kuukausittain n. 700 euroa ansiotuloja eläkettä menettämättä. Tällöin hän pääsee kuitenkin vasta köyhyysrajan tuntumaan. Vammaisen henkilön tuloihin lasketaan lisäksi mukaan hänen saamansa hoitotuki, joten tulotaso

saattaa nousta yli köyhyysrajan. Verotus saattaa leikata ansioita niin, että lisätyö jättää vähemmän rahaa käteen. Tähän köyhyysloukkuun pitää löytää ratkaisu, joka takaa myös vammaisille ja vaikeasti työllistettäville oikeuden elättää itseään ansiotyöllään.

Joihinkin kulttuureihin kuuluu tiukat määräykset naisen asemasta, naisen paikka on kotona, ja sen ulkopuolella liikkumista rajoitetaan. Tällöin vammaisen naisen mahdollisuus osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintoihin on rajallinen. Romanien, muslimien ja joidenkin muiden uskonnollisten ryhmien keskuudessa homoseksuaalisuus on täysi tabu, vaikka se on yhtä yleistä kuin muillakin väestöryhmillä. Edellä olevissa tapauksissa kyse voi olla moniperusteisesta syrjinnästä. Vammaisen ihminen voi olla alistetuista alistetuin niin Suomessa kuin kaikkialla muuallakin maailmassa.

Millaista Suomea haluaisit rakentaa?

edistämässä talouden kasvua. He täyttävät lahjakkuusaukkoa, maksavat veroja, eläkkeitä jne. Vastineeksi heitä kannustaisi heidän saavutustensa tunnustaminen. Se saisi heidät tuntemaan olevansa erottamaton osa yhteiskuntaa. Suomi on kaiken kaikkiaan hyvä ja tasapainoinen yhteiskunta. Kauaskantoiset tavoitteet näyttävät kuitenkin olevan yksinkertaisia.

Jain Vibhur

32 vuotta, yrittäjä

Tällä hetkellä on nähtävissä, että vähemmistö korkeasti koulutetuista maahanmuuttajista on mukana työelämässä,

Vammaisten ihmisoikeuksia ei Suomessa valvota järjestelmällisesti. Valvonta perustuu pääosin kanteluihin, joiden käsittelystä vastaavat oikeusasiamies tai oikeuskansleri. Vammaisten ihmisten omilla järjestöillä on keskeinen rooli ihmisoikeuksien valvonnassa. Osalla järjestöistä on omia lakimiehiä, joiden tehtävänä on auttaa juridisissa kysymyksissä. Poliisi ei juuri tutki vammaisten ihmisten kokemaa syrjintää. Ne harvat oikeustapaukset, joita vammaisten kokemasta syrjinnästä on, koskevat opaskoiran kanssa kulkevan vammaisen ravintolaan pääsyn rajoittamista. Opaskoiralla kun on oikeus päästä paikkoihin, joihin eläimillä on muutoin pääsy kielletty.

Vammaisten elämä helpottuisi, jos lakisääteiset vammaispalvelut olisi kerätty yhteen palvelupisteeseen, nykyisten monen luukun sijaan, tai että viranomaiset harjoittaisivat enemmän yhteistyötä. Pysyvän vamman aiheuttamia toimintavajauksia täytyy yhä uudelleen toistaa samoille viranomaisille, aina uuden lääkärintodistuksen avittamana. Kaikilla ei riitä tähän voimavaroja. Vammaisten ihmisten asema yhteiskunnassa on vaarassa polarisoitua, nokkelimmat pärjäävät hyvin, jopa ilman järjestöjen apua, toiset taas jäävät ilman riittävää tukea ja syrjäytyvät passiivisiksi kotihiiriksi.

SOL Palvelun yritysfilosofia:

Antaa ihmisten tehdä työtä vapaasti ja iloisesti

Kun Tallinnan- ja Ruotsin-laivat saapuvat Katajanokan terminaaliin, keltapunainen pataljoona hyökkää laivoille ennen kuin matkustajat pääsevät maihin. He ovat SOL Palvelun työntekijöitä. Tallinnan-laivalla heillä on vain puoli tuntia aikaa siivota 180 metriä pitkä ja 28 metriä leveä alus.

SOL Palvelu Oy on kiinteistöpalvelualan perheyritys, joka toimii myös Virossa, Latviassa ja Venäjällä. SOL Palvelu, SOL Pesulapalvelu ja SOL Henkilöstöpalvelu muodostavat SOLEMO-konsernin.

Konsernin liikevaihto vuonna 2010 oli 190 miljoonaa euroa. SOL työllistää 9 000 ihmistä, heistä 7 000 Suomessa. Maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä on 1 200, mikä tekee 17 prosenttia työvoimasta. Edustetuna on 44 kansallisuutta.

SOL:n juuret ovat *Lindström Oy:ssä*, joka on yksi vanhimpia Suomessa yhä toimiva yrityksiä. Lind-

strömin omistajasuvun jäsen, kasvatustieteen tohtori **Liisa Joronen** osti yrityksen siivous- ja jätteenpalveluharran. Siitä syntyi SOL Siivouspalvelu, jonka nimi viittaa aurinkoon. Yrityksen tunnusväri keltainen on myös ilon väri.

– Kun me aloitimme vuonna 1992, mukaan tuli myös vietnamilaisia työntekijöitä, jotka olivat tulleet Suomeen pakolaisina. He olivat ahkeria, loistavia työntekijöitä, jotka antoivat meille paljon uusia ideoita. He oppivat myös kielen nopeasti. Meille se oli todella hieno kokemus, kertoo SOL:n toimitusjohtaja **Anu Eronen**.

– Kun Presidentti Koivisto antoi inkeriläisille paluumuutto-oikeuden, oli SOL ensimmäinen yritys, joka lähti värväämään työntekijöitä heidän joukostaan työministeriön kanssa. Me saimme sieltä huipputyyppejä. Monet heistä ovat edelleen meillä, ja monet ovat nousseet johtotehtäviin asti, jatkaa Eronen.

– SOL:n yritysfilosofian perustana on Liisa Jorosen ajatus: *antaa*

ihmisten tehdä työtä vapaasti ja iloisesti, siitä syntyy hyvää jälkeä. Yrityksen rakenne on kevyt, ja työntekijöiden ja johdon välinen kommunikatio sujuu luontevasti, sanoo henkilöstöpäällikkö **Timo Sairanen**.

Kohta kahdenkymmenen vuoden ajan SOL on kasvanut jatkuvasti. Se on todellinen menestystarina, ja se on voittanut kaksi kertaa arvokkaan Suomen laatupalkinnon. Ajan myötä myös maahanmuuttajatyövoiman panos on kasvanut, ja vuonna 2007 SOL perusti monikulttuurisen kehitysryhmän.

– Ryhmän tärkein tehtävä on tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Haluamme kanavoida työntekijöidemme kokemukset ja näkemykset toiminnan kehittämiseen sekä yhteistyön edistämiseen eri kulttuurien välillä, sanoo ryhmän puheenjohtaja ja kohdepäällikkö **Sari Crnobreg**.

Ryhmä edistää myös koulutusta ja kokoontuu 4–6 kertaa vuodessa.

– Tänä vuonna julkistamme

In Finland
harvi
this thing
called
**reilu
meininki**

Sari Crnobreg

Timo Sairanen

maailmankalenterin, johon on merkitty työntekijöidemme kotimaan pyhäpäivät. On hyvä muistaa vaikka karkilla silloin kun jonkun kotimaa viettää itsenäisyyspäivää, sanoo Sari Crnobreg.

SOL:n johto on ylpeä koulutuspanoksestaan. Yritys sijoittaa 2 prosenttia liikevaihdostaan koulutukseen. Tällä hetkellä SOL:lla on neljä vakituista kouluttajaa.

– Meille tulee professoritason ihmisiä pitämään vierasluentoja. Sen lisäksi meillä on yhteistyötä lukuisten ammattikorkeakoulujen ja muiden koulutuslaitosten kanssa, kertoo henkilöstöpäällikkö Sairanen.

– Meidän maahanmuuttajatyöntekijät hakevat aktiivisesti koulutukseen. Tällä hetkellä noin 50 heistä saa ammattikoulutusta, joka sisältää siivoustekniikkaa, asiakaspalvelu- ja työnhajaajataitoa sekä kielitaitoa, jatkaa Crnobreg.

Yksi ohjaajakoulutusta saanut on pakistanilainen **Adil Shahzad Khan**.

– Olen ollut SOL:ssa kolme vuotta ja viihtynyt hyvin. Työilma-
piiri on mukava ja ystävällinen, ja tiedän että voisin tehdä uraa yrityksen sisällä. Se vaati minulta kuitenkin suomen kielen taitoa, ja minä en ole kovin hyvä kielissä, hän sanoo.

Vaihtuvuus maahanmuuttajatyöntekijöiden keskuudessa on vain muutama prosentti vuodessa.

– Aikaisemmin työntekijä oli meillä 1,5–2 vuotta, nyt 4–5 vuotta. Näkyy myös, että ihmiset haluavat pysyä työssä, koska halukkuus suomen kielen oppimiseen on noussut huomattavasti, sanoo Crnobreg.

Kohdepäällikkö Sari Crnobreg johtaa Katajanokan terminaalin noin sadan jäsenen työtiimiä, missä 98 prosenttia on maahanmuuttajia.

– Se on jännää. Kansallisuudet muuttuvat aaltoliikkeenä. Kuin minä tulin taloon 9 vuotta sitten, suurin ryhmä oli Turkista. Matkan varrella oli paljon nigerialaisia ja nyt on paljon ihmisiä Nepalista, Bangladeshista ja Intiasta. Jossain vaiheessa joku kansallisuus vain häviää jou-

kosta, kertoo Sari Crnobreg.

Monille maahanmuuttajille siivous on ensimmäinen työ Suomessa. Sari Crnobreg kertoo, että joukossa on myös korkeasti koulutettuja työntekijöitä, mutta vie aikaa ennen kuin he löytävät paikkansa yhteiskunnassa.

SOL:n työväestä 72 prosenttia on naisia. Maahanmuuttajien keskuudessa tilanne on toisin päin, noin 80 prosenttia heistä on miehiä.

– Se on varma, että kun lähdetään hakemaan elantoa toiseen maahan, yleensä lähtijät ovat miehiä. Muutaman työvuoden kuluttua saattaa myös vaimo ja perhe tulla Suomeen, kertoo Sari Crnobreg.

Neljä vuotta sitten SOL toi välikäden kautta maahan ryhmän kiinalaisia työntekijöitä.

– He ovat osoittautuneet loistaviksi työntekijöiksi. He ovat luotettavia ja opiskelevat suomen kieltä tosissaan. Heistä tulee hyviä tyyppejä johtotehtäviin, kertoo toimitusjohtaja Anu Eronen.

Tällä hetkellä maahanmuuttaja, joka saa vuoden työluvan, voi uudistaa sen ja saada neljän vuoden työluvan. Sen jälkeen luvan voi saada jo pysyvästi. Kun maahanmuuttaja astuu suomalaiseen työelämään, hänen on yleensä vaikea ymmärtää tasa-arvoa, joka vallitsee suuressa osassa maan työpaikoista.

– Alussa he kunnioittavat hirveän paljon esimiehiä, mikä ei sovi

SOL Palvelun työntekijöillä on puoli tehokasta tuntia aikaa siivota 180 metriä pitkä ja 28 metriä leveä alus.

SOL:n yrityskulttuuriin alkuunkaan. Vuodessa he oppivat, mitä tasa-arvo on, ja uskaltavat puhua minulle milloin tahansa. He huomaavat, että jos on paha tilanne, minäkin voin tulla auttamaan työsuorituksessa, kertoo kohdepäällikkö Crnobreg.

Sari Crnobreg kertoo, että ainakin kaksi kertaa hänen työtiimiltään on vaadittu täydellistä suomen kielen taitoa. Hän hämmästyí, kun eräs

kansainvälisesti toimiva yritys halusi suomenkielistä siivouspalvelua.

– Kun asiakas kohtaa meidän työntekijän, ennakkoluulot häviävät heti. Se kohtaaminen on äärimmäisen tärkeä, hän sanoo.

Tähän asti SOL on saanut kiitettävästi työvoimaa, mutta ainakin henkilöstöpäällikkö Timo Sairanen pelkää, että edessä saattaa olla työvoimapula.

– Vuosi sitten viranomaiset tekivät linjauksen, missä ei enää myönnetä työviisumeja kiinteistöpalvelualalle EU:n ulkopuolelta. Meille on tulossa uusia isoja työtilauksia, ja tuskin saamme työvoimaa EU:n sisältä. Toivoisimme että viranomaiset katsoisivat linjausta uudelleen, sanoo Sairanen.

ADRIÁN SOTO

In Finland
harvi
this thing
called
**reilu
meininki**

Helsingin Bussiliikenne Oy:ssä noin puolet kuljettajista on maahanmuuttajataustaisia

”He ovat erittäin motivoituneita kavereita”

Ruskeasuon bussivarikon taukotilassa, missä kuljettajat odottavat työvuoron alkamista, käy kova kuhina. Nurkassa ryhmä miehiä pelaa biljardia, keskellä salia toinen ryhmä lyö korttia, ja monessa pöydässä keskustellaan iloisesti eri kielillä. Huone on kun Baabelin torni.

Helsingin Bussiliikenne on todella tärkeä tekijä pääkaupungin arjessa. Viime vuonna yritys kuljetti 70 miljoonaa matkustajaa, mikä oli noin 50 prosenttia Helsingin kaikesta julkisesta liikenteestä. Yrityksen liikevaihto pyörii sadan miljoonan euron tuntumassa, ja sen työntekijämäärä on kasvanut jo 1 500 henkilöön.

– Tällä hetkellä lähes 50 pro-

senttia työntekijöistämme on maahanmuuttajataustaisia. Olemme laskeneet 40 eri kansallisuutta, sanoo henkilöstöjohtaja **Jussi Mertanen**.

– Meidän perusstrategia on saada päteviä kuljettajia. Meille on aivan sama, mistä he ovat kotoisin. Yksi peruskriteeri kuitenkin on, että uuden työntekijän täytyy osata jonkun verran suomea, jatkaa Mertanen.

Kaikki alkoi vuonna 1991, kun ensimmäinen maahanmuuttaja tarttui bussin rattiin. Hän oli marokkolainen uranuurtaja. Koko 90-luvun ajan Helsingin Bussiliikenne palkkasi enemmän ja enemmän maahanmuuttajia.

– Tällä alalla tapahtui seuraavaa: 1990-luvulla laman jälkeen alkoi nousukausi, ja suomalaiset työnteki-

jät katosivat. Vuonna 2007 meillä oli taas runsaasti suomalaisia työntekijöitä. Sitten tuli vuoden 2008 kesä, ja huomasimme, että suomalaiset katoavat taas. Yhtäkkiä meille syntyi iso aukko, ja oli pakko ottaa töihin paljon maahanmuuttajia. Vuoden sisällä palkattiin 350 kuljettajaa, joista 80 prosenttia oli maahanmuuttajia, kertoo Mertanen.

Laajan rekrytoinnin seurauksena bussifirma järjesti uusille kuljettajille kielikursseja. Se oli kuitenkin tilapäistä, koska tänä päivänä lähes kaikki uudet kuljettajat osaavat suomea.

Henkilöstöjohtaja kertoo, että nyt maahanmuuttajien lapset alkavat tulla töihin Helsingin Bussiliikenteeseen.

– Vähän aikaa sitten kysyin

Helsingin bussiliikenteen taukotilassa käydään keskustelua useilla kielillä.

eräältä nuorelta kaverilta, mistä hän on kotoisin, kertoo Mertanen, ja vastaus oli:

– Miten niin? Olen Jakomäestä. Olen syntynyt siellä ja asun siellä. Olen suomalainen.

– Monet toisen polven maahanmuuttajista ovat suomalaisen koulujärjestelmän kasvatteja, ja nyt he alkavat olla valmiita työelämään. Ihonväri voi olla mikä tahansa. Ja monen

äidinkieli on suomi. Hyvä niin, sanoo Jussi Mertanen.

Helsingin Bussiliikenne saa paljon palautetta asiakkailta.

– Lähes kaikki palaute on positiivista. Ihmisten mielestä maahanmuuttajakuljettajat ovat kohteliaampia, huomaavaisempia. Ihmiset, jotka ovat töissä meillä, ovat todella ylpeitä siitä, että ovat työssä, ja haluavat tehdä työnsä kunnolla. Kaverit

ovat todella motivoituneita, sanoo Jussi Mertanen.

Yksi motiivi on varmasti yrityksen palkkapolitiikka. Kuljettajat saavat suurin piirtein samaa palkkaa kuin kunnan työntekijät kuten poliisit tai sairaanhoitajat. Kuljettajilla on myös pitkät lomat ja lyhyempi työviikko.

Helsingin Bussiliikenne Oy:ssä on laadittu määrätietoinen ohjelma,

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

Jussi Mertanen

jonka avulla hoidetaan etnisten ryhmien välisiä suhteita. Yhtiön vuonna 2009 hyväksytyt arvot ovat näkyvillä varikoiden kaikilla ilmoitustauluilla. Oikeudenmukaisuuden kohdalla lukee näin:

Noudatamme kaikessa toiminnassamme lakeja ja asetuksia. Ihmisiä kohdellaan tasa-arvoisesti ja kunnioitavasti ikään, sukupuoleen ja rotuun katsomatta. Olemme luottamuksen arvoinen kumppani työyhteisöllemme, sidosryhmillemme sekä kumppaneillemme – pidämme kiinni lupaamistamme asioista.

– Meidän linja on kieltää kaikki syrjintä ja rasistiset ilmaisut. Ongelmiin pitää reagoida heti, ei voi jäädä katsomaan sormien välistä yhtään. Jos emme reagoi ajoissa, asiat voivat kärjistyä ja laajentua, sanoo Jussi Mertanen.

Henkilöstöjohtaja kertoo myös, että viimeisten kolmen vuoden aikana hän on joutunut puuttumaan ra-

sistisiin ilmaisiin kolme kertaa.

– Olemme kuulleet molempia osapuolia, ja aina olemme päässeet sovintoon, kertoo Mertanen.

Konfliktit ja uhkatilanteet etnisten ryhmien välillä ovat todella harvinaisia.

– Meille on ilmoittautunut ”imaamin rooliin” puoli tusinaa kavereita, jotka voivat auttaa, jos tilanne vaatii. Meillä oli yksi tapaus, jonka saimme saatettua onnelliseen loppuun juuri tällaisen uskonnollisen auktoriteetin avulla, kertoo Mertanen.

Varikoiden ruokaloissa on otettu huomioon myös kuljettajien ruokavalio. Tarjolla on päivittäin kolme eri vaihtoehtoa, jotta kukaan ei jää ilman ateriaa. Yritys myös avustaa avokätisesti erilaista kerhotoimintaa. Suosittuja ovat muun muassa soutu-, pyöräily-, sulkapallo- ja moottoripyöräkerhot. Viimeisin villitys on maraton-ryhmä, joka on luvannut juosta ensi kesänä Tukholman maratonin.

Hyvinvointitoimintaan kuuluu lisäksi mahdollisuus käyttää personal trainerin palveluja. Yrityksessä toimii fysioterapeutti, joka voi laatia työntekijälle oman harjoitteluohjelman esimerkiksi laihdutuskuuria varten. Palvelu on niin suosittu, että 10 prosentilla kuljettajista on meillä oma kunto-ohjelma.

Henkilöstöjohtaja Mertanen kertoo, että yritys tekee parhaansa

saadakseen hoidettua myös ihmisten uskonnollisesta vakaumuksesta johdettavat tarpeet. Molemmilla varikoilla on hiljaisuushuone, missä voi rukoilla. Ne ovat kaikkien käytävissä. Muslimien rukoushetket on järjestetty siten, että heillä on silloin tauko kahden työrupeaman välissä.

– Monet muslimikuljettajat ovat pyytäneet lomaa ramadanin ajaksi. Se on hyvin ymmärrettävää, koska kysymyksessä on 16 tunnin jakso syömättä ja juomatta, mikä muodostaisi meille turvallisuusriskin. Tänä vuonna kävi hyvin, sillä ramadan on elokuussa. Eli kun juhannuksena lomalle lähteneet suomalaiset kuljettajat palaavat töihin, lähtevät muslimikuljettajat lomalle, sanoo henkilöstöjohtaja Jussi Mertanen.

Viime aikoina osa kuljettajista on joutunut väkivallan kohteeksi työtä tehdessään. Viime vuonna pahoinpitelyjä ja uhkauksia tapahtui yhteensä 27. Mertasen mukaan ilmiö kertoo yhteiskunnan asenteiden koventumisesta.

– 27 tapausta on aivan liikaa. Yksikin tapaus on liikaa. Toisaalta se on myös tuurista kiinni. On kuljettajia, jotka ovat olleet työssä vuosia, eikä heille ole koskaan tapahtunut mitään ikävää. Meillä on sopimus erään asianajotoimiston kanssa, joka puolustaa työntekijöidemme etuja, kun jokin tapaus menee oikeuteen asti, kertoo Mertanen.

ADRIÁN SOTO

4

4.

Saamelaisille pitäisi antaa
päättövalta omissa
koulutuskysymyksissään

10 vuotta | år

Vähemmistövaltuutettu
Minoritetsombudsmannen

”Jokaisella oikeus valita asuinpaikkansa”

”Vähemmistövaltuutettu pitää tärkeänä syrjintälautakunnan äskettäin tekemää päätöstä, jonka mukaan Himangan kuntaa kielletään sakon uhalla jatkamasta tai uusimasta romaniväestöä syrjivää menettelyä kunnan vuokra-asuntojen asukasvalinnoissa: ”Romanien eri tahoilla kohtaama syrjintä asukasvalinnoissa on ollut tiedossa jo pitkään

ja ongelma on tiedostettu laajalti. Tällä päätöksellä yhdenvertaisuuslain säännösten vaikutusmahdollisuudet asiassa on testattu.” Kyseessä on valtuutetun käsityksen mukaan myös ensimmäinen päätös, jonka noudattamisen tehosteeksi syrjintälautakunta on määrännyt sakon uhan. Lautakunnan päätöstä on noudatettava välittömästi 4 000 euron sakon uhalla.”

”Vähemmistövaltuutettu moittii Lahtea romanien asumisasioissa”

”Syrjintälautakunta linjasi saamelaisten oikeuksia ja yhdenvertaisuuslain tulkintaa”

”Syrjintälautakunta on tuoreessa Rovaniemen kaupungin järjestämiä saamenkielisiä päivähoitopalveluja koskevassa ratkaisussaan linjannut merkittävällä tavalla saamelaisten oikeuksia sekä yhdenvertaisuuslain tulkintaa yleisemminkin. Syrjintälautakunta asetti Vähemmistövaltuutetun pyynnön mukaisesti Rovaniemen kaupungille syrjintäkiellon ja uhkasakon saamelaislasten päivähoitoa koskevassa asiassa. Lautakunta katsoi, että saamenkielisillä lapsilla on oikeus päivähoitoon omalla äidinkielellään yhtäläisesti suomenkielisten lasten kanssa.”

”Järvenpään kaupunki tuomittiin maksamaan hyvitystä romanien syrjinnästä asumisessa”

”Tuusulan käräjäoikeus tuomitsi Järvenpään kaupungin ja kaupungin omistaman vuokra-asuntoyhtiön Järvenpään Mestariasunnott Oy:n maksamaan romaninaiselle ja hänen pääväestöön kuuluvalla miehelle kummallekin 4 000 euroa hyvitystä syrjinnän kiellon loukkauksesta. Kaupungin ja vuokrayhtiön todettiin asukasvalinnoissa kohdelleen romaneita epäsuotuisammin kuin pääväestöön kuuluvia. Käräjäoikeus totesi, että erityiskohteluun ei ollut oikeuttamisperustetta sekä että kaupungin valtuuttama romaniyhdyshenkilö oli menettänyt rikkonut salassapitovelvollisuutta.”

In Finland
har vi
this thing
called
reilu
meininki

”Enontekiön kunta ei ole toteuttanut saamelaisten peruspalveluita lainsäädännön edellyttämällä tavalla”

”Vähemmistövaltuutetun kannanoton mukaan kunnan tapa järjestää palveluita on johtanut siihen, etteivät perustuslain mukaiset oikeudet saamelaisten omaan kieleen ja kulttuuriin eivätkä saamen kielilain mukaiset oikeudet ole toteutuneet. Lisäksi kunnan tapa järjestää palveluita on johtanut usein tilanteeseen, jossa saamelaiset asetetaan muita epäedullisempaan asemaan heidän etnisen taustansa

perusteella, mikä on yhdenvertaisuuslain kieltämää syrjintää. Vähemmistövaltuutettu kehottaa Enontekiön kuntaa järjestämään saamenkielisiä ja saamelaisen kulttuurin huomioivia palveluita laissa edellytetyllä tavalla. Lisäksi kuntaa kehoitetaan laatimaan laaja ja yksityiskohtainen eri hallinnonaloja koskeva yhdenvertaisuussuunnitelma yhteistyössä saamelaisten edustajien kanssa.”

”Vähemmistövaltuutettu kehotti opetusministeriötä saamen kielen elvyttämistyöryhmän kautta ryhtymään kiireellisiin toimenpiteisiin muun muassa oppimateriaalitalanteen edelleen parantamiseksi.”

”Ylioppilastutkintolautakunta päätti tammikuussa 2011, että äidinkielen koe järjestetään myös koltansaamen kielessä vuodesta 2012 alkaen.”

”Vähemmistövaltuutetun käsittelemien asiakastapausten perusteella romanien noudattama asumislupamenettely ja väistämisvelvollisuus ovat käytänteitä, jotka rajoittavat yksilöiden oikeuksia tavoilla, joita ei voi pitää hyväksyttävinä.”

”Saamelaisille pitäisi antaa päätösvalta omissa koulutuskeskustelussissaan, Eva Biaudet sanoi puheessaan, YK:n alkuperäiskansafoorumin yhteydessä New Yorkissa”

”– Saamelaisilla on laissa säädetty oikeus omaan kulttuuriin ja tämä pitäisi myös sisältää oikeus suunnitella ja kehittää omaa opetussuunnitelmaa niin, että se paremmin tukee saamelaiskulttuurin ja saamen kielten eloonjäämistä. Meillä on paljon hyviä kokemuksia kaksikielisestä koulutusjärjestelmästä Suomessa, jossa ruotsinkielinen opetusjärjestelmä ei ole käännetty versio suomenkielisestä. Samalla tavalla saamelaisilla pitäisi olla oikeus päättää omista opetus-

kysymyksistään ja opetussuunnitelmastaan, Biaudet sanoo. – Poliittiset valtapelit eivät saisi olla tiellä Suomen päättäessä ILO 169 ratifioimisesta. Norja ratifioi sopimuksen jo vuonna 1990 ja heidän kokemuksensa voisivat olla avuksi Suomelle, Biaudet jatkaa. Suomi on hyväksynyt YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksen, jossa säädetään muun muassa itsemääräämisoikeudesta ja oikeudesta tulla kuuluksi (free, prior and informed consent).

Suomessa viranomaisilla on laissa säädetty velvoite kuulla ja neuvotella saamelaisten kanssa. – Tämä tarkoittaa käytännössä, että saamelaisten kanssa pitää aidosti neuvotella, päämääränä yksimielisyys. Pidän erittäin tärkeänä, että viranomaisemme tuntevat julistuksen sisällön. On hyvä, että julistus löytyy nyt molemmilla kansalliskielillä sekä pohjoissaameksi, Biaudet toteaa. Biaudet myös kritisoi Suomea siitä, että ILO 169 sopimusta ei vielä ole ratifioitu.”

”Saamenkielistä päivähoitoa tulisi järjestää nykyistä enemmän”

”Vähemmistövaltuutettu epäilee Rovaniemen syrjivän saamelaislapsia”

(Lapin uutiset 7.12.2005)

Millaista Suomea haluaisit rakentaa?

Konstantins Ranks

51 vuotta, kirjailija

O masta näkökulmasta Suomi on varsin mukava ja harmoninen maa. On kuitenkin huomattava, että monien suomalaisten suora kokemus vieraista kulttuureista ja perinteistä on vielä harvinaista. Siksi haluaisin edistää sitä, että Suomessa vierasmaalaisilla olisi yhtäläiset oikeudet kuin kan-

taväestöllä. Stereotyyppit ruokkivat ennakkoluuloja ja estävät näkemästä maailmaa sellaisena kuin se on.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

DALEE SAMBO DOROUGH

Ph.D., Assistant professor of political science, University of Alaska Anchorage,
Expert member, UN Permanent Forum on Indigenous Issues

The Significance of the UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples

Considering the centuries of contact and decades of resistance, it is remarkable that Indigenous peoples were able to gain adoption of the minimum standards established by the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples by the General Assembly on September 13, 2007 after twenty-five years of deliberation and negotiation. Despite the lingering colonial persuasions of Canada, Australia, New Zealand and the United States, all who initially voted against the Declaration, each administration has yielded to the legal and moral imperatives and have now publicly pronounced their support for this comprehensive international human rights instrument. In this sense and consistent with the nature of human rights, the Declaration can surely be regarded as having universal application. The Declaration is truly a high point in the collective work of Indigenous peoples to affirm their human rights as distinct peoples.

Indeed, the Declaration enterprise alone has triggered extraordinary movement and shifts at very high levels amongst diverse inter-governmental organiza-

tions, ranging from the International Labor Organization to the World Bank to the World Intellectual Property Organization, to name a few. The establishment of an International Day of the World's Indigenous Peoples, Decade of the World's Indigenous Peoples (and now the Second Decade), the Voluntary Fund for Indigenous Populations, the Permanent Forum on Indigenous Issues, the Special Rapporteur on the Rights of

Indigenous Peoples, the Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples are all indicative of the focus and need to comprehensively respond to the basic and age-old demands of Indigenous nations, peoples, and communities. Furthermore, the desire of the ILO to revise its Convention on Indigenous and Tribal Peoples and the world of the organization of American States to likewise address Indigenous human rights within their regional context are evidence of change of values and perspectives by societies large and small as well as their governments. Again, these are exceptional milestones and from an Indigenous perspective, accomplished in a relatively short span of time.

This international trend signals a starting point or

In Finland
harvi
this thing
called
reilu
meininki

a good first step towards righting the wrongs of subjugation, domination, and exploitation of Indigenous peoples worldwide. However, the actual conditions on Indigenous ground are far from monumental or celebratory. To borrow the words of President Obama, “What matters far more than words – – what matters far more than any resolution or declaration – – are actions to match those words.” On this note, unfortunately, we may be on the down slope of that September 2007 high point with the family of nations simply continuing with their “bifocal” pathology of saying one thing in the halls of the United Nations but doing nothing concrete within their hallowed domestic borders. Oh sure, here and there, a minority of state governments are doing one or two things to respond to the long-standing appeals of generations of Indigenous community leaders and representatives. However, on the whole, the state of the world’s Indigenous peoples has not changed. Issues of violence, brutality, continuing assimilation policies, marginalization, dispossession of land, forced removal or relocation, denial of land rights, adverse impacts of large-scale development, abuses by military forces and armed conflict, and a host of other abuses are a reality for Indigenous communities around the world.

There are a host of reasons as to why it is necessary for individual states and the international community to curb such human rights abuses and violations. The reality of human rights violations alone should be enough to compel states to act. At the insistence of states, the text “*Solemnly proclaims* the following United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples as a standard of achievement to be pursued in a spirit of partnership and mutual respect”. Further, the substantive, oper-

ative paragraphs include the right of Indigenous peoples to self-determination; explicit reference to Indigenous peoples rights to lands, territories, and resources; and a host of other crucial collective and individual human rights.

Upon adoption of the Declaration, Indigenous peoples immediately focused on the urgent need for implementation of not only the operative paragraphs—the real standards—but also the overall foundational or centripetal pull of this document: to end the injustices of colonization and dispossession, to steer state governments toward the course of respect, recognition and ultimately promotion of the inherent economic, social, cultural, and political rights of Indigenous peoples and in particular, their rights to lands, territories, and resources. Sadly, on this score the status and conditions of Indigenous peoples has not dramatically improved. Regressive state attitudes are not in remission as a result of the Declaration. Rather, Indigenous peoples find themselves making the same appeals and a new generation of Indigenous leaders are being passed the same batons.

Despite these deplorable conditions, more often than not, Indigenous peoples remain optimistic, they are determined to advocate for their communities and nations, and to reach out to the few allies they have at the domestic and international level. I am less concerned about the work being done internationally as that continues to be propelled forward by the groundswell generated by the international indigenous peoples’ movement. More important, is the need to correct the “bifocal” nature of states by turning their attention to the domestic reality and conditions facing Indigenous peoples. In order to reverse the tide and alter the vulner-

able positions of Indigenous peoples, there are a number of ways in which state governments can begin to actively respond.

First of all, everybody needs human rights education, including state government leaders, politicians and bureaucrats. They should read the Declaration and educate themselves about basic human rights principles, the important nature of human rights, and the specific cultural context of the Indigenous peoples within their respective regions and countries.

Second, state officials should reach out and contact Indigenous peoples to begin dialogue on the basis of partnership and mutual respect—and with the Declaration in hand as the framework for action.

Third, state officials should continue to inform themselves of the existing human rights mechanisms and the jurisprudence of human rights treaty bodies, in order to further educate themselves. Changes are required in domestic legislation, as well as state policies and litigation strategies, in order to identify shortcomings that stand in contrast to the rights and obligations in the Declaration. This will require follow up through collaboration with Indigenous peoples concerned to ensure common understandings that reflect Indigenous perspectives and are consistent with the principles in the Declaration. Such principles include justice, democracy, respect for and recognition of human rights, equal-

ity, non-discrimination, good governance and good faith.

Fourth, states should assess ways in which they can support Indigenous community-based work and undertake outreach and dialogue about the most pressing, urgent needs and issues facing such communities. These are just a few ways in which people, at the local level, can actually begin to transform the nature of their interactions with states and other third parties, reinforce their status and rights as distinct, self-determining Indigenous peoples and contribute to “the common heritage of humankind.” Such outreach and dialogue may surprisingly yield immediate, positive results. At the same time, it must be acknowledged that a colonial history is hard to reverse. Therefore, sustained and focused dialogue and action, potentially over generations, will be required to overcome widespread injustices and to ultimately achieve a level of confidence for more lasting, constructive relationships.

The UN Declaration represents a beacon of hope and a catalyst for achievement and well-being. The Declaration is widely used by UN treaty bodies to interpret Indigenous rights and related state obligations in international treaties. In the global context, no state can continue to violate Indigenous peoples’ human rights—or allow others to do so with impunity—and yet claim it embraces the rule of law and good governance.

KLEMETTI NÄKKÄLÄJÄRVI

Ságajodiheddji, Sámediggi

Sápmelaččaid vuoigatvuodát Suomas

Sámediggi álggahii barggus dálá hámis jagi 1996 álggu rájes. Dan ovdal doaimmai sámi parlameanta, mii lei maid válggain välljejuvnon orgána. Jagi 1995 Suoma vuodđoláhkii válđojuvvoje mearrádušat sápmelaččaid álgoálbmotsajádagas, sápmelaččaid vuoigatvuodas iežaset gillii ja kultuvrii nugo maid sámi kulturiešstivrejumis. Vuodđolága mañnel bodii sámediggeláhkka. Suomas lea leamaš jagi 1992 rájes láhkaásahapmi, mii suddje sámegeiela. Dát láhka ođastuvvui jagi 2003.

Sisriikkalaš lágaid lassin sámi kultuvrra suddjejit mánggat stáhtasoahpamušat, mat giedahallet álgoálbmogiid vuoigatvuodaid. Suopma lea ožžon mánggaid cuigemiid komiteain, mat bearrágehččet soahpamušaid olláhuvvama. Sáni lea čielggas, sápmelaččaid sajádat galgá buoriduvvot Suomas. Riikkaidgaskasaš oktasašsoahpamuš, mii suodjala siviila- ja politihkalaš vuoigatvuodaid ja dan olláhuhttima bearrágeahččoorgána, ON:a olmmošvuoigatvuohtakomitea, mearrádušat stivrejít Suoma álgoálbmotpolitihka. ON:a oktasaščoakkámis jagi 2007 dohkkehuvvon julggaštus álgoálbmogiid

vuoigatvuodain geatnegahtta Suoma morálalaččat, vaikko dat ii buvttge ođđa riikkaidgaskasaš geatnegasvuodaid.

Sámedikki bargun lea olláhuhttit sámi kulturiešstivrejumi, ovddastit sápmelaččaid ja sihkkarastit, ahte sámiid gielalaš ja kultuvrralaš vuoigatvuodát olláhuvvat. Sápmelaččat orrot njealji riikkas ja sihke Norggas ja Ruotas doaibmá maid sámediggi. Golmma sierra sámedikkiid lágalaš sajádat, barggut, gaskavuoha stáhtii ja ruhtadeapmi spiehkastit muhtin veardde nuppiineaset. Ruoššas leat sámi searvvit, maid viggamuššan lea vuodđudit sámedikki maiddái Ruošša beallái. Suomas doaibmá sámedikki lassin nuortalaččaid iežaset representatiivvalaš orgána, nuortalaččaid siidačokkán, man jodiha nuortalaččaid luohttámušolmmái, gii maid välljejuvvo válggain.

Suoma sápmelaččaid lágalaš sajádat lea prinsihpas gievra. Go sámedikki bargguin mearriduvvoje vuosttaš geardde, de lága vuodustuosis biddjui ulbmilin gárgehit sámi kulturiešstivrema dynamalaččat ja nu ahte ulbmilin lei sirdit stáhta ja gieldda eiseválddiid bargguid sámediggái. Dát ulbmil ii leat olláhuvvon ja sámediggi lea oba historjjás áigge gillán ruhtadeami váilivuodas ja

In Finland
har vi
this thing
called
reilu
meininki

sámi kultuvra fas eará sierralágaid bázáhallamis.

Veahádatáittardeaddj lea leamaš oanehis, muhto menestuvvi historjjás áigge dehálaš ovttasbargoorgána sámediggái. Sápmelaččat leat oaidnán veahádatáittardeaddji rolla dehálažžan ja veahádatáittardeaddji doaimmahat lea vuostáiváldán eatnat oktavohta-váldimiid sápmelaččain, geat leat gáibidan iežaset vuoigatvuodaid. Veahádatáittardeaddji lea stáhta oassi, muhto iehčanas ja dan sierra oassi. Áittareaddji lea buktán olmmošlašvuoda stáhtahálddahussii. Unnit-loguide, mat šaddet gáibidit iežaset vuoigatvuodaid olláhuvvama, veahádatáittardeaddji lea dehálaš maid vuoigatvuodaid – veahádatgeat eai leat akto. Áittardeaddji dárbbahuvvo maid boahttvuodas.

Sámi kultuvrra suodjaleami dárbbut

Suomas hupmet golmma sámegeiela, davvisámegeiela, anáraš- ja nuortalašgeiela. Buot sámegeielat leat uhkivuloš dilis, earenoamážit unnit gielat nuortalaš- ja anárašgeiella. Mánngas sápmelaččain leat massán sámegeiela. Sápmelaččat láttiiduhttojuvvoje earenoamážit 1900-logu ja deddojuvvoje luohpat sámegeiela geavaheamis. Sámi kultuvrra dorvvasteapmi gáibidanai Suoma stáhtas olu doaimmaid ovddit buolvvaid meattáhusaid divvuma várás. Giela massin váikkuha mánngga sámi bulvii. Sámegeiella, kultuvra ja ealáhusat galget ealáskahttot, vai sámi kultuvra ii jávkka Suomas.

Suomas gárvana nohkavaš jagi áigge ollislaš prográmma sámegeiela ealáskahttima várás. Sámi kultuvrra vuodđolágalaš suodjái sámegeiela lassin gullet maid sámi ealáhusat. Árbevirolaš sámi ealáhusat leat boazodoallu, guolásteapmi ja čoaggin. Maiddái sámi ealáhusat leat uhkiduvvon dilis. Sámi kultuvra lea čatnagasas lundui, sámegeielas lea viiddes ja dárkkes luondduterminologii ja árbevirolaš sámi ealáhusat ja luonddugeavahanvuogit vuodđuduvvet luondduin suvdilis ávkastallamii ja luonddu gudnejahttimii.

Sámi ealáhusat sealluhit sámegeiela ja doalahit lunddolaš giellageavahanbirrasiid. Sámi ealáhusat doalahit maid riikkaidgaskasaš soahpamušaid suddjen sámi árbevirolaš dieđu. Sámegeiela riggodat ja giela kultuvrralaš diehtu sáhtá vuoimmehuvvat jos sámi ealáhusaiguin bargama vuohki earáhuvvá. Sápmelaččaid eret muotkun sámiid ruovttuguovllus ja ealáhusráhkadusa nuppástus uhkideaba nu sámiid ruovttuguovllu ealasin seailuma go sámi ealáhusaidnai boahtteáiggi.

Sámi árbevirolaš ealáhusaid suodjala Suoma vuodđoláhka, muhto sierralágát eai dovddas sámi ealáhusaid sámi kultuvrra oassin. Sápmelaččat barget bohccuiguin iežaset sámi boazobargovuogi mielde, muhto hálddahuslaš, ekonomalaš ja servodatlaš deaddagat leat dahkame boazodoallokultuvrra ovttalágánin váldokultuvrra boazodoallomálliin. Nuoraid lea váddásit oazžut mielde ealáhusii, man dinesdási lea heittot ja stádismeahttun. Árbevirolaš sámi guolástanárbevierutnai lea jávkame almmá sierradoaimmaid haga. Sámi duoji sajádatge ii leat dađi buoret. Suoma sámi duodjeárbevierus leat golbma váldoárbevieru: davvi-, nuortalaš ja anárašsámi duodjeárbevierru. Anáraš- ja nuortalašsámiid joavkkus leat dušše moattis goappásge geat máhttet duodjeárbevieru ollislaččat.

Sámi boazodoallu lea sámi kultuvrra váimmus. Sámiid ruovttuguvlui lea olahuvvon vuovderáfi 20 jahkái Meahciráđđehusa, bálgesiid ja sámedikki ovttasbarguin. Sámi boazodoalu sajádat ii leat goitge dorvvastuvvon. Bohccuiguin bargama eavttuid uhkidit sierralágán lávvafidnut, turisma ja golleroggan sihke málmma ohcan. Stuorimus boahtteáiggi uhkki lea dálkkádatrivdan. Dálkkádatrivdan buktá maid eará biehtadahkes váikkuhusaid – ekonomalaš doaimmalašvuohka árktalaš guovllus lassána ja sámiid ruovttuguovllu uhkidanai odđa ”gollerohkkáheapmi” árktalaš guovlluid luonddiriggodagaide. Dán jagi vuoibmái bohtán ruvkeláhka getnegahtá dorvvastit sámi kultuvrra ealáhusaiguin bargama eavttuid ruvke- ja

golleroggandoaimmas, muhto boares ruvkelága áigge dahkkon vuoluštanohcamušaiguin sáhtta oážžut áigái olu vahágiid sihke lundui ja sámi kultuvrii.

Sámiid ruovttuguovlu lea sámi kultuvrra váimmusguovlu, muhto ain eanet sápmelaččat orrot dan olggobealde barggu, stuđerema dehe bearašgaskavuodaid geažil. Badjel bealli sápmelaččain orrotnai sámiid ruovttuguovllu olggobealde. Vaikko sámi kulturiešstivren guoská dušše sámiid ruovttuguovllu, de sápmelaččat leat vuodđolága mielde Suoma álgoálbmot, mas lea vuoigatvuohta iežas gillii ja kultuvrii gos ihkinassii dál orošge. Dál dat vuoigatvuohta ii leat olláhuvván sámiid ruovttuguovllu olggobealde ja sámi mánát ja nuorat leat measta ollásit sámegeiela oahpahusa haga. Go juo nu mánggas sámi mánáin ja nuorain orrot ruovttuguovllu olggobealde almmá dárbahassii buori vejolašvuođa beassat iežas geiela oahpahussii mielde, de lea stuora várra, ahte sámegeiella ja sámi kultuvra sáhttiba šaddat várá vuollái jápmat muhtin buolvva siste, jos suodjalandoaimmabijut eai álggahuvvo.

Lagamusáigge hástalusat

Oaiveministtar Jyrki Kataisa ráđđehusgrámmas lea vuosttaš gearde biddjon ulbmilin sámi kulturiešstivrema ovddideapmi, sámegeielaid ealáskahttinprográmma olláhuhttin ja resurseren, álgoálbmot- ja čeardaálbmogiid ILO 169-soahpamuša ratifiseren ja eanangeavahusa stivrenvuogádaga gárgheapmi. Suopma lea lávkeme čuvgehusriikkaid njunušsajiide, jos dat bastá deavdit ráđđehusprográmma girjemiid. Stuora uhkki sámiid riektedili gárganeapmái ja sámi kultuvrra doarjuma várás lea riikkaidgaskasaš ekonomiiaroassu ja dan čuovvumušat. Sámi kultuvrra suodjaleapmi gáibida lasi resurssaid oahpahussii, sámegeiel bálvalusaide, árbevirolaš ealáhusaid dili buorideapmái, árbevirolaš dieđu suodjái ja sámi kulturiešstivrema dorvvasteapmái sihke Suoma riikkaidgaskasaš geatnegasvuodaid

deavdimii. Ekonomiiaroassu ii oaččo adnojuvvot dahkuággan caggat sámi riektesajádaga gárganeami ja sámi kultuvrra suodjaleami. Dál lea manjimuš áigi álggahit sámi kultuvrra ollislaš suodjaleami ja ealáskahttima, ja Suoma stáhta galgá guoddit ovddasvástádusas iežas álgoálbmogis.

Sápmelaččat sávvet, ahte bohttevaš ráđđehusbaji áigge ratifiserejuvvo ILO 169-soahpamuš ja davviriikkalaš sámi soahpamuš. Norgga, Ruota ja Suoma stáhtat ja namuhuvvon riikkaid sámedikkiit ráđđádallet bárrásiin davviriikkalaš sámi soahpamušas ja šiehtadallamat galget gearggahuvvot gárvvisin njealji jagi geahčen. Šiehtadallamiid ulbmilin lea oažžut stáhtasoahpamuša, mii harmonisere šiehtadallanriikkaid lágaid, mat gusket sápmelaččaid ja dahkat vejolažžan sámi kultuvrra gárganeami nu ahte riikkaid rájít nu unnán go vejolaš estet sámi kultuvrrain ja dan miel ealáhusaiguin bargama.

Sámiid árbevirolaš dieđu, mii laktása luonddu mánggahápmásašvuhtii, suodjala Suoma ratifiseren biodiversiteahttasohpamuša artihkal 8(j). Birasministeriija ásahan bargojoavku lea evttohan loahppara-

portasttis mánggaid doaibmabijuid sámiid luonddu mánggahápmásašvuhtii gullevaš árbevirolaš dieđu suodjaleami ja ealáskahttima várás. Doaibmabijuid ollašuhhtimiin lea hoahppu, daningo nu sámegiella, árbevirolaš diehtu go sámi ealáhusatnai leat šaddame uhkivuložin. Lea earenoamáš dehálaš, ahte sámi ealáhusaid stivrejeddji lágaide, dego boazodoalloláhkii ja guolástusláhkii, váldojuvvojít mearrádušat, mat gusket sámi kultuvrra ja sámi ealáhusaid ja kultuvrralaš barganvuogiid.

Hástalusat leat olu, muhto Suoma stáhta galgá daid čovdit ovttasráđiid sámedikkiin. Suopma viggá ON:a dorvoráđđái rátkit máilmmi buncaraggáid. Suoma riikkaidgaskasaš beaggimii ja jáhkehahttivuhtii livččiinai dehálaš deavdit Suoma stáhta geatnegasvuodaid, mat gusket sápmelaččaid.

KLEMETTI NÄKKÄLÄJÄRVI

Puheenjohtaja, Saamelaiskäräjät

Saamelaisten oikeudet Suomessa

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

86

Saamelaiskäräjät aloitti toimintansa vuonna 1996. Saamelaiskäräjiä edelsi saamelaisvaltuuskunta, joka oli myöskin vaaleilla valittava elin. Vuonna 1995 otettiin Suomen perustuslakiin määräykset saamelaisten alkuperäiskansa- asemasta, saamelaisten oikeudesta omaan kieleen ja kulttuuriin ja saamelaisesta kulttuuri-itsehallinnosta. Perustuslakia seurasi saamelaiskäräjälaki. Saamen kieltä suojelevaa lainsäädäntöä on ollut Suomessa vuodesta 1992 ja laki uudistettiin vuonna 2003.

Kansallisen lainsäädännön lisäksi saamelaiskulttuu-

ria suojelevat useat alkuperäiskansojen oikeuksia käsittelevät valtiosopimukset. Suomi on saanut sopimuksia valvovilta komiteoilta lukuisia huomautuksia parantaa saamelaisten asemaa Suomessa. Kansalais- ja poliittisia oikeuksia suojeleva yleissopimus ja sen toimeenpanoa valvovan YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisut ohjaavat Suomen alkuperäiskansapolitiikkaa. YK:n yleiskokouksessa vuonna 2007 hyväksytty julistus alkuperäiskansojen oikeuksista velvoittaa Suomea moraalisesti, vaikka ei tuokaan uusia kansainvälisiä veloitteita.

Saamelaiskäräjien tehtävä on huolehtia saamelai-

sesta kulttuuri-itsehallinnosta, edustaa saamelaisia ja varmistaa, että saamelaisten kielelliset ja kulttuuriset oikeudet toteutuvat. Saamelaiset asuvat neljän valtion alueella, ja sekä Norjassa että Ruotsissa toimii myös saamelaiskäräjät. Eri maiden saamelaiskäräjien lainsäädännöllinen asema, tehtävät, suhde valtioon ja rahoitus eroavat toisistaan. Venäjällä toimii saamelaisjärjestöjä, joiden pyrkimyksenä on perustaa Venäjälle myös saamelaiskäräjät. Suomessa toimii saamelaiskäräjien lisäksi kolttasaamelaisten oma edustuksellinen elin, kolttien kyläkokous, jota johtaa myös vaaleilla valittava kolttien luottamusmies.

Suomen saamelaisten lainsäädännöllinen asema on periaatteessa vahva. Kun saamelaiskäräjien tehtävää määrättiin ensimmäisen kerran lain perusteluosassa, asetettiin tavoitteeksi kehittää saamelaista kulttuuri-itsehallintoa dynaamisesti tavoitteena siirtää valtion ja kunnallisten viranomaisten tehtäviä saamelaiskäräjille. Tämä tavoite on jäänyt toteutumatta ja saamelaiskäräjät on koko historiansa ajan kärsinyt rahoituksen puutteesta ja saamelaiskulttuuri muun erityislainsäädännön jälkeenjääneisyydestä.

Vähemmistövaltuutettu on ollut lyhyen, mutta menestyksekkään historiansa aikana tärkeä yhteistyökumppani saamelaiskäräjille. Saamelaiset ovat nähneet vähemmistövaltuutetun roolin tärkeänä ja toimistoon on tullut runsaasti yhteydenottoja oikeuksiaan vaativilta saamelaisilta. Vähemmistövaltuutettu on osa valtiota, mutta itsenäinen ja erillinen osa sitä. Valtuutettu on tuonut inhimillisyyttä valtionhallintoon. Vähemmistöille, jotka joutuvat vaatimaan omien oikeuksiensa toteutumista, vähemmistövaltuutettu on tärkeä myös henkisesti – vähemmistöt eivät ole yksin. Valtuutettua tarvitaan myös tulevaisuudessa.

Saamelaiskulttuurin suojelun tarpeet

Suomessa puhutaan kolmea saamen kieltä, pohjois-, inarin- ja koltansaamea. Kaikki saamen kielet ovat uhan-

alaisia, erityisesti pienemmät koltan- ja inarinsaame. Monet saamelaiset ovat menettäneet saamen kielen. Saamelaisia suomalaistettiin erityisesti 1900-luvulla ja painostettiin luopumaan saamen kielen käytöstä. Saamelaiskulttuurin säilymisen turvaaminen edellyttääkin Suomen valtiolta paljon toimia menneiden sukupolvien virheiden korjaamiseksi. Kielen menettäminen vaikuttaa moneen saamelaissukupolveen. Saamen kieltä, kulttuuria ja elinkeinoja tulee elvyttää, jotta saamelaiskulttuuri ei katoa Suomesta.

Suomessa valmistuu kuluvana vuonna kokonaisvaltainen ohjelma saamen kielten elvyttämiseksi. Saamelaiskulttuurin perustuslailliseen suojaan kuuluvat saamen kielen lisäksi myös saamelaiselinkeinot. Perinteisiä saamelaiselinkeinoja ovat poronhoito, kalastus, keräily ja metsästyminen. Myös saamelaiselinkeinot ovat uhanalaisia. Saamelaiskulttuuri on luontosidonnainen kulttuuri, saamen kielessä on laaja ja vivahteikas luontoon liittyvä terminologia ja perinteiset saamelaiselinkeinot ja luonnokäyttötavat perustuvat luonnon kestäväälle hyödyntämiselle ja luonnon kunnioittamiselle. Saamelaiselinkeinot säilyttävät saamen kieltä ja ylläpitävät luonnollisia kielenkäyttöympäristöjä. Saamelaiselinkeinot ylläpitävät myös kansainvälisten sopimusten suojelemaa saamelaisperinteistä tietoa. Saamen kielen rikkaus ja kielen sisältämä kulttuurinen tieto on vaarassa heikentyä saamelaiselinkeinojen harjoittamismallin muuttuessa. Saamelaisten poismuutto saamelaisten kotiseutualueelta ja elinkeinorakenteen muutos uhkaavat niin saamelaisten kotiseutualan elinvoimaisuuden säilymistä kuin saamelaiselinkeinonkin tulevaisuutta.

Saamelaisia perinteisiä elinkeinoja suojelee Suomen perustuslaki, mutta erityislait eivät tunnusta saamelaiselinkeinoja osaksi saamelaiskulttuuria. Saamelaista poronhoitoa harjoitetaan oman saamelaisen poronhoitomallin mukaisesti, mutta hallinnolliset, taloudelliset ja yhteiskunnalliset paineet ovat yhdenmukaistamassa saamelaista poronhoitokulttuuria valtakulttuurin poron-

In Finland
harvi
this thing
called
**reilu
meininki**

hoitomallin mukaiseksi. Nuoria on vaikeampaa saada tulotasoltaan huonon ja epävakaisen elinkeinon pariin. Perinteiset saamelaiset kalastusperinteet ovat nekin katoamassa ilman erityistoimia. Saamen käsityön asema ei ole sekään parempi. Suomen saamelaisessa käsityöperinteessä on kolme pääperinnettä: pohjois-, koltan- ja inarinsaamen käsityöperinne. Kokonaisvaltaisia inaririin- ja koltansaamen käsityöperinteen taitajia on enää muutamia.

Saamelaisporonhoito on saamelaiskulttuurin ydintä. Saamelaisten kotiseutualueella on saavutettu metsärauha Metsähallituksen, paliskuntien ja saamelaiskäräjien kesken 20 vuodeksi. Saamelaisporonhoidon asema ei kuitenkaan ole turvattu. Poronhoidon harjoittamisedellytyksiä uhkaavat erilaiset kaavoitushankkeet, turismi ja kullankaivu sekä malminetsintä. Suurin lähitulevaisuuden uhkatekijä on ilmastonmuutos. Ilmastonmuutos tuo myös muita kielteisiä vaikutuksia – taloudellinen toimeliaisuus arktisella alueella tulee lisääntymään ja saamelaisten kotiseutualuetta uhkaakin uusi ”kultaryntäys” arktisten alueiden luonnonresursseille. Tänä vuonna voimaan tullut kaivoslaki velvoittaa turvamaan saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytykset kaivos- ja kullankaivutoiminnassa, mutta vanhan kaivoslain aikana tehdyillä valtaushakemuksilla voidaan saada paljon tuhoja aikaan niin luonnolle kuin saamelaiskulttuurillekin.

Saamelaisten kotiseutualue on saamelaiskulttuurin sydänmaa, mutta yhä useampi saamelainen asuu sen ulkopuolella työn, opiskelun tai perhesuhteiden johdosta. Saamelaisista yli puolet asuukin jo suurissa kaupungeissa ja yli 250 eri kunnassa. Suurin osa saamelaislapsista asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Vaikka saamelainen kulttuuri-itsehallinto koskee vain saamelaisten kotiseutualuetta, saamelaiset ovat perustuslain mukaan Suomen alkuperäiskansa, jolla on oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin asuinpaikasta riippumatta. Nyt tämä oikeus ei ole toteutunut saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella ja saamelaislapset ja nuoret ovat

olleet melkein kokonaan ilman saamen kielen opetusta. Koska jo niin moni saamelaislapsi ja –nuori asuu kotiseutualueen ulkopuolella ilman riittävää mahdollisuutta päästä oman kielen opetukseen on suuri vaara, että saamen kieli ja saamelaiskulttuuri on katoamisvaarassa muutaman sukupolven sisällä jos suojaavia toimenpiteitä ei tehdä.

Lähitulevaisuuden haasteet

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa on ensimmäistä kertaa asetettu tavoitteeksi saamelaisen kulttuuri-itsehallinnon kehittäminen, saamen kielten elvyttämisohjelman toteuttaminen ja resursointi, alkuperäis- ja heimokansoja koskevan ILO 169-sopimuksen ratifiointi ja maankäytön ohjausjärjestelmän kehittäminen. Suomi on astumassa sivistysvaltioiden etujoukkoon, mikäli se pystyy täyttämään hallitusohjelman linjaukset. Suuri uhka saamelaisten oikeusaseman kehittymiselle ja saamelaiskulttuurin tukemiseksi on kansainvälinen talouskriisi ja sen seuraukset. Saamelaiskulttuurin suojeleminen edellyttää lisää resursseja niin opetukseen, saamenkielisiin palveluihin, perinteisten elinkeinojen aseman parantamiseen, perinteisen tiedon suojaan ja saamelaisen kulttuuri-itsehallinnon turvaamiseen sekä Suomen kansainvälisten velvoitteiden täyttämiseen. Talouskriisiä ei saa käyttää tekosyynä estää saamelaisten oikeusaseman kehittymistä ja saamelaiskulttuurin suojelemista. Nyt on viimeinen aika aloittaa saamelaiskulttuurin kokonaisvaltainen suojeleminen ja elvyttäminen, ja Suomen valtion tulee kantaa vastuunsa omasta alkuperäiskansastaan.

Saamelaiset toivovat, että tulevan hallituskauden aikana ratifioidaan ILO 169-sopimus ja pohjoismainen saamelaissopimus. Norjan, Ruotsin ja Suomen valtiot ja kyseisten maiden saamelaiskäräjät neuvottelevat parhaillaan pohjoismaisesta saamelaissopimuksesta ja neuvottelut on tarkoitus saada valmiiksi neljän vuoden päästä. Neuvotteluissa on tarkoitus saada aikaan

valtiosopimus, joka harmonisoi saamelaisia koskevaa lainsäädäntöä sopimusmaissa ja mahdollistaa saamelaiskulttuurin kehittymisen siten, että valtion rajat mahdollisimman vähän estävät saamelaiskulttuurin ja sen mukaisten elinkeinojen harjoittamista.

Saamelaisten luonnon monimuotoisuuteen liittyvää perinteistä tietoa suojelee Suomen ratifioiman biodiversiteettisopimuksen artikla 8(j). Ympäristöministeriön asettama työryhmä on esittänyt loppuraportissaan useita toimenpiteitä saamelaisten luonnon monimuotoisuuteen liittyvän perinteisen tiedon suojelemiseksi ja elvyttämiseksi. Toimenpiteiden toteuttamisilla on kiire, kos-

ka niin saamen kieli, perinteinen tieto kuin saamelaiselinkeinotkin ovat uhanalaistumassa. On ehdottoman tärkeää, että saamelaiselinkeinoja ohjaavaan lainsäädäntöön, kuten poronhoitolakiin ja kalastuslakiin, otetaan saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen suojaa ja kulttuurista harjoittamismallia koskevat määräykset.

Haasteita on paljon, mutta Suomen valtion tulee ne ratkaista yhdessä saamelaiskäräjien kanssa. Suomi pyrkii YK:n turvallisuusneuvostoon ratkaisemaan maailman ongelmia. Suomen kansainväliselle maineelle ja uskottavuudelle olisikin tärkeää täyttää Suomen valtion velvoitteet saamelaisia kohtaan.

Adil Shahzad Kahn
28 vuotta, työnhajaaja

Toivon että tulevaisuudessa työmarkkinoilla vallitsisi tasavertaisuuden periaate, että ulkomaalaisilla ja suomalaisilla olisi samanlaiset mahdollisuudet. Jos kyvykäs ja pätevä

Millaista Suomea haluaisit rakentaa?

ihminen tulee, hänelle olisi annettava mahdollisuuksia. Minusta tuntuu, että jos ulkomaalainen ja suomalainen hakevat samaa työpaikkaa, suomalainen saa sen, ja ulkomaalainen lähetetään työvoimatoimistoon. Tämä tilanne ei helpota integraatiota. Uskon kuitenkin suomalaisten ymmärtävän, että maa tarvitsee vierastyövoimaa. Olen optimisti ja uskon, että lähitulevaisuudessa tilanne muuttuu.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

MIRANDA VUOLASRANTA

FRF* toiminnanjohtaja, erikoisasiantuntija ja romanikielen opettaja

Romanikulttuurin ylläpitäminen yhteiskunnassamme

Romanit ovat yksi Suomen vanhimmista etnisistä vähemmistöistä. Ensimmäiset merkinnät romaneista Suomessa löytyvät Ahvenanmaalta lähes 500 vuotta sitten. Romanit saivat Suomen kansallisuuden vuonna 1919 samaan aikaan juutalaisten kanssa. Suomen romaneiden kokonaismäärä on 0,21 % pääväestöstä. Romaneita arvioidaan tänä päivänä elävän Suomessa n. 12 000. Lisäksi Ruotsissa elää noin 3 500 Suomen romania siirtolaisina.

Uskonto

Uskonto on romaneille tärkeä asia joka kuuluu lähes jokaisen romanin arkipäivään. Näkemykseltään romanit ovat monoteistisiä eli yksijumalaisia. Usko Jumalaan näkyy tervehdyksissä, puhuttelussa ja hyvän toivotuksissa eikä uskonnosta keskustelu ole yksityinen asia tai kielletty puheenaihe. Pääosa romaneista kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon, mutta käytännössä romaniväestö osallistuu aktiivisimmin vapaiden evankelisten uskonto-suuntien kuten helluntai- ja vapaakirkon sekä baptistien toimintaan.

* Suomen Romanifoorumi – Fintiko Romano Forum ry. (FRF) www.romanifoorumi.fi perustettiin vuonna 2007 ja se on riippumattomien romanijärjestöjen kattojärjestö ja yhteinen edunvalvontataho Suomessa.

Romanikulttuurin ylläpitäminen on turvattu Suomen perustuslaissa

Romanikielen- ja kulttuurin ylläpitäminen turvattiin Suomessa 1995 perustuslain muutoksen yhteydessä. Perustuslain 6 § kieltää syrjinnän etnisen alkuperän perusteella ja 17,3 §:ssä turvataan romanien oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Tämä maininta on säteillyt monille muille asiakohtaisille lainsäädännön sektoreille, mutta käytännössä romanikielen ja kulttuuripalveluiden tarpeiden tutkimus on meillä alkutekijöissään. Siitä ja päätöksentekijöiden poliittisesta haluttomuudesta johdun näiden tavoitteiden toimeenpanoa ei ole riittävästi ohjeistettu eikä resursoitu vielä tähän päivään mennessä. Tämä näkyy mm. siinä, että Suomesta ei löydy yhtään romanikulttuurikeskusta eikä romanien historiaa ja tapaperinteitä esittelevää museota. Romanitahot ovat esittäneet, että opetus- ja kulttuuriministeriö asettaisi työryhmän selvittämään romanikielen ja -kulttuurin asemaa.

Romanikieli äidinkielenä ja osana kulttuuriperintöä

Romanikieli kuuluu indoeurooppalaisen kieliperheen indoarjalaiseen haaraan ja sen arvioidaan tutkijoiden mukaan olevan noin kolme tuhatta vuotta vanha kieli. Kielen pohjana on vanha sivistyskieli sanskrit ja siitä eriytyneet kielet kuten hindi, urdu, marathi ja punjab. Romanikieli

on jakautunut lukemattomiin murteisiin romanien vanhojen ammatti- ja aluejakautumien mukaan. Se on säilynyt elävänä ja puhuttuna kielenä vuosituhsania, mutta alkanut nopeasti hävitä puhuttujen kielen joukosta viimeisen 50 vuoden aikana. Suurimmaksi syyksi arvellaan sitä, että romanikielellä on kirjoitettu hyvin vähän, ja se on ollut pääosin puhuttu oraalinen kieli. Nykyisellään romanien oma aiempi tiivis yhteisöllisyys on nopeasti häviämässä ja siten kielen puhuminen vähentyy, jollei sen opetusta ja kirjallisen materiaalin tuottoa turvata.

Romanin asema äidinkielenä on heikko niin Suomessa kuin laajemminkin Euroopassa, ja se on luokiteltu Unicefin uhanalaisten kielten joukkoon. Kotimaisten

kielten tutkimuskeskuksessa toimivan Romanikielen lautakunnan laatima *Romanikielipoliittinen Ohjelma*, joka valmistui keväällä 2009, esittääkin että romanikieltä koskeva lainsäädäntö Suomessa tulisi yhtenäistää romanikielen laiksi, kuten on toimittu muiden vähemmistökielten kohdalla. Romanikielipesien perustaminen kuntiin ja peruskouluopetuksen turvaaminen koko valtakunnan alueella on nähty käytännön ruohonjuuritasoina lisätä romanikielen opetus- ja käyttömahdollisuuksia jatkossa.

Euroopan neuvosto tuotti jäsenmailleen vuonna 2007 yhteisen kehysohjeistuksen ”Romanikieli Äidinkielenä Opetussuunnitelman Puitteet”, jonka tavoitteet-

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

na on ohjeistaa ja yhtenäistää kansallisia romanikielen opetussisältöjä ja oppimistavoitteita samalle tasolle Euroopan muiden äidinkielen, kuten Suomen opetuksen kanssa.

Romanikielen opiskelu yliopistossa, opettajien koulutuksen järjestäminen ja äidinkielen opetukselle säädetyn tasokohtaisen oppimateriaalin tuottaminen peruskoulusta yliopistoon on myös nähty keinona turvata romanikielen tulevaisuus ja sen pysyminen elävänä kielenä.

– Se, tukevatko viralliset koulutuspoliittiset linjaukset opetusministeriössä ja poliittisten päätöksentekijöiden taholla jatkossa näitä edellä mainittuja kehittämistoimenpiteitä, jää nähtäväksi.

Romanikielen käyttö julkisuudessa

Romanikielen käyttö julkisuudessa on edelleen Suomessa äärimmäisen vähäistä. Tämän on arvioitu alentavan entisestään romanikielen arvostusta niin pääväestön kuin romaniperheiden parissa ja siten heikentävän romanikielen opetukseen hakeutumista romanilasten parissa.

Vuonna 1999 voimaan tullut yleisradiolaki velvoittaa sitä yhdenvertaiseen kohteluun Suomen ja ruotsinkielisten ohjelmalveluiden kohdalla ja palvelujen tuottamiseen saamen, romanin ja viittomakielisten kohdalla sekä soveltuvin osin muille kieliryhmille.

Kuluneiden 15 vuoden aikana ei romanikielisessä ohjelmatuotannossa ole kuitenkaan tapahtunut kehitystä. Vuonna 1995 aloitettu noin kymmenen minuutin pituinen Romano Mirits -radio-ohjelma kerran viikossa on ainoa säännöllinen julkinen lähetyks, jossa voi kuulla parin minuutin ajan romanikieltä Suomessa. Televisiolla puolella kuullaan uutisia päivittäin suomeksi, ruotsiksi, saameksi, viittomakielellä ja englanniksi, mutta ei romaniksi. Romanivähemmistöä edustavat tahot ovat kuluneiden noin parin vuosikymmenen ajan vierailleet Yleisradion johdon luona keskustelemassa romanikieli-

sen uutis-, dokumentti-, opetus- ja lastenohjelmien tuotannon kehittämistä säännöllisin väliajoin, tuloksetta. Voitaisiinkin kysyä eikö julkisin varoin tuetun ohjelmatuotannon tarvitse noudattaa annettuja lakeja kaikilta osin ja yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti? Romaniväestön näkökannalta lain kosmeettinen olemassaolo paperilla ei vastaa tämän päivän kulttuuripalveluiden tarpeita.

Romanipoliittinen ohjelma (ROMPO) ja sen toimeenpano

Keskustelu romaniväestön integraatiosta ja romanikulttuurin tukemisesta sai lisäpontta pari vuotta sitten, kun valtioneuvosto antoi sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimivalle romaniasian neuvottelukunnalle tehtäväksi koota työryhmän, joka laati kansallisen romanipoliittisen ohjelman, ja josta alettiin käyttää lyhennettä ROMPO. Ohjelma valmistui syksyllä 2009, ja se sisälsi yhteensä 147 kehittämissesitystä, romanien asumiseen, koulutukseen, työllisyyteen, kieleen, kulttuuriin ja romaniväestön yhteiskunnallisen osallisuuden lisäämiseen liittyen. ROMPO:n keskeisin visio on että *Suomi on Euroopan romanipoliitiikan kehittämisen edelläkävijämaa vuoteen 2017 mennessä.*

Kesällä 2011 nimetty hallitus on ohjelmassaan ottanut myönteisesti kantaa ROMPO:n toimeenpanon ja romanikielen ja kulttuurin kehittämisen turvaamiseen. Hallituksen toimeenpano ohjeistuksissa viitataan ministeriöiden asiakohtaisiin vastuisiin ja kunnille suunnatun kansallisen KASTE-ohjelman tukimahdollisuuksiin. Muita taloudellisia toimeenpanoresursseja ei osoitettu.

Suomi antoi kuluneena kesänä myös kansallisen vastineensa EU 2020 -strategiaan, joka EU:n yhteisenä politiikkalinjauksena pyrkii köyhyyden ja sosiaalisen eriarvoisuuden voittamiseen. Vastauksessa EU:n Komissiolle Suomi ei kehittämistavoitteissaan maininnut romaneja, vaikka heidän tiedetään myös täällä olevan heikoiten koulutettu, eniten työttömyydestä kärsivä ja

sosiaalisesti syrjäytynein kansanosa. Tämä nostaa esiin kysymyksen ja kehittämishaasteen siitä, kuinka aiomme päästä kansallisessa ROMPO-ohjelmassa hyväksytyyn visioon muuttua romanipolitiikan edelläkävijämaaksi seuraavan 5–10 vuoden aikana, jollei näille tavoitteille osoiteta tarvittavia taloudellisia resursseja.

Euroopan unionin romanipolitiikka

Euroopan unionin oikeusasioista vastaava komissaari Vivianne Reding ja Euroopan neuvoston ihmisoikeuskomissaari Thomas Hammarberg ovat antaneet samansuuntaisen lausuman romaneiden asemasta. Heidän lausunnoissaan todetaan seuraavasti: ”Romanit ovat Euroopan syrjityin ja sosiaalisesti syrjäytynein väestönosa. Romanit kohtaavat rasismia ja ulossulkemista lähes kaikilla elämänoilla: asumisessa, terveyspalveluiden saamisessa, koulutuksessa, työelämässä ja julkisten palveluiden saamisessa. Euroopan romaniväestön aseman kehittäminen edellyttää käytännön integraatiotoimia valtion viranomaisilta kuin myös romaniväestön oman osallistumisen turvaamista heitä itseään koskevaan kehittämistyöhön ja päätöksentekoon.” – Näistä lähtökohdista Eurooppa neuvosto ohjeisti jäsenmaitaan laatimaan kansalliset romanipolitiikan integraatiostrategiat vuoden 2011 loppuun mennessä.

Edellä mainitut syrjinnän alueet romaniväestön kohdalla ovat valitettavaa todellisuutta myös Suomessa, vaikka meillä onkin tehty pitkään yhteistyötä viranomaisten ja romanijärjestöjen välillä. Tämä näkyy selvästi vähemmistövaltuutetun vuosikertomuksista viimeisten kymmenen vuoden ajalta. Niiden ilmoitusten mukaan romanit kohtaavat edelleen kaikkein useimmin syrjintää Suomessa erityisesti asuntomarkkinoilla ja palvelujen saannissa. Moniperusteisen syrjinnän kohteiksi joutuvat usein naiset romaneihin liittyneiden kielteisten stereotyyppien, perinteisen pukeutumisen ja heidän sukupuolensa vuoksi. Selvää on, että ihonvärittään, etni-

syydeltään ja pukeutumiseltaan poikkeavia ei kohdella yksilöinä vaan ryhmänsä edustajina ja koko ryhmään kohdistuvien rasististen asenteiden kautta.

Vähemmistövaltuutetun työ ja tulevaisuuden näkymät

Vähemmistövaltuutetun työ on antanut arvokasta seurantatietoa syrjinnästä ja sen ilmenemismuodoista sekä tukenut syrjintää kohdanneita, vaikka yleinen käsitys onkin, että vain jäävuoren huippu tapahtuneista syrjintätapauksista jaksetaan viedä eteenpäin uhrien toimesta. Valtuutetun olemassaolo ja työ on kuitenkin lisännyt romaniväestön luottamusta yhteiskuntaan ja siihen, että joku kuuntelee, ohjaa ja neuvoo syrjintää kohdanneita. Syrjinnän kieltävän lainsäädännön ja yhdenvertaisuustavoitteiden parantuessa voidaan olettaa myös syrjinnän vähentyvän. Syrjintäilmiön arkipäivässään usein kohtaavan näkökannalta meillä on kuitenkin vielä pitkä matka kuljettavana myös Suomessa yleisen yhteiskunnallisen tiedostamisen ja asenneilmapiirin muokkauksen tiellä ennen kuin voimme puhua ihmisarvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta käytännön tasolla. Tämä koskee niin viranomaisten työtä, oikeustoimihenkilöitä kuin tavallista kadunmiestä. Suomi ja myös muu maailma näyttäisi jälleen eriarvoistuvan kovaa vauhtia taloudellisen ahdingon kasvaessa. Se pelottaa monia vähemmistöihin kuuluvia ja panee kysymään saavatko jatkossa oikeutta vain ne, jotka ovat tarpeeksi rikkaita ja sosiaalisesti korkeassa asemassa. Entäpä köyhät, joilla ei ole varaa kysyä oikeuksiensa perään?

Vähemmistövaltuutetun työn ja toimintaresurssien turvaaminen jatkossa on olennaisen tärkeä osa matkallamme kohti moniarvoista Suomea. Yksilön oikeusturvan toteutuminen ja tasa-arvoinen kohtelu edellyttää yhteiskunnallista kasvun prosessia, johon meidän kaikkien tulee osallistua matkallamme kohti syrjimätöntä Suomea 2021.

In Finland
harvi
this thing
called
**reilu
meininki**

Omantunnon Valtakuntaan katsominen on ohjannut minua vuosien saatossa pysymään oikealla tiellä.

Dikkiba aro lego Džintako them ta mo dži hin berhengo kajal sikadan mange tšatso drom.

MIRANDA VUOLASRANTA

Omantunnon Valtakunta

Omatunto mitä se on? Se on ihmisyytesi mitta. Se kertoo minulle milloin olen sovussa itseni ja ympärilläni olevan maailman ja sen ihmisten kanssa. Se ilmoittaa minulle, milloin olen valinnut oikein ja milloin väärin.

– Mistä voin tietää, mikä on oikein ja mikä väärin?

Hyvinvointi ja oikeudet kuuluvat minun valtakuntaani. Minut on kasvatettu etsimään hyvinvointia ja pitämään oikeuksia itsestään selvyyksinä piittaamatta muista. Minulla on ystäviä, jotka ovat perineet etuoikeutetun aseman, mutta minä olen tehnyt työtä ansaitakseni ne.

– Entä köyhät ja ulos suljetut, ne, joilla ei ole oikeuksia? Entäpä vankiloissa olevat ja kaduille syrjäytyneet? Kuka piittaa hyljätyistä lapsista ja heidän itkustaan tai sorrettujen hyväksikäytöstä?

En minä voi pelastaa maailmaa sen ihmisten pahuudelta ja epäoikeudenmukaisuuksilta. Se ei kuulu minulle. En halua nähdä sitä enkä kuulla siitä. On parempi olla puuttumatta ja sekaantumatta roskajoukon asemaan ja oikeuksiin. Olen onnellisempi, kun minun ei tarvitse tietää siitä. Eikö jokainen ole oman onnensa seppä?

– Eivätkö he ole ihmisiä kuten sinäkin, kuulu yhteen ja samaan ihmisrotuun? Eivätkö he tunne tuskaa, surua, iloa, pettymystä ja kipua?

Ehkäpä, mutta mitä se minuun kuuluu? Onko omantunnon valtakuntani ympärillä muurit, kuulenko ihmiskunnan itkun? Enkö näe tuskaa ja hätää, onko omatuntoni kuollut?

– Kuinka niin kuollut, totta kai minä näen ja kuulen, mutta en halua puuttua asioihin, jotka eivät minulle kuulu. Vaellan omantuntoni valtakuntaan, katson peiliin ja tutkin

itseäni, tunnistanko itseni peilistä? Onko omatuntoni kuollut, olenko tappanut sen piittaamattomuudellani? Olenko lakannut olemasta ihminen, joka erottaa oikean väärästä, ihminen, jolla on omatunto ja joka uskaltaa puuttua vääryyteen ...

Iego Džintako Them

Iego džinta so douva hin? Douva hin tukko komujeskiiribiako bitta.

Douva phennela tukke kaana tu aahhaha aro sömsibiako džinta pessa, bolibessa ta bolibosko komujessa so hin to trystales. Douva phennela mange kaana me hin tšerdom horttas ta kaana me hin tšerdom pangiba.

– Katta tu vojuveha džanel douva, so hin horttiba ta pangiba?

Latšo dživiba ta horttibi hunjula aro mo džintako them. Me hin aujom barjime jakkes, te me roodavaa mange latšo dživiba ta mo horttibi hilo tiija, naaka maan na ahhela mostiba te dikkes vaure komujengo saakiengo paale. Maan hin maale, koonen hin liine penge phuuridenna barvalimos, bi me hin tšerdom butti dola horttibiengo khaal so maan hin.

– Bi sar hin tšuore komujengo stedos elle doolengo stedos koonen hin tšunte auri tšetano phuujata, sar hin lengo horttibiengo saaki?

Sar hin phandime starde komujengo elle doolengo stedos koonen džiiivena auri apo veiji. Koon tenkina dola kenti, koonen hin aune mukkime lengo phuuridenna ta koon hunnena lengo rouviba elle froodikkime komujengo kvinniba?

Naa maan na aahhela džoor, te frelsaves boliba lako komujengo pangibosta ta bihorttibienna. Douva naa hunjula mange. Me na kammaa te dikkes elle hunnes douva.

Hin koni tšihkide te na tšalaves elle džan te phennes dži aro bengale komujengo saaki elle aro lengo horttibiengo stedos.

Me aahhaa buut bahtalide kaana me na džaaanaa dala saakenna.

Naako douva na aahhela tšatso, te sakka komuje hin pengo iego bahtalibosko smittos?

– Naako joon na aahhena komuje sar tu, naako joon na hunjula aro ith komujengo hlehta sar sakka vaure? Naako joon na pinšila tungiba, mulaniba, lohaniba, riššiba elle ilako džinta.

Innasto, bi so douva mange hunjula?

Hinko me barjadom barruno vanta trystal mo iego džinta, hunnaako me komujeskiiribiako rouviba?

Naako me na dikkaa tungiba ta vaure komujengo nyöda, hinko mo iego džinta muulo?

– Sar tu phenneha jakkes te mo džinta hin muulo, tšatsibiessa me dikkaa ta me hunnaa, bi me na kammaa te tšalaves are ajasaave saaki, so naa na hunjula mange.

Me vandruvaa mo iego džintako them, me dikkaa aro speeglos ta me roodavaa mo kokaro džinta, pinšavaako me mo dži?

Hinko mo iego džinta muulo, hinko me diiom mer mo önkiba kaana me naa kammidom vaure komuje?

Hinko me sluutadom te aahhes džiiido komunis, koones hin hajiba te džanel so hin horttas ta so hin panges, komunis koones hin džiiido iego džinta ta koon naa darrela te staaavel apre ta phennel naa, kaana saaki na aahhela horttas ...

ÁNDDE PER VILJO & NIILLAS ASLLAT BERTTA ÁNNE

ANNE LÄNSMAN

Servodatdiehtaga studeanta

Guokte deháleamosa – ruohtasat ja suoját

Čohkkán Oulu universitehta logaldallansáles, gos mu lassin leat beare čormma dievva eará studeanttat. Jahki lea 2004 ja lean aiddo álggahan sámekulturoahpuid. Vuosttas jagi ohppen, mii lea dáhpáhuvvan sápmelaččaid historjjás. Ohppen, ahte sápmelaččain lea historjá.

Dákkár oahput dahke munnje fámolaš váikkuhusa.

Sápmelašvuohta lea ealli kultuvra. Dan ruovttuguovlu lea Suomas riikka davismus osiin, muhto ruovttuguovllu heajos skuvlen- ja bargovejolašvuođat leat ovddidan earenomažit nuorra olbmuit eretfárrema. Goit ruovttuguovllu olggobealde gielalaš ja kultuvralaš vuoigatvuođat eai leat dorvvastuvvon nu nannosit go sámiiid ruovttuguovllus.

Mánáid ja nuoraid ovttá deháleamos vuoigatvuođaide, muhto maiddá geatnegasvuođaide, gullá skuvlla. Dat fállá oahppu gazzama lassin mánáide ja nuoraide ávdnasiid iežaset identitehta nanosmahttimii ja huksemii, muhto maiddá čiehkamii. Dálá dilis stuorámus oasis sámemánáin ja nuorain vuoigatvuohta iežaset gillii ja kultuvrii ii ollášuva nu bures go livččii vejolaš.

Suoma vuodđolága mielde sápmelaččain eamiálbmogin lea vuoigatvuohta bajásdoallat ja ovddidit iežaset giela ja kultuvra. Vuoigatvuohta iežas gillii ja kultuvrii lea ovttaskas olbmo vuoigatvuohta, muhto seammás

maiddá oppa servodaga fápmu. Eatnigiella maid ovdasta ruohttasiid ja joatkevašvuođa sihke nanne olbmo kultuvrralaš identitehta ja čatnasumi iežas kultuvrii.

Vuoigatvuohta iežas kultuvrii sistisdoallá vuoigatvuođa iežas ruohttasiidda ja kulturábái. Lean bajásšaddan ovttagielat bearražis, gos ruoktogiellan lei sámegiella. Vuodđoskuvlla lean vázzán Sámiid ruovttuguovllus. Assánbáikki vuodul, munnje lei lágas sihkarastojuvvon vuoigatvuohta oážžut oahppu iežan eatnigillii. Dat doarjui mu gielalaš oahppama.

Skuvlas lea maid vejolašvuohta doarjut olles bearraša buresbirgejumi. Lean bajásšaddan boazodoallobearražis. Árbevirolaš ealáhusat leat čavgasit giddda luonddus ja eallimis luonddu eavttuin. Okta deháleamos aigodat boazodoallojagis lea bigálusáigi, mii bistá vahkkuid, juoba mánotbajiid, nu čakčat go gidđaáiggege. Dat aigodat lea hui mávssolaš boazodoallobearraša ealáhusas ja buresbirgejumis.

Bigálusbáikki mu servodagas lea gasku duoddara, gosa bearrašat fárrejit dan áigái. Maiddá oahpaheaddji fárren duoddari bigálusbáikái dagahii, ahte maid nissonolbmuin oktan mánáidisguin lei vejolašvuohta johttit duoddari ja searvat bearraša ealáhusdoipmii.

Mánáid vejolašvuohta vázzit skuvla duoddaris lei vejolaš vanhemiid aktiivvalašvuođa, olggobeale veahkki ja skuvla soddjilisvuođa geažil. Ovdal oahppit

In Finland
har vi
this thing
called
reilu
meininki

gazze skuvlaoahppu vistevovnnas, muhto moaddelot jagi áigi bigálusbáikái huksejuvvui hirsastohpu Nastola Rotary doarjagin. Dát lea okta ovdamearkka oahppiid kultuvra doarjumis.

Mánáid ja nuoraid searvan servodaga oktasašdoaimmaide ovddidii maid sohka buolvvaid gaskasaš oktavuodaid ja kultuvrralaš árbedieđu lunddolaš sirdášuvvama nuorat bolvii. Árbediehtu lea dávjá čatnasan dihto luonddubáikkiide ja guovlluide, iige dan oahppan leat vejolaš boolvvaid gaskasaš ovttašdoaimmama haga.

Oainnán, ahte etnalaš ovdaveardásašvuhtii ja kultuvrralaš vuoigatvuodaid gullá vuoigatvuohka

maid iežas duogáži. Dát sistidoallá dieđu historjjás ja kulturárbbis. Dálá dilis sámemánáin ja nuorain eai leat ovttašdoaimmama vejolašvuoddat oahppat iežaset albmoaga historjjá.

Skuvlaoahppahus ii leat geatnegahttojuvvon oahpahit Suoma algoalbmoaga historjjá ja kultuvra oassin Suoma ja Davveguovlluid historjjá. Dat dagaha stereotiippaid ja ovdagáttuid joatkašuvvama sihke váttásmahtta sámemánáid ja -nuoraid identifiserema iežaset kultuvrii. Earenomaš hastaleaddji dili dát dagaha sámenuorain ja -mánáin geat orrot sámeguovllu olggobealde.

Vaihko skuvlla doarjjui mu sápmelašvuoda mánggláhkai, in vuodđoskuvllas dahje logahagas goit

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

beassan oahppat sámiid historjjá. Oahpaheaddjiid geavahusas leddje riikaviidosas oahppoplánat ja suomagielat oahppomateriálat. Universitehta oahput sámiid historjjás ja dálá servodagas offelastege mu suokardallat manin ovdamearkka dihtii antihka-Greikka servodaga áššit leat munnje olu oahpásot, go njeallje sierra riikkas ássi sápmelaččaid historjá.

Kultuvra árbedieđu ja giela sirdašuvvan mánáide lea lunddolaččat giela ja kultuvrra boahttevuoda vuoddu. Sápmelaččaid historjjá váilun oahpahusas goit joatká sámemánáid ja nuoraid assimilerema valdoservodahki, maid Sámiid ruovttuguovllus.

Stuorámus ovddasvástádus mánáid bajásgeassimis lea vanhemiin, muhto siis lea vuoigatvuohta

fitnen dasa servodaga doarjaga. Čuovvovaš logi jagi áigodagas lea sávahahtti ahte sámegielat balvalusat ovdánit ain. Nu fállaldaga bealis, go maddái sisdoalu. Ovtaveardásašvuoda vuoiŋŋa mielde lea maid, ahte balvalusat heivehuvvojit sámekultuvrii ja daid buvttadeamis leat sámekultuvra iešvuodat vuodđun. Dalle dat oláhit buorebut maid balvalusaid darbbašeddiid. Mánáid ja nuoraid ovtaveardásaš vuoigatvuoda iežaset duogázii galggašii ovddiduvvot ja dainna vuoiŋŋain laktit sámiid historjá vuodđooahpahussii riikaviidosáčat.

Sámiid gielalaš ja kultuvrralaš vuoigatvuodaid ollášuvvamii galgáge gidde fuomášumi dálá dilis olles riikkas.

ANNE LÄNSMAN

Yhteiskuntatieteiden ylioppilas

Kaksi tärkeintä – juuret ja siivet

Istun Oulun yliopiston luentosalissa, missä li-säksi on vain kourallinen muita opiskelijoita. Vuosi on 2004 ja olen juuri aloittanut opinnot saamelaisesta kulttuurista. Ensimmäisenä vuona opin mitä on tapahtunut saamelaisten historiassa. Opin, että saamelaisilla on historia.

Näillä opinnoilla oli minuun voimakas vaikutus.

Saamelaisuus on elävä kulttuuri. Sen kotiseutu on Suomen pohjoisimmassa osassa, mutta kotiseutualueen heikot koulutus- ja työllisyysmahdollisuudet ovat edistäneet erityisesti nuorten poismuuttoa. Kuitenkin kotiseutualueen ulkopuolella kielelliset ja kulttuuriset oikeudet eivät ole yhtä vahvasti turvattuja kuin kotiseutualueella.

Lasten ja nuorten yksi tärkeimpiä oikeuksia, mutta

myös velvollisuuksia, on oppivelvollisuus. Se tarjoaa lapsille ja nuorille opetuksen lisäksi aineksia oman identiteettinsä vahvistamiselle ja muodostamiselle, mutta myös kätkemiselle. Nykyisessä tilanteessa suurimmalla osalla saamelaislapsilla ja -nuorilla oikeus oman kieleensä ja kulttuurinsa ei toteudu niin hyvin kuin olisi mahdollista.

Suomen perustuslain mukaan saamelaisilla alkupe-räiskansana on oikeus ylläpitää ja edistää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Oikeus oman kieleen ja kulttuuriin on yksittäisen ihmisen oikeus, mutta samalla myös koko yhteisön voimavara. Äidinkieli myös edustaa juuria ja jatkuvuutta sekä vahvistaa henkilön kulttuurista identiteettiä ja sidettä omaan kulttuuriinsa.

Oikeus omaan kulttuuriinsa pitää sisällään oikeuden omiin juuriinsa ja kulttuuriperintöönsä. Olen kas-

In Finland
har vi
this thing
called
reilu
meininki

vanut yksikielisessä perheessä, jossa kotikielenä oli saamen kieli. Peruskoulun olen käynyt kotiseutualueella. Asuinpaikan mukaan minulle oli laissa turvattu oikeus saada opetus omalla äidinkielelläni. Se vahvisti kielellistä oppimistani.

Koululla on mahdollisuus tukea myös koko perheen hyvinvointia. Olen kasvanut poronhoitajaperheessä. Perinteiset elinkeinot ovat vahvasti yhteydessä luontoon ja niitä harjoitetaan luonnon ehdoilla. Yksi tärkein kausi poronhoitovuodessa on poroerotusaika, joka kestää viikkoja, jopa kuukausia. Niin syksyisin kuin keväisin. Tämä kausi on hyvin keskeisellä sijalla poronhoitajaperheen elannossa ja hyvinvoinnissa.

Yhteisöni poroerotuspaikka sijaitsee keskellä tunturia, jonne perheet muuttavat niiden ajaksi. Opettajan muuttaminen erotuspaikalle tunturiin vaikutti siihen, että myös naisilla lapsineen oli mahdollisuus muuttaa tunturiin ja osallistua perheen elinkeinon.

Lasten mahdollisuus käydä koulua tunturissa mahdollistui vanhempien aktiivisuuden, ulkopuolen avun ja koulun joustavuuden myötä. Ennen oppilaat kävivät koulua asuntovaunussa, mutta noin parikymmentä vuotta sitten erotuspaikalle rakennettiin hirsimökki Nastola Rotaryn avustuksella. Tämä on yksi esimerkki oppilaiden kulttuurin tukemisesta.

Lasten ja nuorten mahdollisuus osallistua yhteisön yhteistoimintaan edisti myös sukupolvien välistä kansakäymistä ja kulttuurisen perintötiedon luonnollista siirtymistä nuoremmalle sukupolvelle. Perintötieto on usein sidoksissa tiettyihin luonnonpaikkoihin ja seutuihin, eikä sen oppiminen ole mahdollista ilman sukupolvien välistä kansakäymistä.

Mielestäni etniseen yhdenvertaisuuteen ja kulttuurisiin oikeuksiin kuuluu myös oikeus omaan taustaansa. Tämä pitää sisällään tiedon historiasta ja kulttuuriperinnöstä. Nykyisessä tilanteessa saamelaislapsilla ja -nuorilla ei ole yhdenvertaista mahdollisuutta oppia oman kansansa historiaa.

Kouluopetusta ei ole velvoitettu opettamaan Suomen alkuperäiskansojen historiaa ja kulttuuria osana Suomen ja pohjoisten alueiden historiaa. Se edistää stereotyyppien ja ennakkoluulojen elinvoimaisuutta sekä vaikeuttaa saamelaislasten ja -nuorten identifioitumista omaan kulttuuriinsa. Erityisen haastavaksi se tekee kotiseutualueen ulkopuolella elävien lasten ja nuorten tilanteen.

Vaikka koulu tuki saamelaisuuttani monin tavoin, en päässyt peruskoulussa tai lukiossa oppimaan saamelaisien historiasta. Opettajien käytettävissä olivat kansalliset opintosuunnitelmat ja suomenkieliset opintomateriaalit. Aloittamani yliopisto-opinnot saamelaisen historiasta ja nykyisestä yhteiskunnasta johdattelivat minut pohtimaan, miksi esimerkiksi antiikin Kreikan tiedot olivat minulle paljon tutumpia kuin neljässä eri maassa asuvien saamelaisen historia.

Kulttuurin perintötiedon ja kielen siirtyminen lapsille luonnollisesti on kielen ja kulttuurin tulevaisuuden pohja. Saamelaisen historian puuttuminen opetuksesta kuitenkin jatkaa saamelaislasten ja -nuorten assimiloimista valtaväestöön – myös saamelaisen kotiseutualueella.

Suurin vastuu lasten kasvatuksesta kantavat vanhemmat, mutta heillä on oikeus saada siihen yhteiskunnan tuki. Seuraavan kymmenen vuoden ajanjaksoilla toivottavaa olisi, että saamenkieliset palveluiden tarjonta edistyisi entisestään. Niin tarjonnan määrän kuin sisällönkin puolesta. Yhdenvertaisuuden hengen mukaista on myös, että palvelut tuotetaan saamelaisen kulttuurin lähtökohdista. Tällöin ne tavoittavat paremmin myös niitä tarvitsevia. Lasten ja nuorten yhdenvertaisuutta omaan taustaansa tulisi edistää ja tämän mukaisesti sisällyttää saamelaisen historian opetus perusopetukseen.

Saamelaisen kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumiseen tuleekin nykyisessä tilanteessa kiinnittää huomiota koko Suomen laajuisesti.

Taavinkoti Taavinkylässä:

”Maahanmuuttajien suhtautuminen vanhuksiin on upeaa”

Taavinkodissa tarjoilaan aamiainen klo. 7.30–10.00, ja asiakkaat heräilevät vähitellen. Sen jälkeen on ohjelmassa hoitajien pitämä aamuryhmä asukkaille ennen lounasta. Näin rauhallisesti käynnistyy päivä Espoon kaupungin ylläpitämässä vanhainkodissa.

Taavinkoti sijaitsee Espoossa, Mankkaan Taavinkylässä. Tällä hetkellä siellä on 47 asiakasta ja 38 henkilökunnan jäsentä. Lisäksi Espoon kaupungilla on kaupungin omana toimintana järjestettyjä hoivakotipalveluita viidessä muussa kiinteistössä. Kaupunki on velvoitettu järjestämään hoivopalvelua asukkailleen, ja kaupungin omissa yksiköissä hoivopalveluja saa tällä hetkellä n. 430 asiakasta.

– Kysyntää on paljon, kertoo Taavinkodin osastonhoitaja **Sirpa**

Kotsalo. Kaiken kaikkiaan hoitopaikkoja kaupungin omissa hoivayksiköissä sekä yksityisiltä palveluntuottajilta kaupungin ostamissa asumispalveluissa on yhteensä noin 1 200.

Tällä hetkellä Taavinkodissa ei ole maahanmuuttajataustaisia asukkaita.

– Taavinkodissa on ollut yksi ulkomaalaistaustainen pariskunta asiakkaana. Heidän oleskelunsa täällä sujui hyvin, kertoo varaesimiessairaanhoitaja **Heidi Jahnsson.**

Taavinkodin henkilökunnasta 21% on maahanmuuttajataustaista. Määrä on huomattavasti korkeampi kuin koko kaupungin henkilöstön keskuudessa, josta 3,6% on maahanmuuttajataustaisia.

Ensimmäinen ulkomaalaistaustainen työntekijä Taavinkotiin palkattiin vuonna 2001. Alussa oli pientä ennakkoluuloa, koska asia oli niin

uusi. Asenteet muuttuivat myönteisiksi aika pian. Luottamus syntyi luontevasti puolin ja toisin. Asiakkaat ovat suhtautuneet äärimmäisen hyvin. Ulkomaalaisten suhtautuminen vanhuksiin on upeaa, johtuen ehkä erilaisesta kulttuuritaustasta, sanoo Heidi Jahnsson.

Osastonhoitaja Kotsalon mukaan vain yksi asiakas on suhtautunut kriittisesti maahanmuuttajatyöntekijöihin.

Espoon kaupungin ohjeistus tukee hyvin monimuotoista työyhteisöä. Vuonna 2011 Espoon kaupungin monimuotoisuussuunnitelmassa lukee näin: Syrjintään sukupuolen, iän, kulttuuritaustan tai muiden ominaisuuksien perusteella puututaan välittömästi”.

Olemme oppineet paljon käytännön tilanteiden kautta. Meidän johtamisperiaate on, että keskustellemme ja ratkaisemme asiat tilan-

Ghanalaisen sairaanhoitaja Kofi Babonen ja asukas Svante Jahnssonin kesken juttu luistaa joka aamu.

nekohtaisesti heti kun niitä esiintyy. Meillä on kerran viikossa osastokokous, missä käsitellään käytännön työtä askarruttavia asioita. Pyrimme löytämään niihin ratkaisut ja suuntaamme toimintaamme eteenpäin. Samoin olemme toimineet miettiessämme erilaisten kulttuurien yhteensulautumista työyhteisössämme.” kertoo osastonhoitaja Kotsalo.

– Suurin osa meidän nykyis-

tä ulkomaalaistyöntekijöistä osaa hyvin suomea, koska he ovat asuneet täällä pitkään tai ovat saaneet koulutuksensa Suomessa. Monet heistä ovat omaksuneet suomalaisen kulttuurin. Tässä suhteessa Espoon kaupunki on mennyt selvästi eteenpäin maahanmuuttajien kotouttamisessa.”

Espoon kaupunki alkoi valmistella monimuotoisuussuunnitelmaa

jo vuonna 2001. Asiakirjan viimeisimmässä versiossa lukee arvojen kohdalla näin:

”Suvaitsevaisuus ja tasa-arvo merkitsee Espoon kaupungilla toisten ajatusten arvostamista, erilaisten mielipiteiden yhtäläistä kuuntelua, ihmisten välistä tasa-arvoa ja oikeudenmukaista kohtelua sekä erilaisuuden hyväksymistä niin yksilö-

In Finland
harvi
this thing
called
**reilu
meininki**

Taavinkodin asukas Kaisa Kalsola iloitsee joka aamu, kun virolainen sairaanhoitaja Krista Grönlund tulee töihin.

kuin ryhmätasolla. Suvaitsevaisuus tarkoittaa myös erilaisten kulttuurien ymmärtämistä ja erilaisten tapojen hyväksymistä lain puitteissa”.

Taavinkodissa on myös työntekijöitä, jotka tulevat kaupungin työhönvalmennuskeskuksesta tai työvoimapolitiittisten harjoitteluohjelmien kautta.

– Meille tulee myös suomenkielen harjoittelijoita. He ovat täällä 5–6 viikkoa, ja heidän tärkein tehtävänsä on seurustella vanhusten kanssa. He voivat tehdä myös jotain pientä askaretta, mutta eivät osallistua hoitotyöhön. Tänä keväänä hei-

tä oli kolme, kertoo osastonhoitaja Kotsalo.

Taavinkodin naapurissa on päiväkoti. Pientä yhteistyötä on syntynyt lasten ja vanhuksien kesken.

– Joulukuussa lapset tulevat tänne Lucia-kulkueena. Vähän aikaa sitten meillä oli vieraana taikuri, ja lapsetkin tulivat häntä katsomaan, kertoo Heidi Jahnsson.

Vanhainkodissa järjestetään myös perinteiset juhlat juhannuksena, vappuna ja jouluna.

– Viime juhannuksena meillä oli juhla meneillään, ja toimialan johdolla oli vieraana ulkomaalaisen ryhmä. He tulivat tutustumaan

Taavinkotiin ja osallistuivat hetkeksi juhlaamme. He maistoivat paistettua makkaraa ja innostuivat myös karaokesta. He lauloivat iloisesti omalla kielellään kaksi laulua, ja tämä ilahdutti kovasti vanhuk- sia ja henkilökuntaa”, jatkaa Heidi Jahnsson.

Yksi Taavinkodin maahanmuuttajatyöntekijöistä on virolainen sairaanhoitaja Krista Grönlund (os. Karpov). Hän tuli töihin heti kun sai Laurea-ammattikorkeakoulusta sairaanhoitajan paperit käteensä. Nyt hän ollut Taavinkodissa kaksi ja puoli vuotta.

– Kulttuuriero Viron ja Suomen välillä on todella pieni. Työskentely on sujunut alusta lähtien hyvin. Virossa vanhusten hoitopalvelut on järjestetty eri tavalla, ja virolaiset hakevat Suomesta jatkuvasti mallia. Rahoitus on siellä kuitenkin ongelma, eivätkä asiat Virossa toimi niin hyvin kun täällä. Pyrkimys on kehittää samanlainen järjestelmä. Tällaista yksilöllistä hoitoa Virossa löytyy ehkä kalliissa yksityisessä laitoksessa, sanoo Krista Grönlund.

Taavinkodin asiakas Kaija Kalsola on juuri lopettamassa aamiaistaan. Hän ilostuu nähdessään Kristan. Miten asiat täällä sujuvat?

– Asiat sujuvat hyvin. Täällä on mukavia hoitajia, sanoo Kaija Kalsola.

ADRIÁN SOTO

5

#yrske

5.

Vähemmistöasiain
neuvottelukunnan avoin
kirje poliittisille puolueille

10 vuotta | år

Vähemmistövaltuutettu
Minoritetsombudsmannen

”Vähemmistövaltuutettu osallistui asiantuntijana sisäasiainministeriön asettamaan Yhdenvertaisuus asumisessa -projektiin, jonka tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta asumisessa sekä tunnistaa ja luoda välineitä, joiden avulla tuetaan syrjäytymistä ehkäisevää asuntopolitiikkaa.”

”Etnisiin vähemmistöihin kuuluvat vanhukset Suomessa”

”Etnisiin vähemmistöihin kuuluvien ikääntyneiden asemaa ja olosuhteita selvitetäisiin kokonaisvaltaisesti. Lisäksi esitetään, että sosiaali- ja terveysministeriö ryhtyisi toimenpiteisiin etnisiin vähemmistöihin kuuluvien ikääntyneiden aseman ja tarpeiden sisällyttämiseksi valtakunnallisiin vanhuspoliittisiin linjauksiin ja kehittämissuunnitelmiin sekä paikallisviranomaisille annettaviin suosituksiin.”

”Vähemmistövaltuutettu ehdottaa marjanpoimijoiden aseman tarkistusta”

”Ulko- ja sisäministeriöille osoittamissaan suosituksissa vähemmistövaltuutettu – joka toimii myös kansallisena ihmiskaupparaportoijana – esittää marjanpoimijoiden vähimmäissuojan parantamista. Viisumi tulisi myöntää vain sellaiselle kutsujayritykselle, joka kattaa matkasta, majoituksesta ja työvälineistä koituvat kustannukset siten, että poimija ei Suomessa työskentelyn jälkeen jää tappiolle. Vähemmistövaltuutettu kiinnittää huomiota myös poimijoiden olojen valvonnan lähes täydelliseen puuttumiseen.”

”Vähemmistövaltuutettu kutsui muslimivaikuttajia, -asiantuntijoita ja -yhteisöjen edustajia yhteiseen kokoukseen.”

In Finland
har vi
this thing
called
reilu
meininki

”Vähemmistövaltuutettu on huolestunut kerjäämisen kieltämisen seurauksista”

”Ulkomaalaisten kerjäläisten heikko asema on vakava huolenaihe.”

”Kansainväliset sopimukset ja säädökset, tärkeimpänä YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista, velvoittavat Suomea ottamaan ensisijaisesti huomioon lapsen edun.”

”Lapsiasia- ja vähemmistövaltuutettu suosittavat: Aikuisille paremmat valmiudet puuttua lasten ja nuorten kokemaan syrjintään”

”Poikien ei-lääketeellisen ympärileikkauksen järjestäminen julkisessa terveydenhuollossa perusteltua”

”Poikien ympärileikkaukset tulisi voida tehdä perheiden taloudellisista mahdollisuuksista riippumatta julkisessa terveydenhuollossa. Samalla turvataan lasten ja perheiden alueellisesti ja taloudellisesti yhdenvertainen kohtelu. Tilanteen selkeyttämiseksi asian järjestäminen lainsäädännöllisesti saattaisi olla myös perusteltua.”

”Venäjänkielisten työmarkkina-asema on selvästi heikompi kuin kantaväestön: työttömyys on korkeampaa, työsuhteet epävakampia ja moni sijoittuu koulutusta vastaamattomiin töihin.”

”Korkeasti koulutettu vähemmistöryhmä, venäjänkieliset, eivät saa koulutustaan vastaavaa työtä. Vähemmistövaltuutetun teettämän selvityksen mukaan venäläisen koulutuksen tunnustaminen on yksi suurimpia ongelmia. Myös ennakkoluulot ja tietämättömyys haittaa venäjänkielisten edistymistä suomalaisessa työelämässä. Venäjänkielisten kielitaito sekä muu osaaminen pitäisi hyödyntää

paremmin. Yksi selvityksen tärkeimmistä huomioista on, että osaamista pitää tunnustaa paremmin. Myös työnantajille pitää saada enemmän tietoa ulkomaalaisista tutkinnoista, vähemmistövaltuutettu Eva Biaudet huomauttaa. Suomella ei ole varaa päästää maahanmuuttaneiden osaamista käsittään ennakkoluulojen ja tietämättömyyden takia, Biaudet toteaa.”

”Vähemmistöasiain neuvottelukunnan avoin kirje poliittisille puolueille”

”**N**euvottelukunta kirjoitti eduskuntavaalien 2010 alla poliittisille puolueille avoimen kirjeen, jossa pyydettiin poliitikkoja huomioimaan, että poliittinen keskustelu vähemmistöistä ja maahanmuutosta tulisi olla kaikkia kunnioittavaa. Neuvottelukunta pyysi myös, että yhdenvertaisuuslain uudistus tulisi toteuttaa mahdollisimman pian, ja että hallituksen tulisi toteuttaa saamen kielen kansallinen kielenelvyttämisohjelma sekä turvata romani-poliittisen ohjelman toteuttaminen.”

Millaista Suomea haluaisit rakentaa?

Carlos Alberto Marroquin

34 vuotta,
uuden median ohjaaja

Juuri nyt voin kuvata Suomea siirtymäkauden maana, joka yrittää löytää oman tulevaisuutensa. Haluan Suomen, joka vuonna 2020 edelleen saa kansainvälistä tunnustusta paremman koulutuksen ja vähäisen korruption ansiosta. Sen lisäksi haluan, että Suomi olisi tunnettu täydellisen tasa-arvon ja

suvaitsevaisuuden maana.

Haluan Suomen ilman populismia. Maan, joka hyväksyy spektrin erilaiset värit ja määrittelee asukkaansa heidän saavutuksensa ja arvojensa pohjalta, ei heidän silmiensä värin tai kulttuuritaustansa pohjalta.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

TARJA FILATOV

Kansanedustaja, Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan puheenjohtaja

Euroopan unioni vähemmistövaltuutetun kättilönä

Tasa-arvo ja syrjintä olivat voimakkaasti esillä Euroopan Unionissa 90-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa. Silloin rakennettiin työelämän syrjintää ja muuta syrjintää ehkäiseviä direktiivejä.

Direktiivit toivat Suomeen jaetun todistustaakan. Aiemmassa oikeuskäsityksessä ajateltiin yksioikoisesti, että ihminen on syytön kunnes toisin todistetaan. Jaettu todistustaakka vahvisti uhrin asemaa ja helpotti syrjinnän näyttöä.

Jaettu todistustaakka oli kova pala silloiselle valtiovarainministerille. Juristina hän ei pitänyt ajattelutavan muutoksesta. Maallikkona ajattelin, että syrjinnän ehkäisemiseksi positiivinen diskriminaatio on tarpeen. Jaettu todistustaakka on tietyllä tavalla positiivista diskriminaatiota.

Tässä samassa solidaarisuuden ja suvaitsevaisuuden aallossa kansainvälinen paine auttoi vähemmistövaltuutetun toimen perustamisessa. Eduskuntaan lähti esitys syrjintävaltuutetusta ja eduskunnasta tuli ulos vähemmistövaltuutetun virka.

Yhtäkaikki valtuutetun tehtäväksi kirjattiin mm. raportointi etnisten ryhmien oloista, asemasta ja yh-

denvertaisuuden toteutumisesta. Lisäksi valtuutetun tehtävä on valvoa etnisestä alkuperäisestä riippumattoman tasa-arvoisen kohtelun toteutumista ja toimia asiantuntijana.

Paineita oli jo tuolloin laajentaa tehtävää muuhunkin kuin etniseen syrjintään, mutta tehtävä oli syytä rajata, koska resurssit eivät olisi riittäneet kaikkien vähemmistöjen erityiseksi asianajajaksi.

Minulla oli kunnia esitellä ensimmäisen valtuutetun valinta valtioneuvostolle. Hyviä hakijoita oli paljon. Oli omakohtaisen eletyn elämän synnyttämiä tulieluisia taistelijoita, upean virkauran tehneitä konkareita, monenlaisia päteviä ihmisiä. Tehtävä kiinnosti.

Valinta kohdistui oikeustieteen lisensiaatti Mikko Puumalaiseen: osaamista ja kylmää juristin harkintaa. Ajattelin, että hän kykenee rakentamaan valtuutetulle vakavasti otettavuutta ja uskottavuutta. Vähän samoin kuin Paavo Nikula teki pioneerityötä ensimmäisenä tasa-arvovaltuutettuna.

Muistan kun esittelin asiaa pääministeri Lipposelle ja hän vitsaili, että ”taas sä viet multa hyvän tyyppin”. Aiemmin olin houkutelut ministeriöön Lipposen entisen talouspoliittisen neuvonantajan. Pääministe-

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

ri tuki lämpimästi valintaa, koska oli oppinut luottamaan Puumalaisen osaamiseen Suomen ensimmäisellä EU-puheenjohtajuuskaudella.

Populistiset ääriliikkeet leviävät Euroopassa. Populismi käyttää kärjekästä kieltä sekä osaa osoittaa ihmisten arjessa olevia pelkoja ja ongelmia. Ratkaisujen etsimiseen sillä ei ole kärsivällisyyttä.

Isänmaallisuus uhkaa muuttua nationalismiksi ja muukalaisvihaksi.

Vihapuheet ja etnisten tai uskonnollisten ryhmien leimaaminen ovat arkipäivää nettikirjoittelussa ja sosiaalisessa mediassa, jopa eduskunnassa.

Edellisessä eduskunnassa kaikki eduskuntaryhmät allekirjoittivat yhteisen rasismia vastaisen julistuksen ja sitoutuivat aktiiviseen syrjinnän vastaiseen taisteluun. Nykyeduskunnassa valitettavasti näin ei enää ole.

Tätä emme saa hyväksyä. Rasismia on torjuttava väsymättä ja syrjintärakosten tuomioiden on oltava todellisia.

Vähemmistövaltuutettu ovat nyky-Suomessa tarpeellisempi kuin kymmenen vuotta sitten.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

RIITTA WÄRN

Asiantuntija, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Vähemmistöasiain neuvottelukunnan jäsen vuodesta 2005 lukien

Vähemmistövaltuutetulla tärkeä rooli yhdenvertaisuuden edistämisessä

Vähemmistövaltuutettua koskevan lain mukaan etnisen syrjinnän ehkäisyyn, seurantaan ja valvontaan liittyvien kysymysten sekä eri viranomaisten yhteistyön edistämistä varten vähemmistövaltuutetun apuna toimii vähemmistöasiain neuvottelukunta. Neuvottelukunnan työ ei kuitenkaan alkanut aurinkoisissa merkeissä, sillä työministeriö ei sitä asettanut lukuisista vähemmistövaltuutetun ja järjestöjen kehotuksista huolimatta ennen kuin 1.4.2005 lukien. Syy työministeriön nihkeään suhtautumiseen jäi ainakin minulle epäselväksi.

Kun laajapohjainen neuvottelukunta vihdoinkin oli asetettu, kävimme parissa ensimmäisessä kokouksessa vähemmistövaltuutettu Mikko Puumalaisen johdolla mielenkiintoisia keskusteluja siitä, millaisia asioita on syytä neuvottelukunnassa käsitellä. Myös rajanvedosta etnisten suhteiden neuvottelukunnan (ETNO) toiminnan kanssa keskusteltiin, sillä ko. neuvottelukunnan nähtiin toimivan hyvin paljon samojen asioiden parissa ja päällekkäistä tehtävää kyseenalaistettiin. ETNO oli valtioneuvoston asettama ja sen tehtävänä oli mm. edistää hyviä etnisiä suhteita ja etnistä yhdenvertaisuutta sekä kehittää vuorovaikutusta ja yhteistyötä valtakun-

nallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla.

Vähemmistövaltuutettu Johanna Suurpään aloitettua työnsä neuvottelukunnan kokouksessa käytiin vilkasta keskustelua neuvottelukunnan toiminnasta ja sen työn mahdollisesta kehittämisestä. Lopputoteama oli, että jäsenet pitivät neuvottelukuntaa hyödyllisenä tiedon jakajana ja hyvänä verkostoitumisen kanavana. Kehittämistarpeina tuotiin lähinnä esiin neuvottelukunnan työn parempi linkittäminen vähemmistövaltuutetun työhön.

Vähemmistöasiain neuvottelukunnan toiminta on sen jälkeen mielestäni fokusoitunut selkeämmin vähemmistöoikeuksiin sekä syrjinnän ehkäisyyn. Neuvottelukunta toimii myös aktiivisena verkostona kokousten välillä.

Minä olen kokenut vähemmistöasiain neuvottelukunnassa toimimisen hyödylliseksi oman työni kannalta. Olen saanut paljon uusia näkökulmia etnisen yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden asioissa eri tahojen kanssa käydyistä keskusteluista. Uskoisin, että samoin ajattelevat monet muutkin neuvottelukunnan jäsenet. Toinen asia sitten on, onko neuvottelukunta tuonut lisäarvoa vähemmistövaltuutetulle hänen työssään. Toivoisin, että se on tuonut.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

Elinkeinoelämän näkemyksen mukaan talouden taantumasta toivuttaessa Suomi tarvitsee kasvavassa määrin ulkomaalaista työvoimaa. Väestön ikärakenteen ja työmarkkinoiden muutokset ovat johtamassa useilla aloilla pulaan osaavasta työvoimasta. Vuoteen 2030 mennessä työikäisten määrä vähenee 300 000 hengellä. Samalla eläkeläisten määrä kasvaa 1,7 miljoonaan.

Työvoiman runsaampi maahanmuutto edellyttää, että maahanmuuttajien kotouttamista kehitetään ottamalla huomioon erilaiset maahantulon perusteet, maahanmuuttajaryhmät ja kotoutumisen lähtökohdat. Tavoitteena on, että maahanmuuttajat sopeutuvat suomalaiseen yhteiskuntaan ja kantaväestö sopeutuu maahanmuuttoon ja perehtyy eri kulttuureihin. Tämän tavoitteen toteuttamiseksi meidän kaikkien Suomessa asuvien on panostettava myönteiseen ilmapiiriin lisäämällä vuorovaikutusta toistemme kanssa, edistämällä monikulttuurisuutta ja yhdenvertaisuutta sekä puuttamalla ympärillämme tapahtuvaan syrjintään.

Tulevaisuudessa toivon vähemmistövaltuutetun jatkavan hyvää yhteistyötään eri sidosryhmien kuten työmarkkina-, maahanmuuttaja- sekä kansalaisjärjestöjen kanssa. Tärkeätä on edelleen, mutta entistä tarmokkaammin nostaa esiin yhteiskuntamme tärkeitä arvoja kuten syrjimättömyyttä. Jokaisella Suomessa oleskelevalla on oikeus yhdenvertaiseen ja tasapuoliseen kohteluun. Myös maahanmuuttajalasten vanhempien suhtautumista lastensa koulunkäynnin tärkeyteen on pyrittävä vahvistamaan. Vähemmistövaltuutetun tulisi tuoda esille enemmän ns. hyviä esimerkkejä kuin reagoida näytävästi huonoihin esimerkkeihin. Rakentava tapa toimia on usein hedelmällisempää kuin syyttelevä.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

OKAN DAHER

Puheenjohtaja, Suomen Islam-seurakunta (suomalainen tataariyhteisö)

Suomentataarit: Elinvoimainen vähemmistö vielä neljännessä ja viidennessä polvessa

Suomen kulttuurinen, kielellinen ja uskonnollinen moninaisuus on kasvanut voimakkaasti 1990- ja 2000-luvulla. Ei sovi kuitenkaan unohtaa, että maassa on useita perinteisiä vähemmistöjä, kuten Suomen turkinsukuiset

islaminuskoiset tataarit. Tataariväestö asettui maahan 1800- ja 1900-lukujen taitteessa ja tänä päivänä heitä on noin 750. He olivat pääasiallisesti lähtöisin keisarillisen Venäjän Nijni Novgorodin kuvernementin Volgan alueella sijaitsevista tataarikylistä. He olivat kotikylisään harjoittaneet maanviljelystä. Sen rinnalle oli kehittynyt myös kaupankäyntiä lisätienestin hankkimiseksi. Kaupankäyntihän on yleensä rikkonut kulttuurisia raja-aitoja ja saattanut kansat keskinäiseen vuorovaikutukseen. Kuinka tataarit ovat onnistuneet säilyttämään identiteettinsä ja elämäntapansa pienestä lukumäärästään huolimatta?

Tataariyhteisön olemassaolo nojautuu kolmeen peruspilariin: omaan äidinkielen, uskontoon ja kulttuuri-perintöön. Sen ydin on perhe ja sen tukena järjestäytyneet yhteisöt. Yhteisössä toimii seurakunta, kulttuuriseura

ja urheiluseura; vuosisadan puolivälissä, lähes neljännesvuosisadan ajan jopa virallinen kaksikielinen kansakoulu. Kaikki perustuu lasten kasvatukseen, jossa oman vastuunsa jakavat paitsi vanhemmat myös isovanhemmat ja sukulaiset.

Oman äidinkielen käyttö kotona ja järjestöissä, samankielisten lasten tapaaminen seurakunnan päiväkerhossa, talvikursseilla sekä vuosittaisilla kesäleireillä tapahtuva äidinkielen ja uskonnon opetus, uskonnollisina pyhäpäivinä yhteiset juhla jumalanpalvelukset, juhla-ateriat perheissä ja yhteisössä kansallisruokineen, kulttuuri-illanvietoissa esitettävät kansanlaulut ja -musiikki, runonlausunnat sekä teatteriesitykset ovat keinoja perinteen ylläpitoon.

Lisäksi on vielä mainittava jalkapallojoukkue, yhteiset hiihtoleirit, eläkeläisten ja vanhusten päiväkahvilaisuudet, huolenpito vanhuksistamme kotona niin kauan kuin mahdollista, kuoleman jälkeen vietettävät vainajan muistotilaisuudet sekä yhteydenpito eri puolilla maailmaa asuviin heimolaisiin ja sukulaisiin.

Nämä kaikki vilkkaan kanssakäymisen ja toiminnan

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

muodot sekä yhteisössä noudatetut perinteet antavat nuorelle selkeän tietoisuuden omasta identiteetistä ja vahvan itsetunnon. Kiinteät perhe- ja sukusiteet luovat yhteenkuuluvuuden tunteen sekä sitä myöten turvallisuuden tunteen, joka näin heijastuu positiivisesti koko yhteiskuntaan.

Kulttuuriperinnön vaaliminen on kuitenkin vaatinut ponnisteluja ja jopa uhrauksia. Kaikkeen tähän on antanut mahdollisuuden itsenäinen ja vapaa Suomi, sen

valtiovalta, lainsäädäntö sekä kehittynyt demokratia. Suomi on tänä päivänä yhteisön jäsenten synnyin-, koti- ja isänmaa. Suomalainen identiteetti alkaa muodostua jo varhaisessa vaiheessa lasten pihaleikeissä sekä suomen- ja ruotsinkielisissä päiväkerhoissa. Itsenäisyyden alkuaajoista lähtien yhteisömme on jakanut samat ilot ja koettelemukset kaikkien muiden suomalaisten kanssa sekä uhraukset sodissa Suomen itsenäisyyden puolesta.

Valtakulttuurin vaikutus on vahva. Avioliittojen

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

myötä on syntynyt monikulttuurisia perheitä, joissa kulttuurit kohtaavat joka päivä kaikilla tasoilla. Yhteisön jäsenet ovat antaneet oman panoksensa Suomen kansalliseen, kulttuuriseen ja taloudelliseen kehitykseen yksityisryhtäjinä ja samalla työllistäjinä, korkean suomalaisen sivistystason mukanaan tuoman koulutuksen saaneina valtion ja kunnan viroissa sekä yksityisellä sektorilla liike-elämässä ja järjestötoiminnassa. Koulutuksella ja työllistymisellä on tietysti ollut tärkeä merkityksensä integroitumisessa yhteiskuntaan.

Syrjäytymistä ei tapahtunut, koska toimeentulon hankkimisen vaatima mukautuminen liitti esivanhempamme saumattomasti suomalaiseen yhteiskuntaan. Oman äidinkielen suomea muistuttava rakenne sekä äännejärjestelmä tekivät uuden kielen oppimisen helpoksi. Suomalaiset tiedettiin myös omien hyvien naapurien mokshamordvalaisten sukukansaksi.

Pienen vähemmistön menestystekijöitä ovat siis olleet omaehtoinen työ ja yhteisön taloudellisen pohjan turvaaminen, usein talkoovoimin ja järjestöissä. Määrätietoiset pyrkimykset kielen, kulttuurin ja uskonnon ylläpitämiseen ovat luoneet vahvan yhteisön. Tataarien vanhempi polvi korosti usein, että vähemmistöön kuuluvan on ponnistettava moninverroin enemmän kuin muiden menestyäkseen suomalaisessa yhteiskunnassa. Suomi on tarjonnut tähän mahdollisuuden. Yhteisön jäsenet ovat luoneet identiteettinsä tasapainoisesti oman kulttuuriperintönsä ja uskontonsa sekä suomalaisen yhteiskunnan arvojen pohjalta.

Jokainen sukupolvi joutuu kuitenkin uudelleen päättämään elämäntavan jatkumisesta ja löytämään siihen omat keinonsa. Aikojen muuttuessa myös mahdolliset ja sopivat tavat muuttuvat. Omaehtoisen työn lisäksi se vaatii yhteiskunnassa tilaa – vaikka vähänkin – olla omanlaisensa ja silti arvostettu kansalainen. Kanneveti ei kuitenkaan kaivossa pysy, ja siksi kaiken perusta on yhteisön oma tahto jatkaa olemassaoloaan.

Millaista Suomea haluaisit rakentaa?

Katrin Raud

38 vuotta,
ravintolapäällikkö

Minä haluan sellaisen Suomen, missä pidetään parempaa huolta nuorista ja vanhoista. Missä määrärahaileikkaukset eivät kohdistu kouluun ja päivähoitoon. Jos kansakunta ei pysty pitämään hyvää huolta omista van-

huksistaan, sen pitäisi katsoa peiliin. Muuten Suomi on hyvä maa, ja olen todella tyytyväinen työskentelyyni täällä.

HILKKA LINDERBORG

Suunnittelija /VTM, IkäMAMU –toiminta, Vanhustyön keskusliitto

Ikääntyvien maahanmuuttajien asema

Vanhustyön keskusliitossa on vuodesta 1997 lukien toteutettu Raha-automaattiyhdistyksen tuella

Ikääntyvät maahanmuuttajat -projekteja. Vuodesta 2006 lukien IkäMAMU-toiminta on osa liiton vakinaista järjestötoimintaa. Vuosien aikana toiminnan sisältö ja toteutusmuoto ovat jonkin verran vaihdelleet, mutta yhtenä punaisena lankana on ollut ikääntyvien maahanmuuttajien kotoutumista tukevien tukimuotojen kehittäminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Toimintavuosien aikana tuotetut oppaat, raportit, artikkelit ja muut julkaisut ovat yhdessä lukuisten seminaarien, lausuntojen ja aloitteiden kanssa tähdänneet ikääntyvien ja ikääntyneiden maahanmuuttajien aseman parantamiseen sekä lainsäädäntöön vaikuttamalla että toimintakäytäntöjä muuttamalla. Tässä työssä yhteistyö vähemmistövaltuutetun toimiston ja

sitä edeltävän ulkomaalaisvaltuutetun toimiston kanssa ovat aina olleet tärkeässä asemassa.

1990-luvun lopulla voimaan astunut ensimmäinen kotouttamislainsäädäntö ei juurikaan huomionnut ikääntyviä tai iäkkäitä maahanmuuttajia. Tosin on muistettava, että Suomessa asui 2000-luvun taitteessa vain noin 2 800 yli 65-vuotiasta vieraskielistä (muu kuin suomi, ruotsi tai saame) henkilöä. Vuoden 2010 lopussa vastaava luku oli kasvanut 2,5-kertaiseksi eli noin 7 200 henkilöön. Vanhustyön keskusliitto on ensimmäisistä IkäMAMU-projekteista saakka useissa eri yhteisissä korostanut, miten ikääntyvät maahanmuuttajat ovat huonommassa asemassa verrattuna nuorempiin maahanmuuttajiin esimerkiksi terveydentilansa ja kielivaikeuksien takia ja tarvitsevat muun muassa sen vuoksi erityistoimenpiteitä.

Ikääntyvät maahanmuuttajat ovat määrällisesti vie-

In Finland
harvi
this thing
called
**reilu
meininki**

lä marginaalinen ryhmä esimerkiksi kantaväestön suomalaisiin ikäihmisiin verrattuna, mutta juuri siitä syystä heidät on myös helppo unohtaa. Ikääntyviä maahanmuuttajia ei pidä tarkastella homogeenisenä ryhmänä, vaan jokaisella on taustoistaan riippuen omat yksilölliset tarpeensa, jotka tulisi palveluja suunniteltaessa ottaa huomioon.

Yhdenvertaisuus-termin käyttö yleistyi viranomaispuheissa Suomen Euroopan Unioniin liittymisen myötä. Yhdenvertaisuuslain 4 §:n mukaan viranomaisen tulee kaikessa toiminnassaan edistää yhdenvertaisuutta tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan yhdenvertaisuuden edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Lisäksi viranomaisten tulee erityisesti muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät yhdenvertaisuuden toteutumista. (Yhdenvertaisuuslaki 4 §, 815.)

Vanhustyön keskusliiton IkäMAMU-toiminnan yhteistyö vähemmistövaltuutetun toimiston kanssa pohjautuu aina ulkomaalaisvaltuutettu Antti Seppälän ajoista nykyiseen vähemmistövaltuutettu Eva Biaudetiin saakka hänen edeltäjänsä Johanna Suurpäätä unohtamatta. Ensimmäinen vähemmistövaltuutettu Mikko Puumalainen (2002–2007) oli sekä vierailevana asiantuntijana IkäMAMU-projektin ohjausryhmässä että kommentoijana Ikääntymisen monikulttuuriset kasvot -seminaarissa vuonna 2007. Puheessaan vähemmistövaltuutettu kiinnitti huomionsa siihen miten sosiaali- ja terveysministeriön asettamissa vanhusten hoidon tavoitteissa kiinnitetään kiitettävästi huomiota yhdenvertaisuuden turvaamiseen ja asiakkaan itsemääräämisen kunnioittamiseen, mutta etnisiin ryhmiin kuuluvista vanhuksista raportissa ei mainittu mitään. Samansisällöisen kritiikin hän kohdisti myös silloiseen maahanmuuttopoliittiseen keskusteluun, joka hänen mukaansa olettaa maahanmuuton olevan vain nuorten aikuisten työperäistä maahanmuuttoa. Myöhemmin sekä sosiaali- ja terveysministeriön ikäihmisten hoitoa ja palvelua

koskeva suositus että syksyllä 2011 voimaan astuva uusi kotoutumislaki huomioivat positiivisella tavalla ikääntyvät maahanmuuttajat. Uskon, että vähemmistövaltuutetun toimiston keväällä 2005 sosiaali- ja terveysministeriölle tekemä selvityspyyntö etnisiin vähemmistöihin kuuluvista vanhuksista Suomessa oli yksi muutoksen aikaansaajista.

Vanhustyön keskusliitolle vähemmistövaltuutettu Eva Biaudet on tuttu yhteistyökumppani jo hänen perusministerikaudeltaan vuodelta 2000. Hän oli tuolloin kutsuttuna liiton Monikulttuurinen vanhuus -seminaarin avaajaksi, jossa käsiteltiin ikääntyvien maahanmuuttajien kotoutumista kunnissa. Vuonna 2010 hän oli vähemmistövaltuutetun roolissa puhumassa Meitä on moneksi – Oliko menlika -seminaarissa syrjinnän ja ikääntymisen monimuotoisuudesta.

Oman panoksensa yhteistyössä vähemmistövaltuutetun toimiston kanssa liittyi Vanhustyön keskusliiton ajamaan maahanmuuttajan erityistukeen ja maahanmuuttajan oikeuteen eläkkeen saajan hoitotukeen samoin perustein kuin kantaväestön hoitotuen saajat. Etuudet paransivat monen ikääntyvän maahanmuuttajan taloudellista ja yhdenvertaista asemaa. Vuonna 2011 maahanmuuttajan erityistuki on korvattu takuueläkkeellä, joka myös on yksi askel kohti yhdenvertaista kohtelua.

Vähemmistövaltuutetun toimistosta haluan valtuutettujen lisäksi mainita erityisesti Pirjon, Rainerin ja myöhemmin myös Päivin, joihin IkäMAMU-projektin ja -toiminnan suunnittelijana olen saanut useissa eri asiantuntija- ja yhteistyöryhmissä tutustua. Yhteistyö on aina ollut mutkatonta ja asiantuntevaa. He ovat luoneet kuvaa vähemmistövaltuutetun toimistosta paikkana, jonka puoleen voi luottavaisin mielin syrjintää kokeneet kääntyä ja jossa aidosti välitetään heikommasa asemassa olevien arjen tilanteista ja joihin halutaan puuttua.

On tärkeää, että ikääntyvien maahanmuuttajien ku-

ten myös muiden vanhusvähemmistöjen – saamelaiset, romanit, tataarit, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt ja niin edelleen – asema huomioidaan tulevaisuuden vanhuspalvelujen järjestelyissä. Vaikka globalisaation myötä tietoisuus ja suvaitsevaisuus ”erilaisuutta” kohtaan kasvaa, tulemme siitä huolimatta tarvitsemaan vähemmistövaltuutetun puuttumista tapauksissa, joissa tärkeimmin loukataan ihmisoikeuksia.

Vanhustyö Suomessa on monenlaisten haasteiden edessä sekä väestön ikääntymisen että maahanmuuton lisääntyessä. Palvelurakenteiden muutokset edellyttävät nykyisten toimintatapojen ja -mallien jatkuvaa arviointia ja kehittämistä voidaksemme edistää ikääntyvien hyvinvointia ja toimintakykyisyyttä sukupuoleen, sukupuoliseen suuntautuneisuuteen, sosioekonomiseen asemaan, etniseen alkuperään, uskontoon, ikään ja vammaisuuteen katsomatta. Monikulttuurinen ja monimuotoinen vanhuus on aina ollut osa suomalaista todellisuutta, mutta joka tuli näkyvämmäksi osittain juuri

maahanmuuton seurauksena. Maahanmuutto ja siitä käytävä monisärmäinen keskustelu ovat auttaneet meitä avaamaan silmämme ja näkemään, miten ikääntyvien saamelaisten, suomenruotsalaisten, romanien, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen jne. palvelutarpeet ovat monilta osin samansisältöisiä, mutta kuitenkin erilaisia.

Ikääntyvien maahanmuuttajien määrä Suomessa on eurooppalaisessa mittakaavassa tarkasteltuna vielä kovin maltillinen, mutta sekä maahanmuutto että maassa jo nyt asuvat maahanmuuttajataustaiset henkilöt ikääntyvät samassa tahdissa kuin kantaväestökin. Toivottavaa olisi, että vähemmistövaltuutetun toiminnalle olisi tulevina vuosina entistä vähemmän tarvetta ja yhdenvertaisuuslain mukainen etninen syrjintä olisi vain historiikkiin kirjattu hauska muisto menneistä ”synkistä” ajoista.

Ikääntymisen suhteen me olemme kaikki yhdenvertaisia – jokainen meistä ikääntyy tahdoimme sitä tai emme. Se taitaa olla ainut asia mihin vähemmistövaltuutetun puuttumista ei tarvita.

Soari Takahash
21 vuotta, opiskelija

Suomi on tunnettu teknologisesta osaamisesta. Ja pian se voi tulla tunnetuksi maailman-

Millaista Suomea haluaisit rakentaa?

laajuisesti. Nokia ja muut suomalaiset yritykset ovat vielä hyvin vähän esillä Aasian markkinoilla. Suomi on kaukana niistä. Uskon, että Suomi voi kehittyä eri aloilla kuten ympäristö- tai metsäkysymyksissä. Opiskelija- ja kulttuurivaihtoa Suomen ja Aasian maiden välillä täytyy vielä lisätä.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

MIRELLA HUTTUNEN

Yhdenvertaisuussuunnittelija, Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry

Nuoret ja syrjintä

Miksi hampurilaisravintola kieltää alle 18-vuotiaiden nuorten sisään-pääsyn klo 18 jälkeen ilman vanhempien seuraa? Miksi joissakin kunnissa päättäjät pohtivat mikä aika-asetus asetetaan nuorille ulkonaliikkumiskieltoa varten iltaisin? Miksi 8. ja 9. luokkalaisista 40 % sanoo, että on vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle?

Edellä mainitut tapaukset ovat poimintoja 2000-luvun Suomesta. Jos ensimmäisessä tapauksessa olisi kyse vammaisten sisäänpääsystä hampurilaisravintolaan, toisessa juutalaisten ulkonaliikkumiskielto ja kolmannessa aikuisten mahdollisuus päästä työterveyslääkärille, olisi joku jo älähtänyt – ainakin toivottavasti. Jostain syystä nuorten ollessa kyseessä edellä mainitun kaltaiset tapaukset tuntuvat olevan jokseenkin yleisesti hyväksytyjä kurinpidollisia tai kasvatuksellisia toimenpiteitä, ja ne valitettavan harvoin tunnistetaan syrjinnäksi. Kolmannessa kysymyksessä tapaus ei ehkä täytä yhdenvertaisuus- tai rikoslain mukaisia syrjinnän tunnusmerkkejä, mutta voidaan sanoa, että koululaisten ja työssäkäyvien aikuisten mahdollisuudet saada lääkäripalveluita ovat vähintäänkin epäyhdenvertaiset.

Nuoret mielletään harvoin yhdeksi syrjinnän vaarassa olevaksi ryhmäksi. Syrjinnästä ja yhdenvertaisuudesta puhuttaessa ei tulisikaan keskittyä vain niin sa-

nottuihin vähemmistöihin, vaan tarkastella laajasti eri ihmisryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia esimerkiksi palveluidensaannissa.

Erittäin haavoittuvassa asemassa ovat nuoret, jotka ovat vaarassa kohdata syrjintää myös muun kuin ikänsä perusteella. Vammaisten, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin sekä etnisiin vähemmistöihin kuuluvien nuorten syrjintäkokemuksia on vasta aloitettu kartoittamaan viranomaisten toimesta. Maahanmuuttajataustaisten nuorten suusta kuulee, että koulussa tapahtuva nimittely ja kiusaaminen ovat arkipäivää (sisäministeriön tutkimuksen mukaan 65 % maahanmuuttajataustaisista lapsista ja nuorista on kokenut koulussa nimittelyä) ja nuorten mukaan siihen ”olla jo totuttu”. Erityisen ikäväksi ja pelottavaksi ilmiöksi maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret nimeävät aikuisten rasistiset huutelut kaduilla ja muissa julkisissa tiloissa.

Yhteiskunnallisessa keskustelussa puhutaan paljon nuorten hyvinvoinnin edistämisestä. Mistä nuorten hyvinvointi sitten koostuu? Hyvän elämän toimintamahdollisuuksina filosofi Martha Nussbaum listaa muun muassa mahdollisuuden olla muiden arvoinen, elämän ilman häpeää ja syrjintää ja osallistumisen itseä koskevaan päätöksentekoon.

Ilman aitoa osallisuutta ei yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys voi toteutua. Mikä mahdollisuus siis nuo-

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

rilla itsellään on vaikuttaa omaan hyvinvointiinsa? Aikuisten on vaikea antaa nuorille aitoja vaikuttamisen ja osallistumisen mahdollisuuksia: oli hälyttävää, että uutta yhdenvertaisuuslainsäädäntöä valmisteltaessa edes heitettiin ilmaan ajatus siitä, ettei alakouluissa lapsia ja nuoria tarvitse ottaa mukaan yhdenvertaisuussuunnitelmien tekemiseen. Syrjinnänvastaisessa työssä nuoresta ei tule tehdä kohdetta, vaan tukea nuoren kasvua omat oikeutensa tunnistavaksi ja niitä puolustavaksi vahvaksi ja aktiiviseksi kansalaiseksi. Tähän työhön on olemassa keinoja jo varhaiskasvatuksesta lähtien ja tätä työtä tulisi entistä vahvemmin tehdä niin varhaiskasvatuksessa, kouluissa, oppilaitoksissa, nuorisotaloilla kuin nuorisoyhteisöissäkin. Syrjintätapauksissa vastuu puuttua on aina aikuisella ja aikuisen tulee toimia syrjintälanteissa nuoren tukena, ja myös tämä tulee nähdä osana nuorten tukemista vahvaksi ja omat oikeutensa tunnistavaksi kansalaiseksi.

Vaikka nuoret kokevat etnistä syrjintää useammin kuin aikuiset, nuorten yhteydenotot vähemmistövaltuutettuun ovat vähäiset. Vähemmistövaltuutetun toimisto on toimintansa alusta alkaen tiedostanut tämän ongelman ja tehnyt yhteistyötä nuorisotoimijoiden kanssa tavoittaakseen syrjintää kokeneet etnisiin vähemmistöihin kuuluvat nuoret ja heidän parissaan toimivat aikuiset. Erityisen tärkeää on ollut vähemmistövaltuutetun toimiston rooli rasisminvastaisen verkkonuorisotyön kehittämisessä, sillä verkossa esiintyvä rasismi on yksi suurimpia haasteita nuorisotyössä 2010-luvulla.

Valtuutetun toimintaa kehitettäessä on tärkeää tar-

kastella naapurimaa Ruotsin kokemuksia syrjinnänvastaisesta neuvonnasta: Tukholmassa sijaitsevaan valtuutetun toimistoon ottavat yhteyttä aikuiset miehet, alueellisiin toimipisteisiin nuoret ja naiset. Matalan kynnyksen alueelliset neuvontapalvelut tulisi kuulua vuonna 2020 yhdenvertaisuutta edistävän ja syrjintää valvovan valtuutetun toimintakenttään tiiviisti, jolloin tavoitettaisiin myös syrjintää kokeneet nuoret.

Nuorisotyötä tekevät järjestöt ja kuntien nuorisotyö ovat lähellä nuoria ja yhteistyö vähemmistövaltuutetun toimiston kanssa on tärkeää syrjintää kokeneiden nuorten tavoittamiseksi ja tukemiseksi. On kuitenkin tärkeää edetä harkiten siinä, mikä rooli kolmannella sektorilla on syrjinnän vastaisessa työssä. Syrjintään liittyvä tiedonkeruu ja syrjinnän vastaisen neuvonnan tulisi jatkossakin olla viranomaisten vastuulla ja tässä tehtävässä tukena ja välikätenä toimii luontevasti kolmas sektori.

Nuorisotyössä rasismien- ja syrjinnänvastaisuus hahmotetaan neljänä toimintona: syrjinnän ja rasismien tunnistaminen, syrjintään ja rasismiin puuttuminen, syrjintää ja rasismia kokeneiden nuorten tukeminen ja syrjinnän ja rasismien ennaltaehkäisy. Nuorisotyö tarvitsee tuekseen virallisia syrjinnänvastaisia mekanismeja, kuten rasismia kokeneiden nuorten tukitoimintaa, jotta on pyritty luomaan järjestöjen ja viranomaisten yhteistyöllä. Toivottavasti vuonna 2020 nämä mekanismit ovat kunnossa ja työtä voidaan kohdentaa syrjinnän ennaltaehkäisyyn entistä tehokkaammin niin nuorten kuin aikuistenkin hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisen takaamiseksi.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

Palloliiton monikulttuurinen asiantuntija Maurizio Pratesi:

Rasistinen huutelu pelaajille tuo sakot seuralle

Suomen Palloliitolla on 115 000 rekisteröityä pelaajaa, ja arvion mukaan lajin harrastajia on noin puoli miljoonaa. Liitto on jaettu 12 piiriin, joissa toimii 1 200 seuraa.

Palloliitto on maailman jalkapallojärjestön FIFA:n sekä eurooppalaisen järjestön UEFA:n jäsen. Molemmat kattojärjestöt ovat työskennelleet jo pitkään kitkeäkseen rasismia ja muukalaisvihan jalkapallokulttuurista.

Toteuttaakseen tämän ajatuksen käytännössä Palloliitto käynnisti vuonna 2007 yhdenvertaisuushankkeen *Rasisti on reppana*. Yksi rahoittaja oli opetusministeriö.

– Hankkeen tarkoituksena oli kartoittaa rasismi suomalaisessa jalkapallossa ja luoda toimenpideohjelma, jonka avulla voi ehkäistä

rasistisia ilmauksia, sekä kehittää mekanismit, joiden avulla rasistisia tapahtumia voi purkaa, kun niitä tulee eteen, kertoo Palloliiton monikulttuurinen asiantuntija **Maurizio Pratesi**.

– Kartoitus osoitti, että täällä kuten muuallakin Euroopassa rasismi on tosiasia. Erotuomarit todistivat, että vuoden sisällä 34 prosenttia heistä oli nähnyt tai kuullut rasistisia herjauksia. Helsingin ja Uudenmaan alueella luvut olivat yli 40 prosenttia, jatkaa Pratesi.

Helsingin ja Uudenmaan korkeat luvut voivat selittyä sillä, että suurin osa maahanmuuttajapelaajista ja -seuroista pelaa nimenomaan näillä alueilla.

Palloliitto on hyväksynyt sanktionormit rasistiselle ja epäkunnioittavalle käytökselle. Rasistinen huutelu pelaajille tuo sakot seuralle.

Veikkausliigan 2. ja 3. divisioonan sanktiot määrää Palloliiton kurinpitotoimikunta, ja alemmissa divisioonissa päätökset tekee piirin kurinpitoelin.

– Erotuomarin raportti on pyhä paperi. Mutta myös he ovat vain ihmisiä. Meidän täytyy koko ajan painottaa, kuinka tärkeää yhdenvertaisuus on. Linjamme on, että erotuomarit raportoivat joka ikisen rasistisen herjauksen tai ilmaisun, joka tapahtuu kentällä ja kentän reunalla. Jos meille tulee tietoa, että jotain on tapahtunut, eikä se näy raportissa, on minun velvollisuuteni tutkia asia sisäisten mekanismien kautta, kertoo Maurizio Pratesi, jonka tehtävä on myös valvoa yhdenvertaisuuden toteutumista Palloliiton toiminnassa.

Monikulttuurinen asiantuntija Pratesi sanoo lisäksi, että yksi ryh-

Palloliitto on tehnyt selvät säännöt rasismiksi kitkemiseksi urheilusta, Maurizio Pratesi kertoo.

mä, joka tarvitsee jatkuvasti koulutusta, ovat valmentajat. Se onkin mittava tehtävä, sillä seuroja on 1 200 ja joukkueita reilusti yli 4 000.

– Joukkueenjohtajan olisi hyvä osata kertoa maahanmuuttajanu-

rille ja heidän vanhemmilleen mitkä ovat suomalaisen jalkapallon säännöt, jäsen- ja vakuutusmaksut, pelivarusteet ja niin edelleen. Erotuomarin pitää myös osata suhtautua, jos pelaamaan tuleva muslimityttö

haluaa käyttää huivia ja pitkiä housuja. Näinkin sopii pelata, koska tämä on Palloliiton linjaus, sanoo Pratesi.

Palloliiton nettisivusto on myös antanut mukavasti palstatilaa yh-

In Finland
harvi
this thing
called
**reilu
meininki**

denvertaisuushankkeelle. Tällä hetkellä etusivulla on hankkeen kampanjalogo, jossa erotuomari näyttää punaista korttia, ja tekstissä sanotaan ”Rasisti on reppana”. Sivulta löytyy lisäksi suomeksi, englanniksi, venäjäksi ja somaliaksi käytännön ohjeita siitä, kuinka perustetaan seura.

– Palloliitto on iso ja raskas organisaatio. Se vaatii jatkuvaa kouluttamista, toteaa monikulttuurinen asiantuntija.

Maurizio Pratesi on tunnettu nimi urheilumaailmassa. Hän on yksi menestyneimpiä suomalaisia koripalloilijoita. Hän on Suomen mestari, kaksikertainen Saksan Bundesliigan hopeamitalisti, ja pelannut yli 50 kertaa Suomen koripallomaajoukkueessa.

Mitä koripalloilija tekee jalkapallomaailmassa?

– Minä olin mukana perustamassa Helsingin Diakonissalaitoksessa *09 Helsinki Human Rights* -säätiötä, jonka tavoitteena on inklusio (integraatio) koripallon avulla. Sitteen kävi ilmi, että Palloliitto tarvitsee asiantuntijaa ja ammattilaista. Tässä maassa ei ole montaa ihmistä,

joka on tehnyt tätä työtä. Minulle se sopi erinomaisesti oman kulttuuritaustani ja urheilu-urani takia. Elämä on antanut minulle paljon kokemuksia, ja haluan jakaa ne muiden ihmisten kanssa. Se on minun velvollisuuteni, paljastaa Pratesi.

Vaikka organisaatio on iso, Palloliitossa ymmärretään kuinka tärkeä monikulttuurinen työ on. Kun projektirahoitus vuonna 2009 loppui, päätettiin työn jatkamisesta, tällä kertaa pysyvästi liiton sisällä. Maurizio Pratesi palkattiin jatamaan työtä uudella monikulttuurinen asiantuntija -nimikkeellä.

Palloliitto tekee yhteistyötä myös Helsingin liikuntaviraston kanssa.

– Yhteistyön tarkoituksena on saada 8–11-vuotiaita maahanmuuttajataustaisia lapsia jalkapallon pariin. Helsingissä on nyt meneillään pilottiprojekti koulujen kanssa niillä alueilla, missä on monikulttuurinen väestöpohja. Muun muassa alueilla kuten Kontula, Puotila, Malmi, Oulunkylä ja Vuosaari koulut ja paikalliset seurat tekevät yhteistyötä sujuvasti, sanoo Maurizio Pratesi.

– Meidän idea on, että maahan-

muuttajalapsen tutustuvat ohjaajaan kerhossa. Kerhon ohjaaja on usein myös seuran valmentaja. Näin lapset voivat liittyä treeneihin ja peleihin luontevasti. Tällä hetkellä kerhoihin osallistuu 600 lasta, 400 heistä on maahanmuuttajataustaisia, kertoo Pratesi. Jos pilottiprojekti onnistuu, sitä voidaan hänen mukaansa toteuttaa koko maassa.

– Ainakin kasvukeskuksissa kuten Turku, Tampere, Oulu ja Jyväskylä kerhot olisivat hyvin tarpeellisia, hän jatkaa.

Monikulttuurisen asiantuntijan mukaan maahanmuuttajalapsen integroidaan Suomen yhteiskuntaan parhaiten ja luontevimmin juuri koulujen ja seurojen kautta.

– Seurat toimivat yhteiskunnan ruohojuuritasolla. Siellä lapset ja heidän vanhempansa tutustuvat kantäväestöön ja saavat helposti sosiaaliverkoston, joka auttaa integraatiossa, pohtii Palloliiton edustaja.

– Peräti 95 prosenttia maahanmuuttajalapsista, jotka harrastavat liikuntaa, valitsee jalkapallon. Se ei ole meidän työmme ansiota, se kertoo kuinka globaali ilmiö jalkapallo oikein on, sanoo Maurizio Pratesi.

ADRIÁN SOTO

Vähemmistöasiain neuvottelukunta

Vähemmistövaltuutetusta annetussa asetuksessa määrättiin eri viranomaiset muodostamaan vähemmistöasiain neuvottelukunta, joka voisi toimia apuna etnisen syrjinnän ehkäisemistyössä. Neuvottelukunnan työn alkuvaiheessa pohdittiin paljon viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen edustuksen tasapainottamista. Jäseniksi kutsuttiin eri ministeriöiden, kuntien ja työmarkkinaosapuolien edustajia. Perinteisistä kansalaisjärjestöistä merkittävää syrjinnän vastaista työtä olivat tehneet esimerkiksi Ihmisoikeusliitto ja Suomen Punainen Risti, jotka molemmat saivat paikan neuvottelukunnassa. Etnisten ryhmien järjestöistä paikan saivat Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liito ry ja Suomen Somalialiitto ry. Myös romanijärjestöt saivat kokoonpanoon edustajan, ja saamelaiset toimivat hänen varajäsenenään. Neuvottelukunnan puheenjohtajana toimii vähemmistövaltuutettu.

Vähemmistöasiain neuvottelukunnan ensimmäinen toimikausi oli 2005–2008. Vähemmistöasiain neuvottelukunta järjesti seminaareja ajankohtaisista teemoista ja seurasi tiiviisti hallituksen yhdenvertaisuuspolitiikkaa. Myös maahanmuuttoministeri vieraili neuvottelukunnan kokouksessa.

Vuonna 2007 vähemmistöasiain neuvottelukunnan kokoonpanoa säätelevää asetusta muutettiin, ja sen jäsenmäärä kasvoi 14 jäsenestä 18:aan. Vuoden lopussa hallitus nimitti neuvottelukunnan toimikaudelle 1.12.2008–30.11.2011. Uudeksi täysjäseneksi nousi Saamelaiskäräjät, ja lisäksi kolme kansalaisjärjestöä sai oman edustajansa neuvottelukuntaan: Suomen Islam-Seurakunta (tataariyhteisö), Suomen Islamilainen Neuvosto ja Helsingin juutalainen seurakunta. Neuvottelukunta kokoontuu 2–3 kertaa vuodessa. Sen puheenjohtaja, vähemmistövaltuutettu Eva Biaudet arvioi neuvottelukunnan työtä seuraavasti: ”Parhaimmillaan vähemmistöasiain neuvottelukunta on foorumi, jossa vähemmistöjen edustajat ja virkamiehet avoimesti vaihtavat ajatuksia yhteiskunnassa vallitsevasta ilmapii-

ristä ja ilmiöistä, jotka liittyvät tasa-arvoon ja syrjintään – yhdessä on myös hyvä pohdiskella keinoja, miten syrjintää voisi ehkäistä konkreettisilla toimenpiteillä”.

Vuodesta 2009 lähtien neuvottelukuntaan on kutsuttu asiantuntijajäseniksi edustajat Monika-naisista, Lastensuojelun Keskusliitosta ja Punaisesta Rististä. Myös tasa-arvovaltuutetulla on oikeus osallistua neuvottelukunnan työhön.

Keväällä 2011 vähän ennen eduskuntavaaleja vähemmistöasiain neuvottelukunta lähetti avoimen kirjeen kaikille poliittisille puolueille ja vaaliehdokkaille. Kirjeessä lukee muun muassa näin:

”Puolueille ja ehdokkailla on suuri vastuu siitä, että myös vahvoja tunteita herättävistä teemoista kuten vähemmistöjen ja alkuperäiskansojen asemasta sekä maahanmuutosta keskustellaan syrjimättömyyttä, yhdenvertaisuutta ja kaikkien ihmisarvoa kunnioittavalla tavalla. Pyydämme Teitä ottamaan tämän vastuun vakavasti ja tarvittaessa pyydämme, että puolueet reagoivat ehdokkaiden mahdollisiin kannanottoihin, jotka vahvistavat kielteisiä ennakkoluuloja, vihamielisyyttä tai ihmisten erottelua esimerkiksi etnisen tai kansallisen alkuperän tai uskonnon perusteella”.

Kirjeessä pyydettiin myös tulevaa hallitusta uudistamaan yhdenvertaisuuslakia, jotta eri syrjintätilanteita vihdoinkin kohdeltaisiin samanarvoisesti riippumatta sitä, onko kyse syrjinnästä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tulevaa hallitusta pyydettiin myös toteuttamaan saamen kielen elvyttämisohjelma ja turvaamaan romanipoliittisen ohjelman toteuttaminen.

Syksyllä 2011 vähemmistöasiain neuvottelukunnassa pohditaan Suomessa laittomasti oleskelevien, ns. paperitomien tilannetta ja oikeuksia.

ADRIÁN SOTO

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

10

vuotta | år

**Vähemmistövaltuutettu
Minoritetsombudsmannen**

6

6.

Vihapuheeseen
puuttumiseen tarvitaan
uutta lainsäädäntöä

10 vuotta | år

Vähemmistövaltuutettu
Minoritetsombudsmannen

”Vähemmistövaltuutettu muistuttaa puolueita rasismin vastaisista sitoumuksista”

”Vähemmistövaltuutettu seurasi kunnallisvaaleihin liittyvää kampanjointia mm. netissä. Havaintona oli, että kunnallisvaalien kampanjoinnissa ilmeni ylilyöntejä, mutta ne eivät millään peruskirjan allekirjoittaneella puolueella olleet sillä tavalla läpileikkaavia, että niiden olisi voinut katsoa leimaavan puolueen kampanjointia kokonaisuudessaan.”

”Lievemmästäkin vihapuheesta tulisi harkita rangaistuksia”

(hs.fi 28.7.2011)

”Vähemmistövaltuutettu selvitti puolueiden rasismin vastaista toimintaa”

”Vähemmistövaltuutettu pyysi kunnallisvaalien jälkeen puolueita selvittämään sitoutumistaan eurooppalaiseen peruskirjaan sekä mm. sitä, minkälaista koulutusta peruskirjan sisällöstä annetaan esimerkiksi uusille luottamushenkilöille. Yhtä lukuun ottamatta kaikki puolueet vastasivat vähemmistöval-

tuutetun kyselyyn. Kaikki vastanneet totesivat puolueensa olevan sitoutunut toimimaan rasismia vastaan. Vastausten perusteella vaikutti kuitenkin siltä, että eurooppalainen rasismin vastainen peruskirja ei ollut hyvin tunnettu, eikä sen seuranta ollut puolueissa juurikaan järjestetty.”

”Valtuutettu on ollut huolissaan siitä, ettei kaikkia mahdollisesti rasistisesti motivoituneita tapauksia kirjata sellaisina poliisin tietojärjestelmään.”

In Finland
har vi
this thing
called
reilu
meininki

”Poliisin nettivinkkipalvelu otettiin käyttöön maaliskuussa 2010”

”Lähipoliisilla avainrooli rasismien estämisessä.”

(Poliisi 1/2006)

”Palvelun avulla voi nimettömänakin ilmoittaa internetissä havaitsemastaan epäasiallisesta materiaalista. Nettivinkkipalvelu on tulos vähemmistövaltuutetun vuonna 2008 sisäasiainministeriön poliisiosastolle tekemästä aloitteesta vihjepalvelun perustamisesta internetiin.”

”Vähemmistövaltuutettu on tyytyväinen valtakunnansyyttäjän perusteluihin päätöksessä, jossa tutkittiin kansanedustaja Teuvo Hakkaraisen lausumia Helsingin Sanomien videolla.”

”**O**n tärkeää huomata, että valtakunnansyyttäjä toteaa päätöksessään, että Hakkaraisen lausumat sisältävät vihapuheen piirteitä.

– Toivoisin, että mahdollisimman monet poliitikot ottavat näkyvästi kantaa rasismia vastaan. Maahanmuuttopolitiikasta on mahdollista puhua loukkaamatta kenenkään ihmisarvoa, vähemmistövaltuutettu Eva Biaudet toteaa.

– Tehtävänäni on edistää yhdenvertaisuutta ja ulkomaalaisten asemaa Suomessa. Se sisältää paljon muuta kuin asioiden arvioimista rikoslain pohjalta. Toivon, että kansanedustajat pyrkisivät puuttumaan vihamieliseen ja ennakkoluuloiseen kielenkäyttöön.”

Millaista Suomea haluaisit rakentaa?

lossa Suomi tulee olemaan mallimaa. Kaikki kansalaiset yhdessä, valtaväestö ja maahanmuuttajat, tulevat olemaan arvokas osa menestyvää yhteiskuntaa. Maahanmuuttajien integroitumiseen ei riitä vain suomen tai ruotsin kielen opetus. Maahanmuuttajat voivat myös ylläpitää omaa kulttuuriaan, joka rikastaa suomalaista yhteiskuntaa. Ksenofobian, rasismien ja syrjinnän täytyy poistua suomalaisesta todellisuudesta.

Nieves Salazar

33 vuotta,
sosiaalityöntekijä

Minusta Suomi voi vuonna 2020 olla top-vitossessa, kun puhutaan taloudellisesta, tieteellisestä ja teknologisesta kehityksestä. Koulutuksessa ja julkisessa terveydenhuol-

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

”Vihapuheeseen puuttumiseen tarvitaan uutta lainsäädäntöä”

”Vähemmistövaltuutettu on huolissaan verkossa esiintyvän vihapuheen lisääntymisestä ja peräänkuuluttaa vahvempia keinoja vihapuheen vähentämiseen. Tarvitaan uutta lainsäädäntöä, koska sananvapaus ja mahdollisuudet puuttua muukalaisvihamielisiin tekoihin eivät ole tasapainossa.

– Ehdotamme, että etsitään tehokkaampia keinoja nettirasismiin

puuttumiseksi. Tämänhetkinen oikeuskäytäntö osoittaa, että lainsäädäntö sisältää välineitä, joiden avulla voidaan puuttua vain kaikkein törkeimpiin loukkauksiin tai vihapuheen muotoihin, vähemmistövaltuutettu Eva Biaudet sanoo.

– Vallalla näyttää olevan käsitys siitä, että sananvapaus sallii verkossa minkälaisen ilmaisun tahansa, mutta haluan muistuttaa, että sananvapaus ei oikeuta vihapuheeseen, hän jatkaa.

– Tavoitteenamme ei ole rajoittaa esimerkiksi maahanmuuttopolitiikasta tai maahanmuutosta käytävää julkista keskustelua. Sananvapaus on keskeinen perusoikeus, mutta on tärkeää käydä jatkuvaa yhteiskunnallista keskustelua siitä, millaisten lausumien esittäminen on sananvapauden nimissä sallittua sekä siitä, ovatko olemassa olevat välineet puuttua muukalaisvihamielisiin lausumiin riittävän tehokkaita.”

”Rasistiset nettikeskustelut johtivat selvityspyyntöön: vähemmistövaltuutettu perää operaattoreiden vastuuta”

(17.12.2005 Aamulehti)

”Lama jyrkentää asenteita maahanmuuttajia kohtaan. Ratkaisu: normaalielämän kontaktit parantavat ilmapiiriä.”

(Pohjolan Sanomat 8.8.2009)

Mentor Reka

32 vuotta,
bussinkuljettaja.

Haluan avoimemman Suomen. Suomen ilman ennakkoluuloja, mis-

Millaista Suomea haluaisit rakentaa?

sä hyväksytään erilaiset ihmiset, missä suhteet ihmisten välillä ovat luontevat. Suomi muuttuu, ja se muuttuu parempaan suuntaan. Toivon, että ennakkoluulot häviävät kokonaan. Toivottavasti hyvinvointivaltio säilyy ja kaikki yhdessä rakennamme tulevaisuuden Suomea.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

MIKA ILLMAN

Valtionsyyttäjä, OTT

Mikä on rangaistava vihapuhe?

Vihapuheen levittäminen on ajankohtainen puheenaihe. Ilmiö, joka Suomessa oli käytännössä tuntematon sitä koskevaa rikoslain säännöstä säädettäessä 1970-luvulla, on nyt vahvasti esillä myös meillä, erityisesti internetissä.

Yleinen, joskaan ei täysin yksimielinen mielipide, on sillä kannalla, että vihapuheen levittämistä tulee voida rajoittaa. Sananvapaus ei ole täysin absoluuttinen perusoikeus, useimmat ajattelevat. Mutta kun tulee kysymys siitä, mikä on sananvapauden ulkopuolelle jäävä, eli laitton ja rangaistava vihapuhe, mielipiteet jakaantuvat helposti.

Haettaessa vastausta kysymykseen, miten määritellään rangaistava vihapuhe, on lähtökohdaksi otettava rikoslain 11 luvun 10 §:ssä (511/2011) kiihottamista kansanryhmää vastaan säädetty tunnusmerkistö (sivuutan tässä julkista kehottamista rikokseen, uskonrauhan rikkomista, sotaan yllyttämistä ja muut aiheeseen löyhemmin liittyvät kriminalisoinnit). Säännöksen mukaan rangaistavaa on sellaisen tiedon, mielipiteen tai muun viestin levittäminen tai saataville asettaminen, jossa *uhataan, panetellaan tai solvataan* ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella. Tunnusmerkistöä on tulkittava rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen mukaisesti tark-

karajaisesti ja sanamuodon rajoja kunnioittaen. Näin ollen puhe, jota ei voida pitää tällaiseen ryhmään kohdistuneena uhkauksena, panetteluna tai solvauksena, jää tunnusmerkistön ulkopuolelle. Vihapuhetta se voi olla, mutta ei rangaistavaa sellaista.

Sitä, minkä ihmis- ja perusoikeudet sallivat, ei rikoslailla saa kieltää. Tämä merkitsee, että kiihottamista kansanryhmää vastaan -säännöstä on sovellettava ottaen huomioon, mitä sananvapaudesta on ihmisoikeussopimuksissa ja perustuslaissa määrätty. On selvää, että demokratiassa vallanpitäjiä on saatava arvostella tuomalla esimerkiksi esiin yhteiskunnallisia epäkohtia, joihin heidän toimintansa on puhujan mukaan johtanut. Ihmisoikeustuomioistuimien oikeuskäytännössään katsonut, että ns. poliittista puhetta ei saa rajoittaa ilman pakottavia syitä. Näistä syistä sananvapaus koskee ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan mukaisin varauksin paitsi myönteisinä, vaarattomina tai yhdentekevinä pidettyjä myös loukkaavia, järkyttäviä ja huolestuttavia tietoja ja ajatuksia. Tämä merkitsee, että esimerkiksi maahanmuutto- ja ulkomaalaispolitiikan tai siitä vastuussa olevan ankaraan arvostelu ei sellaisenaan täytä rangaistavuuden edellytyksiä.

Ihmisoikeustuomioistuimien on toisaalta huomauttanut, että demokratian kulmakiviin kuuluu suvaitsevuus ja ihmisten tasa-arvo. Tämän vuoksi demokratiassa on välttämätöntä määrätä seuraamuksia tai ryhtyä ennalta

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

estäviin toimenpiteisiin silloin, kun lausumilla yllytetään suvaitsemattomuuteen perustuvaan vihaan. Mutta mikä on sellainen uhkaaminen, panettelu tai solvaaminen, joka täyttää nämä kriteerit?

Johtoa tulkinnalle on saatavissa vaatimuksesta ihmisarvon loukkaamattomuudesta. Perustuslain 1 §:n 2 momentissa säädetään nimittäin, että (Suomen) ”valtio- sääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksi-

lön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa”.

Säännös ilmaisee ensinnäkin hallitusmuodon arvoperustan. Esitöiden mukaan säännöksellä voi myös olla välitöntä oikeudellista merkitystä eräissä tilanteissa. Näiden perustelujen mukaan sillä olisi ”tulkinnallista vaikutusta esimerkiksi sovellettaessa varsinaisia perusoikeussäännöksiä” ja se ”vaikuttaisi myös arvioitaessa

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

hallitusmuodossa turvattujen perusoikeuksien rajoitusten sallittavuutta”. Perusteluissa todetaan vielä, että vaatimus ihmisarvon loukkaamattomuudesta ilmaisee perustavanlaatuisen oikeuksien yleisinhimillisen perustan ja kysymyksessä olevan käsitteen katsotaan viittaavan kaikkien ihmisyyksilöiden periaatteelliseen yhdenvertaisuuteen.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausunut Suomen perustuslakiin sisältyvien perusoikeuksien rajoittamisedellytyksistä perusoikeusuudistusta koskevassa mietinnössään. Sananvapaus kuuluu niihin ihmis- ja perusoikeuksiin, joita tietyin edellytyksin voidaan rajoittaa.

Vaatimusta ihmisarvon loukkaamattomuudesta on mahdollista ylläpitää vain, jos hyväksytään se, että ihmisarvon loukkaamista merkitsevien lausumien levittäminen kielletään. Siitä, että valtiosääntö yhtäältä turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja toisaalta turvaa yksilön vapauden ja oikeuden, on tehtävä se johtopäätös, että ihmisarvoa loukkaavan ilmaisun levittäminen jää sananvapauden suojan ulkopuolelle. Perustuslain 12 §:ssä säädetylle sananvapaussäännökselle on toisin sanoen annettava tällainen tulkinta, kun otetaan huomioon perustuslain 1 §:n vaatimus ihmisarvon loukkaamattomuudesta ja esitöissä viimeksi mainitulle säännökselle liitetty tulkintavaikutus.

Rangaistavaksi vihapuheeksi tulee näin ollen katsoa sellainen uhkaaminen, panetteleminen tai solvaaminen,

jossa johonkin kansanryhmään kohdistuvaa väkivaltaa tai syrjintää pidetään hyväksyttävänä tai toivottavana taikka kyseiseen kansanryhmään kuuluvia henkilöitä väitetään esimerkiksi muita alempiarvoisiksi tai näitä ihmisiä verrataan eläimiin, loisiin jne. tai yleistäen väitetään heitä rikollisiksi. Tällaisia lausumia on arvioitava kategorisesti sananvapauden ulkopuolelle jääviksi vihapuheiksi.

Huomionarvoista on, että rikoslain 11 luvun 10 §:ssä säädetty rangaistussäännös kiihottamisesta kansanryhmää vastaan ei ole rasismia yleensä kieltävä säännös, vaan ihmisryhmään kohdistuva, edellä kuvattua uhkaamista, solvaamista ja panettelua kieltävä säännös. Kynnys rangaistussäännöksen soveltamiselle on pidettävä suhteellisen korkealla, milloin kysymys on samalla poliittisesta puheesta. Kynnyksen alle jää näissä tilanteissa sellainen puhe, joka monen mielestä on sopimatonta, perusteetonta tai muuten kritiikille altista.

Rangaistussäännöksen soveltamisalueen ulkopuolelle jäävää rasismia on torjuttava muilla keinoin. Eräs tällainen keino on se, että media kiinnittää huomiota esimerkiksi julkisessa asemassa toimivien henkilöiden mahdolliseen rasistiseen käyttäytymiseen ja saattaa sen yleisön tietoon ja arvioitavaksi. Myös niiden toimenpiteiden tärkeyttä, joihin vähemmistövaltuutettu voi ryhtyä rasismia torjumiseksi, on syytä korostaa.

MARKO FORSS

Ylikonstaapeli, Helsingin virtuaalinen lähipoliisiryhmä

Nettipoliisi turvaa ihmisten oikeudet internetissä

Virtuaalinen lähipoliisitoiminta alkoi noin kolme vuotta sitten yhden henkilön voimin, mutta tällä hetkellä sosiaalisessa mediassa on jo toistakymmentä näkyvää poliisityötä tekevää konstaapelia. Poliisi on kansan tapaan jalkautunut sosiaaliseen mediaan ja poliisia tarvitaan internetissä niin kuin partioautoja kadulla: turvaamassa yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Poliisi ei ole kuitenkaan rajoittamassa sananvapautta, vaan turvaamassa sen käyttömahdollisuuden kaikille.

Poliisin päätehtävä sosiaalisessa mediassa on ennalta estävä työ ja olla kansalaisille helposti lähestyttävissä. Olennaista toiminnalle on luottamuksellinen kahdenkeskinen viestintä ja kasvollisuus. Toimintaa voidaan kohdentaa halutulle alueelle, koska internetistäkin löytyy monia rikollisuuden muotoja. Helsingin virtuaalinen lähipoliisiryhmä on ottanut pääteemoikseen internetin seksuaali- ja kiusaamisrikokset. Näiden osalta onkin saatu hyviä tuloksia aikaan alhaisen ilmoituskykyisen kanavana. Tulevaisuudessa toimintaa voitaisiin kohdentaa esimerkiksi perheväkivaltaan tai paremman keskusteluyhteyden saamiseen maahanmuuttajien kanssa.

Poliisiprofiileilla pystytään suorittamaan toimintoja, jotka normaalissa poliisityössä olisivat mahdottomia: profiileilla pystytään huomauttamaan kiusaajaa suoraan itse palvelussa ilman resursseja vaativaa esitutkintaa, poliisiprofiileilla voidaan puuttua ennakolta järjestettävään mielenosoitukseen, jos se on kutsuttu koolle esimerkiksi Facebookiin luodun tapahtuma kautta. Onpa profiileilla lähetetty jo useampi yhteydenottopyyntö henkilöille, joita ei muuten ole tavoitettu.

Tällä hetkellä sosiaalisessa mediassa on menossa murrosvaihe, jossa vanhemmat sukupolvet ovat omaksumassa palveluja omikseen. Esimerkiksi IRC-Galleria on ollut olemassa jo vuodesta 2000 lähtien ja nuoret ovat saaneet mellastaa sosiaalisessa mediassa melko vapaasti. Valitettavasti aikuiset eivät ole omalla jalkautumisellaan näyttäneet esimerkkiä, vaan ongelmat ovat samoja kuin nuorillakin: kiusataan, häiritään ja käyttäytään typerästi. Vaikka usein vaaditaan mediakasvatusta lapsille, vanhemmat tarvitsevat sitä vähintään yhtä kipeästi.

Mielestäni sosiaalisen median yksi suurimmista ongelmista on, että ihmisen toimiessa internetissä käytös ja mielentila käyvät helpommin ääripäissä kuin reaali-

In Finland
harvi
this thing
called
**reilu
meininki**

maailmassa. On hyvin yleistä, että ihmiset provosoitu-
vat epäasiallisesta kirjoituksesta (trollaus), ja siihen rea-
goidaan huomattavasti kärkeämmmin kuin esimerkiksi
reaalimaailman puolella käytävässä keskustelussa. Tä-
män takia olenkin useasti todennut, että internet ei tee
typeräksi, vaan se vain auttaa osoittamaan oman type-
ryytensä usealle.

Nuorelle oma identiteetti verkossa on ihan yhtä tär-
keä kuin julkisuuskuva reaalimaailman puolella. Nuor-
ret tytöt lisäävät kuvia uusista tukkatyyleistään ja pojat
yrittävät hakea huomiota laittamalla esimerkiksi ”ryyp-
päyskuvia” esille. Lasten maailman on todettu olevan
”raaka” ja se näkyy myös internetissä: nuori joutuu mo-
nesti arvostelun kohteeksi ja itsetunto on koetuksella.

Esimerkiksi vammainen tai selkeästi ylipainoinen nuori
on helppo uhri sosiaalisessa mediassa.

Internet voi olla myös mahdollisuus hakea vertais-
tukea. Pienellä paikkakunnalla voi esimerkiksi homo-
seksuaali nuori tuntee itsensä melko yksinäiseksi, mutta
sosiaalisen median kautta hänellä on mahdollisuus tu-
tustua muihin homoseksuaaleihin ja hakea vertaistukea
heidän kokemuksistaan.

Tänä vuonna koulurauhan julistuksessa kiinnitet-
tiin huomiota etenkin nettikiusaamiseen. Kiusaaminen
internetissä on yleistynyt, mutta uusia lääkkeitä sen
kitkemiseen ei ole juuri saatu. Poliisiprofiilit pyrkivät
omalla läsnäolollaan tuomaan turvallisuuden tunnetta
internetiin ja pyrkivät puuttumaan akuutisti kiusaami-

seen. Koulujen pitäisi ottaa internetin osuus aina huomioon, vaikka tiedossa olisi vain reaali maailman puolella tapahtunut kiusaaminen. Tosin kiusaamistakin on monenlaista: osa on nuorten keskinäistä suunsoittoa, jossa molemmat voivat kirjoittaa kunnianloukkauksen tunnusmerkistön täyttäviä tekstejä, mutta eivät tee sitä tahallisessa loukkaamistarkoituksessa. Tästä käy ehkä esimerkkinä nuorten keskuudessa hyvin yleinen tervehdys: ”mitä homo?”. Jatkuvaan ja vakavaan kiusaamiseen on kuitenkin aina puuttettava.

Poliisin mahdollisuudet tutkia internetiin liittyviä rikoksia vaihtelevat melko pitkälti rikosnimikkeeseen ja tapahtumapaikan mukaan. Internetin globaalin luonteen takia tiedonsaantimahdollisuudet voivat tyssätä jo ulkomailla sijaitsevaan palvelimeen, vaikka lakiperusteinen mahdollisuus olisikin olemassa. Pakkokeinojen osalta sananvapausrikoksissa ollaan vielä valitettavasti paperiajassa, joten silläkin saralla riittää vielä tehtävää. Esimerkiksi kunnianloukkauksen osalta rikos ei ole välttämättä vielä edes vanhentunut, kun poliisilta on jo viety mahdollisuus selvittää kirjoittajan ip-osoite. Lainvalmisteluissa internetiin liittyviä ongelmia voisi verrata siihen, että tieliikennelain osaava virkamies suunnittelee liikennejärjestelyjä, mutta ei ikinä itse ole ollut mukana liikenteessä.

Norjan tapahtumien jälkeen internetiin liittyvä vihapuhe on ollut vahvasti esillä. Kyseisellä termillä on yhtä monta määritelmää kuin on määrittelijöitäkin, mutta poliisille vihapuhe internetissä tarkoittaa yleensä jonkin rikoksen tunnusmerkistön täyttävää tekstiä, kuvaa tai videota. Vihapuheeseen liittyviä rikosnimikkeitä ovat esimerkiksi kiihottaminen kansanryhmää vastaan, julkinen kehottaminen rikokseen, uskonrauhan rikominen, laitton uhkaus ja kunnianloukkaus. Osassa edellä

mainituista rikoksista rasistinen motiivi on jo mukana tunnusmerkistössä, mutta esimerkiksi laittoman uhkauksen ja kunnianloukkauksen osalta sitä voidaan käyttää rangaistuksen koventamisperusteena.

Vaikka internet on nostettu esille suurena vihapuheen areenana, ei se nettipoliisille näyttäydy samanaikaisena. Monelle maallikolle kriittisen ja laittoman kirjoituksen raja on epäselvä, koska se on sitä välillä poliisillekin. Poliisiammattikorkeakoulun vuonna 2009 tekemän viharikosselvityksen mukaan internetissä tapahtuneita viharikoksiksi luokiteltuja tekoja oli vain alle pari prosenttia ja huomattavasti yleisempää oli reaali maailman puolella tapahtuneet vihapuheet. Toki todellisuudessa rasistisen rikoksen tunnusmerkistön täyttäviä tekoja on voinut olla paljon enemmän, mutta samalla lailla myös suuri osa ”normaaleista” internetissä tapahtuneista rikoksista jää ilmoittamatta syystä tai toisesta poliisille.

Kaikkien laittomien kirjoitusten kitkeminen internetistä on yhtä mahdoton tehtävä kuin nakkikioskien jonoissa tapahtuvien tappeluiden lopettaminen. Osa nakkikioskeista voidaan kuitenkin tuoda sisätiloihin ja asettaa vartija ehkäisemään epäasiallista käyttäytymistä. Samalla lailla sosiaaliseen mediaankin voidaan luoda vahvalla tunnistamisella varustettuja keskusteluareenoita, joissa on riittävä moderointi. Tällä en tarkoita sananvapautta rajoittavaa toimintaa, vaan asiallisen keskustelun turvaamista jostain tärkeästä aiheesta. Pelkkä nimellinen esiintyminenkään ei valitettavasti riitä, koska internetistä löytyy myös ”nykypäivän kylähulluja”, jotka käyttäytyvät asiattomasti riippumatta siitä tunnustetaan ko heidät. Ehkä tällä toiminnalla saataisiin myös lisää päättäjiä mukaan ottamaan osaa keskusteluun ja keskustelua eivät hallitsisi vain ääripäät.

ADRIÁN SOTO

Toimittaja

Suomen lehdistö katsoi populismin nousua läpi sormien

Kun maahanmuuttokeskustelu kävi ylikierroksilla, harva poliitikko teki selvän pesäeron maahanmuuttokriittisiin. Silloisen ulkoministeri **Alexander Stubbin** väliintulo oli tervetullut. ”Keskustelu on liian yksipuolista. Siinä haiskahtaa rasismi, siinä haiskahtaa nationalismi, populismi ja ksenofobia. Se on hyvin vastenmielistä” (HS. 19.03.2010)

”Olen nähnyt viime aikoina liian vähän ihmisiä, joka sanovat maahanmuuton olevan Suomelle hyvä asia. Aika pahasti menevät puurot ja vellit sekaisin, kun usein yhdistetään turvapaikanhakijat suoraan sosiaaliturvan väärinkäyttöksiin. Se on pöhöpopulismia”, sanoi Stubb.

2000-luvulla pitkin Eurooppaa on nähty nationalismin ja äärioikeiston nousu, eikä Suomi sittenkään ole niin erilainen. Jo 2006–2007 valtalehdistö hyväksyi todella helposti maahanmuuttokriittisen konseptin, aivan kuten ääriliikkeiden aktivistit halusivat. Jos lehdistö olisi alusta lähtien kutsunut liikettä maahanmuuttovastaiseksi tai maahanmuuttovihamieliseksi, olisi tilanne tänään ehkä erilainen.

Poliittinen ilmapiiri muuttui jatkuvasti ahdasmielisemmäksi, ja tämä sopi uudelle kriittiselle liikkeelle. Sen ideologinen isä **Jussi Halla-aho** valittiin Helsingin

kaupunginvaltuustoon Perussuomalaisten listalta. Halla-ahon oman *Scripta*-sivuston ympärille syntyi *Hommaforumi*, joka pian keräsi tuhansia kävijöitä. Sen puitteissa sai alkunsa kansanliike, ja mukaan tulivat myös ääri-nationalistiryhmät kuten *Suomen Sisu* ja *Suomalaisuuden liitto*.

Pari kuukautta ennen vuoden 2011 eduskuntavaaleja 13 Perussuomalaisten kansanedustajaehdokasta julkaisi ideologisen pamfletin nimeltä *Nuiva vaalimanifesti*. Sen teksti on tänä päivänä edelleen Hommaforumin etusivulla. Allekirjoittaneista peräti kuusi pääsi Arkadianmäelle.

Ohjelmajulistuksessa sanotaan muun muassa näin: ”Suomen tulee luopua nykyisestä, muualta Länsi-Euroopasta ja varsinkin Ruotsista kopioidusta monikulttuurisesta valtioideologiasta, erilaisuuden ihannoimisesta ja itsetarkoituksellisesta ylläpidosta”. Lisäksi tekstissä kerrotaan, että ”Suomella ei ole varaa eikä velvollisuutta toimia maailmanlaajuisena sosiaalivirastonä.

Nyt, Norjan 77 kuolonuhria vaatineen hirmuteon jälkeen, Nuiva vaalimanifesti on heimoajatteluaatteineen verrattavissa **Anders Behring Breivikin** 1500-sivuisen teokseen, joka levisi internetissä vain muutama tunti terroriteon jälkeen.

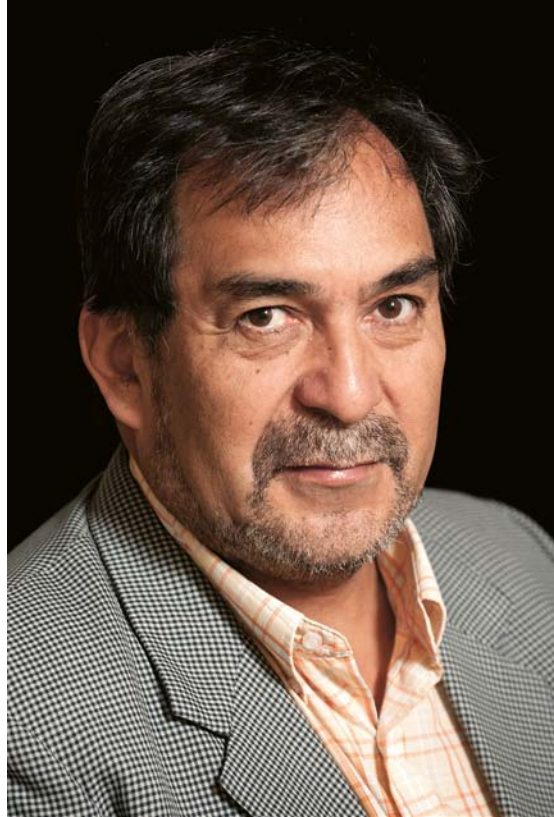
In Finland
har vi
this thing
called
reilu
meininki

Breivik myötäilee kansanedustaja Jussi Halla-ahon ajatuksia ja kirjoittaa jakavansa samanlaisen tavan suhtautua maahanmuuttokysymykseen. Halla-aho on sanoutunut irti terroriteosta toteamalla, että ”En voi mitään, jos joku siteeraa minua. Maailmassa on miljardeja ihmisiä, ja sinne joukkoon mahtuu kaikennäköisiä hiihtäjiä”. Hän ei kuitenkaan ole sanoutunut irti Breivikin ideologisesta julistuksesta.

Euroopassa islaminuskoi-
sia asuu noin 38 miljoonaa, eli
noin 7 prosenttia maanosan
540 miljoonasta asukkaasta. He
eivät kaikki ole maahanmuut-
taji, sillä esimerkiksi Balkanin
alueella asuu kymmenkunta

miljoonaa muslimeja. Islamofobia on kuitenkin rantautunut Eurooppaan, ja monissa maissa se vaikuttaa arkipäivän politiikkaan. Hollannissa näin tekee *Vapauspuolueen* johtaja **Geert Wilders**, Ranskassa *Kansallisrintaman* johtaja **Marine Le Pen** ja Tanskassa *Kansanpuolueen* johtaja **Pia Kjarsgaard**. Myös Itävallassa oikeistopopulistinen *Vapauspuolue* on edelleen hyvin vaikutusvaltainen sen karismaattisen johtajan **Jörg Haiderin** kuolemasta huolimatta.

Suomessa Nuivan manifestin allekirjoittajat ovat myös kunnostautuneet islamofobisilla lausunnoilla ja kirjoituksilla. Oululainen kansanedustaja **Olli Immonen** kertoi näin Helsingin Sanomille (Nyt 17/23.6): ”Islam on suvaitsematon, hyvin alkeellinen, vapautta rajoittava ja ihmisoikeuksia loukkaava uskonto”. Immonen kertoi myös valmistelevänsä kirjaa, ”joka liittyy islamin rantautumiseen Eurooppaan”.

Toinen Nuivan manifestin allekirjoittaja, Kotkan kaupunginvaltuutettu **Freddy von Wonterghem** kirjoitti kesäkuussa *Uuden Suomen* blogissaan näin: ”Minun puolesta Saudit tehkööt omassa maassa mitä haluavat, se ei kuulu meille. Positiivisena asiana voidaan pitää, että aina kun tapetaan muslimityttö, saadaan yksi potentiaalinen muslimien synnyttäjä pois pelistä”.

Myös Hommafoorumin henkinen isä Jussi Halla-aho on ollut samalla linjalla. Hän kirjoittaa blogissaan, että ”profeetta **Muhammad** oli pedofiili, ja islam on pedofilian pyhittävä uskonto. Pedofilia on **Allahin** tahto”. Maalliskuussa 2009 apu-

laisvaltakunnansyyttäjä **Jorma Kalske** pani Halla-ahon syytteeseen kiihotuksesta kansanryhmää vastaan ja uskonrauhan rikkomisesta. Kalskeen mukaan Halla-aho oli ”laatinut ja internetissä toimittanut yleisön saataville kirjoituksen, jossa islam ja sen pyhät instituutiot yhdistettiin pedofiliaan ja jossa esitettiin, että ohikulkijoiden ryöstely ja verovarjoilla loiseminen on erään kansanryhmän kansallinen tai geneettinen erityispiirre”.

Helsingin käräjäoikeus tuomitsi Halla-ahon uskonrauhan rikkomisesta, mutta syyte kiihottamisesta kansanryhmää vastaan hylättiin. Loppukesällä syntyi Norjan murhenäytelmän seurauksena kiivas keskustelu vihapuheesta. Myös Presidentti **Tarja Halonen** on huolissaan vihapuheen seurauksista. ”Nyt on aika avata silmät. Keskustelua ei enää voi lykätä”, hän sanoi (HS 5.8.2011) ja jatkoi: ”Sananvapaus on osa ilmaisunvapautta ja kuuluu ihmisoikeuksiin, muuta se ei ole ylitse muiden”.

In Finland
har vi
this thing
called
reilu
meininki

TINO SINGH

Puheenjohtaja, Kansainvälinen Suomeemme ry

Suomi tarvitsee visioita, johtajuutta

Olen asunut Suomessa 1970-luvulta lähtien. Minun käsitykseni on, että suomalaisessa ja länsimaisessa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuushistoriassa on tähän asti painotettu voimakkaasti naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Vähemmistöjen ja valta-väestön suhteita ei juuri ole käsitelty. Ensimmäiset askeleet tähän suuntaan otettiin vasta vähän aikaa sitten. Valitettavasti vielä tänään monen suomalaisen on vaikea ajatella muita yhdenvertaisina suomalaisten kanssa. Asenteiden ja ennakkoluulojen muokkaamisessa riittää työnsarkaa, mutta samalla voimme todeta, että Suomella on ennennäkemätön mahdollisuus rakentaa uudella tavalla vahvempaa, rikkaampaa ja kilpailukykyisempää hyvinvointi-Suomea.

Bismarckilaisen Saksan terminologiasta kehitetty hyvinvointiyhteiskunta on luottamussopimus, joka toimii vastavuoroisuuden periaatteella. Yhteiskunta, jossa me luotamme toisiimme. Maksamme työkykyisenä pal-kastamme osan työkyvyttömiensä tukemiseen, ja voimme vastavuoroisesti luottaa saavamme tukea, kun emme itse pysty työskentelemään tai kun olemme ohittaneet työiän.

Suomen asukkaiden hyvinvoinnin ja luottamuksen rakentaminen on siis yhteinen etumme, johon meillä

tulee myös olla yhdenvertainen mahdollisuus vaikuttaa ja rakentaa yhdessä.

Emme voi jättää yhteiskunnan rakentamisesta ja siitä vastuun ottamisesta ulkopuolelle ihmisiä heidän erilaisuutensa takia, sillä se osoittaa epäluottamusta.

Luottamuksen puute johtaa epäluuloihin, ja epäluulot synnyttävät eriarvoista kohtelua, joka taas kasvattaa eriarvoisuutta; miksi siis luottaisiin yhteiskuntaan, jossa ei ole vastavuoroisuutta.

Suomella ja maailmalla on edessään valtavia mutta ratkaistavissa olevia haasteita: ilmastonmuutos, siirtolaisuus, väestöräjähdyks ja maailmantalouden kehitys. Välittömässä lähitulevaisuudessa Suomella on edessään väistämätön väestön ikääntyminen. Eläkkeelle jää yli 725 000 suomalaista vuoteen 2017 mennessä. Pelkästään kuntasektorilla eläkkeelle jää 69 000 hoitajaa vuoteen 2017 mennessä, eli 29 % nykyisestä työvoimasta. Samaan aikaan työvoimantarve kasvaa yli 20 %. On siis selvää, että Suomi tulee tarvitsemaan lisää esim. sairaanhoitajia, lähihoitajia ja lääkäreitä, ja sama tilanne toistuu monella alalla. Joidenkin arvioiden mukaan on todennäköistä, että 10–15 vuoden kuluttua jopa 20 prosenttia Suomen väestöstä on kotoisin jostakin muualta. Asiaa voidaan myös ajatella niin, että nyt jos koskaan meillä on aikaa tehdä ennakoivaa maahanmuuttopolitiikkaa.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

Viime vuoden keväällä julkinen keskustelu muuttui aggressiivisesti maahanmuuttovastaiseksi ja epärakentavaksi, eikä kukaan valtuustoon johtohahmoista mielestäni puolustanut yhdenvertaisuutta, ja koin, että tarvitsemme toisenlaista ajattelua. Perustin *Minun Suomi on kansainvälinen* -Facebook-sivun. Sivun jäseniä on nyt jo 45 000 ja se toimii avoimena foorumina, ja keskustelu on vilkasta. Kuka tahansa voi keskustella tai ehdottaa asioita ja viedä niitä eteenpäin. Perustimme sivun aktiivijäsenten kanssa yhdessä *Kansainvälinen Suomemme ry:n*, joka ei ole maahanmuuttajayhdistys, vaan yhdistys, jonka jäsenet haluavat edistää yhdenvertaisuutta ja haluavat työskennellä kansainvälisen, kilpailukykyisen ja avarakatseisen Suomen puolesta.

Suomi on aina ollut monimuotoinen kansainvälinen yhteiskunta, ja näin tulee olemaan tulevaisuudessakin. Suomi tarvitsee visioita, johtajuutta, joissa rima on kor-

kealla. Se tarvitsee myös kykyä tehdä rohkeita päätöksiä, vaikka kiusauspopulismiin sortumiseen on helppo. Meidän tulee vaatia poliittisilta päättäjiltä korkeaa moraalialia, ja meillä täytyy myös olla rohkeutta myös ylläpitää sitä itse. Uskon, että yhteiskunta ei ole abstrakti käsite, vaan se on me. Me yksilöt voimme muuttaa sitä haluamaamme suuntaan päivittäisillä valinnoillamme ja teoillamme. Me voimme suunnitella ja toteuttaa rakenteellisen yhdenvertaisuuden, jossa kaikki Suomessa asuvat voivat osallistua aktiivisesti yhteiskuntamme rakentamiseen. Yhdenvertaisuuden, jossa vähemmistöt voivat olla tasa-arvoinen osa yhteiskuntaa. Me voimme päättää toteutuuko yhdenvertaisuus, palveleeko yhteiskuntamme rakenne monimuotoisuutta ja kehittykö Suomen kulttuuriäly. Oma visio on, että tulevaisuudessa emme tarvitse vähemmistövaltuutettua, koska yhteiskuntamme toimii mallina muille maailman kansoille yhdenvertaisuutensa ansiosta.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

Finncaterings verkställande direktör Kristiina Asplund:

”Våra anställda är välutbildade.
Det är en garanti för god konkurrenskraft.”

Tisdag morgon. Arbetet går som på räls i Finncaterings kallkök. **Sainabou Gibba**, ursprungligen från Gambia, ställer frukt-sallad, broiler i tomat-oststås samt vitchokladbakelser i en matvagn. Maten ska serveras på Finnairs kvällsflyg AY051 till Peking.

Vid Finncatering tillverkar man till och med 25 000 matportioner av det här slaget varje dag. Företaget är en del av Finnair-koncernen och har en omsättning på 20 miljoner euro. Företaget har 250 anställda.

– Vi är ett mångsysslande företag inom livsmedelsbranschen och våra produkter är goda och håller hög kvalitet. Våra leveranser till flygtrafiken utgör över femtio procent av vårt kassaflöde. Vi levererar dessutom till stora varuhus, restauranger, caféer och så vidare. Därtill tillverkar vi 15 000 take-away-portioner dagli-

gen och i vårt bageri bakas ungefär 30 000 semlor av olika slag varje dag, säger Finncaterings verkställande direktör **Kristiina Asplund**.

Konkurrensen är hård inom livsmedelsbranschen. Därför beslöt man vid Finncatering för några år sedan att det bästa sättet att behålla konkurrenskraften är att hela tiden utbilda personalen. För att genomföra utbildningen ingick företaget ett avtal med Vanda yrkesinstitut Varia. Vid yrkesinstitutet erbjuds nu kurser som är utformade enligt Finncaterings behov och det finns två sådana studielinjer: grundexamen inom livsmedelsbranschen, som räcker två och ett halvt år och förutsätter ett års arbetserfarenhet inom livsmedelsbranschen, samt yrkesexamen inom livsmedelsbranschen, som räcker ett och ett halvt år och förutsätter tre till fem års erfarenhet inom branschen. Om man avlägger yrkesexamen inom livsmedelsbranschen har man

möjlighet att fortsätta sina studier vid en yrkeshögskola.

– Vi är positivt överraskade av att så många av våra anställda med invandrabakgrund har utnyttjat möjligheterna att studera. Den första gruppen fick sin examen 2009 och av tretton studerande hade nio invandrabakgrund. Följande grupp utexaminerades i början av detta år. I denna fanns tolv studerande och av dem hade åtta invandrabakgrund, berättar Finncaterings kvalitetschef **Minna Nurvo**.

– För tillfället har vi 37 anställda med invandrabakgrund, vilket är ungefär 20 procent av vår arbetskraft. Vi kommer från 23 olika länder, säger huvudförtroendeman **Niki Ramadani**, som själv kommer från Kosovo.

– Allting startade i början av 1990-talet, när vi fick våra två första anställda med invandrabakgrund. De kom från Algeriet och Thailand

Arbetet flyter bättre, om man har roligt ibland.

och båda jobbar fortfarande vid företaget. Vi har väldigt liten omsättning på arbetskraft. Det verkar som om våra anställda skulle trivas här, säger Asplund.

Med tiden ökade antalet anställda med invandrabakgrund och därför utarbetade företaget sin första jämställdhetsplan redan för tio

år sedan. I planen tar man jämlikhetsprincipen i beaktande och i planen från 2011 sägs bland annat följande: *"Jämlikhet innebär att varje person i sin dagliga verksamhet upplever att han eller hon blir rättvist behandlad och uppskattad som person oberoende av ålder, kön, organisationsnivå, avdelning, utbildning, arbetsuppgift, etniskt*

ursprung eller personliga särdrag".

En arbetsgrupp övervakar att planen genomförs i praktiken.

– Här råder god stämning mellan arbetstagarna. Jag har jobbat här i fem år och inte en enda gång har jag hört något rasistiskt eller något som skulle såra en arbetskamrat. Ibland blir det förstås diskussioner, men de

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

Verkställande direktör Kristiina Asplund kontrollerar menyn till Pekingflyget: "Ser bra ut", säger hon. Bakom syns Sainabon Gibba från Gambia som har sammanställt menyn.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

142

gäller främst arbetsprestationer, aldrig etniskt ursprung, säger huvudförtroendeman Ramadani.

– I våras deltog jag i en kurs för huvudförtroendemen vid Kiljavainstitutet. När jag berättade för de andra där, som kom från olika håll i Finland, att det är fullt möjligt att ha en lugn och trevlig arbetsmiljö också när många av de anställda har invandrarbakgrund, var det många som inte ville tro mig, fortsätter Niki Ramadani.

Företagets ledning har också

tagit i beaktande de religiösa behov som anställda med invandrarbakgrund har.

– Vi håller som bäst på att inreda ett rum för stillhet, som alla ska ha rätt att använda. Hos oss finns muslimer, buddhister, katoliker och ortodoxa, säger verkställande direktör Asplund.

– Vi har verkligen behov av ett rum för stillhet. Hittills har jag bett i omklädningsrummet, säger **Leila Haji**. Hon är född i Somalia och ar-

betar i bageriet.

När Ramadan inleds får muslimer i allmänhet göra kvällsskift, så att de kan fullfölja sina religiösa plikter.

Samförståndet mellan företagsledningen och de anställda är god.

– När flygtrafiken i fjol stod stilla på grund av askmolnet från Island, minskade också vår arbetsmängd märkbart. Då utnyttjade arbetstagarerna på eget initiativ sina utjämningsdagar, berättar Asplund.

Den senaste tiden har man vid Finncatering satsat på kvalitet och produktutveckling. Minna Nurvo, som skrivit läroböcker för bageribranschen, ansvarar för denna sektor.

– Produktutvecklingen går smidigt, eftersom våra anställda är välutbildade. Hittills har nästan alla genomgått och avlagt någon form av studier. Detta ger människorna bättre möjligheter. Om någon vill ge sig ut i världen går detta bättre, om man har examenspapper att visa upp. Det ger också oss trygghet och därför har vi inte längre tidsbundna avtal med våra arbetstagarare. Alla har fast anställning och vi tar hand om våra anställda. Detta är en garanti för god konkurrenskraft, säger Finncaterings verkställande direktör Kristiina Asplund.

ADRIÁN SOTO

7

7.

Ihmiskaupan
uhrin asemaan
saatava parannusta

10 vuotta | år

Vähemmistövaltuutettu
Minoritetsombudsmannen

”Ihmiskauppa ja siihen liittyvä hyväksikäyttö esimerkiksi prostituutiossa ja työelämässä on yleisempää kuin usein kuvitellaan”

”Ihmiskaupparaportoija parantaisi uhrien oikeusapua”

”Ihmiskaupan uhrien oikeudellista apua ja neuvontaa tulisi kehittää. Mahdolliset uhrin eivät välttämättä tunne oikeuksiaan, mikä voi vaikeuttaa uhrien tunnistamista sekä heidän oikeuksiensa toteutumista. Oikeusapu voi jäädä toteutumatta erityisesti silloin, kun rikossyytettä ei nosteta esimerkiksi siksi, ettei tekijä ole maassa.”

”Yhdysvallat palkitsi vähemmistövaltuutettu Eva Biaudet’n hänen ihmiskaupanvastaisesta työstään”

”Vähemmistövaltuutettu selvittää Maahanmuuttoviraston toimintaa ihmiskauppaepäilyissä”

”Ihmiskaupparaportoija madaltaisi auttamisjärjestelmän kynnystä”

”Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmää tulisi kehittää uhrilähtöisemmäksi. Ihmiskaupan uhrien ottaminen auttamisjärjestelmään ja sieltä poistaminen ei ole kaikissa tilanteissa noudattanut sellaista uhrilähtöisyyttä ja hyvän hallinnon periaatteiden mukaisuutta, jota auttamisjärjestelmää hallinnoivilta

vastaanottokeskuksilta tulisi voida odottaa. Raportoija suosittaa, että auttamisjärjestelmää käytettäisiin nykyistä useammin myös ihmiskaupan uhrien tunnistamisen loppuunsaattamiseen niin, että pelkät viitteet ihmiskaupan uhriksi joutumisesta riittäisivät alkuvaiheessa auttamisjärjestelmään pääsemiseksi.”

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

”Ihmiskaupan uhrin asemaan saatava parannusta”

”Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään ottaminen ja auttamisjärjestelmästä poistaminen”

”Vähemmistövaltuutettu antoi suosituksensa, koska se havaitsi, ettei ihmiskaupan uhrien ottaminen auttamisjärjestelmään ja järjestelmästä poistaminen aina ollut uhrilähtöistä ja hyvän hallinnon periaatteiden mukaista. Vähemmistö-

valtuutettu korosti suosituksessaan, että auttamisjärjestelmän toiminnan lähtökohtana tulisi olla uhrilähtöisyys ja uhrien avuntarve, ja että auttamisjärjestelmää tulisi yhä useammin käyttää myös tunnistamisprosessin apuvälineenä.”

”Ihmiskaupan uhrin jäävät usein ilman apua”

”Ihmiskaupan vastaisen toiminnan suurin haaste on ihmiskaupan uhrien tunnistaminen. Uhreja ei välttämättä tunnisteta lainkaan tai heitä ei tunnisteta ainakaan ihmiskaupan uhreiksi. Tällöin uhrin jäävät ilman niitä oikeuksia, jotka heille lain mukaan kuuluisi.

–”Valitettavasti viranomaisetkaan eivät aina tunnista ihmiskauppaa, vaikka uhri itse siitä kertookin”, toteaa kansallisena ihmiskaupparaporttoijana toimiva vähemmistövaltuutettu Eva Biaudet.

Kansallisena ihmiskaupparaporttoijana vuodesta 2009 lähtien toiminut vähemmistövaltuutettu julkaisee ensimmäisen raporttinsa ihmiskaupasta. Raportti on erityisen kattava ja palvelee myös yleistä tiedontarvetta ihmiskaupan tilasta Suomessa. Vähemmistövaltuutettu pyrkii ensimmäisessä raportissaan arvioimaan ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän toimintaa, uhrien maassa oleskeluun ja maasta poistamiseen liittyviä menettelyjä sekä rikosprosessia ja rangaistussäännösten soveltamista ja tulkintaa siitä näkökulmasta, miten hyvin ihmiskaupassa uhriutumisen tunnistetaan viranomaistoiminnassa. Raportti sisältää noin 30 toimenpidesuosittelua, jotka koskettavat niin lainsäädäntöä kuin viranomaiskäytäntöjäkin.”

Millaista Suomea haluaisit rakentaa?

kelijoista, kodittomista, korkeasti sivistyneistä, lapsista ja tavallisista työntekijöistä. Suomi 2020 on huolissaan enemmän itsestään kuin köyhien maiden auttamisesta ja EU:n hankkeiden rahoittamisesta. Suomi 2020 on maa, jossa kaikki ihmiset voivat elää sovussa eikä vain selvitä hengissä. Suomi 2020 rahoittaa enemmän koulutusta ja yleissivistystä kuin tuhansia turhia projekteja. Suomi 2020 on tulevaisuutemme maa.

Viktoria Petrovskaja

28 vuotta, myyjä

Suomi vuonna 2020 on valtio, joka pitää huolta kaikista kansalaisistaan, niin eläkeläisistä kuin opis-

In Finland
har vi
this thing
called
reilu
meininki

”Mahdollisten ihmiskaupan uhrien tunnistamisesta ja oikeuksien turvaamisesta thai-hierontapaikkoihin liittyvässä rikosasiassa”

”Kansallinen ihmiskaupparaportoiija pyytää Poliisihallitusta ja Helsingin poliisilaitosta antamaan selvityksensä siitä, miten mahdolliset ihmiskaupan uhrit on tehoiskujen yhteydessä pyritty tunnistamaan ja miten mahdollisten uhrien asema ja oikeudet on pyritty esitutkinnan edistytessä turvaamaan.”

”Varsinaisten ihmiskauppajuttujen lisäksi raportoiija selvitti rikoslain soveltamista myös ihmiskaupan lähi-ilmiöiden kohdalla. Näinä lähi-ilmiöinä raportoiija pitää paritusta ja kiskonnantapaista työsjrintää.”

”Vuoden 2010 aikana vähemmistövaltuutettu avusti viranomaisia ihmiskaupan vastaisen toiminnan kehittämisessä.”

”Erityinen painopistealue oli ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän kehittäminen, jossa saatiin myönteisiä tuloksia. Vähemmistövaltuutettu osallistui myös koulutustoimintaan, neuvoi ihmiskaupan uhrien parissa työskenteleviä tahoja sekä avusti ihmiskaupan uhreja ja haastatteli heitä heidän kokemuksistaan viranomaisten toiminnasta.”

Md. Wast Uddin
26 vuotta, laivan siivooja

Suomi on todella hyvä maa. Tulevaisuudessa

Millaista Suomea haluaisit rakentaa?

haluaisin nähdä kuitenkin sellaisen Suomen, missä täällä asuva ulkomaalainen olisi tasa-arvoinen suomalaisten kanssa. Kaikki me yhdessä, suomalaiset ja maahanmuuttajat, voimme rakentaa paremman Suomen.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

CORINNE DETTMEIJER

The Dutch Rapporteur on Trafficking in Human Beings

Challenges in the Fight against Human Trafficking

First of all, I would like to congratulate the Finnish Office of the Ombudsman for Minorities with its tenth anniversary. Like the Netherlands, Finland is one of the few countries in the world that has an independent National Rapporteur on Trafficking in Human Beings. I have known the current Ombudsman Eva Biudet for years, as she has been one of the main players in the fight against human trafficking in the international arena, and I am very happy to see her in this position in Finland.

The Netherlands appointed its first National Rapporteur in 2000. I have been a Rapporteur since 2006. My task is to report annually on the nature and scale of human trafficking, the mechanisms that play a role in human trafficking, the developments taking place in this field and the effects of relevant policy. I have no executive tasks at operational level. In my work, I am supported by a small office, the Bureau of the National Rapporteur on Trafficking in Human Beings (BNRM). This institute is financed by five ministries and occupies an independent position.

The fact that I have an independent position is crucial. It forms the basis for a non biased view on the Dutch counter-trafficking policy and practice. It also

allows me to decide which topics need to be addressed and where qualitative research is needed. In my view, a rapporteur should be neither a political activist nor a government official. But she can point out problems and try to help find solutions, in her reports and in other ways. A rapporteur can, for instance, function as a *trait d'union* between governmental institutions and ngo's and can get the various stake holders to cooperate and hopefully trust one other. I cannot stress enough that this is beneficiary to all partners involved.

From the very beginning, the Dutch Rapporteur has made recommendations on subjects that include legislation, immigration policy, the position of and help for victims, investigation, the prosecution and trial of offenders, administrative enforcement, awareness and identification of victims, registration, international cooperation and prevention. Many of these recommendations, all of them covered by the three Ps (protection, prevention and prosecution), together with the additional Ps (punishment and partnership), have been endorsed by the government, and have led, directly or indirectly, to improvements in policy. For instance a Task Force has been installed; the judiciary, on my instigation also takes part in this Task Force, notwithstanding of course their independent position.

In Finland
har vi
this thing
called
reilu
meininki

However, effective progress in the fight against human trafficking depends on cooperation between the various actors responsible for implementing the 5P paradigm. Enormous efforts have also been made in this respect in recent years. But cooperation in the anti-trafficking chain is not in itself a magic formula. Success demands a constant willingness on the part of every actor to help find solutions for those elements of the paradigm that are not necessarily their own direct responsibility.

In the last eleven years, the issue of trafficking has gotten a firm ground and basis in the Netherlands, both within the central government, as within the prosecution and the police. Tackling human trafficking is a priority for the police and the public prosecution service. The growing public and political awareness of human trafficking has also increased the abhorrence of this abject form of crime. At the start of my Bureau for instance, trafficking in human beings was seen as a gender problem, rated under the vice crimes. Now it is well established, in the law as well as with the police and prosecuting bodies that trafficking is an area where organised crime is active and that therefore a fitting structure to deal with this kind of crime was necessary. On the level of non governmental organisations dealing with victims of trafficking there was already a lot of activity and awareness, but I think it has even increased in the past years.

Despite the progress made, we still face challenges in the fight against human trafficking. One challenge is knowledge. It is widely recognised that knowledge

about trafficking in human beings is of major importance for addressing the phenomenon in an adequate manner. We need to know more about human traffickers and how they work, but also about victims: how do they cope when they are being victimised, and in the period following this? If they are brave enough to tell their story, to what extent are they offered the necessary assistance and support, and which interventions in the battle against human trafficking and in relation to victim support are effective? At the same time, it is clear that is very difficult to collect reliable information.

My recommendations concerning immigration policy have been adopted to a large extent and have led to improvements in rules and policies. The policy towards victims who are in the Netherlands illegally has become more balanced. Nonetheless, there are still tensions with respect to—on the one hand—assumed abuses of the facilities provided for victims, sometimes experienced as a disproportionate burden on the capacity of the police and—on the other hand—the recognition of a person's status as a victim, notwithstanding the absence of leads for criminal investigation.

It is however, important to realise that the two approaches (criminal investigation and protection of victims) are complementary, and can only be effective in combination.

I wish the Finnish Rapporteur on Trafficking in Human Beings all the best in its future work and I hope to continue our good cooperation.

In Finland
harvi
this thing
called
**reilu
meininki**

NATALIE GERBERT

Johtaja, Voimavarakeskus Monika, Monika-Naiset liitto ry

Hyväksikäyttö työelämässä

Suomessa on viime vuosina keskusteltu vilkkaasti työmarkkinoilla tapahtuvista, ulkomaalaiseen työntekijöihin kohdistuvista väärinkäytöksistä. Myös järjestäytynyt ihmiskaupparikollisuus ja Suomen asema ihmiskaupan läpikulku- ja kohdemaana ovat herättäneet huomiota mediassa.

Työelämässä tapahtuva hyväksikäyttö on laaja ja monisyinen ilmiö, jonka tarkastelussa huomiota tulisi kiinnittää laajamittaisten ja järjestelmällisten hyväksikäyttötapausten lisäksi myös arkisempiin, usein näkyvämmäksi jääviin hyväksikäytön ja kaltoinkohtelun muotoihin. Työntekijöihin kohdistuvaa hyväksikäyttöä esiintyy monilla aloilla, ja sitä tapahtuu niin suurissa kuin pienissäkin yrityksissä. Hyväksikäyttö ei rajoitu ainoastaan ulkomaiseen työvoimaan, vaan sitä kohdistuu myös suomalaisiin työntekijöihin. Yhdistävänä piirteenä erilaisissa hyväksikäyttötapauksissa on yleensä hyväksikäytön kohdistuminen ihmisiin, joiden mahdollisuudet omien oikeuksiensa puolustamiseen ja avun hakemiseen ovat eri syistä johtuen rajalliset. Ulkomaiset työntekijät ja Suomessa asuvat maahanmuuttajat ovat tässä suhteessa erityisen haavoittuvassa asemassa. Etenkin jo valmiiksi heikossa asemassa olevat maahantulijat ovat alttiita hyväksikäytön kohteeksi joutumiselle. Köyhistä tai epävakaina oloista saapuneet maahantulijat ovat

usein joutuneet hyväksikäytön kohteeksi jo kotimaassa. Hyväksikäytetyksi joutumisen riski on kuitenkin tavallista korkeampi myös muiden ulkomaalaisten ja maahanmuuttajien kohdalla, sillä tietämättömyys yhteiskunnan toiminnasta ja työelämän pelisäännöistä mahdollistavat työntekijän tahallisen erehdyttämisen, jolloin riski ajautua hyväksikäytön kriteerit täyttäviin työsuhteisiin kasvaa merkittävästi.

Työelämässä tapahtuvan hyväksikäytön tyypillisiä muotoja ovat työntekijöiden alipalkkaus, palkkojen ja työhön kuuluvien korvausten maksamatta jättäminen, ylipitkien työrupeamien teettäminen, sekä puutteellisen tai vääristellyn tiedon antaminen työntekijän oikeuksista, tai esimerkiksi palkanmaksua, työehtoja ja hyväksytäviä työolosuhteita koskevasta lainsäädännöstä.

Vakavimmillaan hyväksikäytössä voi olla kysymys uhrin kokonaisvaltaisesta kontrolloinnista ja suoranaisestä työhön pakottamisesta. Vakavienkaan hyväksikäyttötapausten taustalla ei aina ole fyysistä väkivaltaa. Uhri saattaa olla monella tavalla riippuvainen työnantajasta, tai häntä voidaan painostaa eri tavoin. Uhrit ovat usein myös velkasuhteessa työn teettäjään. Velkasuhteen perustana voivat olla esimerkiksi maahantulon, tai työnantajan järjestämän asumisen todelliset tai väitetyt kustannukset. Työskentely huonoissa olosuhteissa tai heikkoa palkkaa vastaan voi joskus olla myös työntekijän osalta

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

tietoinen ja näennäisesti vapaaehtoinen ratkaisu. Puutteellisia työehtoja ja huonoa palkkausta saatetaan pitää välttämättömänä pahana esimerkiksi silloin, kun työpaikka on edellytyksenä oleskeluluvan saamiselle tai sen jatkamiselle. Suostumuksen taustalla voi olla myös emotionaalisia tai sosiaalisia syitä, kuten esimerkiksi sukulaisuussuhde työn teettäjän ja uhrin välillä. Pakottavassa, tai sellaiseksi koetussa tilanteessa annettu suostumus ei

tee uhrista syyllistä tilanteeseen. Toimintaa on yhtäaikaan tarkasteltava nimenomaan heikommassa asemassa olevaan ihmiseen kohdistuvana hyväksikäyttönä, joka loukkaa uhrin ihmisarvoa ja oikeuksia.

Työelämässä esiintyvään hyväksikäyttöön puuttuminen on haasteellista ilmiön vaikean tunnistettavuuden vuoksi. Hyväksikäytön kohteeksi joutuneet eivät usein itse tiedosta asemaansa hyväksikäytön uhrina.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

Uhrit eivät yleensä myöskään tiedä, mistä ja miten apua on mahdollista hakea. Tilanteesta kertomista estää monien kohdalla myös pelko avun hakemisen seurauksista. Mahdollisten kustotoimenpiteiden lisäksi uhrit pelkäävät usein rikolliseksi leimautumista ja maasta poisjoutumista.

Koska uhrit eivät yleensä itse hae apua tilanteeseensa, vastuu ongelmien tunnistamisesta ja niihin puuttumisesta jää usein hyväksikäytön uhreja muissa yhteyksissä kohtaaville työntekijöille. Uhrit asioivat yleensä ainakin joissain työvoima-, terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluissa. Näissä palveluissa työskentelevien työntekijöiden olisi tärkeää tunnistaa mahdolliset hyväksikäytöstä kertovat merkit ja puuttua tilanteeseen myös silloin, kun uhri itse ei ota asiaa esille. Hyväksikäytön mahdollisuus tulisi selvittää aina, kun asiakkaan käyttäytyminen tai mahdolliset fyysiset vammat herättävät pienenkin epäilyksen hyväksikäytön mahdollisuudesta. Asian puheeksi ottaminen saattaa tuntua turhalta tai kiusalliselta. Maahanmuuttaja-asiakkaiden kohdalla kysymistä estää usein myös pelko asiakkaan loukkauksesta omilla epäilyillä. Maahanmuuttajia työssään kohtaavat työntekijät tarvitsisivatkin lisää koulutusta ja tietoa työelämässä tapahtuvasta väkivallasta ja hyväksikäytöstä, sekä myös monikulttuurisesta asiakastyöstä ja maahanmuuttaja-asiakkaiden kohtaamisesta. Peruspalveluiden lisäksi myös esimerkiksi työmarkkinajärjestöillä tulisi olla nykyistä enemmän valmiuksia hyväksikäyttötapausten tunnistamiseen ja niihin puuttumiseen.

Hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden tilanne on usein monella tavalla vaikea, ja uhrit tarvitsevat yleensä monenlaista apua ja tukea. Uhrien auttamisessa keskeisenä haasteena onkin eri auttamistahojen ja viranomaisten välisen yhteistyön tiivistäminen. Auttamistyössä vaadittavaa erityisosaamista on lisättävä koulutukseen ohjattavien lisäresurssien avulla. Hyväksikäytön uhrien

oikeuksien toteutumisen kannalta olennaista on oikeuskäytäntöjen selkiyttäminen, ja uhrin aseman ja oikeuksien painottuminen entistä voimakkaammin sekä oikeuskäsittelyissä että rikosprosesseissa.

Työelämässä tapahtuvan hyväksikäytön ennaltaehkäisy edellyttää valvonnan tehostamista ja eri alojen toimijoiden välisen yhteistyön ja tiedonkulun parantamista. Erityisesti niillä aloilla, joilla työskentelee paljon maahanmuuttajia ja ulkomaalaisia työntekijöitä, tai joilla väärinkäytösten riski on muuten poikkeuksellisen suuri, tulisi olla lähtökohtaisesti nykyistä paremmat valmiudet työolojen ja työsuhteiden valvontaan ja kontrollointiin. Ilmiön ehkäisemisessä tärkeää on myös työelämän pelisääntöjä ja työntekijän oikeuksia sekä avun saamisen mahdollisuuksia koskevan tiedon tarjoaminen Suomessa asuville maahanmuuttajille ja Suomessa työskenteleville ulkomaalaisille työntekijöille.

Työelämässä tapahtuvan hyväksikäytön torjumisessa keskeisenä tärkeää on myös ilmiön olemassaolon entistä voimakkaampi tiedostaminen sekä laajemman yleisön että myös auttamistyön ammattilaisten ja työelämän eri toimijoiden keskuudessa. Vähemmistövaltuutettu on ollut merkittävässä roolissa työelämän epäkohtia koskevan tiedon lisäämisessä ja työperäisen hyväksikäytön nostamisessa osaksi julkista keskustelua. Vähemmistövaltuutetun konkreettisista toimista erityisesti kansainvälisen ihmiskaupparaportoinnin mandaatin perustaminen ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän toiminnan käynnistäminen ovat olleet merkittäviä askelia työelämässä tapahtuvan hyväksikäytön vastaisessa työssä. Kestävien ratkaisujen ja parhaiden toimintakeinojen löytäminen vaatii kuitenkin jatkuvaa kehittämistyötä. Konkreettisten toimien ohella olennaista on huomion kiinnittäminen myös ilmiön taustalla vaikuttaviin, eriarvoisuutta lisääviin ja ylläpitäviin rakenteisiin ja käytäntöihin, jotka mahdollistavat heikommassa asemassa oleviin kohdistuvan hyväksikäytön ja kaltoinkohtelun.

JAANA KAUPPINEN

Toiminnanjohtaja, Pro-tukipiste ry

Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen on pitkä prosessi

Ihmiskaupan vastaisen toiminnan kulmakivi on uhrilähtöisyys. Ensimmäisessä raportissaan kansallinen ihmiskaupparaporttija linkitti uhrilähtöisyyden perustuslain velvoittamaan perusoikeusmyönteiseen laintulkintaan. Perusoikeus-

myönteisen tulkintaperiaatteen mukaisesti viranomaisen on harkintaa tehdessään valittava se tulkinta, joka parhaiten ja tehokkaimmin toteuttaa perusoikeuksien toteutumista. Ihmiskaupan uhrien kohdalla ongelmat alkavat yleensä siinä vaiheessa, kun pitää päättää, mitä

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

ihmiskaupan uhrin perusoikeudet ovat. Ihmiskaupan vastainen toiminta on monisektorista ja jokaisen järjestelmän osa-alueella on omat intressinsä.

Suomen uhrilähtöiseksi markkinoidussa järjestelmässä korostetaan sitä, että ihmisen ei tarvitse tunnistaa itse itseään ihmiskaupan uhriksi. Käytännössä häneltä kuitenkin edellytetään kykyä tehdä maahan saapuessaan ero turvapaikan hakemisen ja ihmiskaupassa uhriutumisen välillä. Turvapaikkaa hakeneita ihmiskaupan uhreja käsitellään vastuunmäärittämisasetuksen mukaisesti Dublin-tapauksina. Palautuksia on tehty pystymättä varmistamaan paluun turvallisuutta ja kartoittamatta uudelleen uhriutumisen riskiä. Ihmiskaupan uhrin turvallisuusriski ei ole yleensä hänen kotimaansa tai kohdemaansa hallitus, vaan yksittäiset hyväksikäyttäjät tai hyväksikäyttöverkostot, jotka ovat usein toimintavalmiudessa siinä maassa, johon henkilö palautetaan.

Huoli järjestelmän hyväksikäyttämisestä kuulostaa joskus suuremmalta kuin huoli hyväksikäytetyistä ihmisistä. Jos henkilö kertoo viranomaisille olevansa ihmiskaupan uhri, voi syntyä epäily väitteen todenperäisyydestä: onko joku ohjeistanut henkilöä sanomaan näin? Onko kyseessä ”aito uhri”, vai järjestelmää hyväksikäyttävä huijari? Toisaalta uskottavuutta voi vähentää se, ettei henkilö heti ilmaise ihmiskaupassa uhriutumistaan vaan kertoo siitä vasta myöhemmin.

Viranomaistoiminnan ulkopuolella tapahtuvassa tunnistamisessa törmätään myös järjestemälähtöisyyteen. Ihmiskaupan uhrin tunnistamisessa lähtökohtana pitäisi olla ihmisen tarina. Tunnistamisprosessissa keskeisimmäksi tavoitteeksi nousee kuitenkin arvio siitä, täyttääkö henkilön kertomus ihmiskaupan tunnusmerkistön kriteerit. Vaikka ihminen olisi otettu auttamisjärjestelmään uhriutumisen selvittämiseksi, selvittäminen on tarkoittanut pikemminkin tarinan todenperäisyyden tai syyllisten vastuuseen saattamisen mahdollisuuksien

arviointia, kuin sitä että olisi haluttu antaa potentiaali-seksi uhriksi tunnistetulle henkilölle aikaa rauhassa ja turvallisissa mielin kertoa tarinaansa ja täydentää sitä.

Ihmiskaupan uhrien tunnistamista hankaloittaa myös se, kenellä on vastuu tunnistamisvaiheen palveluiden rahoittamisesta. Tunnistaminen alkaa, kun ihmiskaupparikoksen uhrin kohtaava ihminen tunnistaa tarinassa ihmiskauppaan viittaavia tekijöitä. Ihmiskaupan puheeksi ottamisen vaiheessa suunnistetaan yleensä vaiston varassa ja päähuomio on luottamuksellisen ja turvallisen ilmapiirin luomisessa. Samaan aikaan pitää pystyä antamaan uhrille tietoa tämän valinnanmahdollisuuksista, oikeuksista ja velvollisuuksista. Henkilön tarinan raamien saaminen voi kestää muutamasta tunnista muutamaan päivään. Aikaa on, jos ihmisellä on paikka, jossa hän kokee olevansa turvassa.

Jos turvallista paikkaa ei ole, alkaa kiire löytää maksaja turvallisen paikan järjestämiseksi. Henkilön tarinaa on kiirehdyttävä ihmisen omaa valmiutta ja rytmää kunnioittamatta. Ihmiskaupparikoksen uhriksi tunnistettu saa tarvitsemansa tukitoimet siitä päivästä lukien, kun virkamies ehtii tehdä päätöksen hänen asiassaan – ei siitä päivästä lukien, kun ehdotus on tehty. Päätöstä odotellessa kukaan ei oikein tiedä, mitä pitäisi tehdä ja kenellä on vastuu. Tunnistamisen alkuvaiheen ja tukitoimien alkamisen väliin jää harmaa alue, jonka poistamiseksi olisi syytä selkiyttää auttamisjärjestelmän ja kuntien kriisiauttamisen vastuuta ja työnjakoa ihmiskauppatapauksissa.

Ihmiskaupan uhrien tunnistaminen on pitkä prosessi, jonka hallintaa helpottaisi se, että järjestelmän velvollisuuksien lisäksi myös uhrin oikeudet palveluihin ja suojeluun olisi määritelty selkeästi. Meillä kaikilla ihmiskaupan vastaisessa työssä mukana olevilla on vielä paljon tehtävää vastuun- ja työnjaon kehittämisessä sekä yhteistyön tekemisessä.

SIRPA KANSANAHO

Johtaja, Oulun vastaanottokeskus, Alaikäisten ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä

Alaikäisten ihmiskaupan uhrien tunnistamista on parannettava

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmää koskeva laki astui voimaan 1.1.2007, mutta jo sitä ennen oli Oulun vastaanottokeskuksessa autettu alaikäisiä ihmiskaupan uhreja. Lain voimassa olon – lähes viiden vuoden – ajan alaikäisiä ihmiskau-

pan uhreja on tunnistettu ja ohjattu auttamisjärjestelmään varsin vähän. Heidät on tunnistanut useimmiten poliisi, rajavartiolaitos, maahanmuuttovirasto tai vastaanottokeskus ja uhrit ovat olleet ulkomaalaisia lapsia ja nuoria, joiden hyväksikäyttö on tapahtunut ulkomailla.

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

Alaikäisiin kohdistuva ihmiskauppa on osin samanaista kuin aikuistenkin hyväksikäyttö. Työperäistä ihmiskauppaa on havaittu eri palvelusektoreilla ja maataloudessa. Keskusteluun on nostettu myös kotitaloustyössä tapahtuva ihmiskauppa. Seksiperäistä ihmiskauppaa on nimensä mukaisesti monenlainen seksuaalinen hyväksikäyttö, jossa on takana taloudellinen hyöty. Alaikäisiä on pariteltu ja pakotettu prostituutioon sekä myyty lapsimorsiamiksi. Viime aikoina Euroopassa on nostettu esille perinteisen työ- ja seksiperäisen ihmiskaupan lisäksi rikollisjengien hyväksikäyttämät nuoret ja lapsikerjäläisiin liittyneet ihmiskauppatapaukset.

Ihmiskaupan uhriksi joutumisen riski kasvaa köyhyyden, perheiden monilapsisuuden ja sosiaalisten ongelmien myötä, eritoten, jos siihen yhdistyy yhteiskunnan kaoottisuus, sodat ja aseelliset selkkaukset, valtion hallinnon kehittymättömyys ja korruptio sekä korkea rikollisuus. Samoin kulttuuriset käsitykset, kuten negatiivinen suhtautuminen vammaisiin ja sairaisiin lapsiin sekä tyttöihin, asettaa nämä lapset entistä haavoittuvampaan asemaan. Ihmiskaupan laajuuteen vaikuttaa myös kohdemaiden toiminta – taloudellisten voittojen maksimointi ilmaisen työvoiman avulla ja seksimarkkinat, joissa halutaan yhä nuorempia lapsia hyväksikäytettäväksi.

Alaikäisiin kohdistuvaa ihmiskauppaa havaitaan Euroopassa ja muissa pohjoismaissa, mutta miksi sitä ei havaita Suomessa? Miksi Suomessa ei tunnisteta esimerkiksi huumepiireissä tyypillistä nuorten tyttöjen seksuaalista hyväksikäyttöä, joka monessa kohden ainakin lähenee ihmiskaupan tunnusmerkistöä?

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmää koskeva lainsäädäntö kaippaa uudistusta. Nykyinen lainsäädäntö ilmaisee hyvää tahtoa ihmiskaupan uhrien tunnistamiseksi ja auttamiseksi, mutta konkreettisia eväitä arjen

työhön se antaa valitettavan vähän. Nykyinen lainsäädäntö ei huomioi riittävästi ulkomailla tapahtunut uhriutumista eikä määrittele eri toimijoiden vastuita uhriutumisen selvittämisessä. Ylipäättään auttamisjärjestelmän ja lastensuojelun toimintavastuita ei lainsäädäntöä laadittaessa ole juurikaan mietitty. Samoin pohtimatta on se, mikä rooli auttamisjärjestelmällä on sellaisissa tapauksissa, joissa ihmiskaupan uhri on suomalainen tai oleskeluluvan saanut henkilö, jolla on jo muuta kautta oikeus tarvittaviin sosiaali- ja terveystalouteihin.

Voisiko auttamisjärjestelmää kehittää kohti osaamiskeskusta, joka voi tarjota arviointiryhmänsä kautta ilmiöön liittyvää moniammatillista osaamista eri viranomaisille ja kolmannen sektorin toimijoille sekä palveluja uhreille? Voisiko auttamisjärjestelmä toimia myös monipuolisen tiedon keräämisen kanavana? Tällä hetkellä ihmiskaupan uhreista kerätään tietoa varsin sattumanvaraisesti niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa. ”Ajan hermolla pysyminen” ihmiskauppailmiössä vaatii jatkuvaa tiedonhankintaa eri viranomaisilta ja kansainvälistä yhteistyötä. Jonkun täytyy Suomessakin tämä tieto kerätä ja jakaa sitä muille.

Ihmiskauppa on ilmiönä haastava ja se kuuluu ehdottomasti ilkeiden ilmiöiden joukkoon. Se on luonteeltaan piiloutuvaa, koska niin tekijät kuin uhritkin pyrkivät pitämään tapahtumat salassa. Alaikäisiin kohdistuvassa ihmiskaupassa käytetään julmasti hyväksi lapsen riippuvaista ja usein hädänalaista asemaa. Hänestä tehdään pelokas fyysisen väkivallan, uhkailun ja valheiden avulla. Viranomaisten on vaikea havaita alaikäisiin kohdistuvaa ihmiskauppaa taikka edes epäillä sitä. Tässä monimutkaisessa yhtälössä voimme kuitenkin parantaa viranomaisten toimintaa lisäämällä keskeisten toimijoiden erikoistumista ja peruskouluttamalla potentiaalisia uhreja kohtaavia tahoja.

Rikosuhripäivystyksen (RIKU) toiminnanjohtaja Petra Kjällman:

”Todistajan tuki ja suojeleminen on Suomessa vielä lapsenkengissä”

RIKU tarjoaa valtakunnallisesti tukea ja neuvoja rikoksen uhreille, heidän läheisilleen ja rikosasiassa todistaville. Auttava puhelin soi ensimmäisen kerran 17 vuotta sitten.

– Näinä vuosina on tapahtunut paljon, mutta täytyy sanoa, että muutokset ovat olleet kovan työn takana. Välillä minulle on tullut sellainen olo, että asiat etenevät aivan liian hitaasti, sanoo RIKU:n toiminnanjohtaja **Petra Kjällman**.

RIKU:lla on 26 toimipistettä ympäri Suomea. Niissä oli viime vuonna yhteensä lähes 20 000 yhteydenottoa asiakkuuksiin liittyen. RIKU:n asiakkaista n. 30 prosenttia oli kokenut lähisuhdeväkivaltaa ja lähes 20 prosenttia aikuiseen tai lapsen kohdistunutta seksuaalista väkivaltaa. Kolme neljästä uhrista oli naisia.

Rikosuhripäivystyksen toimintatentti on laaja. Se ulottuu polkupyörävarkauksesta perheväkivaltaan ja syrjintään. Kun toimenkuvaskaala on näin laaja, se edellyttää palkatulta ja vapaaehtoiselta työvoimalta laajaa osaamista. Uhrin voivat ottaa yhteyttä puhelimitse tai verkossa tai sopia henkilökohtaisen tapaamisen lähimmän palvelupisteen tukihenkilön kanssa, joka usein on vapaaehtoinen työntekijä.

– RIKU:ssa vapaaehtoistyö on vaativaa. Se ei mene niin, että joku vain ilmoittaa itse haluavansa tulla mukaan. Meillä on tietyt kriteerit, joita me edellytämme vapaaehtoistyöntekijöiltämme. Heidän ammattitaitonsa ei ole meille tärkeää juristin puhelinneuvontaa lukuun ottamatta, mutta arvojen täytyy olla kohdallaan. Täytyy mm. olla avarakatseinen, omata vuorovaikutustaitoa ja sitoutua periaatteisiimme, sa-

noo toiminnanjohtaja Kjällman.

RIKU on sitoutunut noudattamaan vapaaehtoisen puhelinauttamisen eettisiä periaatteita, mikä tarkoittaa mm. luottamuksellisuutta.

– Me kunnioitamme itsemääräämisoikeutta ja olemme vaitiolovelvollisia. Mutta jos asia koskee lapsen turvallisuutta, menee lastensuojelulaki vaitiolovelvollisuuden ohi, ja meidän velvollisuus on ilmoittaa asiasta viranomaisille. Tämä täytyy osata kertoa hienovaraisesti asiakkaalle, jatkaa toiminnanjohtaja Petra Kjällman.

– Me olemme matalan kynnyksen taho. Uhri voi ottaa meihin yhteyttä anonyyminä. Hän voi kysyä verkossa nimettömänä ja saada siellä kirjallisen vastauksen. Jopa puhelimesta voi sanoa väärän nimen ja saada silti yhtä hyvää palvelua. Meillä on noin 20 vapaaehtoista juristia, jotka päivystävät juristin puhelin-

In Finland
har vi
this thing
called
**reilu
meininki**

Petra Kjällmanin mukaan RIKU olisi valmis tarjoamaan tukea rikoksen uhreille koko maassa.

neuvontaa. Olemme lisäksi sopineet joidenkin juristien kanssa, että he antavat asiakkaallemme ensimmäisen kartoituskäynnin maksutta, kertoo Kjällman.

UIirik-projektin myötä myös maahanmuuttajat ovat löytäneet RIKU:n. Viime vuonna henkilökohtaisen tuen määrä ulkomaalais-taustaisille kasvoi peräti 33 prosent-

tia edellisvuoteen verrattuna. Tänä vuonna kokonaistoiminnasta ulkomaalaistaustaisia koskevien asioiden osuus on 12 prosenttia. Järjestön nettisivustolta löytyy ohjeet rikoksen uhreille 20 eri kielellä.

Kokonaistilasto kertoo, että suurin osa asiakkaista on väkivallan uhreja.

– Minun käsitykseni on, että

suuri osa rikoksista tapahtuu, kun yksi tai molemmat osapuolet ovat päihteiden vaikutuksen alaisina. Me tiedämme, että suurimmassa osassa väkivaltatapahtumia uhri ja tekijä ovat miehiä, ja usein alkoholi on mukana. Sosiaalipoliittisesti ajateltuna on surullista kun Suomessa ei panosteta enemmän päihdepolitiikkaan. En voi ymmärtää, miksi ei

nosteta viinaveroa, miksi emme voi lyhentää ravintoloiden aukioloaikoja ja vahvistaa päihdehuoltoa, pohtii Petra Kjällman.

Toiminnanjohtajan mukaan suurin pulma on, että uhri ei saa tietoa tarjolla olevasta avusta. Vaikka viranomaisten ohjaus on vuosien varrella parantunut, on siinä edelleen tehostamista.

– On tärkeää, että jokaiselle rikoksen uhrille kerrotaan mahdollisuuksista, joiden avulla hän voi saada tukea ja apua hankalaan tilanteeseen. Jos meille tulee asiakas, joka ei ole tehnyt rikosilmoitusta, me pyrimme auttamaan ja neuvomaan sen tekemisessä. Me tuemme, mutta emme painosta sen tekemiseen. Tosin rikosilmoitus olisi rikosten selvittämisen ja tulevien rikosten ehkäisyn näkökulmasta aina järkevää, sanoo Petra Kjällman.

RIKU:n toiminnanjohtajan mukaan toinen suuri pulma on uhrien ja todistajien tuki ja suojeleminen. Hänen mielestään esimerkiksi turvakoteja on aivan liian vähän. RIKU kohdentaa palvelunsa myös rikosasioissa todistaville resurssiensa puitteissa esim. mahdollistamalla todistajille tukihenkilön oikeudenkäyntiin. Resurssien puutteessa todistajien tukipäivystystä tuomioistuimissa ei kuitenkaan ole kuin Rovaniemellä ja Vaasassa.

Rikosasiassa todistaminen on maassamme kansalaisvelvol-

lisuus. Kuka tahansa voi joutua todistajaksi.

– Minusta todistajan tuki ja suojeleminen on Suomessa lapsenkengissä. Kun uhkailua on olemassa, järjestelmämme ei toimi riittävästi tehokkuudella. Tiedän mm. tapauksen, jossa asianomistaja eli uhri joutui kustantamaan itse oman turvamiehen mennessään kutsuttuna oikeuteen todistamaan, vaikka vastapuoli tiedettiin väkivaltaiseksi ja hänen uhkailunsa olivat myös viranomaisten tiedossa. Meillä voi vaihtaa vain nimeä ja asuinpaikkaa, ei sosiaaliturvatunnusta, sanoo Petra Kjällman.

– Yleensä todistajan asema on hankala, eikä viranomaisilta aina saa riittävästi tukea. Pian tunnustetaan uhrin asema ja oikeudet, kun tulossa oleva uhridirektiivi astuu voimaan, mutta se ei vielä yllä todistajaan asti. Suojeleminen on viranomaisten velvollisuus. Ei voi ajatella, että kansalaisjärjestöt voisivat ottaa siitä vastuun. Suomessa ei minun tietääkseni tällä hetkellä edes pohdita asiaa, ihmettelee Kjällman.

Uhridirektiivi velvoittaa valtakunnalliseen tukipalveluun uhrille, ja se on tavoitteena myös hallitusohjelmassa.

– RIKU:lla on valmis organisaatio, jonka avulla voisimme tarjota henkilökohtaista tukea rikoksen uhrille, hänen läheiselleen ja rikosasian todistajalle ympäri Suomen. Tarvit-

semme vain lisää rahaa. Nyt päärahoittaja on RAY. Vuonna 2012 pääsemme ensimmäistä kertaa valtion budjettikehykseen oikeusministeriön budjetin sisällä, joskin meille osoitettu summa on vain viidesosa välittämästä tarpeestamme henkilökohtaisen tuen valtakunnallistamisessa, toteaa toiminnanjohtaja Petra Kjällman.

ADRIÁN SOTO

RIKU aloitti toimintansa vuonna 1994. Sitä toteuttavat: Suomen Punainen Risti, Ensi- ja turvakotien liitto, Suomen Mielenterveysseura, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Setlementtiliitto, Kirkkohallitus ja Naisasialiitto Unioni. Nämä järjestöt ja oikeusministeriö ovat edustettuina RIKU:n johtokunnassa, missä on myös asiantuntijoina edustettuna sosiaali- ja terveysministeriö, sisäasiainministeriön poliisiosasto sekä RIKU:n aluetyöryhmät ja aluejohtajat. RIKU:n toiminnanjohtaja on esittelijä ja sihteeri.

Rikosuhripäivystyksellä on laaja toimintaverkko. Keskustoimiston lisäksi RIKU:lla on seitsemän aluetoimistoa ja 26 palvelupistettä. Palkattua henkilökuntaa on alle 30 ja noin 300 koulutettua vapaaehtoista.

In Finland
har vi
this thing
called
reilu
meininki

10

vuotta | år

**Vähemmistövaltuutettu
Minoritetsombudsmannen**

8.

Respecting the Other

10 vuotta | år

Vähemmistövaltuutettu
Minoritetsombudsmannen

THOMAS HAMMARBERG

Commissioner for Human Rights, Council of Europe

Europe today is not free from racism, xenophobia, Islamophobia, anti-Gypsyism, anti-Semitism, homophobia, transphobia and other phobias directed against others. Intolerance has been exacerbated by and found fertile ground in the current global economic crisis. Extremist groups and parties have become increasingly active and threatening, and have succeeded in recruiting supporters from amongst the disaffected, not least amongst young unemployed men.

Minorities are made the targets of hate speech, violence and systematic discrimination. The response from mainstream political parties and other majority community representatives has often been meek and confused. In this way, they have left the political initiative to extremists, and lent an unfortunate “legitimacy” to the claims they make.

This is dangerous. It is crucial to take a clear stand against such hatred and discrimination. However, the root causes of the fear and confusion which extremists manage to exploit must also be analysed and addressed.

The threat of growing unemployment in many Eu-

ropean countries is certainly a major factor. Increased migration across countries and borders, as well as the electronic revolution, has contributed to feelings of insecurity among many. The consequences of “globalisation” are difficult to fathom. More and more people appear to feel the need to define their own identity—sometimes aggressively—in a world which is changing so rapidly.

President Sarkozy of France initiated a country-wide debate on the issue of national identity. There have also been calls for national “identity” to be defined in other European countries. Such discussions can of course be helpful—if they avoid promoting one single identity to the exclusion of all others. A definitional process which only manages to define who is included—and, by extension, leaves others to be excluded—is problematic.

The widely respected historian Tony Judt contributed to this discussion in his *The Memory Chalet: Being “Danish” or “Italian”, “American” or “European” won’t just be an identity; it would be a rebuff and a reproof to those whom it excludes. The state, far from disappearing, may be*

In Finland
harvi
this thing
called
reilu
meininki

about to come into its own: the privileges of citizenship, the protections of cardholding residency rights, will be wielded as political trumps. Intolerant demagogues in established democracies will demand “tests” – of knowledge, of language, of attitude—to determine whether Desperate newcomers are deserving of British or Dutch or French “identity”. They are already doing so. In this brave new century we shall miss the tolerant, the marginals: the edge people...

Despite its sad history of discrimination and oppression of minorities and vulnerable groups, Europe has always been and benefited from being an inherently pluralist, multifaceted continent. Our ability to continue to interact positively with one another will surely influence Europe's future. Multiculturalism is a value which must be actively protected.

In this discussion we should avoid equating “multiculturalism” with segregation or the creation of parallel communities without interrelationship. Such definitions appear to be introduced with the purpose of promoting a policy of assimilation—one identity. I would encourage those taking part in the soul-searching talks on national identity to read (or re-read) a particularly relevant book: Amartya Sen's *Identity and violence*.

Professor Sen observes that the world is increasingly seen as a global federation of religions or civilisations. In this scenario, we ignore all the many other ways in which individuals define themselves. He questions the presumption that people can be categorised into a single overarching system of partitioning.

He is of course right. In reality, we each belong to a number of different categories depending not only on our ethnicity, nationality or faith, but also on our local roots, gender, sexual orientation, parenthood, language, education, profession, social class, politics, age-group, state of health, leisure interests, organisational membership and many other distinctive attributes.

The relative importance of belonging to any one particular group or having any one particular identity

can only be determined by the individual him or herself. Though nationality or religion could, for example, be of utmost importance to some, this is not the case for many others.

We know from experience that the imposition by the state or other authorities of one allegedly unique identity—such as that of a particular civilisation or a particular religion—creates a basis for, and can actively encourage, sectarian confrontation.

Sen stresses the risk that a fostered sense of identity within only one group can be manipulated into a powerful weapon with which to brutalise another. Solidarity within any particular group can, and often does, feed discord between groups.

What concrete challenges does respect for others hold for national human rights policies?

- States should actively promote fundamental principles of pluralism, tolerance and broad-mindedness on which democracy itself is based.
- Guided by these key values, states should show greater receptiveness to diversity in their own societies and take appropriate measures to allow, and indeed encourage, members of existing minority groups to determine and express their own identities.
- States should create consultative mechanisms, at national, regional and local levels. These mechanisms would initiate and maintain an institutionalised, open, sincere and continuous dialogue with representatives of all non-dominant groups, such as minorities. These consultative bodies should have a clear legal status and be inclusive and representative.
- The defence of social rights is absolutely crucial in order to avoid widening gaps, growing inequalities and further injustice. Minorities suffer dispro-

Thomas Hammarberg, Commissioner for Human Rights of the Council of Europe visiting the Roma camp in Monti Tiburtini, Italy.

portionally as a result of societal inequalities and tend, moreover, to be made into scapegoats when other sections of the population feel alienated or disillusioned.

- Practical measures are needed to address discrimination (both direct and indirect) in public and private employment policies. More efforts should be

made to recruit minority representatives into key professions like teaching and policing, as well as into political leadership positions.

- Greater priority should be given to the role the school system can play in developing tolerance and communal accord. Primary and secondary education should not be segregated, but inclusive.

In Finland
harvi
this thing
called
**reilu
meininki**

Respect for others should be part of the curriculum, as required by the United Nations Convention on the Rights of the Child.

- Human rights should be the cornerstone of policies on migration.
- Hate speech and discrimination of all kinds should stop. The marginalisation of Roma deserves special attention. The problems faced by the Roma remain scandalous and indicate that European governments are not seriously promoting human rights for everyone. An official acknowledgement and apology for past violations would be a good place to start.

- Comprehensive anti-discrimination legislation should be adopted and monitoring bodies established to guarantee equality for all.
- Positive achievements in promoting equality should be made known. Our dependence on one another, including migrants, needs highlighting.

Different groups should be allowed to fully integrate into society and, over time, demonstrate what they and their culture have to contribute to the diversity of the whole. Curiosity and open-mindedness, instead of fear and suspicion, should be encouraged—alongside a positive and dynamic vision of the future.

VÄHEMMISTÖVALTUUTETTU
MINORITETSOMBUDSMANNEN

**Yhteystiedot/
Kontaktuppgifter**

Mikonkatu 25 /
Mikaelsgatan 25

PL 26 / PB 26

00023 VALTIONEUVOSTO /
00023 STATSRÅDET

Vaihde / växel:

071 878 0171

Asiakaspalvelu

arkisin klo 10–12

Kundservice

vardagar kl. 10–12

071 878 8666

www.ofm.fi

ofm@ofm.fi

Kirjan äänet kertovat ihmisistä, jotka ovat aktiivisia yhdenvertaisuuden edistäjiä arjessaan. He edustavat Suomea, jossa yhdenvertaisuus ja toisen kunnioittaminen ovat arkipäivää.

Kirja on kannanotto moniäänisen Suomen puolesta sekä syrjintää ja ihmisten hyväksikäyttöä vastaan. Siispä reilulla meiningillä eteenpäin!

Rösterna i boken berättar om människor som främjar likabehandling i sin vardag. De representerar ett Finland där likabehandling och respekt för den andra hör till vardagen.

Boken tar starkt ställning för ett Finland där många röster får höras och mot diskriminering och utnyttjande av andra människor. Låt oss se framåt med hjälp av "reilu meininki".

10
vuotta | år

Vähemmistövaltuutettu
Minoritetsombudsmannen

H. H. H. H.